

ЦГА МССР
Фонд № 727
опись № 1
ед. хр. № 17
часть 22

ЦГА МССР
Фонд № 727
опись № 1
ед. хр. № 17
часть 22

PROCES - VERBAL

A ședinței a Comisiunii Agrare dela 11 Septembrie 1918

Sedința se deschide seara la clasurile 6, sub președinția D-lui Crihan, vice-președintele comisiei agrare.-

Hânduiala zilei: raportul D-lui Grosman asupra dreptului de emfiteoză de pe moșiile mănăstirești și ale statului.-

D-l Grosman, își depune raportul despre stăpânirea pământului în puterea dreptului de emfiteoză, pe moșiile mănăstirești, orășenești și ale statului, arătând următoarele:

"Originea acestui drept o găsim în ~~legile romane~~ legile romane care mai târziu traducându-se în limba grecească a trecut în dreptul bizantin, de la care apoi s'au adoptat de țările din peninsula balcanică, trecând și în Moldova.-

Dreptul de emfiteoză, nu este nici arendă și nici vânzare cu toate că are asemănare și cu una și cu cealaltă.- Emfiteotul nu este arendaș, căci arenda se încheie pentru un timp oarecare pe când emfiteoza este veșnică.- Nu este nici vânzare, căci cel care cumpără ceva plătește odată valoarea lucrului și apoi nu mai plătește nimic, pe când emfiteotul plătește în fiecare an o dajdie oarecare proprietarului locului.- Dreptul de emfiteoză se pierde, când emfiteotul nu-și îndeplinește îndatoririle sale, și anume:

"Cine a luat cu emfiteoză pământ dela biserică, mănăstiri, spitării și alte așezăminte publice și n'a plătit dajdiile doi ani, pierde dreptul său de ~~emfiteoză~~ emfiteoză.- Iar dacă pământul s'a luat cu emfiteoză, de la o altă persoană, dreptul de emfiteoză se pierde, prin neplata dajdei în timp de trei ani.-

Dreptul de emfiteoză se poate dovedi cu un singur martor.-

20900
Rusia alipind Basarabia în anul 1812, a lăsat neschimbate legile după care se conduceau Basarabeni, căutând numai să le lă-murească.-

În acel timp, ca legi scrise erau: Sabornicescul hrisov al lui Mavrocordat, cele 6 cărți ale lui Armenopol și apoi adunarea de legi a lui Donici.- Aceste două din urmă legi, nici nu aveau toată puterea unor legi domnești, autorii lor nefiind domni în Moldova.-

Armenopol, fusese judecător în Tezalia, prin secolul al 14-lea, iar lucrarea sa era mai mult o traducere a Vasilicelelor, iar Donici era boier moldovean și profesor de drept, culegând prin anul 1814 legile Moldovei ca să le predea elevilor săi.-

Stăpânirea rusească găsind în Basarabia, numai aceste legi scrise, le-a considerat ca singurele legi locale, dar cu încetul judecătorii și oamenii de legi fiind ruși, care nu cunoșteau nici țara și nici obiceiurile, au început să le lase la o parte și să introducă legile generale rusești.-

De multe ori părțile și advocații cereau senatului să fie judecați după legile locale moldovenești, iar senatul casa toate hotărârile tribunalului basarabean, obligându-l să judece după legile locale moldovenești.- Numai dacă aceste legi nu prevedeau cazul care se judeca, se recurgea la legile generale rusești.-

În baza acestor legi locale moldovenești, a rămas și dreptul de emfiteoză în Basarabia, pe pământurile mănăstirești, proprietărești, ale statului, ale orașelor, ale răzeșilor, etc...-

Nedreptăți multe s'au făcut cu plugarii și vierii, care își ridicaseră acarete pe moștile mănăstirești, în baza dreptului de emfiteoză.- Aceste moșii trecând în seama statului, funcționarii cu amăgiri și amenințări, i-au silit pe emfiteoști, să facă contracte de arendă pe câți-va ani în locul dreptului lor de emfiteoză, putând astfel să fie scoși de pe moșile, când nu îndeplineau condițiunile de arendaș.-

Cu multe rugăminți erau reprimitți în spăratele lor foștii emfiteoști, deși și după legile rusești, stăpânind peste 10 ani ace-

le locuri și acarete și folosindu-se de neglijența îngrijitorilor mănăstirelor care nu-i mai cercetau, puteau să se declare buni proprietari, prin țadă prescripția de 10 ani.-

Raportorul, conchide că chestiunea emfiteozei în Basarabia, este foarte complicată, așa că de ocazută nu poate fi desleată de cât în privința pământurilor mănăstirești, ale statului și proprietărești, care se expropriază.-

În privința aceasta D-sa face o propunere, ca toate pământurile de mai sus, care se dețin în baza dreptului de emfiteoză, să treacă în stăpânirea celor care le dețin astăzi.-

Dep. Mateo, după ce arată că raportul D-lui Grosman are 2 părți: una istorică și alta dogmatică, susține că dreptul de emfiteoză își are originea ca multe alte legi, dela romani, dela care au trecut la bizantini (greci) și apoi în peninsula Balcanică și Moldova.-

Vorbitorul arată că nu e ~~vorătorul~~ admiratorul unor legi vechi, de cât numai atunci când acele legi pot fi întrebuintate, pentru croirea altor legi noi.- Ori ce lege trebuie să fie scurtă și înțelesă de popor, cum este conдика lui Napoleon.-

Emfiteoza fiind un drept vechi și cum nu aduce nici un bine celor care se folosesc de ea, urmează să fie desființată, iar pământurile stăpânite în baza acestui drept să treacă în stăpânirea celor ce se folosesc de acele drepturi.-

Dep. Buciușcan, spune că luând parte la lucrările comisiunii pentru drepturile de emfiteoză, n'a împărțit părerile raportorului.- Vorbitorul consideră emfiteoza, ca o arendă pe vecie, și deci fiind un mijloc de exploatare perpetuu, conform principiului stabilit de noi că ori ce pământ dat cu arendă se va expropria, urmează că și pământurile date cu emfiteoză, să fie expropriate.-

Cei ce dețin cu emfiteoză acele pământuri și și-au ridicat acarete, au dreptul să-i răscumpere, în mărimea unui lot, plătind numai valoarea pământului, nu și a acaretelor ridicate pe dânsul.

Dep. Tiranco, arată că împărțese părerile raportorului și ale D-lui Buciușcan, asupra emfiteozei, dar este de părere că astăzi să se voteze numai desființarea emfiteozei de pe pământurile

210-4
mănăstirești și ale statului, rămânând ca mai târziu să se discute chestiune emfiteozei pământurilor proprietărești.-

Dep. Mateo, susține de asemenea că concluziunea din raportul D-lui Grosman, să se aplice numai pământurilor mănăstirești și ale statului ținute cu emfiteoză.- Pentru pământurile particulare ținute cu drept de emfiteoză, să se facă deosebit raport, putând fi însărcinat cu aceasta D-l Buciușcan.-

Dep. Buciușcan, susține că mai întâi trebuie să se stabilească principiul dacă emfiteoza e arendă sau proprietate și apoi să se ia o soluție asupra ei.-

Dep. Grosman, susține că dreptul de emfiteoză e mai mult un drept de proprietate, cu deosebirea că acel ce cumpără un pământ ca proprietar, plătește de odată prețul lui, pe când emfiteotul plătește veșnic, -acel preț, an cu an.-

Prin urmare nu e drept, ca acela care are de pildă 7 des. de pământ cu drept de emfiteoză, să-i reduci întinderea până la întinderea unui lot.- Fiecare va căuta să-și rescumpere porțiunea sa, dar aceasta nu se poate face imediat după darea unui decret, ci conform orânduelelor cuprinse în raportul D-sale.-

Dep. Tigano, caută să lămurească nedreptatea ce s'ar face cu exproprierea pământului, ținut cu drept de emfiteoză și lăsarea unei întinderi de un lot, celui care îl deținea, -comparând situația a doi oameni, care acum 50 ani au 15 des. de pământ fiecare.

Unul a cumpărat, plătind câte 3 ruble des., iar celălalt l'a luat cu drept de emfiteoză, plătind câte 35 copeici, anual pe des.- După 50 ani de muncă și îmbunătățiri, aduse aceluia pământ, deținătorii aceluia pământ, în a 2-a sau a 3-a generație, se trezesc în 2 situațiuni deosebite: acel ce l'a plătit acum 50 ani, cu 3 ruble des. îl lăsați bun stăpan, iar ce-l ce l'a plătit anual, se trezește fără pământ, sau cu cele 5 des. pe care le lăsați D-vs, pe care însă va trebui să le rescumpere.- Aceasta nu e dreptate.- D-sa citează apoi cazul provinciilor Baltice, care acum 40 ani au luat câte 15 des. pământ, plătităle cu 25.000 ruble în 99 ani.- Au trecut 40 ani și valoarea acelor pământuri, au crescut la 50.000 ruble.- Iată valoarea muncii și a banului vârat

in acest pământ, au crescut indoit.-

Tot așa și pământul, care valora 3 ruble des. acum 50 ani, astăzi face 300 ruble.-

Dep. Buciușcan.- Aceasta e rezultatul speculației.-

Dep. Tigancu.- Nu, nu e speculație.- E o lege firească a vieții economice, după care totul crește și se scumpește și deci se scumpește și pământul, eftănindu-se în schimb banii.- Ca concluziune propun: să se voteze că: ori ce pământ stăpânit de locuitori în bazadreptului de emfiteoză, să treacă în stăpânirea lor conform hotărâreilor luate, adică dacă e vie sau livadă să treacă în întregime, iar dacă e pământ arabil până la norma de 50 des.

Dep. Buciușcan, susține că emfiteotul (embaticarul), nu este de cât un arendaș, căci mulți din ei au fost scoși cu judecată din dreptul lor.- Inșă un arendaș, nu poate să stăpânească mai mult de cât un lot și prin urmare nici embaticarul.-

La ora 8 se face pauză.-

După pauză comisia trece la discutarea raportului D-lui Grosman pe puncte.- Principiul desființării dreptului de emfiteoză ridicând multe discuțiuni, iar oererele fiind înaintate, adunarea decide să se continue discuția în ședința viitoare.-

La orele 9 seara, ședința se ridică.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N E I

(S) Orihan

S E C R E T A R

(S) Minciumă

PROCES - VERBAL

A ședinței a Comisiunii agrare, dela 13 Septembrie 1918

Sedința se deschide la ciasurile 5 seara, sub președinția D-lui Crihan, vice-președintele comisiei agrare.-

La ordinea zilei: continuarea discuțiilor asupra raportului D-lui Grosman, despre emfiteoză și raportul direcției de păduri, asupra pădurelor din Basarabia și alte locuri.-

După deschiderea ședinței, D-l Istomin, locțiitorul conducătorului direcției pădurelor, face raport despre păduri, râpi și locuri neîncercate din Basarabia, din care se vede următoarele:

Din toată suprafața Basarabiei, în întindere de 4.058.000 des. se găsesc împădurite 200.000 des. sau 5.0%.- Dintre acestea sunt ale statului numai 12.400 des.-

Se mai află în seama statului:

Păduri ale diferitelor așezăminte, în întindere de 42.500 des.	
Păduri mănăstirești,	" 4.500 "
Păduri proprietărești	" 140.100 "
Păduri ale obștilor satești	" 24.500 "

Raportorul arătând că în România, pădurea alcătuiesc 25%, din toată suprafața ei, în foasta rusie europeană 44%, în Suedia 47.5 la sută, în Bosnia și Herțegovia 50% și în sfârșit în Finlanda 65%, din toată suprafața țărilor, găsesc că în Basarabia, pădurea sunt foarte puține.- Afară de aceasta, numai pădurea care se găsesc în seama statului, adică 1/4 din toată întinderea lor, sunt privilegiate și cresc cum trebuie, iar restul de 3/4 din păduri, care se află în stăpânirea proprietarilor și a sătenilor, se taie și se nimicesc,-în chipul cel mai barbar.-

Dacă nu se vor lua de îndată toate măsurile pentru apărarea și lor în scurt timp, Basarabia va rămâne fără păduri, ceea ce

212-00
ar o mare primejdie pentru toată țara, fiind lipsiți de toate foloasele pe care le aduce pădurele, ca material de foc și de construcție, pe de o parte; iar pe de alta, pădurea fiind o putere care ține și în parte de opotrivă umezeala în țară, dacă pădurea s'ar stârpi, atunci ar veni secete și uscăciuni.-

De aceea D-sa aducând la cunoștința adunării, că Sfatul Directorilor, prin instrucția dela 27 August a.c. a luat măsuri vremelnice pentru paza pădurilor, propune ca toate pădurele atât cele mănăstirești, cât și cele proprietărești și ale statului, și precum și ale așezămintelor obștești, să treacă în stăpânirea statului, căci nu mai așa vor fi păzite de distrugere.- Pentru rotunjirea pădurilor să se mai adăge 5% de pământ din pământul lucrător.-

Din cercetările care s'au făcut în Basarabia, s'au găsit că sunt aproape 40.000 des. de răpi și pământ neprilnicos pentru semănături.- Începând din anul 1916, o organizație specială s'a apucat de întărit aceste răpi, conformu științele tehnice, împădurindu-se atât răpele cât și locurile rele, cheltuindu-se de fiecare des. 570 ruble în mijlociu.- Această organizație a lucrat până în vremea din urmă și a întărit și împădurit până acum vre-o 310 des., care cu toată anarhia care a fost în țară, aceste locuri n'au fost atinse, ceea ce dovedește că însuși locuitorii, cunosc folosul lucrului ce s'a făcut și-l păzesc.-

Raportorul propune ca și răpele și toate locurile rele din țară să treacă în seama statului, ca să se poată folosi și îndrepta cât se poate mai bine, fără nici o stânjenire din partea cui va.- Însfârșit raportorul arată că în Basarabia, sunt 36.7 des. de pământ cu răsaduri pentru împădurirea răpelor și a locurilor, și roagă ca și acest pământ să se lase vremelnic în seama statului.-

În rezumat, reprezentantul Direcției de pădure, cere ca să se scoată din expropriere pământul de sub pădure și cel care va trebui împădurit împreună cu răpele și locurile rele din Basarabia, în întindere de 336.500 des.-

Dep. Mateo analizând raportul făcut se oprește asupra faptului

că pe de o parte în acest raport cere trecerea tuturor pădurilor în seama statului, iar pe de alta se pune la îndemâna proprietarilor instructori, care să-i învețe a crește și a se folosi de păduri, li se dă sămânță de răsaduri și chiar răsaduri; și întrebă atunci care este punctul de vedere adevărat al stăpânirii în privința aceasta și ce gândește să facă? Care va fi despăgubirea proprietarilor pentru păduri și cum se va face această despăgubire?.-

D-l Istomin, răspunde că părerea cultivatorilor de păduri, e ca toate pădurile să treacă în seama statului, iar până când aceasta se va realiza trebuie să se ia măsuri vremelnice, pentru ca pădurea să nu fie cu totul stărpită.- Cât despre despăgubirile proprietarilor aceasta nu intră în competența specialiștilor silvici, părerea lor fiind ca aceste păduri trebuie să treacă în seama statului pentru a putea fi păstrate, iar proprietarilor să li se dea o parte din venit.-

Secretarul Minciună, întreabă cum privesc specialiștii silvici acele păduri care se află în stăpânirea obștilor sătești, care păduri, de fapt sunt numai niște tufare mai mult înprăștiate și în petice mici.- Care ar fi însemnătatea lor din punct de vedere al păstrării lor?.-

D-l Istomin.- -entru înmulțirea pădurilor e nevoie ca să se împădurescă chiar pământurile cultivabile.- Cu atât mai mult trebuie păstrate aceste păduri, chiar dacă sunt așa de rele.-

Dep. Grosman, întreabă ce măsuri are în vedere Sfatul Directorilor, pentru ca pădurele proprietărești, să nu fie nimicite.-

D-l Cateli, Directorul agriculturii, răspunde că Sfatul Directorilor a luat toate măsurile în privința aceasta, punând strajă în pădurele proprietărești pe socoteala proprietarilor, hotărând să fie pedepsiți acei care vor nimici pădurea, oprind tăierea cu desăvârșire, fără deslegarea Directoratului.-

Dep. Bivol, întreabă dacă Directoratul de agricultură, știe că chiar în momentul de față, se taie unele păduri proprietărești fără nici o milă, care urmau să se taie în decurs de 4-5 ani.-

213- ad
D-l Cateli, răspunde că Directoratul știe, că peste tot se nimicesc pădurea și a luat măsuri.- Dar dacă cu toate acestea unii indivizi, continue să taie mai departe, călcând legile, Domnii Deputați sunt rugați, să aducă aceste cazuri imediat la cunoștința Directoratului.-

Dep. Buciușcan, întreabă în numele cui a făcut, D-l, istomin raportul său ?.-

D-l Cateli, răspunde că acest raport s'a făcut din ordinul Directoratului de agricultură, în urma cererii comisiei agrare și reprezintă părerea bine întemeiată a oamenilor de știință, în privința pădurelor.-

D-l Buciușcan.- Prin urmare nu este raportul special al Sfatului Directorilor.- Directoratul, crede că pădurea care sunt una din bogățiile țării, trebuiesc păstrate.- Atunci nu crede Directoratul că și celelalte bogății ale țării trebuiesc asemenea păstrate ?.-

Președintele.- Chestia această deslegăm noi și de aceea n'avem nevoie de părerea guvernului în privința ei, ba poate că he-ar fi și de prisos.-

Dep. Stavriev.- În ținutul Ismailului sunt numai vre-o trei păduri bune, celelalte sunt proaste.- Ce are de gând să facă statul, să le îmbunătățească sau să le dea în țără ?.-

D-l Cateli.- Se va trimite o comisie de specialiști, care să cerceteze: dacă sunt bune, se vor îmbunătăți, iar dacă sunt rele se vor extermina.-

Dep. Tiganco.- Mulțumește D-lui raportor, pentru raportul făcut, dar adaugă că acest raport are oarecare neajunsuri.- Nu știe dacă aceasta e din vina raportorului, a Directoratului, sau a prezidiului, care n'a știut să pue bine întrebările.- E lucru cunoscut că pădurea, sunt trebuitoare pentru ori ce țară, că Basarabia are păduri puține și că aceste păduri trebuie să treacă negreșit în seama statului după părerea aproape a tuturor partidelor politice.- Dar în raport lipsesc tocmai datele, cele mai trebuincioase și care nu sunt cunoscute, și anume: câtă pădure ar trebui pentru toată Basarabia, pentru ca ea să fie împădurită din punct

de vedere științific și cât ar trebui pentru fiecare ținut în parte, unde sunt păduri mai multe și unde sunt mai puține; ce-măsuri se presupun pentru împădurire și cât pământ va trebui lăsat în acest scop pentru toată Basarabia? Unde și cum se fac măsurile de pădure și în sfârșit cum trec pădurele de proprietate privată în seama statului.-

D-l Istomin, spune că dojenirile D-lui Tiganco, nu sunt drepte, de carece chestia împărțirii pădurilor potrivit cu suprafața Basarabiei, nu e o chestie așa de importantă, iar de întinderea pădurilor de azi, după ținuturi, aceste date sunt alăturate la raportul D-sale, numai nu le-a citit.- Măsurile de pădure de la sine se înțelege, că vor trebui făcute pe lângă școlile de agricultură, iar chestia financiară n'afost atinsă de loc, de carece aceasta e o chestie grea și cuprinde multe părți.-

Dep. Nichitiuc, se miră că așa de ușor se privesc chestia pădurilor, când în părțile de miază-zi ale Basarabiei, n'au mai rămas păduri aproape de loc, fiind distruse în anii de pe urmă.-

Pădurele sunt de o mare trebuință și ele nu trebuiesc numai păstrate dar și înmulțite.-

Dep. Grosman, întreabă dacă cele 333.000 des. de pădure, trebuiesc luate din pământul lucrător?.-

D-l Istomin, răspunde că în momentul de față sunt la vre-o 230.000 des. cu pădure și numai aproape vre-o 100.000 des. va trebui luat din pământul lucrător.-

Dep. Grosman. Va fi oare de ajuns această întindere pentru toată Basarabia?.-

D-l Istomin.- Nu.- Noi am lăsat numai minimum de pădure, care în împrejurările de față mai poate fi păstrat.- Scopul nostru a fost însă să păstrăm pădurea care mai este astăzi în ființă.-

Dep. Grosman.- Nu stabilește știința întinderea care trebuie pentru ca o anumită parte de loc să fie împădurită?.-

D-l Istomin.- Mi-e greu să răspund.- Aceasta se poate stabili numai făcându-se cercetări amănunțite la fața locului.-

214-00
Locul președintelui îl ocupă Dep. Buciușcan.-

Dep. Buzdugan.- Referatul D-lui Istomin este bun și ne mulțumește.- El nu merită critica D-lui Tiganco, care n'a fost în stare să pună a se face un asemenea raport, pe când era președinte.- Trebuie lăsat un procent de pământ pentru împădurire.-

Însă noi în Basarabia, nu putem lăsa un maximum, ci numai un minimum de împădurire; și acel minimum ~~este~~ de 332.500 des. trece peste suprafața împădurită cu 100.000 des., care reprezintă locurile rele, necultivabile.- Datele ce ni s'au adus de raportor, sunt de ajuns, și sunt cu mult mai lămuritoare de cât acele pe care ni le aducea mai înainte, specialiști, ca D-l Moghilean-schi.- Va fi de datoria comisiilor județiene, ca să cerceteze și să vadă câtă pădure este, și câtă întindere va trebui să fie împădurită.-

Suntem cu toții convinși de marea îngrădire, pe care o are pădurele asupra agriculturii, așa că trebuie să se ia aspre măsuri ca să nu se mai comită devastări de păduri, cum s'a urmat până acum.-

Dep. Bivol.- Sunt și eu de părerea, că pădurele sunt trebuitoare și pentru trebuințele țării și pentru clima ei.-

Dar trebuie lămurit: acele 100.000 des. necesare împăduririi vor fi luate din pământurile inproprii pentru agricultură, sau din pământ curat?.-

Dacă se vor lua din pământ curat, atunci poate se vor lua cu precădere din locurile semănate cu vii, pe unde au mai fost păduri, iar în județele ca Ismail și Chișinău, poate se vor lua pământurile cultivate cu livezi.- Trebuie să se lămurască cât anume și de unde se va lua pământ, pe care se va face împădurirea?.-

Dep. Luney întreabă dacă Directoratul de agricultură, are de scop să păstreze pădurele ca material necesar pentru viața locuitorilor, sau chiar și pentru export? Din punct de vedere economic, pădurea aduce mult mai puțin venit de cât gospodăria sătească.- Ca material de clădiri, lemnul poate fi înlocuit cu

piatră, cărămidă și altele, iar cât despre materialul de foc, nu se poate ca în viitor să nu se găsească și în Basarabia, minerale, cu care ar putea fi înlocuit lemnul.-

În ceea ce privește umiditatea, oratorul spune că pe temelii datelor științifice se poate spune hotărât că unde sunt păduri, e semn că acolo e și umiditate, dar nu se știe sigur dacă pădurile chiar pricinuesc umezeala; iar originea isvoarelor are mai degrabă un caracter geologic.- D-sa arată mai departe, că pădurile din pustietatea Arisonului, din America, n'a scăpat această parte de loc de uscăciune.- Deci ar fi un lucru zădarnic, dacă & ar vrea cineva să schimbe clima, crescând întinderea pădurilor.-

De aceea nu știe dacă poate n'ar fi mai bine ca să se micșoreze întinderea pădurilor, pentru ca să poată fi mărită întinderea de pământ arabil, de care țărâna mea duce mare lipsă.- Propune ca să i se ceară Directoratului de agricultură un anti-proiect de lege în privința pădurilor în viitor și împădurirea râpelor și locurilor rele.-

D-l Director Gateli, spune că a revăzut raportul D-lui Istomin și-ii împărtășește părerile.- Nici într'o țară nu s'a pus întrebarea, câtă pădure îi trebuie ! Dinpotrivă acolo unde n'ajunge lemn de clădire, statul îi învață pe oameni să-și facă cărămidă, sau să-și zidească locuințele din piatră, iar unde n'ajunge lemnele de foc scot mangal de pământ și alte materiale care ard și așa mai departe.- Pădurea se plantează cu mare ~~grăbire~~ cheltuială, iar ca material de construcție, aduce folos puțin.- De aceea ca material de foc și de construcție, poate că n'ar face să fie înmulțită, operația aceasta fiind peste puterile statului.-

Așa că Statul Directorilor a plecat din alt punct de vedere, anume ca deocamdată să fie păstrate numai pădurile care există, putând doar să fie rotunjite.-

Locul președintelui îl ocupă din nou D-l Crihan.-

D-l Istomin, spune că e foarte adevărat că pădurele aduc puțin venit și din acest punct de vedere negreșit că pădurele n'ar

215. 01
trebui să fie înmulțite, dar pentru că nici un stat să nu atârne de altul în privința lemnelor, pădurele sunt prin urmare neapărat trebuincioase.- Înădurirea unei desitini de pământ, costă niște sume colosale și ar fi foarte greu să înpădurești țara după ținuturi.- Tocmai în părțile de miază-zi a Basarabiei, unde sunt mai puține păduri, sunt și râpi mai multe și pământuri rele, care negreșit vor fi înpădurite.- E adevărat că știința n'a dovedit încă faptul că pădurele ar aduce umezeală, dar mă miră că D-l Ionescu, ca specialist, spune că ar putea fi rău prețuită pădurea.-

Când pădurea va trece în fondul statului, pe an ce merge îi crește și valoarea; nu toată pădurea dintr'un loc e tot una, dar în fiecare petec aproape ai să găsești și mai mare și mai mărunțică și deci prețul ei nu poate să fie acelaș; și mai ales ar fi greu de hotărât prețul pădurei, de cei care sunt specialiști numai în silvicultură, pe câtă vreme acest preț se compune din multe alte elemente.-

D-l Ionescu-Sișești, în primul rând trebuie să-i răspund D-lui Bivol, arătând că temerea D-sale e nejustificată.- Si pomii roditori ca și viile, au acelaș efect salutar asupra climatei ca și pădurele, așa că nimenea nu se va gândi să-i scoată, ca să pună în locul lor pădure.-

a/ În privința folosului pădurelor, trebuie să menționez în primul rând, că pădurea nu e un lux ci e un izvor de bogăție pentru stat și comună, cum și pentru particulari, servind ca lemn de construcție și pentru încălzit. mai ales astăzi, când prețul lemnului a ajuns la sume enorme.-

b/ E indiscutabil că rolul cel mai important al pădurelor asupra climatei: acolo unde se înpuținează pădurele, apare seceta și deci într'o țară agrăcolă cum e Basarabia, pădurele trebuiesc ocrotite.-

c/ Regimul apelor, modul lor de distribuire e în strânsă legătură în privința regularității ei, cu prezența pădurelor.- Izvoarele, fântânenele, puțurile dau apă regulat indiferent de sezon, în țările care au păduri.- În țările care s'au despădurit, izvoarele, fântânenele seacă în timpurile secetoase ale veri.-

d/ Pământul se distruge, se pierde treptat.- Contra distrugerii

pământurilor trebuie încurajate împăduririle.- De exemplu în o regiune cu coline păduroase, agricultura în vale se face bine, & aici apa se păstrează și se distribuie regulat.- Dacă colinele se despăduresc, atunci se fac fâgașuri și scurgeri, iar pământul productiv de pe coastă se scurge în vale, făcându-se rapi pe care nu crește nici copaci și nici iarbă ! deci iată un pământ distrus.-

e/ Pământul de pe coastă e dus în luncă, deasupra pământului negru.- Mai târziu vine de pe deal adus de ape lut, nisip, argilă și acoperă pământul bun din vale și iată cum din o despădurire a colinelor s'a distrus și pământul din deal și cel din vale.-

f/ în vale curgea un râu; materialul scurs din deal, potmolește râul făcând lunci cu mocișle, necultivabile și nesănătoase.-

Sunt țări care s'au prăpădit din cauză că și-au distrus pădurele, ca în Palestina, unde din spusese Bibliei, în vremurile vechi, recolta era extrem de bogată, așa că un ciorchine de vie, se spune că îl ducea 2 oameni pe parângă, iar acum după tăierea pădurilor imense de cedri, a sărăcit pământul și țara.- Acelaș lucru s'a întâmplat și în Siria, în Grecia veche, sub dominația turcească și în Spania, care și-a sacrificat pădurele ca să facă corăbii pentru comerț și a sărăcit solul și țara.-

În țările unde a fost în regulă tăierea pădurilor, ca în Franța, Germania, pământul a fost ocrotit și țara a rămas bogată.-

Trebue să se pornească la împădurirea golurilor, coastelor, ogașelor și a altor locuri netrebnice, nu însă și locurile cultivabile, cum se temeă D-l Bivol.- în special bugeacul Basarabiei, ar trebui împărțit în tarlale pe care să se semene perdele de copaci, care să oprească vânturile reci sau secetoase, și să se ocrotească astfel semănăturile.-

Dep. Grosman, crede că de carece Comisia agrară, desleagă chestia numai în principiu, iar hotărârea definitivă o va da Sfatul țării, ar trebui ca direcția pădurilor să dea tot materialul trebuitor la chestia pădurilor, acum ca să fie adunat, când va veni înaintea Sfaturii țării.- S'au susținut 3 puncte de vedere:

216-00
a) unui că pădurile sunt de mare folos ca material trebuitor și ca un factor care aduce umiditatea;

b) altul, că pădurile costă foarte scump și nu aduce venit.-

Dacă e vorba de venit, apoi neamțul nici el nu e prost, din partea pădurilor veniturilor și cu toate acestea păstrează pădurile; prin urmare pădurea trebuie, aducând mare folos.- Să nu ne oprească faptul, că lăsându-se pământ pentru pădure, ar rămânea fără pământ 30-30.000 locuitori.- Statul când va cere interesele lui, poate aduce în jertfă, sute de mii de oameni.-

Dep. Tiganco, desfășcând harta Basarabiei, arată cât de puține păduri sunt în unele ținuturi, cum e ținutul Bălților, Benderului și altele și spune că în Basarabia, multe locuri trebuiesc să fie împădurite, dar nu se știe cât și unde anume, căci în raport nu s'a arătat.-

D-l Istomin, arată că în ținutul Benderului, sunt 26.000 des. de pădure, iar în ținutul Bălților 21.000 des. și așa mai departe.-

D-l Tiganco, urmându-și cuvântul spune că ținuturile cu puține păduri trebuiesc împădurite și propune să se ceară Directoratului de agricultură să arate acele măsuri, care trebuiesc luate în privința aceasta și cât pământ va trebui lăsat.-

Președintele Cămin.- Facem greșală când îngrămădim prea multe chestiuni în jurul chestiunilor care rezultă din raportul raportorului.- Apoi nu poate fi pusă în discuție nici chestia financiară a împădurirelor și nici chestia împădurirelor, așa cum se încearcă să o facă astăzi D-l Tiganco, ca să ne incurce numai discuțiile noastre.-

D-l Istomino, arată că nu pricepe cum să dea răspuns întrebărilor D-lui Tiganco.- Mai întâi de toate ca să împădurești o țară trebuie să știi în ce scop ea trebuie să fie împădurită, adică pentru lemne de ars sau de construcție, sau din punctul de vedere al umidității?.- Dacă e vorba de lemn, apoi ținutul Ismailului, de pildă întrebuințează pentru foc stuful, care crește acolo din belșug, iar dacă se are în vedere udeala, atunci va trebui mai întâi ca o comisie să răspundă până la ce măsură vrea să înmul-

[Handwritten mark]

tească umiditatea în țară.-

După un scurt schimb de păreri și votări în parte a principiu-
rilor, se pune la vot următoarea propunere:

"Toate pădurile din Basarabia, mănăstirești, pro-
prietărești, ale asezămintelor obștești, trec în stăpânirea sta-
tului, afară de pădurile mici, risipite aparținând obștilor sau
altor persoane, care rămân proprietarilor lor actuali, dacă nu &
vroesc altfel.-

Pădurile, proprietatea particularilor, nu trec de cât cu plă-
tă în fondul statului, care se votează cu 19 voturi pentru și u-
nu se abține.-

A doua propunere:

"Pentru rotunjirea pădurilor actuale, se va adăoga prin o nouă
împădurire, la întinderea pădurei, încă 5%, din terenul cultiva-
bil (din-prejușul pădurei), care se votează cu 18 voturi pentru,
și 3 abțineri.-

Apoi comisia hotărăște, ca:

"Toate râpele și în genere pământurile rele care se vor găsi
în Basarabia, trec din stăpânirea proprietarilor lor în stăpâni-
rea statului, în schimbul unei plăți.- Pentru rotunjirea lor li
se va putea adăogi 5% loc bun, din jurul lor.-

"Din suprafața totală a Basarabiei, se scot 300.000 des. de
pământ aflat sub pădure, râpi și locuri rele, care trec în stăpâ-
nirea statului, până să se scoatească intrat în fondul de pământ
destinat înproprietării celor care îl muncesc cu bratește lor.-

Sedința se ridică la ciazurile 10 seara.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I O N E I

[Handwritten signature]

S E C R E T A R

[Handwritten signature]

PROCES - VERBAL

A ședinței a Comisiunii agrare dela 15 Septembrie 1918.-

Sedința se deschide la orașurile 5 seara, sub președinția D-rii Crihan, vice-președintele Comisiei agrare.-

Mănuiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra raportului D-rii Irosman, despre emfiteoză și raportul D-rii Ionescu-Cișești, despre islazuri.-

Domnul Ionescu-Cișești, își depune raportul său:

N'am să vorbesc de marea importanță a islazurilor, când țări civilizate care le desființează, acum se trudesesc să le refacă, din terenuri arabile.-

Imaș, se chiamă o suprafața pe care crește o anumită vegetație necesară hranei animalelor, fie prin însămânțare naturală, fie prin însămânțare artificială (de mâna omului).-

Vom avea prin urmare 2 feluri de imașuri:

- 1/ imaș natural, și
- 2/ " artificial.-

Imașul e o bucată de teren, destinată vegetației, dar care trebuie îngrijită, ca să corespundă destinației ce i s'a dat, prin urmare de la început vreau să îndepărtez ideea acelorora, care cred că pentru islazuri s'ar putea afecta numai locuri sterpe, coasta, mlaștine, etc.- La începutul istoriei popoarelor, păstoria și creșterea vitelor jucau un mare rol.- Lumea era rară și fiecare își ajungea singur nevoile sale, iar pământul slujea numai pentru pășunare, așa că singura avuție consta din numărul vitelor, nu din întinderea de pământ pe care pășteau turmele.- În acele vremuri imașurile aveau mare importanță.-

Lumea înmulțindu-se, și fiind nevoe crescândă de pâine, imașurile s'au arat și semșnat, iar lumea a trecut dela gospodăria pastorală, la cea agricolă producătoare de cereale.-

21800
Aşa că un hotar de sat, avea o parte de pământ destinată pen-
tru iamaş, alta pentru fâneaţă, iar cealaltă destinată pentru cere-
ale, făcându-se rotaţie între porumb, grâu sau mei.- Nu înce-
puse însă să se cultive plante furajere pentru vite.-

Deci în sistemul cerealelor, nu se seamănă plante de nutreţ,
şi în acest stadiu se găseşte astăzi Rusia şi România.- În alte
ţări s'a recurs la alt sistem: în loc de islazuri, s'a spart fă-
neţa şi iamaşul şi s'au semănat plante de nutreţ.- Această trans-
formare s'a făcut în toate ţările apusului şi a început şi la noi

Pe acele islazuri sparte, în loc să se facă o rotaţie de 3 a-
ni, se practică o cultură în modul următor:

Într'o tarla se seamănă o plantă prăgitoare;

în a doua tarla se seamănă o cereală de primăvară;

în a treia tarla se seamănă o plantă de nutreţ, ca trifoi, etc

în a patra tarla, se seamănă o cereală de toamnă, ca grâu.-

Aşa că pe un sfert de teren se seamănă o plantă furajeră, sfe-
clă, etc., iar vitele se ţineau şi se hrăneau la grajd.-

Acest sistem de a se desflinţa iamaşurile şi a se semăna plan-
te furajere, hrănindu-se vitele la grajd, are părţi bune, dar
dar are şi foarte multe urmări rele pentru vite, din care cauză
a început să fie părăsit.- Părţile bune ale acestui sistem era
că vitele se hrăneau mai înbelşugat, dând o producţie mai mare
în lapte, vitele de tăiat se îngrăşau mai repede, iar în creşcă-
torii animalele creşteau mai repede.- Timp de 50 ani, sistemul
acesta, părea bun şi era cel mai întrebuintat în Germania şi A-
ustro-Ungaria.-

În timpurile din urmă însă a început să se observe că siste-
mul creşterii şi hrănirii vitelor în grajduri, începea să dea re-
zultate îngrijitoare.- În adevăr se observa că la vitele crescu-
te şi hrănite în grajduri, fe unditatea era în scădere, fiind
prea bine ţinute şi hrănite.- Apoi s'a observat că la vitele ast-
fel hrănite, bolile erau foarte dese, mai ales tuberculoza, fiind
aproape 30-40%, din totalul vitelor astfel hrănite, atinse de tu-
berculoză şi când un lapte primejdios.-

Bolii crescuţi după sistemul de mai sus, erau frumoşi, bine în

carne, dar aveau o capacitate de muncă scăzută, neputând răbda la intemperii, nici transporta poveri mari.- Afară de aceasta începeau să prezinte semne de degenerare, de proastă conformație, etc.

Constatabandu-se că aceste consecințe sunt datorite sistemului de creștere și hrănire în grajduri cu stăle și plante furajere, s'a căutat să se schimbe și în acelaș timp să se schimbe și sistemul de cultură, deși aceasta era foarte greu, fiind deja stabilit un anumit sistem de cultură.-

Comunele au început atunci să cumpere terenuri pe care să cultive iamașuri unde să păscă vitele ca să nu mai fie ținute la grajduri.- Noi care mai avem încă iamașuri, nu trebuie să le spargem, ci să le păstrăm și unde nu ajung să le completeăm din moștile care se vor împărți țăranilor.-

Islazurile însă nu trebuie lăsate în paragină, cum erau lăsate până acum, ci trebuie îngrijite ca să dea aceeași recoltă, ca și o întindere cultivată cu trifoi.- Căci se știe că planta pășcută, cu cât e mai mică cu atât va crește mai repede.- Deci o regulată repartiție a islazului, lăsând o parte să se odihnească un timp, până ajunge să fie dată iarăși spre pășcut.-

Afară de aceasta dacă s'ar lăsa islazul fâneată, n'ar putea produce atât, când ar produce când ar fi pășcut.- De aceea islazurile vor trebui să fie îngrijite ca și un loc cultivabil.-

Măpele, miștinele, pe care crește o iarbă rea și unde 1/4 din întindere este acoperită cu buruieni, nu poate fi destinată pentru islaz.-

Va trebui să se împartă islazul în 2-3 parcele; cât timp se păște o parcelă, în celelalte două care se odihnesc, iarba va crește, și se va curăța de ploale.- Se vor desființa crunurile și poteile care străbat iamașurile stricând o mare parte din iamaș.-

Lăsând islazul ca până acum el va fi numai o paragină.- Îngrijit cum v'am vorbit până acum, el va aduce tot atâta folos ca și o suprafață cultivată.-

Prin urmare va trebui hotărând islazul, să se desemneze și o autoritate care să vegheze la buna sa îngrijire.-

Dacă un islaz, cu timpul se strică, se va face un islaz nou.-

219
Jumătate din islaz se va semăna, apoi se va lăsa țelină, ca să crească atât plantele semănate, cât și cele lăsate dela Dumnezeu.-

Dep. Grosman, propune ca măsurile să se dea sau după familie, sau un procent oarecare, din toată întinderea pământului.-

D-l Ionescu-Sigesti, se învoește cu această propunere.-

Dep. Stavriev, întreabă dacă pământul pentru iamașuri se lasă din fondul statului, sau din loturi.-

D-l Ionescu-Sigesti, iamașurile se lasă afară de lot.-

Dep. Nichitiuc, întreabă dacă nu vor fi socotite prea multe vite în iamaș și crede că ar fi mai bine ca obștea satului să hotărască anual, care ar fi întinderea iamașului.-

D-l Ionescu-Sigesti, islazul dacă va fi îngrijit va ajunge, & chiar dacă va primi un număr mai mare de vite.- Nu e bună însă revizia anuală, pe care o propune D-l Nichitiuc, căci ar aduce neorândueli.-

Dep. Bivol, cred că ar fi bine să se hotărască ca iamașurile să fie lângă sat, alcătuit din pământ bun nu sterp, iar nu din moșie care poate sunt la distanțe mari de sat.- La rigoare să se ia din loturile țăranilor și să li se dea în altă parte, sau să se dea din fondul statului.-

D-l Ionescu-Sigesti, sunt de acord cu părerile D-l Bivol.-

Dep. Cocârliă, cred că nu se poate zice că islazul să intre în lot, căci când se va forma islaz pentru răzeși din pământurile lor de unde are să se completeze pământurile lor.- Mai bine să se aibă în vedere numărul de vite care au să pască, și cunoscându-se numărul lor, se va ști câtă întindere are islazul.-

Dep. Năstase.- Re islaz nu se vor putea admite de cât 3 vite de fiecare gospodar, vitele sunt un element schimbător și nu putem lua o bază pentru întinderea iamașului, numărul vitelor.-

D-l Ionescu-Sigesti, cred că e prea puțin numărul de vite propus de D-l Năstase, și propune să fie admis câte 5 vite de fiecare gospodar, socotind 5 vite la o des. de pământ.-

Dep. Năstase, în propunerea ce am făcut eu am în vedere pe gospodarii cu câte 15-20 des. de pământ, care își pot paște parte din vitele lor pe locurile lor.- Trei vite e minimum, pentru cel mai nevoias gospodar.-

Dep. Stavriev, ea fi de părere că la formarea islazurilor, să nu se leze întâi islazul și apoi să se formeze loturile, căci atunci acestea r putea să fie mai jos de 5 Ha.; ci să se înglobeze tot pământul atât cel răzeșesc cât și cel de inproprietărire, și apoi să se scadă islazul, în urmă să se facă loturile, dându-se celui ce nu primește lot, partea lui de răzeșie, minus partea lui în islaz.- Minimul de 3 vite este prea redus, iar dacă luăm ca normă numărul vitelor, atunci ar trebui să se scoatească până la 4 des. de imasă de gospodar, fiecare putând să aibă 2 per. de vite o vacă, 20 oi, etc.-

D-l Ionescu-Disesti, eu creu că la un islaz bun, pot intra 5 vite la o des. așa că s'ar putea admite numărul această de vite de gospodar în islaz, ; dacă însă e pământ bun, se vor putea scoti în islaz și câte 2 des. de gospodar.- Răzeșilor li se va pune întrebarea dacă convin să cedeze din pământurilelor pentru formarea islazului.- în caz afirmativ se va proceda la comasarea terenurilor.-

Președintele Crihan.- Desființându-se marea proprietate, islazurile care erau pe fiecare moșie, pe care satele își pășteau vitele, trebuiesc păstrate; deci trebuiește hotărât ca nici un islaz existent să nu fie stricat.-Nu găsesco nimerită forma suprafeței islazului, după numărul vitelor, cea mai potrivită normă ar fi pe gospodării, luându-se teren pentru formarea islazului din câtimea stabilită pentru lotul de inproprietărire.- Cel ce au mai mult de 5 des. vor da din pământul lor propriu.-

Dep. Tudose, susține ca să se dea câte 1 și 1/2 des, obligatoriu pentru islaz, mai puțin nu se poate, căci mai mare e nevoia de islaz de cât de pământ de arătură.- Având islaz al vite bune, cu care poți să faci o bună agricultură, de aceea țărani pîtesco uneori mai scup islazul de cât pământul de arătură, pe care îl iau dela proprietari.-

Dep. Cioreșcu, eu sunt de părere ca să nu se fixeze obligatoriu întinderea imășului, ci să se dea pământul de inproprietărire convenit satului și el singur să-și leze imasă după nevoile sale.-

220-00
Dep. Ignatiuc, sunt de aceeași părere ca și de. Cioreșcu.-

În adevăr sunt sate care au pământ puțin, fiind mai mult vii și livezi, pe aceștia nu-i putem obliga să-și facă islaz în locul viilor și livezilor.-

Dep. Budisteanu.- Nu-mi par întemeiate părerile D-lui Ciogășcu și Ignatiuc.- Eu pe unde am fost, lumea spunea că are de ocamdată pământ de arătură, dar se plâneau că n'are islaz și că nu pot din cauza aceasta să ție vite; sunt de părere să se lase câte 1 și 1/2 des. de fiecare gospodar pentru islaz.-

Dep. Galitchi, eu cred că dacă am admis principiul comasării, prin aceasta vom obliga și pe acei ce au pământ mult ca să dea pământ pentru islaz.- În islaz să nu aibă drept toată obștea ci numai cel care au primit lot, și care au dat din lot pentru formarea islazului.-

Islazul să fie socotit câte o des. de fiecare gospodar, având fiecare câte 3-4 vite.-

Dep. Minciună.- În locurile răzeșești, oamenii regretă că și-au stricat imășurile.- De restabilit imășul e greu, căci răzeșul cu greu se desface de bucata lui de pământ.- De aceea nu putem hotărâ ca fiecare sat să fie obligat să aibă islaz, ci numai în acela la care se dă pământ.- Am hotărât ce e drept comasarea, dar numai acolo unde majoritatea obștei se învoește să-și dea pământul la hurtă, comasându-se.- În privința normei de urmat în privința islazului, sunt de părere că mărimea lui să se hotărască după numărul familiilor, întâi se va despărți islazul și apoi se va face loturi.-

Dep. Buzovan, trebuie să hotărâm mai întâi principiul dacă trebuie sau nu țăranului, islaz.- Răspunsul cred că e afirmativ.-

Chestiunea dacă islazurile trebuie sălătuite din lot, sau afară din lot este de discutat.- Aproape jumătate din satele Basarabiei au islazuri, așa că chestiune e complicată.-

Eu aș propune ca să se limiteze la o vite, numărul vitelor ce poate să aibă un gospodar în islaz.-

Așacă va trebui lăsat cel puțin 1 și 1/2 des. de fiecare gospodar, pentru formarea islazului.- Cel ce va avea mai multe vite,

va plăti satului pentru prisosul vitelor.-

221

Se pune apoi la vot principiile:

"Fiecare sat, care n'are islaz pentru vite, sau are prea pu-
tin, își va completa islazul cu ocazia inproprietării, care
se votează cu 21 voturi, pentru și o abținere.-

"Islazul, rămâne proprietatea satului, sau a comunei.- Acolo
unde se va face comasarea, obstea satului va fi datoră să lase
pentru islaz o întindere determinată și din pământul pe care îl
stăpânește, în afară de cel ce-l stăpânește care îl va împărți
locuitorilor, din fondul de pământ al statului, care se votează
cu majoritatea voturilor și o abținere.-

"Intinderea islazului, nu va trece de 20% din pământul care
se va împărți locuitorilor, din fondul de pământ al statului și
cel care locuitorii îl stăpânesc deja, care se votează cu 14
voturi pentru, 3 contra și 5 abțineri.-

Sedința se ridică la ciasurile 9 și 20 m. seara.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I U N E I

(ss) Cuihan

S E C R E T A R

(ss) Minciună

P R O C E S - V E R B A L

Al ședințeia a Comisiei agrare de la 18
Septembrie 1918.

Sedința se deschide seara sub președinția D-lui Grihan vice-președinte a Comisiei agrare.

Rândulala zilei: continuarea discuțiilor asupra raportului D-lui Grossman despre dreptul de emfiteosă asupra moșiiilor mănăstirești, ale statului și vetrelor oragelor.

Președintele citește punctul întâi din raportul D-lui Grossman.

Se votează cu unanimitate de voturi următoarele puncte:

1) Articolele pentru regularea raporturilor agrare, având legătură cu proprietatea embaticară, de pe pământurile mănăstirești ale așezămintelor mănăstirești și din străinătate și ale statului (foste).

1) La înglobarea în fondul de pământ al statului pământurile mănăstirești ale așezămintelor mănăstirești din străinătate, și ale statului, nu se expropriază;

a) proprietățile embaticare, ce se află pe dânsurile ale diferitelor persoane (fizice și juridice).

b) proprietățile bazate pe dreptul arendei ereditare (cu termen îndelungat) în caz dacă aceste proprietăți sunt arendate pentru construcția acaretelor, facerea viilor și grădinilor de pomi sau de legume, precum și atunci când aceste terenuri sunt în folosința unor arendatori, care au îndeplinit condițiile arendei ereditare (cu termen îndelungat).

2) Pentru regularea numitelor raporturi agrare se constituie o comisiune specială cu numele de comisiune pentru lichidarea proprietăților embaticare și arendelor ereditare.

3) Pe baza declarațiilor (cererilor) făcute din partea persoanelor interesate, comisiunea delegă câte un membru al său, pentru a cerceta și stabili în fiecare caz, prezența embaticului „emfitiozei” sau a arendei ereditare, pe baza actelor scrise, cercetării la fața

locului și interogării martorilor, după regulile codului 2231.

Rezultatele cercetării se înaintează comisiunii, care fie că confirmă prezența embaticului sau a arendei ereditare, fie că respinge declarațiile făcute în acest sens. Afară de aceasta comisia mai cercetează, toate cazurile de embatic și arendă ereditară.

Se pune la vot punctul al 4 din raport în care se zice că cei nemulțumiți cu hotărârea subcomisiei se pot plânga asupra acestei hotărâri la tribunalul regional (oerujniî sud).

Dep. Minciună, nu crede că ar fi bine că apelurile în contra hotărârilor subcomisiei să se dea la tribunal, de oarece aceasta ar fi un prilej și pentru alți nemulțumiți ca să se plângă contra hotărârilor ce le-ar lua în viitor ori-care așezământ pentru îndeplinirea legii agrare. Lucrul acesta, pe lângă că ar pune de multe ori în încercătură însuși pe judecători, care în multe cazuri ar fi silit să judece treburile după legile vechi, nepotrivite cu ideile noi ale reformei, dar ar împiedica încă foarte mult chiar însuși realizarea reformei, care ar atârna astfel de judecată. Procesele vor fi foarte multe așa că așezământul implinitor ar fi legat de mâni și de picioare nu e o închipuire, căci practica a arătat în zilele reformei lui Stolipin că aplicarea acestei reforme nu se poate supune judecătii, așa că în Rusia toate procesele cu reforma agrară erau supuse spre judecarea organelor implinitoare, care astfel arena și funcția judecătorească. Chiar judecățile începute la tribunal, ele se intrerupeau și trimiteau la comisia implinitoare îndată ce se începuseră lucrările reformei agrare. D-se propune, că și acum judecățile care sunt în legătură cu reforma agrară să fie supuse numai comisiilor implinitoare de jos până sus, mai ales că pe lângă aceste comisii s'ar putea înființa și o direcție juridică, cu cei mai buni juristi. Ultima instanță unde ar putea fi adusă plângerile în contra hotărârilor subcomisiilor. Trebuie să fie Comisia generală pentru punerea în practică a legii agrare, care comisie se va afla în Chișinău.

D-1 Grossman, răspunde, că el ca cetățean are mai multă încredere în judecătorie de cât în ori care altă instituțiune care poate să fie sub influența vre-unui partid politic. Judecătoria nu știe de partide politice. În alte țări tot ce e lucru de judecată e supus numai tribunalului și cetățenii cetățenii au voie să ceară tribunalului ca să strice chiar legile rele.

Dep. Nichitiuc, spune, că și în organul care s-a înființat va îndeplini legea agrară pot fi oameni care să cunoască legile. Deci nu trebuie să fie nici o teamă că se vor face strâmbătăți.

Dep. Bivol, se opune ca tribunalul să fie instanța de apel contra hotărârilor comisiei principale, căci atunci mai toate afacerile vor întârzia la tribunal, s'ar putea ca comisiunea principală, să termine definitiv afacerea, ca să nu se îngreuneze prin forme numeroase realizarea chestiunii agrare.

Dep. Buzăugan, susține propunerea dep. Mineiună din acelaș punct de vedere ca tribunalul va judeca lucrurile după legile vechi civile.

Se pune la vot punctul 4 în următoarea redacție:

4) Asupra hotărârilor comisiei se poate apela la tribunal în termen de o lună de zile, după ce hotărârea este pusă la cunoștința persoanei interesate.

Se primește unanim punctul 3 din raport:

3) Hotărârea tribunalului este definitivă.

Dep. Budaștean, (vorba-i despre p. 4) constată că proiectul acestui paragraf se pot dobândi pământurile ținute cu embatie, de embaticare dacă obține voia Comisiei. Și atunci întreabă pe raportor, o asemenea dobândire e permisă? Așa ca cei ce a luat cu embatie 30 desetine va putea pe urmă să le dobândească de la Comisie în întregime, sau cumpărându-le?

Dep. Grossman, trebuie să-i răscoce. Pământul stăpânit după dreptul de emfiteosă nu e altceva de cât un drept de proprietate, și când ~~un~~ întinderea lui e mai mare de cât un lot de improprietărire, proprietarii acestui pământ trebuiesc priviți ca proprietari mari și supuși titurilor legilor care îi privesc pe acești proprietari.

Dep. Caraiman, îi socotește pe cei care stăpânesc pământ după dreptul de emfiteosă ca arendași și prin urmare, dacă li se dă voie lor să cumpere tot pământul pe care îl arendează, atunci ar trebui dată această voce și la toți ceilalți arendași.

Dep. Bivol, adaugă la cele spuse de dep. Caraiman, că dacă lumea ar lua cunoștința ca cei care stăpânesc pământul în puterea dreptului de emfiteosă, rămân stăpâni pe acel pământ atunci mulți ar căuta să-și procure acum chiar pământ în puterea acestui drept. Să nu li se lase de cât un lot de improprietărire.

Dep. Gionăscu, spune că mulți stăpânesc în baza dreptului de emfi-teoză de la mănăstiri lanuri întregi nu de vii și acareturi ci de pământ lucrător. Dacă li s'ar lăsa la tot pământul cât îl stăpânesc, atunci n'ar mai rămâna nici de dat la țărani.

Se pune la vot punctul 6 în următoarea redacție:

6) Proprietarul embaticar sau arendașul ereditar după stabilirea prezenței embaticului sau arendei ereditare, va înainta Comisia pentru lichidarea embaticului și arendei ereditare, o cerere, în care își va exprima dorința de a răscumpăra pământul, care îl posedă, fie în rate fie dintr'o dată.

Se pun la vot următoarele puncte în următoarea redacție:

7) Pe baza acestei cereri, comisiunea va stabili, după o schemă specială, elaborată în acest scop, prețul de răscumpărare și-l va comunica persoanei interesate.

8) Dacă la declarația făcută de persoana interesată, sau în numele său, nimeni nu-și va arăta nemulțumirea față de aceasta, atunci comisia îi va elibera, după ce va prezenta chitanța de încasarea pretului de răscumpărare, un certificat embatic sau arendă ereditară.

9) În caz de nemulțumire, persoana interesată are dreptul de a apela conform art.4.

10) Pentru transformarea certificatului de răscumpărare într'un act de proprietate, (certificatul) va fi înaintat notarului inferior spre a fi trecut la registrele notariale de imobile și apoi notarul superior, spre a fi întărit și înscris în registrul actelor de proprietate căpătând astfel valoarea unui act de proprietate.

11) Dacă răscumpărarea se face în rate, atunci persoana interesată după ce va înainta chitanțele pentru plată la termen în trei rate, va primi un certificat provizoriu de embatic sau arendă ereditară.

12) După ce va plăti toate ratele, proprietarul embaticar sau arendașul va căpăta un certificat conform cu art.8.9. și 10.

13) Certificatul provizoriu pot fi cu permisiune Comisiunii pentru lichidarea embaticurelor și arendelor ereditare date altor persoane.

14) Proprietarii embaticari sau arendașii ereditari, în caz dacă au dreptul de a fi improprietați din fondul de pământ al statului vor căpăta pământ, numai după cercetarea arătată în art.3.

15) Proprietățile embaticare se vor socoti în loturile de improprietație.

226

16) Arendele ereditare se vor socoti in loturile de improprietarire numai in cazurile când vor fi inaintate cereri conform art.6 si vor fi eliberate certificate conform art.8.

Dupa stabilirea lotului de improprietarise pentru arendatorul ereditar cererea conform art.6 nu se mai admite si certificatul provizoriu din art.8 nu se mai eliberează.

Președintele, raportorul ne-a lamurit că emfiteorul e un adevărat proprietar, având o folosință veșnică, când o dăre proprietarului. Pământul emfiteoșilor fiind al lor și fiind priviți ca proprietari, li se va aplica norma proprietarilor, reducându-li-se dacă au mai mult de 50 desetine afară de vie. In acest sens trebuie înțeles art.17.

Dep. Galățchi, propune ca acelorora cari stăpânesc pământ după dreptul de emfiteoșă să li se lase numai lotul de improprietarise.

Președintele, lămurește că cei care stăpânesc cu dreptul de emfiteoșă sunt proprietari și deci dacă li s'ar lua pământul atunci ar trebui să li se facă la fel cu toți proprietarii.

Dep. Luney, întreabă dacă acei care stăpânesc pământ in puterea dreptului de emfiteoșă sunt proprietari de ce atunci in unele cazuri acest pământ poate să le fie luat, proprietarilor adevărați? Al doilea de ce proprietarul moșiei poate să-și vândă moșia sa; fără ca să ție seamă, sau măcar să întrebe pe acei cari stăpânesc pământ pe moșia lui in puterea dreptului de emfiteoșă, pe când aceștia nu pot face nici o schimbare in stăpânirea lor fără ca să întrebe pe proprietari?

Dep. Grossman, pământul stăpânit in puterea dreptului de emfiteoșă poate fi luat de la stăpânul lui numai dacă nu s'a plătit dijna timp de câțiva ani. Dar tot așa și moșiile proprietărești pot fi vândute la mezat dacă proprietarul nu-și plătește dările lui. Proprietarul când își vinde moșia nu întreabă pe cei cari stăpânesc pământ cu drept de emfiteoșă pe moșia lui, dar cei care cumpără nu poate să nu ție seamă de acești stăpâni, iar moșia o cumpără așa cum este, adică stăpânirea cu drept de emfiteoșă e luată in seamă și n'are voie să o strice.

Se pune la vot punctul 17 in următoarea redacție:

17) Proprietățile embaticare sunt socotite in normele de pământ ce nu se expropriază numai in caz când ele nu cad sub prevederea art.... (vii, livezi, pepinieri).

In locul § 18 din raport in care se zice că: In acelaș caz se socot și arendările cu termen îndelungat dacă sunt îndeplinite condițiunile

prevăzute de art.16. După stabilirea normei de pământ ce se lasă proprietarului, cereri după art... nu se mai admit.

Se pune la vot punctul 18 și 19 în următoarea redacție:

18) În același caz se socot și arendele ereditare, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art.16.

După stabilirea normei de pământ ce se lasă proprietarului cereri după art....nu se mai admit.

19) În caz dacă lipsese cererile prevăzute de art.6 raporturile între proprietari și embaticari sau arendatori ereditari pământ cele de mai înainte, cu deosebire numai în ceea-ce privește plata care se va face conform cercetării făcute pe baza art.3.

La 8 ceasuri 27 minute ședința se suspendă.

După pauză Dep. Grossman face raport despre orașele și târgușoarele, clădite pe pământ proprietăresc, arată că relațiile între locuitorii acestor orașe și târgușoare și proprietarii lor în Basarabia s'au creat pe 3 baze: 1) pe baza hriscavelor Domnilor Moldovei date locuitorilor; 2) pe baza nevoilor slobode ale rășeniilor cu proprietarii și 3) pe baza obiceiurilor.

Însă mai târziu din pricină că între locuitorii orașelor și târgușoarelor și proprietarii pământului lor se nașteau adeseori neînțelegeri și sfadă dela dăjdiile pe care proprietarii le aruncau pe locuitori. Stăpânirea rusească la 24 Ianuarie 1844 a slobozit o lege prin care se regulau relațiile între proprietar și locuitori când nu erau între dâșii învoielii scrise.

După această lege, proprietarii orașelor și târgușoarelor aveau nevoie să ia 1/10 din roada viilor și livezilor dela 15 până la 50 cop de case și alte clădiri, după întinderea de pământ din fața casei și după cum era de scump pământul; apoi mai luau vamă de pe vitele care se vindeau în târg și pentru cântar.

În sfârșit proprietarii mai aveau încă nevoie să ia acsiz pe vin și rachiu, care drept a fost răscumpărat totuși de stăpânire când a introdus monopolul pe alcool.

Raportorul arată mai departe tot răul care decurge din această stare de lucruri, când proprietarul orașelor și a târgușoarelor e în felul lui un Domn sau Despot care poate să pusă dăjdia tot mai grele pe locuitori în folosul lui și propune, că pământurile proprietărești de sub orașe și târgușoare să fie răscumpărate de stat, pentru a fi

MS

date locuitorilor.

Din cauza că punctele răscumpărării pământului orăşenesc nu erau în deajuns lămurite și complete, Comisia amână discutarea acestui raport pentru una din ședințele viitoare.

Comisia apoi hotărăște după propunerea secretarului Năstase să sloboadă zece mii lei pentru tipărirea antiproectului legii agrare prelucrarea lui etc.

Seara la 9 ceasuri 40 minute Ședința se ridică.

PREȘEDINTELE COMISIUNII

W. Quihan

SECRETAR

W. Minciună

P R O C E S - V E R B A L

A ședinței a a Comisiei agrare dela 21 Septembrie 1918

Sedința se deschide la ciasurile 5.30, sub- preșidenția D-lui Crihan, vice-președintele comisiei agrare.-

Rânduiala zilei, expunerea de motive a D-lui prof. Murgoci asupra organizării așezămintelor special însărcinat cu aplicarea reformei agrare, numit în proiectul D-lui Filipescu "Casa noastră".-

D-l prof. Murgoci, arată că așezământul care va priveghea la înfăptuirea reformei agrare din Basarabia, vatrebul să fie statornic și independent, neinfluențat nici de guvernul central și nici de directorate.- Vatrebul nu numai să îndrumeze împărțirea pământului la țărani, dar să și organizeze agricultura, în așa chip ca scăderea de producțiune ce va urma în Basarabia după rezolvirea chestiunii agrare să fie cât mai redusă, învățând pe țaran să facă o bună agricultură și să dea o producție din ce în ce mai ridicată.-

Acestui așezământ unii ar vroi să-i dea numele de "banca țărănească", dar s'ar confunda cu "Cristianis banc", care era o bancă de speculă, pe când așezământul nostru nu va urmări nici un câștig.- Alții ar vroi să-i dea numele de "Casa țărănească", alții "Casa rurală".-

Eu aș propune să-i zicem, cum se prevede în proiectul D-lui Filipescu, la care am lucrat împreună "Casa noastră", căci reforma noastră agrară atingând unanimitatea populației din Basarabia, care e țărănimea, și așezământul care va priveghea realizarea reformei, este numai al țaranilor.-

Activitatea "Casei noastre", va fi mare și cu grea răspun-

2290 ad
cere, nepermițând nici un amestec al vreunei autorități. În lu-
crările ei, de aceea s'atrecut în proiect că va fi un așezământ
autonom, cu putere intense, fiind persoană juridică și fiind
supusă numai controlului ce i l'ar face în gestiunea sa bănească
că de Directoratul controlului.-

Conducerea acestui așezământ, va trebui să fie democratică
de carece în componerea consiliului de administrație, am în-
trodus pe lângă delegații Guvernului central, al Directoratu-
lui de agricultură și al celui de Finanțe, doi aleși din Sfa-
tul țării și 4 aleși de reprezentanții zemstvelor volostelor,
din care cel puțin un mare proprietar.-

Casa noastră va pregăti și va conduce lucrările de exproprie-
re.- Pentru aceasta fiecare proprietar va fi dator să-și dea
numele, ce moșie are, câtă întindere, ce producție și câți da-
torie are moșia.- Lucrările acestea centralizate în birouri vor
da aproximativ cantitatea pământului disponibil.- O comisie de
expropriere pe județe, va controla la fața locului veracitatea
acestor date, întinderea, calitatea pământului, va fixa prețul
după anumite norme care se vor arăta la timp.-

Pământul luat constituie fondul rural; se va scoate pământu-
rile rele se va proceda la îmbunătățirea anumitelor terenuri,
prin întărirea lor, prin crearea de canale de irigație sau de
scurgere, prin facere de fântâni, trasări de drumuri, etc.-

Fondul rural până la împărțire va fi arendat țăranilor, până
va fi împărțit, administrându-se prin casa noastră.-

În urmă casa noastră, va scoate pământurile care urmează să
fi date bisericilor, școlilor, institutelor și școlilor agri-
cole, apoi terenurile supuse comasării, colonizării, îmbunătă-
țiri, etc.-

În sfârșit se va îngriji de agricultorii care n'au unele
precum și de îndrumarea lor ca să se îmbunătățească cultura și
să se sporească ~~calitatea~~ producțiunea.-

Tot casa noastră, va plăti despăgubirile marilor proprie-
tari

Aceștia vor primi obligațiuni emise de casa noastră și garantată de stat, care le va aduce un venit, iar după 10 ani va începe să le amortizeze și capitalul.- În acest interval, statul prin casa noastră, va încasa dela țărani cu încetul banii pământului și o dobândă oarecare pentru prelungirea termenului de plată.-

Nu statul, ci casa noastră va emite obligațiunile ca să nu se amestece în veniturile statului și poate să întrebuințeze la alte destinațiuni în momente de lipsă, încasările făcute în contul pământului.-

Vor funcționa în Casa noastră 3 direcțiuni: de expropriere, de organizarea provizorie a pământului și de înproprietărire.-

De la comisiile de expropriere depe județe, nemulțumirile proprietarilor și țăranilor în privința fixării prețurilor, măsurării pământului, etc., vor merge la comisia centrală de expropriere alcătuită din specialiști, la aceasta ne-am îndepărtat de proiectul general, care trimetea să se judece toate nemulțumirile la curtea de apel.- Am voit să pun în comisia de expropriere centrală oameni specialiști, cunoscători în ale agriculturii.- Această comisiune va fi ultima instanță, judecând după principiile legii agrare și după regulile ce se vor stabili de comisia agrară.-

În sfârșit casa noastră va face și cadastrarea pământului.-

Cadastru, va fi un registru unde se va înscrie fiecare proprietar cu pământul lui, întinderea lui, șirul de proprietari care l'a deținut, procesele care au avut loc pentru dânsul, procesele în curs, care vor trebui terminate, ca să se treacă astfel în registru.- Apoi se trece calitatea pământului, prețul lui, prețul de arendă, producția lui și se va adăoga încă de & noi, care anume producțiune crește mai bine, care e sistemul de cultură de acolo, etc.-

La întrebarea, ce s'ar pune de când se declară expropriate moșiile ? eu cred că din momentul când legea agrară a fost votată de Sfatul țării.- În urmă întărirea votului de guvernul central, moșiile trec în fondul statului.-

230. 00
Va trebui însăfârșit să organizăm pe țărani în vederea înpro-
prietării.- La noi în țară s'au format pentru această obstăie
și cooperative, care cu o cheltuielă mică, plătind doar un a-
gronom, un controlor, etc., au ajuns să dea o producție mai
mare ca a marelui proprietăți.-

De aceea și aici, la casa noastră, vor trebui alcătuite a-
sezămintele care se ocupă cu obștia agrară, ca casele de cre-
dit mărunt, cooperativele de desfacere, de asigurarea produc-
ției, etc., ca să colaboreze împreună la realizarea reformei
agrare.-

La întrebarea pusă de Dep. Nichitiuc, dacă nu sunt puțin 9
membri în consiliul de administrație, față de numărul sub-comi-
sionilor, care vor lucra, dacă nu sunt prea puțin reprezentanți
ai Sfatului țării în consiliul de administrație al casei noas-
tre și dacă n'ar fi mai bine ca reprezentanții țărânilor să fie
aleși de adunările (shodurile) volostelor cu vot universal nu
de zemstve, răspunde D-l Filipescu, arătând că consiliul de ad-
ministrație al casei noastre e deosebit de consiliile care vor
funcționa pe județe.- Cel mult consiliul va putea trimite de-
legați ca să supravegheze activitatea consiliilor județene.-

De asemenea e deosebit și comisia centrală de expropriere
care hotărăște în ultima instanță prețuirea făcute de comisiile
județene.-

Raportorul arată că nu e bine ca în compunerea consiliului de
administrație să fie un număr prea mare de membri din cauza gre-
utății de a se întruni quorumul necesar spre a lua vre-o deciz-
zie.-

În compunerea consiliului de administrație trebuie să intre
un reprezentant a Directoratului de agricultură, având o mare
participare la realizarea reformei agrare, prin personalul a-
gronomic, care va intra în compunerea tuturor comisiilor.- Tot
așa și Directorul de finanțe, trebuie să aibă un reprezentant
care să controleze mânăuirea banilor, de carece ei finanțează
instituțiunea, iar guvernul central prin reprezentantul său
să pună în curent consiliul de ce s'a făcut în țară în materie

agrară, și să stabilească o legătură între reformele agrare din țară și din Basarabia.-

Având în vedere caracterul democratic al reformei, am căutat să asigur în consiliu preponderanța elementului țărănesc prin prezența celor 2 reprezentanți ai Sfatului țării și a 3 țărani aleși de zemstvele volostelor.- În privința alegerii acestor din urmă m'am bazat pe procedura care s'a urmat în România prin legea învoeilor agricole din 1908, când se alegeau comisiile care fixau prețurile regionale de arândă.- În aceste delegațiuni se alegeau delegați câte unul, reprezentând 15 țărani, iar delegații întruniți în capitala județului alegeau pe reprezentanții lor în comisia județiană.-

În Basarabia, neexistând comune am trecut ca alegerea delegațiilor să se facă de către zemstvele volostelor.- În sfârșit pământul fiind expropriat în cea mai mare parte de la proprietari s'a trecut în proiect ca și aceștia să-și aibă un reprezentant în consiliul de administrație al casei noastre.-

Fiecare din organele dependente de casa noastră își are rolul și atribuțiunile sale determinate.- Comisia de expropriere pe județe, după ce s'a declarat o moșie expropriată, o prețeluește.- Partea ~~cazului~~ nemulțumită poate să se plângă comisiei centrale de expropriere, de care vom vorbi mai târziu.-

Când prețuirea unei moșii s'a făcut definitiv, casa noastră prin consiliul de administrație, hotărăște să se emită titluri de rentă pe numele proprietarului expropriat.- Tot consiliul de administrație va rezolva și nemulțumirile iscate în urma lotizării ca și cele provenite cu ocazia colonizării, facerei de case coloniștilor, etc.-

Casa noastră, cu consiliul ei de administrație, rămâne o comisie cu caracter administrativ, iar celelalte comisii depinzând de ea vor avea meniri judecătorești și de arbitraj.-iar președintele consiliului de administrație va fi și președintele casei noastre.-

La întrebarea Dep. Buciușcan, dacă n'ar fi bine ca însuși Di-

23100
rectorul de agricultură să intre în componerea consiliului de administrație al casei noastre, D-l Filipescu, răspunde că Directorul de agricultură va fi destul de ocupat cu atribuțiunile sale, așa că nu va putea lua parte la lucrările consiliului de administrație, care va fi foarte încărcat cu lucrări.-

După întrebările puse de deputați, se intră în discuția generală a proiectului.-

Dep. Ioncu, este de părere că prea se dau multe atribuțiuni casei noastre, când ea ar trebui să aibă un scop determinat, iar celelalte atribuțiuni s'ar putea repartiza Directoratului de agricultură, finanțe, etc.-

Dacă s'ar mai reduce din multele sale atribuțiuni, atunci casa noastră ar putea să aibă numai o comisiune, care să rezolve toate chestiunile de toate ordinele, administrative, judecătorești, etc.- De asemenea în proiect n'ar trebui să se prevadă ce rentă se va plăti marilor proprietari la titlurile ce va primi, ci să se spună numai că casa noastră va fi o instituțiune de credit și finanțare, care se va îngriji de plata banilor, iar modalitatea plății o va hotărâ comisia financiară aleasă de Dv.

Dep. Grosman, întreabă dacă D-l Filipescu face raportul ca reprezentant al Directoratului de agricultură, sau personal.-

D-l Filipescu.- Nu, raportul e al meu personal.-

Dep. Grosman.- Biroul nostru s'a cam grăbit cu raportul de carece Directoratul de agricultură, trebuie să vie cu un asemenea raport, atunci când vom termina în trăsături generale lucrările noastre.- În ceea ce privește raportul de față, trebuie să spun că mai întâi că numele "Casa noastră", sună cam sentimental și nu se potrivește cu o instituție serioasă de stat; dar aceasta n'are importanță.-

Raportul spune că anumite lucruri trebuie făcute, dar în ce mod, cine, și cum le va face- despre aceasta raportul nu spune nimic și aceasta e doar lucrul principal.-

Mai departe prin formarea unui organ cu totul autonom se crează o stare de lucruri, prin care instituțiile de drept- vor-

beso în special de Directoratul de agricultură - nu mai duc răspunderea pentru lucrul care sunt chemat să-l conducă.-

Cât despre renta de care vorbește art.5, țin să spun că după părerea mea, ia nu va avea valoarea necesară, dacă ea va fi emisă de casa noastră.- Ea va fi solidă numai atunci, când va fi emisă destat.-

De asemenea țin să spun că nu putem reduce dreptul de casație la o simplă comisiune de pe lângă casa noastră.- Instanța superioară de casație, a fost și va rămâne senatul.-

Inchei ca propunerea și raportul să fie amânat și prelucrat.-

Dep. Stavri.- Răspunde Dep. Grosman, că numele pe care îl va purta instituția, care va priveghea realizarea reformei agrare n'are nici o importanță, căci nu numele ci principiile pe care se întemează o reformă decide de reușita ei.- De asemenea nu poate fi primită părerea ca să meargă la casație cei nemulțumiți cu prețuirea comisiilor județiene, căci senatul nu poate să se ocupe cu chestiunile mărunte ce vor decurge din reforma agrară și vor interveni afară de aceasta și mari întârzieri în judecarea acestor nemulțumiri.- N'are nici o importanță faptul dacă raportul a fost făcut personal de D-l Filipescu, sau ca trimis al Directoratului de agricultură.- Si D-l Grosman a făcut un raport asupra emfitezei și nu iam spus în ce calitate l'a făcut.-

Dep. Crihan. se opune la amânarea discuției cerută de D-l Grosman și Buciușcan, ca să nu se târăgănească prea mult lucrurile, mai ales că este de față și autorul proiectului, care poate să dea toate lămuririle.-

D-l Filipescu.- D-l deputat Grosman, ar avea ~~scuze~~ aerul să afirme că dacă raportul de azi vine dela Directorat e bun, iar dacă vine dela mine personal, e prost.-

Eu îi răspund că acest raport l'am făcut în calitatea mea de reprezentant al Guvernului central pe lângă Directoratul de agricultură, că azi am aceeași înputernicire dela Ministerul de a-

232-01
agricultură ca și în trecut și că n'am mai venit pe la lucrările comisiei, fiind foarte mult ocupat la directorat.-

Dar nu numai în această calitate, dar și solicitat de mai mulți deputați am căutat să fac acest raport, pe care îl veți discuta și-l veți potrivi cu nevoile reale și principiile reformei agrare.-

Răspund D-lui Ioncu, că fiecare din organele casei noastre, are atribuțiuni speciale și destul de complicate ca să poată fi întrunite și date unei singure comisiei.-

Afară de aceasta noi vrem să alcătuim o singură organizație unde țărani să poată găsi fără pierdere de timp și fără mui-tă trudă și umilințe, tot ce-l interesează în legătură cu reforma agrară.- S'a făcut o tristă experiență cu inproprietăritul în Dobrogea, când țărani băteau din ușă în ușă, pe la toate ministerele și autoritățile ca să-și găsească dreptul lor.-

Dep. Crihan, spune că D-l Filipescu, a fost însărcinat de prezidiu, ca să facă raportul.-

Dep. Nichitiuc, susține ca raportul să nu fie amânat ci discutat și cu mici modificări primit, de carece organul propus de D-l Filipescu, este cel mai potrivit pentru realizarea reformei agrare.- Ce-i drept raportul nu are amănunte, dar de ocazie nici nu e nevoie de ele, se vor mai face rapoarturi în care se vor arăta în mod amănunțit procedura exproprierii, despăgubiri, etc.

Președintele Crihan.- Spune că în curând se vor mai face încă două rapoarte: unul despre celelalte organe și altul despre executarea lucrărilor pentru realizarea reformei agrare.-

Dep. Năstase.- E contra amânării discuției raportului, putându-se discuta raportul prezentat cu o mică schimbare în redacția art. 5, unde să nu se vorbească de rentă care se va plăti mărilor proprietari, chestie pe care o va stabili comisia financiară.-

Dep. Buzoianu, vorbind de compunerea consiliului de administrație a casei noastre susține că chiar dacă reprezentanții directoratelor și a guvernului central ar fi contrar intereselor țărânilor, aceasta tot va avea majoritate în consiliu.-

SSS

Susține menținerea comisiei centrale de expropriere ca instanță de apel pentru comisiile județiene combătând amestecul tribunalelor sau a senatului în tranșarea chestiunilor isvorâte din prețuirea moșilor, - așa cum s'a făcut la votarea proiectului pentru emfiteoză.-

D-l prof. Muzgoi, arată că nu e fondată părerea Dep. Grosman, că proiectul depus nu e complet și că n'a luat cunoștință de el.- Oratorul, arată că în proiectul ce-l depusese cu 6 luni înainte, lucrat în colaborație cu D-l Filipescu, se vorbea precis de organul care va realiza reforma agrară, dar nimeni n'a vroit să ia cunoștință de el.- Azi nu se discută de cât condițiunile de principiu, iar în urmă vom veni cu alte rapoarte cu care să tratăm și organizația diferitelor comisii.-

Orele fiind înaintate, ședința se ridică, amânându-se discuția proiectului "Casei noastre", în ședința viitoare.-

PRESEDINTELE COMISIUNII
(S) Crihan

SECRETAR
(S) Minciuță

PROCES-VERBAL

Al ședinței a a Comisiei agrare dela 23 Septembrie 1918.-

Sedința se deschide seara la cînsurile 5 seara, sub presidenția D-lui Crihan, vice-președintele Comisiei agrare.-

Mîndniala zilei: continuarea discuțiilor asupra raportului D-l Filipescu despre așezămîntul de aducere la îndeplinirea legii agrare, numit "Casa noastră".-

Președintele, citește punctul 1 din raport.-

Dep. Stavrilev, e de părere că ar fi mai nimerit să se numească acel așezămînt "Casa noastră de pămînt", de cît "Casa noastră".

Dep. Nichitiuc și Buciușcan, propune ca în loc de "Casa noastră" acest așezămînt să fie numit "Comitetul central agricol".-

Dep. Gîlină, propune să se numească "Casa noastră".-

Dep. Osăeanu, e de părere că mai bine s'ar numi "Casa fondului pămîntesc".-

Dep. Minciună, arată că nu are nici o importanță titulatura pe care o va purta noul așezămînt.- Găsește că cea mai nimerită denumire este cea din proiect "Casa noastră", avînd un caracter de familiaritate, care ar corespunde scopului ei, de a fi ori-cînd la îndemîna țaranului.-

Dep. Brinici, găsește că nu e potrivită denumirea așezămîntului "Casa noastră", de care ce ea va trebui să emită obligații, care se vor putea vinde și negocia pe piețele streine.- Trebuie să fie un nume, care ar putea cuprinde toată însemnătatea acestui așezămînt.-

Dep. Mateo, propune ca așezămîntul care va aduce la îndeplinire legea agrară, să fie numit "Comitetul Basarabean, pentru aducerea de pămînt populației muncitoare", și al doilea chiar cuvîntul

234-00
tul "săteni" să fie înlocuit cu cuvântul "muncitori agricoli, de
oarece au să primească pământ nu numai sătenii, dar și și-au orășe-
nii muncitori de pământ precum și alții.-

Dep. Harbuz, propune ca "Casa noastră" să fie numită "Casa ob-
tească de pământ a regiunii Basarabiei".-

Comisia respinge toate propunerile făcute în privința schim-
bării numelui "Casei noastre" și înlocuind cuvântul săteni cu cu-
vântul muncitori agricoli, votează cu unanimitate de voturi,
punctul 1-ii, în următoarea redacție a proiectului raportorului:

"Pentru buna conducere a exproprierii, pentru organizarea agri-
culturei, pentru trecerea la muncitori agricoli a pământului din
fondul rural și în genere pentru aplicarea reformei agrare se în-
ființează o instituție specială de stat, sub numele "Casa noastră

Președintele, citește punctul al II-lea din proiect:

Dep. Năstase, e de părere că ultimele cuvinte ale punctului 2,
și anume: "lucrând conform principiilor și legii reformei agrare
făcute de Sfatul țării", sunt de prisos, fiindcă se înțelege că
această instituție va trebui să lucreze conform legilor de refor-
mă agrară care o crează.-

D-l Filipescu.- Dacă Sfatul țării, face o singură lege pentru
expropriere, pentru lotizare și pentru instituția care le adminis-
trează, atunci părerea D-lui Năstase, e întemeiată.- Dar dacă se
fac legi separate pentru fiecare din aceste operațiuni, atunci
trebuie menținut aliniatul dela finele punctului 2.-

Dep. Latoș, găsește de prisos punctul 2, de oarece "Casa noas-
tră", ca organ al statului nu poate să fie altfel, de cât perso-
nă morală, ca și statul din care ar face parte.-

D-l Filipescu.- "Casa noastră" nu e o instituție propriu zisă
de stat, ci o instituție particulară, care lucrează independent
de Ministere și are numai raporturi de serviciu cu celelalte ins-
tituțiuni.-

Dep. Buciușcan, se asociază la părerea D-lui Latoș, susținând
că punctul 2, repetă cele cuprinse în punctul întâi, unde se spu-
ne că "Casa noastră este o instituție specială de stat, deci este
implicit persoană morală.-

Domnul Filipescu, susține că nu e fondata opinia celor care creu că punctul 2, repetă cele cuprinse în punctul 1 din proiect. În punctul 2, am vroit să lămuresc caracterul "Casei noastre". Am arătat că e persoană juridică, așa că poate să trăiască juridicește singură. - S'a zis că e autonomă ca să se știe că ea nu va depinde nici de centru și nici de directorate. -

Dep. Tudose, e de părere că chestia e lămurită și că s'ar putea păși la votare. -

Dep. Galitchi, e de aceeași părere. -

Dep. Stavriev, găsește că punctul 2 e bine alcătuit, dând o & largă autonomie "Casei noastre" și făcând-o să aibă personalitate juridică. -

D-l Georgescu-Vrancea, arată că din economia întregului proiect rezultă că "Casa noastră", nu face parte din vre-un Minister sau Directorat, ca să beneficieze de personalitatea juridică a acestora, ci este un organ cât mai neatârnat de ori de înfrăurire sau amestec al statului. - Ca atare el trebuie să aibă personalitatea juridică, ca să poată fi înțeles valabil, ca să poată sta în justiție, sau în raporturi cu alte organe ale statului. - În România personalitatea juridică se dobândește prin votul parlamentului. -

Prin urmare va trebui special votată de Sfatul țării, personalitatea juridică a "Casei noastre", mai ales legea agrară va fi definitivă, după ce va trece prin Sfatul țării. -

Se pune la vot punctul al doilea din proiect, în următoarea redacție: Ea va fi persoană juridică și se va bucura de o largă autonomie, lucrând conform principiilor și legii reformei agrare făcând de Sfatul țării, care se primește cu majoritatea de voturi abținându-se trei. -

Președintele, citește punctul 3 din raport:

Dep. Cocârle, întreabă din care complot al Sfaturii țării, se vor alege delegați, care să intre în consiliul de administrație al "Casei noastre" ? -

Președintele Crihan, din actualul Sfat al țării, care va vota legea agrară. -

Dep. Budigeanu, întreabă cine se vor trimite ca reprezentanți

23500
ai agriculturii și ai finanțelor în consiliul de administrație,
al "Casei noastre" ?.-

D-l Filipescu, Directoratele respective din Basarabia.-

Dep. Bucușcan, arată că ar fi bine să prevadă anume cât timp
vor sta reprezentanții Sfatului țării și ai zemstvelor în con-
siliul de administrație al Casei noastre, de oarece aplicarea
legii agrare, poate să dureze 10-15 ani.- Să se specifiche anume
câți proprietari pot fi trimiși din partea zemstvelor și ar fi bi-
ne să nu fie de cât un singur reprezentant.- Alegerea la zemstve,
să se facă cu vot universal și cine întrunește mai multe voturi.-

Mai bine ar fi să nu se trimită reprezentanți din zemstve ci nu-
mai din Sfatul țării.-

D-l Filipescu.- Nu puteam prevedea în lege toate amănuntele
de aplicare a dispozițiilor ei.- Aceasta se va putea face printr
un regulament în care să se prevadă timpul cât au să funcționeze
reprezentanții Sfatului țării și ai zemstvelor în consiliul de
administrație al casei noastre.- Apoi acolo are să se facă vorbi-
re cum au să fie aleși, cu ce număr de voturi, etc..-

Dep. Stavriev, eu cred că numărul persoanelor care compun con-
siliul de administrație e prea redus, așa că nu vor fi de ajuns
unii din membri fiind delegați în diferite comisii, alții schim-
bându-se sau lipsind; așa că s'ar putea crește numărul lor la 15,
sau chiar la 27.- În acest din urmă caz, ar trebui ca 20 să fie
trimiși de Sfatul țării.-

Dep. Brinici, propune ca consiliul casei noastre, să fie com-
pus din 27 de membri, de oarece acest consiliu, va trebui să aibă
mai multe sub-comisii.-

Dep. Năstase.- Sunt contra măsurilor de a se mări numărul mem-
brilor consiliului de administrație al casei noastre, ceea ce ar
îngreui și face să se târăgâneze lucrările.- Susțin să se men-
țină numărul din proiect cu schimbarea să fie numai din Sfatul
țării nu și din zemstve.-

D-l Filipescu.- Nu mă opun ca să se mărească consiliul casei
noastre la 11 sau la 15 membri, -numai să știți că cu cât numărul

276

membrilor va fi mai mare cu atât se va forma cu greu o majoritate, prin faptul că și quorumul membrilor, care trebuie să fie preșăti se mărește.- Și știți cu toții că în consiliile cu mulți membri, fie care se bazează pe venirea celuilalt la ședință și lipsește.- Și nici nu vă închipuiți câtă pagubă va aduce amânările consiliului, care nu va putea lucra nefiind în număr.- Țin însă ca zemstvele să-și aibă și ele reprezentanți în consiliu, în diferent cași, între care să fie și un mare proprietar, ca să fie și el ascultat când se vor desbata chestiuni, în care sunt în joc interesele clasei lor.-

Dep. Mateo, spune că ori ce așezământ nu e bine să fie compus din prea mulți membri, căci atunci ea fiecare caută să mute lucrul din spatele lui pe spatele altuia.- Adunările lor se prefac adesea ori în discușii nefârșite și treaba nu sporește.- Sunt de părere ca Ștutul țării trebuie să fie reprezentat măcar prin 5 membri, iar nu prin 2.- Zemstvele, greu vor putea fi reprezentate deosebit, și crede că în această privință comisia ar trebui să se mărginească la reprezentanșii Ștatului țării, care sunt tot odată și reprezentanșii poporului.-

Dep. Minciună, spune că de carece "Casa noastră", are să fie un organ central, membrii consiliului n'au să se poată înprăștia în comisii mici prin țară, spre a aduce la îndeplinire însuși legea agrară.- Pentru acest lucru se cer specialiști; ingineri, juriști, etc., ceea ce ar fi greu să-i găsești între deputașii Ștatului țării, și pentru aceasta n'ar ajunge nici chiar toți deputașii Ștatului țării.- Rămâne deci ca însuși consiliul casei noastre să se îngrijească de toți acești specialiști.- De aceea Deșă socotește suficient numărul de 9 membri, arătat de raportor, doar numai că cei 4 membri propuși să se aleagă de zemstvele de voloste ar fi mai nimerit să se aleagă tot din Ștutul țării, fșe când la un loc cu cei 3 membri propuși de raportor e membri din Ștutul țării.-

Dep. Galitchi, susține părerea Dep. Minciună, dar totuși propune ca numărul membrilor în consiliul casei noastre să fie de 11

726-10
regedintele, aduce pilde din trecutul apropiat al vieții Directoriatului Basarabean și alteorgane, când din cauza membrilor prea mulți, lucrul se făcea foarte greu și adesea se întrebuintă câte-va ședințe numai pentru discuțiuni, până se hotără ceva.-

Mai ales era greu să se adune quorumul.- Susține părerea că numărul membrilor casei noastre să fie redus, ar putea să fie && chiar 7, dar D-se se învoaște și cu 9, însă nu mai mulți.- Zemstvele de voloste să nu aleagă direct, ci numai Sfatul țării, Directoratele de finanțe și agricultură, căci atunci n'ar trebui țară să facă 2 legi și în Sfatul țării și la Casa noastră.-

Dep. Stavriev, din susține părerea sa că trebuie cât mai mulți membri și democrați în consiliul casei noastre, din care nu se găsesco la guvernul central și nu vor trimite directoratele.- Propune că dacă numărul membrilor nu va fi de 27, apoi măcar de 15.-

Dep. Osăianu, propune ca 3 membri să se aleagă de la Sfatul țării, 3 de la ținuturi și 3 membri să-i dea directoratele și guvernul central.- Cei de la ținuturi vor fi și pentru călătorii prin ținuturi, fiecare în raionul lui.-

D-l Murgoci: Consiliul de administrație e un birou, care va da direcția casei noastre.- Am pus 2 din Sfatul țării și 4 aleși de zemstve, căci în Sfatul țării aproape nu se găsesco proprietari.- Cel puțin să fie un reprezentant al lor printre cei aleși, mai ales când se vor convinge că reforma agrară va fi înfăptuită, așa că dacă n'au venit la discuția ei, cel puțin să fie de față la punerea ei în aplicare.-

Am pus 2 din Sfatul țării, că dacă cumva la noi alegeri s'ar întâmpla să se schimbe caracterul democratic al Sfatului țării, să nu poată atunci avea preponderanță la casa noastră.- M'ași uni cu părerea D-lui Osăianu, ca să fie aleși 3, câte unul de 3 județe, și tot așa să fie și din Sfatul țării, iar reprezentantul ~~Sfatului~~ marilor proprietari să fie delegat de uniunea marilor proprietari.- Mărimea numărului consiliului nu e bună, căci trebuind să fie bine plătiți, vor breva mult bugetul statului.-

Dep. Caraiman, propune ca să se aleagă în consiliul casei noastre

237

tre 11 membri, între care unul din fiecare ținut.-

Comisia hotărăște: ca numărul membrilor în consiliul casei noastre să fie de 11, dintre care 8 dela Statul țării, unul dela Directoratul de agricultură, unul dela Directoratul de finanțe, și unul dela Guvernul central.-

Apoi se votează cu majoritatea voturilor, unul contra și 2 abțineri. următoarele două puncte:

"Ea se va conduce de un consiliu de administrație, compus din 11 membri dintre care : unul va fi numit de Directoratul de agricultură, unul de Directoratul de finanțe, unul de Guvernul central și 8 de Statul țării."

"Casa noastră" va pregăti și conduce lucrările de expropriere și va lua în primire dela Stat, tot fondul rural expropriat, pentru reforma agrară.- Ea va studia și se va ocupa de toate lucrările pentru sistematizarea fondului rural (comasare, lotizare, colonizare, îmbunătățiri, etc.) și organizarea provizorie a agricultorilor până la înărtireaământului și înpropietărirea muncitorilor agricoli"-

Se votează cu majoritatea voturilor și punctul 5 din proiect:

"Prin "Casa noastră" se va face desprinderea proprietarilor mari, pentru aceasta ea va putea emite obligații garantate de stat

Tot la ea se vor aduna anuitățile și dobânziile dela răscumpărarea loturilor țărănești"-

La ciasurile 8 seara se face pauză.-

După pauză presedintele citește punctul al 6-lea din raport, care se primește cu majoritate de voturi și 3 abțineri:

"Casa noastră" va avea atâtea direcții de lucru și comisii de expropriere, cât se va căsi de cuviință pentru buna aplicare a reformei agrare cu cele 3 părți principale: exproprierea, organizarea provizorie și înpropietărirea.- Ea va avea și o comisie centrală de expropriere și prețuire, care va judeca în ultima instanță nemulțumirile ivite dela lucrările comisiunilor județene"-

Presedintele, citește punctul al 7-lea.-

Dep. Buciușcan, cere lămuriri asupra cadastrării.-

227
D-l Murgoci, repetă lămuririle pe care le dăduse asupra cadastrării, în ședința trecută.-

Se primește punctul al 7-lea, cu majoritatea voturilor și 3 abțineri, în următoarea redacție:

"Casa noastră" va studia prin mijloacele sale și conduce lucrările de cadastrarea proprietății rurale pentru statornicirea drepturilor de proprietate a tuturor agricultorilor, sistematizarea proprietăților (comasare, parcelare, etc.) și înlesnirea de săvârșirea unor sisteme de agricultură potrivită diferitelor regiuni ale țării!-

Președintele citește punctul al 8-lea.-

Dep. Budisteanu, întreabă în ce chip vor putea fi obligate societățile și toate instituțiile cu caracter rural, ca să lucreze cu casa noastră.-

D-l Murgoci, se vor face lucrări mai mari ca aceasta, ca expresiunea marelui proprietăți și nimic nu va împiedica ca cele cuprinse în acest punct să se realizeze, mai ales că se va cere colaborarea acelor instituții cu caracter rural, ca casa noastră.-

Punctul 8, se primește cu majoritatea de voturi și 2 abțineri, în următoarea redacție:

"Pentru organizarea și ajutarea agricultorilor se vor alătura pe lângă "Casa noastră", toate instituțiile cu caracter rural, păstrându-și fiecare direcțiile și conducerea lor aparte".-

Ședința se ridică la orașurile 9 și 30 m. seara.-

PREȘEDINTELE COMISIUNII

(M) Ciuhan

SECRETAR

(M) Simion

PROCES - VERBAL

Al ședinței a Comisiunii agrare dela 25 Septembrie 1919.-

Ședința se deschide seara la orașurile 5, sub Președinția D-lui Crihan, vice-Președintele comisiunii agrare.-

Rânduiala zilei: raportul l-lor Filipescu și Murgoci, despre direcțiunea și comisiile de expropriere.-

Președintele, aduce la cunoștința adunării, că în raportul l-lor Filipescu și Murgoci, intră și 3 puncte care privesc direct expropriere și care puncte până acum n'au fost discutate.-

l-l Prof Murgoci, în "Casa noastră vor fi mai multe direcțiuni dintre care cea mai importantă, va fi cea a exproprierii, care va face expropriere a mării Proprietăți și în proprietățile.- În primul rând această comisiune va avea mult de lucru, scoțind întinderea fiecărei moșii, câtă porțiune rămâne proprietarilor etc. Toate aceste date vor fi luate de comisiune și comunicate cu constatările făcute la fața locului încheind un memoriu de cele constatate.-

Imediat ce Sfatul Țării va vota reforma agrară și legea înființării "Casei noastre", Pământurile se vor considera ca expropriate și Casa noastră va putea trimite de moșie ingineri și funcționari.-

Proprietarii vor trebui să aducă la cunoștința casei noastre, ce moșii au, înd când întinderea lor, planuri și ce le au și locul unde vor să-și ceară lotul care li se cuvine prin lege, în termen de una lună.-

Cum se face expropriere? De Proprietar sau de moșie?.-

Când o moșie aparține la mai mulți în indiviziune, se va considera ca și când aparține unuia singur, neputându să se mai împartă - Se va lua ca dată în aprecierea moșiiilor data începerii răstolului, deci expropriere se va scoți de proprietari.-

Comisiunile județene vor avea mult de lucru și va fi nevoie deci puțin câte o săptămână de fiecare moșie, ca să se ridice planurile așa că ele vor avea de lucru 2-3 ani.- Fiecare moșie își va avea dosarul ei și dacă nu s'a ridicat nici o contestație, atunci consiliul de administrație, va semna și întări exproprierea făcută.- Dacă se vor ridica contestații, atunci se va merge la comisia centrală.- În vedere

238-02
că va lucra de mult, s'a hotărât că va fi cel puțin cel puțin câte o comisie de expropriere de fiecare județ, nelimitându-se numărul lor când s'a votat punctul 6.- Comisia va fi compusă din un număr de specialiști, ca să se poată transporta ușor și să nu coste prea scump ca întreținere.- Ea se va alcătui dintr'un judecător, dintr'un agronom numit de casa noastră, un delegat al Directoratului de agricultură, un delegat al casei Proprietarilor și altul al țăranilor aleși de voloste. Va mai avea și alți specialiști, ingineri agronomi, agro-geologi, hidrologi, ingineri silvici, etc., care va lucra sub direcția comisiei.-

La fața locului, fiecare membru din comisiune, își vor îndări lucrul său după specialități.- Toate aceste cercetări se vor aduna într'un memoriu.- Nemulțumirile vor apela la o comisie numită: Comisia centrală de expropriere.- La punctul 8 am arătat din cine anume se compune această comisiune.- Această comisiune nu e un tribunal propriu zis ci o instituțiune care judecă nemulțumirile după alte norme decât instanțele judecătorești.-

Să nu vă gândiți ca săcăutați a vă face majoritate în această comisiune - Persoanele care o vor compune, prin situația lor vor oferi o garanție absolut de încredere.- În comisiile de expropriere pe județe ca și în comisia centrală de expropriere să căutam a introduce reprezentanți ai țăranimei, care cunosc situația și starea locurilor.-

Sfatul țării are reprezentanții săi în consiliul de administrație.

Lez. Galipchi. - Câte comisii județiene vor fi? De asemenea, memoriile comisiilor județiene, vor fi trimise imediat ce vor fi terminate, consiliului de administrație?.-

L-1 Muroci. - Ne având specialiști de ajuns, vom avea numai câte o comisie de expropriere de județ, de ocazută.- Imediat ce memoriu unei moșii va fi gata, se va trimite consiliului de administrație, iar dacă nu sunt contestații, se va da decret regal de expropriere.-

Lez. Mincună. - Comisia va judeca în apel și chestiunile litigioase care s'ar ridica în legătură cu cele hotărâte de comisia județiană.

L-1 Filipescu. - Toate chestiunile de specialitate vor fi date înaintea comisiei județiene - Așa chestiunile de măsurătoare, cele relativ la calitatea pământului, situația juridică a moșiei, etc. sunt chestiuni reale, care pot fi constatate cu date precise și definitive de specialiștii din comisie -

Nu tot același lucru se întâmplă cu chestiunea Prețuirii, căci la Prețuirea moșiei intervine o serie de factori, ca: Prețul cu care a mai fost arendată, densitatea populației de pe acea moșie, căile de comunicație, etc. Jucând un rol preponderant elementul aprecierii.-

Aşa că asupra Prepuirei va fi nevoie de o a 2-a instanță unde partea nemulțumită să poată cere o verificare a celor fixate, cu toate că instanța de apel bazându-se în majoritatea cazurilor pe datele care au servit primei comisii nu va aduce mari modificări, celor ce dânsa a dat decizii.- Intrându-se în discuția proiectului, Lez. Budigeanu opinază că în chestiunea Prepuirei ar putea să se rostească o comisie financiară, mai ales că în comisia financiară județiană intrând și judecătorul, care are și el Pământuri, ar putea să fie și el parțial.-

Lez. Minciună, e de părere că comisia superioară ar fi mai nimerit să judece în apel, toate nemulțumirile, ce s'ar ivi încontra memoriului, dresat de comisia județiană, nu numai nemulțumirile isvorâte din Prepuirea Pământului.-

regedin ele.- În Privința celor Propuse de Lez. Budigeanu, arată că comisia financiară de pe lângă comisia agrară, va da o măsură și o anumită normă, după care să se conducă comisia județiană, când va precede la Prepuirea moșilor.- Comisia financiară nu va putea fixa de mai înainte Prepurile Pământurilor, ce se vor expropria.-

Lez. Budigeanu - Neîncrederea L-lui Budigeanu, în comisia județiană provine de acolo că în acea comisie, țărani n'au majoritate.- Așa că el Propune ca comisia județiană să fie compusă din 9 fețe, din care 5 delegați din partea țăranilor, alege de congresul județului, plus un supliment.- În caz când vre-unul din delegații țărani n'ar fi la înalțimea cu enită față de interesele țărănești, să fie înlocuit de supliment.- Sunt de acord cu L-l Crinan, ca comisia financiară să fixeze niște norme după care să se conducă comisiile județiene, la Prepuirea Pământului.-

Lez. Răteu, e de părere ca elementul juridic, trebuie numai de cât să intre în comisiile de expropriere, căci altfel nu se poate.- L-sa arată că judecătorii chiar acum, nu sunt toți dintre Proprietari, încurând fiind introdusă Justiția românească, judecătorii au să fie funcționari, care trăiesc numai din leafă.- Nu trebuie să se ca în seamă numai Prepurile de pe Diabă, când se va preui Pământul, cu acestea Prepuri care sunt întotdeauna întâmplătoare.-

Lez. Gălbăci, susține că în comisiile județiene să intre câte un țăran din fiecare volost, întreprinut de acestea.- În privința Prepurilor, care se vor fixa pentru Pământ, e de părere ca comisia financiară să fixeze un maximum, care trebuie să fie trecut de comisiile județiene.-

Lez. Minciună, crede că nu e bine să se vâre atâția țărani în co-

239-00
misia județiană, căci sunt unii mai răi ca proprietarii. - Cere să se menție compunerea comisiilor așa cum e în proiect. -

Dep. Caraiman, cere ca Președintele comisiei superioare, care e cel mai înalt magistrat din Chighinău, să fie ales nu numit. -

Dep. Nichitiuc. - E de Părere ca proprietarii nu sunt oameni cinștiți, de oarece dacăle-ar fi fost dată lor în mână reforma agrară atunci ei o face foarte rea. - Propun ca în comisiile ce se proiectează să fie numai de cât țărani. -

L-l Murgoci, astăzi nu trebuie să intrăm în discuțiunea Președintelui, aceasta fiind treaba comisiei financiare, care va veni cu proiectele ei. - După normele pe care le va da comisia financiară, vor fixa comisiile județiene, Președintele Pământului. - Nu trebuie să fiți mereu cu neîncredere, căci ați văzut că în consiliul de administrație al casei noastre au intrat destui democrați și de către acest consiliu va trebui să fie aprobat sau nu memoriu redactat de comisiile județiene. - Nu se pot democratiza prea mult aceste comisii, căci atunci ați avea aerul să fiți și judecători și părți în propria D-vs. cauză. -

D-l Filibescu. - Trebuie să fiți convinși de un lucru. - Depinde numai de regimul sub care se va desfășura reforma agrară, că aceasta să se realizeze într'un sens democratic sau nu. - Chiar dacă toate comisiunile și consiliile ar fi conduse numai din țărani, dar dacă regimul nu va fi democratic, nici reforma agrară nu va fi democratică. - Trebuie să aveți toată încrederea în noi și să nu priviți cu îndoială instituțiile, care se vor crea și care, elementul țărănesc nu va avea majoritate. - Chiar dacă țărani alegeți în comisiile județiene, vor fi de perfectă bună credință, totuși vot fi bănuși de sate, dacă vor fixa Președintii, care nu vor fi de placul lor. -

Se pune la vot următoarele puncte:

Exproprierea moșiilor pentru reforma agrară se consideră ca înfăptuită, din momentul votării legii reformei agrare de către Sfatul țării și tot pământul trece sub administrația Casei noastre, care se primește cu unanimitate de voturi. -

Exproprierea se face de Proprietari nu de moșii, toate moșiile unui Proprietar formând o Proprietate. - Când un Proprietar are mai multe moșii, el are libertatea să-și aleasă moșia și locul pentru Porțiunea ce-i rămâne lui, care se votează cu unanimitate de voturi. -

LeP. Katco, spune că împărțirea moșiilor între moștenitorii Proprietarului, după legile în vigoare e foarte grea și de aceea o moșie deși aparține la mai mulți moștenitori, de fapt o stăpânește numai unul

Mo

dând la ceialaltă partea lor de venit. - Legea rusească știe 2 feluri de împărțiri a moșiiilor: cu împărțire de bună voe și forțată. - Însă de bună voe, rar se pot împărți moștenitorii, mai ales oă trăiesc departe unul de altul și nu se pot aduna ca să încheie actele convenite, iar împărțirea forțată, adică prin judecată, se face cu multă greutate și în timp de mai mulți ani. - Pe aceea legea rusească îi privește pe toți moștenitorii unei moșii, ca împărțiri, deși nu sunt după lege. - L-se arată oă astăzi sunt câte 20 de moștenitori la câte o moșie de 500 des. și propune ca față de acești moștenitori, comisia să fie cu mare băgare de seamă. -

Le 2. Bârca - Propune ca să fie ținute în seamă împărșelele care s'au făcut până la revoluția rusească și oțirrea vânzării pământului, iar nu până la 19 Iulie 1914, oăci dacă nu s'ar ține în seamă aceste împărșiri, s'ar face o nedrețtate față de acești proprietari, iar dacă s'ar hotărâ ca să fie socotite ca bune toate împărșirile, care se vor face între moștenitori și la fiecare din ei să li se lase câte 50 des., at tunci n'ar rămânea pământ de expropriat. -

Le 3. Matec, lămurște că după lege numai atunci poate fi împărșită între moștenitori o moșie, când a răposat proprietarul. - Înă atunci, deși copiii stăpânesc pământul deosebit, însă în fața legii tot părintele se socotește stăpân. - Deci nu poate să fi vre-o teană că s'ar face vre-o îngelare, dacă s'ar recunoaște toate împărșirile făcute după lege

Le 3. Bârca, spune că de oarce moștenitorii proprietarilor, care până acum nu s'au ocupat cu gospodăria, au avut firește un serviciu sau altă ocupație, n'ar fi nevoie ca să fie în proprietăți, acum în paguba populației, care are nevoie de acest pământ, ci mai bine să fie lăsați ca ei să ia partea convenită din moșia lor în bani. -

Se pune la vot, punctul al 3-lea:

In cazul când o moșie aparține mai multor inși în indivizie, ea se va trata ca și când ar aparține unui singur proprietar. - Toate cășările moșiiile de expropriat se vor lua după starea lor juridică dela 1 Iartie 1917, care se votează cu majoritate de voturi și o. abjtinere. -

Se ia în discuție partea raportului privitoare la Direcția și comisi ile de expropriere. -

Le 2. Bucușcan. - Eu și fi de părere ca toate o. misiunile să le organizeze "Casa noastră" și să nu le părăsirea noastră lor, prin legea e-grară. -

Le 1. Mucoci, nu inovă niaie acu, ci numai colectăm cele scuse în proiectul deja votat. - Nu enădărăm direcțiunile, ci arătăm numai fun

240-00
cțiunea sau ce ocupațiune va avea fiecare direcțiune. - In regulamentul casei noastre se va vorbi mai amănunțit asupra acestor puncte. -

LeP. Nichitiuc, susține părerea că nu trebuie să mărginim dreptul de activitate al "Casei noastre" și să-i lăsăm să-și facă ea comisiunile și direcții câte și-o găsi de cuviință. -

Se pune la vot punctul unu relativ la direcția comisiile de expro-
priere:

Pentru moșii care se expropriează integral, exproprierea se studia-
ză și se face din oficiul "Casei noastre" și de o direcțiune anumită
ce se ocupă cu exproprierea. -

De asemenea "casa noastră" prin direcțiunile convenite va determina
în prealabil din oficiu, întinderea cultivabilă din celelalte moșii ce
urmează a fi expropriate și va da indicații și materialul necesar pen-
tru aprecierea calității și prețul sământului, producție, etc., care se
votază cu unanimitate. -

Punctul al 2-lea: Toți proprietarii atinși de expropriere sunt obli-
gati să înainteze în termen de o lună dela votarea legii de către Sfa-
tul țării, direcțiunii de expropriere "casei noastre", o listă de Pro-
prietatea lor totală, arătând locul unde se află moșia, întinderea lor
Planurile și alte materiale necesare, care se votează cu unanimitate. -

LeP. Buzdugan, susține că comisia să fie compusă din 9 persoane, din
care 5 să fie aleși de congresul țăranilor - asemenea Președintele să
fie ales de comisie, nu numit. -

LeP. Bărcă. - Cred că va fi prea puțin câte o comisie de fiecare ju-
deț, ar trebui să se formeze câte 2-3 comisiuni, pentru ca lucrările
să meargă cât mai repede. -

LeP. Buciușcan, propune ca fiecare comisie de expropriere să fie
compusă dintr'un judecător, un reprezentant al Directoratului de agrie
cultură, unul al casei noastre, și un agronom și în sfârșit comisia
să fie completată cu țărani din localitate. -

LeP. Ratco, susține din nou părerea că ori ce comisie nu trebuie în-
greuiat cu prea mulți membri, căci atunci e prea puțin sărguitoare, ne-
mai vorbind de alte greutăți și neajunsuri. - Dacă se va compune după
proiectul raportorului, această comisie va fi destul de democratică și
prin urmare nu mai e nevoie de a mai înproștăta cu țărni. -

Președintele, propune să fie numai judecătorul, ca fiind independent
și om cu știință practică în științele acestea. -

LeP. Calitchi, arată că e în totul de părerea LeP. Buzdugan și Băr-
că, ca să fie cel puțin câte 3 comisiuni de fiecare județ și că Preșe-
dintele să fie ales. - In comisie trebuie să fie numai țărni și numai un

Proprietar. - Țăranii din comisie nu trebuie să fie aleși nici de orașeni și nici de zemstvă ci de congresul județelor. -

Dep. Găină, susține de asemenea că în comisiunea județeană să fie aleși 5 țărani. - Să nu se teamă D-l Ratoș, că în comisie se va alege ca Președinte un țăran, care nu va cum agte rânduiala lucrărilor. - Țăranul își cînoagte lungul nasului și va alege tot pe judecător sau pe un specialist, care se Pricepe să conducă lucrările, susține de asemenea ca țăranii să fie aleși de congresul țăranesc. -

Dep. Tudose, Propune ca în comisie să intre și câte un Proprietar, iar reprezentanții țăranilor să nu-i aleagă zemstvele de vo-loste de oarece aceste zemstve sau ales pe sine și țăranii să fie aleși de congresul țăranesc. -

Dep. Nichitiuc Propune ca fiecare comisie să fie compusă din judecător, un agronom, un inginer, un Proprietar și 2 țărani. -

D-l Murgoci. - In Proiect nu se limitează număr 1 comisiilor pe județ, așa că Pot să fie și mai multe. - Comisia va avea un centru, și se va putea împărți în subcomisii de specialități, cercetând fiecare în parte și apoi adunând lucrările la centru. - Aceasta va fi mai ușor, dacă se vor găsi membri mai numeroși în comisie, căci atunci 2-3 din ei se vor duce să cerceteze situația în 2-3 moși, și apoi întrunindu-se aceștia vor comunica lucrările și vor discuta și luând rezoluțiuni în complectul comisiei. - Nu mă opun ca să mai intre încă 3 reprezentanți țărani în comisie, ca Președintele ei să fie ales precum și ca comisia să poată lucra pe subcomisii. -

Ora fiind înaintată, discuția raportului se amână pentru ședința viitoare. -

Sedința se ridică la cîsurile 10 seara. -

P REȘEDINTELE COMISIEI *(W. Crihan)*

SECRETAR *(W. Crihan)*

R O C E S - V E R B A L

Al sedinței a Comisiei agrare de la
27 Septembrie 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui
Crihan.

Rânduiala zilei: urmarea discuțiilor asupra raportului D-lor
Filipescu și Murgoci despre direcția și comisiile de expropriere.

Președintele citește punctul 3 din raport.

Dep. Budișteanu propune, ca în comisiile județene să între
3 țărani ca membri de obște ai comisiei și 2 să ia parte din fie-
care voloste numai când se vor discuta chestii privitoare la vo-
lostea lor.

Dep. Tudose. Sunt de părere că delegații în comisii să fie
aleși de congresul țăranilor nu de voloste. Alege însă câte 2
reprezentanți de voloste, găsese că nu e bine, căci s'ar încărea
prea mult cheltuielile volostei.

Dep. Minciună. Păreră D-lui Tudose e găsese nerealizabilă
nefiind nici o lege după care să se cărmuiască alegerea delegați-
lor prin congresele țăranesti. Nu tot așa stau lucrurile cu Zemst-
vele, cari fiind organizate prin lege, și alegerea delegaților
prin Zemstve, va fi cărmuite după anumite reguli.

Dep. Buzdugan. Sunt de părerea dep. Budișteanu, ca să fie
în comisiile județene câte 3 delegați ai țăranimei. Alegerile pe
congrese județene, cerând mari cheltuieli, mai nemerit ar fi să
se facă pe zemstve.

Dep. Stavri. Susțin că mai nemerit ar fi alegerea pe județe
de cât pe zemstve. Propune ca să aleagă 5 țărani în comisiile ju-
dețene, pentru că dacă lipsește vre-unul să aibă cine să-l înlo-
cuiească.

Dep. Minciună. se îndoiește că țăranii au să se grăbească să
vie la un congres la reședința județului, când se știe cât de greu
se adună. În congrese se vor alege nu țăranii cari să reprezinte
cu adevărat țăranimea nevoiașă, ci țărani cu stare care să nu aibă

242-00
aşa interes de cel nevoiaş..

Mai degrabă să se facă alegerea lor pe voloste, dar în acelaş timp să se arate după care sistem să fie aleşi.

Dep. Osoianu. Eu propun ca în fiecare voloste să se formeze nişte organe cari să lucreze şi să pregătească materialul necesar comisiunii judeţene. Cheltuelile care s'ar face cu aceste organe, ar fi compensaţi prin terminarea mai grabnică şi mai eficace a comisiunii judeţene.

În privinţa alegerii reprezentanţilor ţărănimii în comisiunile judeţene, aş propune că chestiunea această să o discutăm mai târziu.

Preşedintele. D-l profesor Murgoci, a vorbit că în un nou proiect al D-sale, va delega în comisia judeţeană sub-comisii, cari vor merge prin comune ca să strângă materialul. Tot ce se face însă, dacă e pentru binele ţărănimii nu trebuie să se opreasă de la cheltueli. Însă nu trebuie să încăreăm bugetul cu prea mari cheltueli pentru fel de fel de comisii. Propun că comisia judeţeană să fie compusă din 7 membri: 3 numiţi, 3 aleşi de ţărani şi unul de marii proprietari.

Dep. Briniei, propune ca în fiecare ţinut să se facă mai multe sub-comisii care din 3-4 feţe care să lucreze sub conducerea comisiei ţinutale.

Dep. Budişteanu. N'ar fi rău să mai fie un organ pe voloste, care să ajute lucrările comisiei judeţene, dar aceasta ar îngreuna prea mult bugetul. De aceea cred că s'ar putea primi ca în comisia judeţeană să fie 3 aleşi permanenţi din partea ţărănimii din ţinut, plus 2 aleşi pe voloste, cari să nu i-a parte la lucrul comisiei, de cât numai când îi va veni rândul volostei lor.

Dep. Minciună. S'ar putea ca comisia judeţeană să-şi împartă atribuţiunile, distribuindu-şi membri cu strângerea materialului şi apoi intrunindu-se ca să-l aranjeze şi să-l discute.

Sunt şi eu de părerea D-lui Budişteanu, ca să fie câte 2 aleşi de voloste pe lângă comisie care să aibă vot consultativ, când comisia ajunge în acea voloste cu lucrările.

D-l Murgoci. Când am făcut aceste comisii, ne-am gândit la treburile pe care au să le facă comisiile, dar nu ne-am gân-

243 ⁰⁵/₂₁₉

numindu-se comisiuni de expropriere judetene.

O comisiune judeteană se compune din: un judecător delegat delegat de la "Casa noastră", un agronom numit de Directoratul de Agricultură, un delegat al proprietarilor, 5 delegați al țăranilor aleși de congresul ținutal din acel judet, care va alege și câte un su-pleant. Comisia își alege din sânul ei un președinte. Pe lângă fiecare comisie se va alătura un inginer hotarnic și un geolog și orice specialist ce se va crede de nevoie. Acești din urmă cu vot consulta-tiv.

Președintele. citește punctul 8.

Dep. Caraiman și Buzăgan se opun ca să fie de drept președin-te al Comisiei Centrale, cel mai înalt magistrat din Chișinău, ce-rând ca președinte să fie ales.

Dep. Tudose. E de aceeaș părere cu deputații anteriori, cerând să se înființeze în acelaș timp ca în așa comisie să fie 4 membri aleși de Sfa-tul țării.

Dep. Mineiună. Comisia centrală va fi o comisie de judecată, deci e drept ca președintele ei de drept să fie cel mai înalt magis-trat din Chișinău. Acest lucru era și în Rusia în orice comisie de judecată. Nu trebuie să ne impunem pretutindenea, unde este și unde nu este nevoie reprezentanți de ai țărănimii și de ai Sfatului țării.

Președintele Crihan. Eu sunt de părere să se șteargă delegatul cooperativelor și să se pue în loc doi de la Sfatul țării.

D-l Filipescu. Principiul că președintele comisiei centrale să fie cel mai mare judecător e necesar, căci ele are și pregătirea și cunoștințele ca să poată conduce desbaterile, ceea ce n'ar putea face un altul, cu atât mai puțin un țăran.

După ce se fac câteva schimbări punctul 5 din raport se pune la vot în următoarea redacție:

Pentru judecarea tuturor neînțelegerilor și nemulțumirilor pro-venite de la exproprierea și pretuirea moșiilor se institue o comisie centrală și se va judeca în ultima instanță.

Comisia se compune: Cel mai mare magistrat din Chișinău, care va fi și președintele comisiei; un delegat al Directoratului de Agri-cultură; 4 membri dela Sfatul țării; un delegat al "Casei noastre"; un delegat al proprietarilor dela guvenul central, care punct se pri-meste cu majoritate voturilor.

124

dit că nimeni de cât elementul țărănesc să aibă majoritatea, acolo unde și eu pregătire și anumite cunoștințe.

Măriți numărul aleșilor țăranilor, dar nu modificați comisiile județene. Membrii volostelor se vor aduna la centru și vor alege delegați, pe când cu altfel de alegeri, cu vot universal, propagandă etc, s'ar perde mult timp.

Cum astăzi avem aleșii pe voloste gata, din aceștia se vor putea delega imputerniciți în comisii. E drept că comisia va apela în fiecare sat la cunoștințele și lumina gospodăriilor cu experiență.

Președintele. Comisia nu va luera pe voloste ci pe moșii, căci ele pot să cadă pe mai multe voloste.

Nu e nevoie să trecem în lege că comisia va apela la cunoștințele locuitorilor de pe moșii, căci aceasta o vor face și fără să-i obligăm prin lege.

D-1 Murgoci. Așa că comisia județeană nu va luera numai pentru exproprieri dar și pentru improprietări, ceea ce vom vedea în curând. S'a zis că e comisie de expropriere, dar numai fiind că acesta este cel mai important din rolurile sale.

Dep. Caraiman. Cere să fie aleși 5 delegați din partea țăranimei cum a cerut și D-1 Buzăgan.

Dep. Harbuz. Eu cred că de oarece în fiecare voloste e un comitet de pământ care lucrează cu un agronom, ar putea fi utilizat și acesta de comisia județeană.

Dep. Oșcianu. Dacă nu sunteți de prina mea părere, cel puțin admiteți ca să treacă în lege că comisia județeană să fie ajutată în fiecare comună de 3 săteni, cu vot consultativ. În cazul cel mai rău, ureați în comisie, la 5 numărul aleșilor țăranilor.

D-1 Filipescu. Nu mă opun ca comisia județeană, să aibă 9 membri, dar va fi greu să se obțină prezentarea regulată a tuturor, după cum va fi mai greu să i-ai o deciziune cu mai mulți, de cât cu mai puțini membri.

După ce se primise schimbările la p 3 ca în comisiile județene trebuie să fie 5 țărani în loc de unul, că președintele e ales din sânul comisiei și adăusul ea inginerul, geologul etc. de pe lângă comisii sunt cu vot consultativ acest punct s'a pus la vot în următoarea redacție:

Lucrările de expropriere vor începe de odată în toate județele,

La 7 ceasuri 30 minute se face pauză, după pauză președintele citește punctul 4 din raport.

Dep. Budișteanu. Eu cred că nu e nimerit ca să dăm ca să se rezolve de comisie și bucata de 50 desetine ce se lasă proprietarului cu inventarul sau zăvoadele și fabricile, cați nu intră în cadrul "Casei noastre".

Dep. Buzdugan. Nu sunt de părerea D-lui Budișteanu. Cred că numai "Casa noastră" are căderea să ia cele 50 desetine ce nu le-ar mai vrea proprietarul ca să le dea țăranilor, nu să le cumpere un străin.

Dep. Cocârlă. Inventarul marelui proprietate e deteriorat, așa că n'ar fi nimerit să mai complicăm lucrările "Casei noastre" și cu această operație. Casa proprietarului, fiind și scumpă și prea mare nu o va putea cumpăra un țăran, o va cumpăra o cooperativă, o școală etc, dar aceasta nu trebuie să ne intereseze pe noi și să o trecem în lege.

Dep. Tudose. Eu sunt de părere ca să lase toate acestea operațiuni în seama "Casei noastre". Inventarul proprietarului va fi plătit de "Casa noastră" și fiind reparat va putea fi utilizat de locuitori.

D-L Filipescu. Punctul acesta e o urmare a hotărârilor ce le-ați luat mai înainte, așa că nu se mai poate reveni. Ați decis că se poate expropria și inventarul mort al proprietarului, trebuie să vedem acum ce e de făcut cu el. Numai comisia de expropriere va fi singura în măsură să aprecieze utilitatea acestui inventar. Luând proprietarului pământul, trebuie să-i iai și inventarul. Dar țăranimea are nevoie de unelte, căci aceste sunt scumpe și scumpetea lor va ține încă multă vreme. Sătenii se vor aduna în obștii ca să li utilizeze.

Comisia nu e obligată să i-a inventarul, ci numai dacă apreciază că este necesar.

Proprietarul își va alege 50 desetine din locul cel mai bun, și apoi va căuta să-l vândă unui străin, de aceea trebuie să o putem lua noi cea bucată de pământ prin "Casa noastră". Ea o va putea vinde Statului, dacă de ex. are și o elădire pe ea, pentru școli de agricultură, poate o va cumpăra vre-un amator al vieții de la țară. Folosul ce-l va realiza "Casa noastră", cu aceste

244-00
operațiuni va folosi țărănilor, ieftinind lucrările comisiilor.

Punctul 4 se pune la vot în următoarea redacție a raportului, care se primește cu unanimitatea voturilor.

Comisiile județene vor delega din sânul lor sub-comisii care împreună cu specialiștii vor lucra la fața locului începând lucrările cel puțin în două plăși odată.

Comisiile vor rezolva chestiunile privitoare la întindere și la hotărnicie, pe cele privitoare la dreptul de proprietate și creditorii, vor cerceta calitatea solului și toate elementele economice ale moșiei, va deosebi locurile nearabile și în fine va fixa prețul pe desetină în diferite parcele. Aceiași comisie ajutată de specialiști sau arbitri va prețui acarețele și inventarul viu sau mort, instalațiile economice și industriale precum și restul de pământ pe care proprietarul va voi să-l vândă. "Casa noastră" e liberă de a primi sau nu oferta.

1) Murgoci. Ați văzut cum se compun comisiile și ce au de lucrat.

Să vedem ce lucrări vor face la fața locului.

Iată acele puncte, căci nu cred că vor suferi multă discuție. Mai întâi propun să se discute mai întâi punctul arătat de B-1 Filipescu, ca să se completeze punctul 8 din proiectul votat, în sensul că atunci când lipsese unii din membri din comisia centrală, instituția pe care o reprezintă să nu aibă nici o pretenție pentru rezoluțiile care s'au luat în lipsă reprezentanților ei. Apoi trebuie să stabilim când se va înființa "Casa noastră" și comisiile respective în modul următor:

1) Comisiile județene vor delega din sânul lor sub-comisiile care împreună cu specialiștii vor lucra la fața locului începând lucrările cel puțin în două plăși odată.

Comisiile vor rezolva chestiunile privitoare la întinderea și hotărnicia, pe cele privitoare la dreptul de proprietate și creditorii, vor cerceta calitatea solului și toate elementele economice ale moșiei, va deosebi locurile nearabile și în fine va fixa prețul pe desetină în diferite parcele. Aceiași comisie ajutată de specialiști sau arbitri va prețui acarețele și inventarul viu sau mort, instalațiile economice sau industriale precum și restul de pământ pe care proprietarul va voi să-l vândă. "Casa noastră" e liberă de a primi sau nu oferta.

2) Odată cu lucrările pregătitoare de exproprierea marii proprietăți, inginerul, agronomul și agro-geologul se vor ocupa de terenul agricultorului ce urmează să primească lotul de completare, sau loturi de schimb în cazul comasării. Se vor face planuri și tabele separate de numărul și numele agricultorilor de locul și întinderea terenului, însemnând și calitatea pământului ce se pot comasa și tablou separat de aceea ce nu se pot comasa.

3) Comisia județeană va alea un memoriu de toate lucrările și desbaterile avute la fața locului pentru fiecare moșie împărțită și-l va înainta în timpul ce-l mai scurt la „Casa noastră”. Tot odată va încheia un proces-verbal de sfârșitul lucrării de fixarea prețului ce se va redacta 103 exemplare, unul se va da proprietarului, unul se va afișa la voloste și unul se va trimite „Casei noastre” spre confirmare.

4) Cei nemulțumiți cu hotărârile comisiilor județene vor face apel la comisia centrală în termen de 15 zile de la publicarea procesului-verbal în M.O. Președintele comisiei centrale va fixa termenul de judecată nu mai de vreme de 8 și nu mai târziu de 15 zile de la primirea apelului.

5) Nu se admite a lua parte la judecarea acestei comisii nici un fel de persoane particulare străine de cauză ca avocați, experți etc. Părțile interesate pot aduce orice fel de dovezi scrise sau verbale în susținerea cauzei lor. Pe temeiul acestor dovezi și a altor mijloace de cercetare și convingere (cum sunt descinderile la fața locului al unui membru din sânul ei, sau al unui specialist al „Casei noastre”) comisia centrală va hotărâ fără excepție asupra tuturor chestiunilor referitoare la expropriere. Hotărârile ei se vor publica în M.O., motivele se vor da în rezumat.

6) În urma hotărârei comisiei județene aprobată de consiliul de administrație al „Casei noastre” iar în cazul de apel în urma hotărârei comisiei centrale, casa noastră va cere Ministerului de Agricultură să decreteze exproprierea.

7) Casa noastră prin organele sale și comisiile județene va deosebi din fondul rural pe planuri anume făcute și pe teren pământurile de împădurit, pământurile arabile cu destinație specială și pământurile nearabile conform principiilor admise. Ea va dispune cum va crede mai bine de cearete, instalații și așezăminte econo-

245-00
mice sau industriale de pe moșii, ce se vor putea chiar vinde
cu sau fără pământ dar nu mai mult de 100 des.

8) Casa noastră va lua măsurile de îmbunătățire de adus fon-
durilor rurale: secarea bălților, mociștilor și iazurilor ce nu
sunt de trebuință; indiguirea luncilor ce sunt supuse revărsării
râurilor, fixarea izvoarelor și canalizarea seursorilor, stabili-
rea drumurilor și facerea podețelor, fixarea râpelor, plantarea
nisipurilor și dealurilor fugitive și altele. Aceste lucrări se
vor face chiar dacă trec peste pământurile particulare a propie-
tarilor mici sau mari.

9) Agronomul, agro-geologul și inginerul hotarnie vor alcătui
pentru fiecare sat existent sau ce va forma un raport însoțit
de planurile respective de suprafața pământului disponibil pen-
tru împărțit (împreună cu cel comasat de la agricultori și un
tablou de numărul loturilor posibile, cu întinderea și calitatea
pământului și prețul fiecăreia pe desetină. Acest raport va fi
înaintat comisiei județene care va hotărâ asupra prețului și
mărimii loturilor și apoi va fi înaintat casei noastre spre con-
firmare și executare.

10) Dacă toate pământurile impropietărilor sau comasat
se vor face loturi întregi de la 5 până la 6 $\frac{1}{2}$ des. după calita-
tea pământului. Dacă din cauze îndreptățite sunt locuri ce nu se
pot comasa atunci se vor face și loturi de completare de 1, 2, 3,
4 și 4 $\frac{1}{2}$ des. ce se vor da agricultorilor așa ca să facă în to-
tal 5 des. dar să nu treacă nici la unul peste 5-5 firme des.
cine are între 4 și 4,5 des. va mai primi o des. cine are o des.
va primi 4 $\frac{1}{2}$ des. Pentru pământurile comasate mai mari de 5 des.
se vor face loturi de schimb de mărime și de calitate pe cât se
poate asemenea cu ele agricultorilor.

11) La stabilirea întinderii loturilor pentru impropietărit
se vor avea în vedere numai calitatea pământului așa că loturile
să fie de aceeași valoare economică. Loturile de completare se
vor alege din calitatea întâia și a două. Forma loturilor să fie
cât se poate de regulată un pătrat sau dreptunghi scurt.

12) Pentru prețul lotului va servi ca punct de plecare prețu
mediu pe des. și pe calitatea de pământ stabilit de comisiunea
de expropriere, luându-se în seamă prețurile făcute de comisie

cu ocazia expropriării. La aceste se va adăuga o parte din cheltuielile făcute cu exproprierea, îmbunătățirile și parcelarea pământurilor.

Președintele. pune la vot punctul al 6 din raport.

Organizarea "Casei noastre" și numirea comisiunilor trebuie să fie făcută în termenul de o lună de la votarea legii reformei agrare. Când una din autoritățile și categoriile de interesați indicate vor refuza să-și trimeată delegații în comisii, comisiile vor putea lua și fără reprezentantul acelei autorități sau categorii, fără a da dreptul nimănui de a protesta sau contesta lucrările făcute. Casa noastră în unire cu Directorul de Agricultură poate trimite din oficiu un reprezentant din categoria de lipsă.

Și acest punct se primește cu unanimitatea voturilor.

Urmarea discuțiilor asupra raportului după aceasta se amână și la 9 ceasuri seara ședința se ridică.

P REȘEDINTELE COMISIEI

(S) Orican

SECRETAR

(S) Minouă

PROCES - VERBAL

Al sedinței a a Comisiei agrare dela
29 Septembrie 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui Crihan.

Rânduiala zilei, chestia improprietării mănăstirilor locale.
Dep. Ignatine. Deși n'as fi pentru improprietarea mănăstirilor din mai multe puncte de vedere, însă ținând seama de faptul că mănăstirile cerotese orfani, bătrâni, șehilozi și neputincioși propun, ca fie-cărei mănăstire să i se deie câte 50 de desetine de pământ.

Dep. Buzdugan. Spune, că mănăstirile în trecut au fost singurile focare de cultura națională moldovenească de unde s'a imprăștiat puțină lumină în toată țara noastră întunecată și de totuți asuprită. Aceasta ar fi un merit peste care țara nu poate să treacă nepăsătoare dacă nu vrea să facă o nedreptate. Inșă rolul mănăstirilor încă nu este terminat chiar și acest teren și în viitor ele ar putea încă să ne deie un mare ajutor în privința asta. Mănăstirile pentru popor au încă o mare însemnătate din punct de vedere al educației religioase și deci trebuie ca și țara la rânduelile ei să sprijinească aceste instituțiuni și să le deie putința de ași îndeplini chemarea lor. D-sa propune, că de oarece mănăstirile nu sunt tot una de mari și n'au acelaș număr de călugări, să li se deie de fie-care mănăstire dela 50 până la 100 de desetine de pământ.

Dep. Budistean. Propune ca să se facă un raport amănunțit în chestia improprietării mănăstirilor, de oare-ce altfel chestia nu poate fi discutată. N'ar fi un temei de improprietare a mănăstirilor nici chestia națională nici faptul, ca acolo se cerotese ologii și neputincioșii, căei pământul se dă la cei care îl pot munci și pentru ca să'l muncească.

Președintele. Iămurește, ca raport în privința pământurilor mănăstirești de către reprezentanții mănăstirilor atunci când au fost expropriate aceste pământuri și nu mai este nimic

94.00
de adăugat. Comisiei îi rămâne acum să hotărască principiu dacă
trebuie să mănăstirile improprietărite și cum să se facă această im-
proprietărire.

Dep. Cocârliă, nu crede că ar fi între membrii comisiei agrare
acei ce ar fi contra improprietăritei mănăstirilor dar numai nu
știe cine are să plătească pentru pământul care li se va da.

Președintele, lămurește că mănăstirile au avut pământ care a-
cum se expropriază și cum pământurile nu li se mai dau înapoi în
măsura în care le-au stăpânit până acum, n'ar fi nici un temei, ca
aceste mănăstiri să plătească pentru pământul lor.

Locul președintelui îl ocupă D-1 *Buciușcan*

Dep. Crișozuev, nu e contra improprietăritei mănăstirilor dar
nu cu condiția ca această improprietărire să nu se facă în dauna
țărănimii. La mănăstire să aduna oameni care fug de muncă și deci
dacă s'ar da pământ prea mult mănăstirilor aceasta ar face ca în
jurul lor să se adauge cât mai mulți oameni care nu produc. D-se
arată, că călugării dela mănăstiri nu sunt totdeauna în căutarea
lui Dumnezeu și al adevărului lui, ei adeseori se ocupă de negu-
torii și alte trebi lumesti; cum sunt de pildă cei de la Chiev ca-
ri au chiar mai multe vapoare pe Nipru. Mănăstirile după firea
lor totdeauna au jucat și vor jua un rol reacționar de oare-ce
fiind susținute de clasa bogată ele negreșit apara și interesele
acestei clase. De aceea propune ca să deie de fie-care mănăstire
câte 30 desetine de pământ.

Dep. Tudose, Deși nu sunt prietenul călugărilor, nu sunt de pă-
rerea D-lui Crișozuev, căci dânsul a avut în vedere clerul din
timpul țarist. Eu sunt de părere să se dea clerului atât cât se
poate să se hrănească, câte 1/2 desetină de călugăr, dar de la 50
călugări în sus să schimbe norma.

E drept că în mănăstiri sunt și monahi tineri, dar vina e a țar-
ismului care nu se interesa de soarta desnoșteniților, cari în-
fundau mănăstirile. Cel puțin de aci încolo, să se facă alte regu-
li, să nu se mai primească de cât bătrâni la călugărie. Iar de nu
se găsește loc să li se lese locurile pe care le-au stăpânit până
acum.

Dep. Budisteanu, D-1 Crihan a spus că pământul mănăstiresc da-
că este expropriat, au să primească în schimb plată, așa că nu vor

fi în pierdere, chiar dacă nu se va găsi pământ pentru a li se da.

Dep. Buciușean. Se discută că să se facă compensație între pământurile cari se expropiază de la mănăstiri cu acela cu cari au să fie și ele improprietărite. Eu sunt de părere că pământurile mănăstirești ca și cele ale statului, urmează să fie luate fără plată iar pământurile cari se vor lăsa școlilor, bisericilor, mănăstirilor, să fie plătite din bugetul statului; nu din al țăranilor.

Dep. Găină. Eu nu înțeleg măsura asta, că mănăstirile să primească pământul fără plată, iar țăranii cu plată. Sunt contra sistemului de a se lăsa pământ la mănăstiri. Propun să se dea de călugăr câte jumătate de desetină.

Locul președintelui îl ocupă D-1 Crihan.

Dep. Minciună. Cei ce au vorbit contra călugărilor au vorbit greșit și nimeni nu-i va urma. Singura întrebare ce trebuie să ne punem este aceasta: trebuie să treacă omenii aceea? cu dreptul ca să li se dea puțința ca să-și scoată hrana, dându-li-se pământ? De sigur că da, cu toate greșelile unora dintre călugări. Mănăstirile au dobândit pământurile lor cam în aceleași condițiuni ca și boerii. Atunci dacă dai despăgubire proprietarului pentru pământul expropriat poți să o refuzi mănăstirii? Mai ales că în mănăstire se realizează idealul socialismului punându-și în comun puterile și uneltele pentru cultura pământului. Sunt de părere ca să li se deie câte o desetină de suflet, iar dacă au pământuri și li se expropiază să fie despăgubiți ca și proprietarii, sau să li se compenseze valoarea pământului expropriat, cu acel care li se lasă.

Dep. Galitchi, e de aceeași părere cu deputatul Minciună. Susține că mănăstirile ne având același număr de călugări, nu li poate da pământ pe mănăstiri, să li se deie pe suflate câte 1/2 desetină de persoană.

Dep. Buciușean. În totdeauna am fost de părere că bogățiile să se deie la toți deopotrivă. Deci ași susține să se deie cel mult câte jumătate de desetină de călugăr, luându-se ca epocă de când să se socotească numărul călugărilor, și numai a acelora de la 1 Ianuarie 1918, de asemenea să se pună întrebarea călugărilor cari voesc să se lese de mănăstire, și să primească un lot de pământ; vile și livezile mănăstirilor să se expropieze, căci nu-i drept să rămâie mai mult călugărilor, de cât li se dă țăranilor.

248.00
Dep. Mare, Știm eu toții că țaranului îi se dă pământ ca să trăiască, și să-și îmbunătățească soarta, pe când călugărilor va trebui să le dăm atâtă ca să poată să trăiască. Ași fi de părere ca să se deie câte 30-50 desetine de mănăstire ne având în vedere numai numărul de azi, ei și acela care va fi în viitor.

Dep. Oscean, De la mănăstirile din Basarabia am expropiat aproape 14,000 desetine, li s'ar euveni în bloc 900 desetine. Am putea de ei să le lăsăm în bloc mănăstirilor 900 desetine, iar o comisiune să distribuie pământul după numărul călugărilor.

Dep. Năstase, Toți oratorii au fost de acord să li se dea pământ mănăstirilor, neînțelegându-se însă asupra normei cât să li se dea. Mănăstirile n'au acelaș număr de călugări. Imprejurările și viața ia făcut ca să alcătuiască, în fie-care mănăstire, un anumit mod de viață, și le-am distrage tot rostul dacă le-am schimba regula lor de viață, stricându-le gospodăria din jurul mănăstirii. În primul rând socotese că viile și livezile trebuie să li se lese, conform principiului ce l-am votat. Apoi mănăstirilor cari au mai mult de 50 desetine să li se socotească câte jumătate de desetină de suflet, iar acelea cari au mai puțin de 50 desetine, să li se lase în întregime.

Dep. Buzdugan, propune ca la mănăstirile până la 50 de călugări, să li se deie câte 50 desetine; de la 50 de călugări în sus, să se deie câte 25 desetine de fiecare 50 de călugări.

Dep. Brinici, E contra improprietăririi mănăstirilor pentru ca să rămân mai mult pământ țăranilor.

Dep. Ciorescu, Propune ca să deie de fiecare mănăstire câte 30 desetine.

Dep. Mineiună, Când se dă un lot de pământ țaranului se are în vedere posibilitatea de hrană a membrilor familiei lui din acel pământ. Rar se întâmplă ca familia țaranului să aibă mai mult de 10 suflete; a câte jumătate de desetină, face toemai 50 desetine, mărimea viitoare a lotului de improprietărire.

Nu poți prin urmare să fixezi o normă arbitrară de ex. de 30 desetine, din care să oblig să se hrănească călugării unei mănăstiri, indiferent de numărul lor. Trebuie să vedem că alte rezerve de pământ n'au să mai fie, să se asigure traiul călugărilor de astăzi; de viitor nu ne îngrijim; ceci și numărul călugărilor în viitor se va fixa după putința de hrănire care le-o va putea da pământul mănăstirii.

Președintele Crihan, E de părerea Dep. Nastase, căci tranșează chestia viilor și livezilor așa cum am hotărât. Pe de altă parte mănăstirile cu pământ puțin să li se lese fixându-se ca normă, maximum de 50 de desetine, mănăstirile cari au de la 50 călugări în sus, să li se socotească câte jumătate de desetină de călugăr fără să fixăm vre-o limită.

Comisia hotărăște:

Când se va face exproprierea pământului mănăstiresc, pentru fiecare călugăr și frate să se lese câte o 1/2 de desetină de pământ arabil afară de vii și livezi. Dacă mănăstirea are mai puțin pământ decât i s'ar cuveni după numărul călugărilor și fraților din ea, pământ nu i se va mai adăuga și va trebui să rămână cu cât are.

La 7 ceasuri 30 minute ședința se ridică.

P. PREȘEDINTELE COMISIEI

(SS) Crihan

SECRETAR

(SS) Mimiun

PROCES-VERBAL

Al sedinței din 2 Octombrie 1918.

Sedința se deschide la orele 5½ sub președenția D-lui Vice Președinte Crihan.

Urmează discuția pe puncte asupra raportului D-lor Murgoci și Filipescu despre Lucrul Comisiilor, raportor fiind D-l Filipescu.

Se începe cu punctul 2.

Dep. Nichitine, Roagă să i se lămurească, ce rost are Comisia Centrală odată ce există "Casa noastră".

Președintele Crihan, Comisia Centrală se înființează pentru ca nemulțumirile, care vor proveni din expropriere să nu treacă la tribunal și prin asta să se trăgâneze mersul exproprierii.

Punctul 2 fiind clar, se-primește unanim fără discuție în următoarea redacție definitivă dată de D-l Filipescu:

Edată cu lucrurile pregătitoare de exproprierea marelui proprietăți, inginerul, agronomul și agro-geologul se vor ocupa de toate terenurile ce urmează a fi expropriate, întocmind planuri și tabele separate de numărul și numele agricultorilor, de locul și întinderea terenului, însemnând și calitatea pământului ce se pot comasa, și tablou separat de ceea-ce nu se poate comasa.

Relativ la punctul 3 Dep. Răteu observă că procesul verbal ar trebui înmănat proprietarului sub iscălitura lui, pentru ca el să nu trăgâneze lucrul sub pretext că n'ar fi primit procesul verbal.

D-l Filipescu, răspunde că aceasta e o chestie de procedare de niică importanță, dar nu se opune la propunerea D-lui Răteu.

Dep. Răteu, Propune că în loc de "Voloste" să se pue "Zemstva de Voloste". Propunerea se primește.

Punctul 3 se primește cu unanimitate în următoarea redacție:

Comisia județeană va alcătui un memoriu de toate lucrările și debaterile avute la fața locului pentru fie-care în parte și-l va înainta în timpul de 10 zile la "Casa noastră". Tot odată va încheia un proces verbal în 3 exemplare la sfârșitul lucrării și fixarea prețului. Din aceste 3 exemplare, unul se va da proprietarului, unul se va afișa la Zemstva de Voloste, și unul se va trimite "Casei noastre".

250-01
spre confirmare.

La sfârșitul punctului 4 D-1 Filipescu adaugă cuvintele: "nu se vor emite citații individuale". S-a o face aceasta pe motivul că emiterea citațiilor trăgânește mersul procesului și prin urmare și a exproprierii. Proprietarii nemulțumiți adese ori, pe motivul că n'au primit citațiile, pot să ceară amânarea proceselor, pe câtă vreme fără citații ei însăși se vor interesa de termenul judecătii.

Dep. Răteu, Celor interesați trebuie să le dăm toate înlesnirile pentru a se prezenta la timp la judecată. Asta o cer principiile justiției. Nu poate fi nici o teamă că citațiile vor complica procedarea, de oarece, după legile locale nu se cere numai de cât ca citația să primească personal ce-l interesat, e destul să i-o lași acasă, la casa de obște, administratorul moșiei etc. Nu trebuie să stărbim egalitatea drepturilor părților interesate înaintea judecătii.

D-1 Filipescu, Dacă admitem citații, atunci trebuie să admitem și recurs, or recursul nu se face de cât peste alte 15 zile. Poate să se întâmple și al-doilea, ba și al-treilea recurs, iată deci că treaba se amână pe 1-2 luni. Nu țin mult la citații, dar vă spun, că principiul, așa cum l'am pus eu, a fost introdus în 1917 și în Constituția românească. Dacă proprietarul a făcut apel, el știe că peste 8-15 zile trebuie să se prezinte.

Dep. Răteu, Observă că acolo unde face apel proprietarul mai trebuie citată și obștia satului.

Prezidează Vice-președintele Muciușcan, care ia cuvântul. D-se de părerea Dep. Răteu. Dacă în cutare sat sunt nemulțumiți și obștea și proprietarul; atunci obștea alege 5-6 delegați și-i trimite la Comisia Centrală; acești oameni, neștiind precis termenul judecătii, vor umbla săptămâni întregi pe străzile Chișinăului, cheltuind bani și îndurând mizerii.

Dep. Nichitine, Susțin punctul 4 în redacția raportului; citațiile numai vor trăgâna lucrările Comisiilor.

Dep. Budisteanu, S de părere că mai nimerit ar fi ca să se stabilească un termen fix când țăranul să se prezinte la judecată, iar nu un interval de acele zile, când țăranul trebuie să aștepte pe stradă rându-l când s'a fixat judecătia afacerii care privește satul său.

Dep. Mateo, Dacă Comisia Centrală e un organ de casatie, atunci eu admit că citații nu trebuiesc admise. Inșă, cunoscând practica locală de casatie, propun ca termenul judecătii să fie publicat în Monitorul Oficial.

Prezidează D-1 Crihan.

Dep. Grossman, Trebuie stabilit cu câte zile înaintea judecătii trebuie publicat termenul în Monitorul Oficial.

Punctul 4 cu adăugirea D-lui deputat Rotea se primește unanim în următoarea redacție:

Cei nemulțumiți cu hotărârile Comisiei Județene vor face apel la Comisia Centrală în termen de 15 zile dela publicarea procesului verbal în Monitorul Oficial. Președintele Comisiei Centrale va fixa termenul de judecată nu mai de vreme de 8 și nu mai târziu de 15 zile dela primirea apelului. Nu se vor emite citații individuale. Termenul de judecată va fi publicat în Monitorul Oficial.

Se discută asupra punctului 5.

Dep. Mateo, Prin excluderea avocaților noi lovim tocmăi pe cei care vom să-i protejăm - în țărani. Ca avocat, știu foarte bine cât e de greu unui om simplu să expue lucrurile la judecată, pierzând adese-ori chiar și cauza justă. Avocatul e unicul om care-l poate ajuta să-și capete dreptatea. El lămurește, apără și susține acolo, unde pe țăran nu-l ajunge capul cum s'o facă aceasta. Proprietarul, un cult de obicei, are mai puțină nevoie de avocat de cât țăranul. Să nu nedreptățim deci pe țărani.

Dep. Tudose, Eu cred că nu va mai fi nevoie de avocați, cari să apere înaintea Comisiei Centrale interesele părților, de oarece în Comisie fiind reprezentanți și de ai marelui și de ai micii proprietăți, acești vor susține interesele clasei respective.

Dep. Grossman, Spune că, după cât înțelege dânsul, în punctul 5 nu e vorba numai de avocați și experți, ci în deobște e vorba dacă pot lua parte la judecată reprezentanții ai părților interesate. Punctul e contra acestor reprezentanți. Prin aceasta procedura judecătii își pierde caracterul său public, oral și devine o procedură de cancelarie. Ori, este știut că o astfel de procedură este de mult condamnată, și n'ar trebui ca noi să o reinocim. Trebuie, deci, ca judecata să fie publică cu avocați.

Dep. Caraiman, Dacă vom primi să pledeze avocați înaintea Comi-

251-00
siei Centrale, atunci va birui dreptatea aceluia care își va tocmi un avocat mai bun și mai energic; un asemenea avocat însă nu-l vom putea găsi noi țărănimea.

D-l Filipescu, Am exclus două feluri de specialiști avocați Dep. Ratco, și Grossman, și agronomi pe mine însumi.

Dep. Ratco, Intreabă pe D-l Filipescu dacă se admite procura.

D-l Filipescu, Se înțelege de la sine, că se admite, de aceea nu vorbesc de ea.

Dep. Ratco, Trebuie totuși menționată.

Dep. Grossman, Vă aduc un exemplu ca să vedeți cât de necesari sunt avocații. Eu, proprietarul, am făcut apel, dar m'am îmbolnăvit la termenul judecății. Persoana, cărei îi pot da procura după legile locale, nu poate vorbi. Cine mă reprezintă atunci de cât avocatul?

D-se roagă să fie notat în procesul verbal că el nu admite felul de judecată propus de raportor.

Su 10 voturi pentru 5 contra și o abținere punctul 5 se primește în redacția următoare.

Nu se admit a lua parte la judecarea acestei Comisii nici un fel de persoane particulare străine de cauză, ca avocați, experți etc. Părțile interesate pot aduce ori-ce fel de dovezi scrise sau verbale în susținerea cauzei lor. Pe temeiul acestor dovezi și altor mijloace de cercetare și convingere (cum sunt descinderi la fața locului a unui membru din sânul Casei noastre sau a unui specialist din personalul "Casei Noastre"). Comisia Centrală va hotărâ fără excepție asupra tuturor chestiunilor referitoare la expropriere. Hotărârile se vor publica în Monitorul oficial; motivele se vor da în rezumat.

Relativ la punctul 6 Dep. Nichitine întreabă, dacă n'ar fi mai bine ca decretarea să se facă prin Directoratul și nu Ministerul de Agricultură.

D-l Filipescu, Răspunde, că Regele nu poate fi sezizat de Directori, ci numai de Miniștri.

Punctul 6 se votează unanim în următoarea redacție:

În urmă hotărârei Comisiei Județene aprobată de Consiliul de Administrație al "Casei Noastre", iar în caz de apel, în urma hotărârei Comisiei Centrale, "Casa Noastră" va cere Ministerului de Agricultură să decreteze exproprierea.

Se discută asupra punctului 7.

Dep. Buciușcanu. Face întrebarea cum are să se vândă pământul acela din jurul conacului boerese?

D-l Filipescu. Am să vă lămuresc operația aceasta printr'un exemplu: de pildă proprietarul renunță la toată moșia. Pe moșie e un conac boerese cu instalații etc. În jurul conacului se face un lot de pământ, care să se vândă apoi prin licitații împreună cu clădirea și instalațiile conacului, cui va da mai mult. Câștigul realizat din această operație, va profita sătenilor, contribuind să le ieftinească pământul cu care au fost improprietăriți.

Dep. Stavriu. După chipul cum statuiază art.7, eu constat că iar se va face un proprietar în mijlocul țăranilor. Banca Țărănească când lua vre-o moșie, o vindea în întregime, iar azi lăsăm în jurul acaretului o întindere de pământ, ca un câțiu în mijlocul norodului. Eu propun ca acaretul boerese să fie cumpărat de obște, cari să hotărască destinația lui, cum va găsi de cuviință.

Dep. Buciușcanu. Spune că dacă îi acordăm "Casei Moastre" dreptul de a vinde acaretele cu o întindere până la 100 desetine, atunci creștem noi proprietari în locul celor expropriați. Nu împărtășește părerea D-lui Filipescu, să se vândă acaretele cu prețuri bune spre a se răscumpărarea moșiei, de carece nu e admis ca o instituție de Stat să facă speculă, luând un preț mai mare pe un obiect, care-l costă mult mai puțin.

Dep. Tudose. Nu sunt de părerea D-lui Buciușcan și Stavri, de carece n'ar fi nici un folos pentru obștii ca să se cumpere rămășițele de gospodărie ale marelui proprietăți. Ași propune mai de grabă, ca în jurul acelor acarete să lese 25 desetine, și să se formeze acolo o gospodărie model.

D-l agr. Caisinschi. Arată că pe o masie mare, acaretele și instalațiile nu sunt grupate la un loc ci împrăștiate pe moșie să se lese proprietarului, dreptul de ași alege locul unde are să-și stabilească locul de cultură, a celor 50 desetine care îi se lasă prin expropriere.

Dep. Cocărlă. Nu e nevoie să se refacă o proprietate în jurul acaretelor și a instalațiilor de pe moșie, căci cine îi va lua conducerea? Tot un mare proprietar. Pentru cele mai multe instalațiuni, nici nu trebuie pământ; moara doar are nevoie de o firță de pământ, unde să tragă căruțele venite la măcinat. Fabrica de zahăr nu are ne-

252-00
voe de pământ, căci sfecla i-o cultivă țaranii etc. Nu trebuie să
incercăm "Casa noastră" în operațiuni care i-ar îngreua operații-
le ei de improprietărire.

Dep. Năstase, Reamintește rezoluțiile votate în privința eca-
retelor și a interzinderilor industriale și economice, prin care
s'a admis principiul, ca să lase în jurul lor pământ. Și nici nu
s'ar putea altfel, de oarece un ecaret izolat, fără nici o palmă
de pământ în juru-i nu-l va cumpăra nimeni, și acesta își perde
atunci toată valoarea. Deci e contra propunerii unor oratori, cari
spun că instalațiile numite trebuie să se vândă fără pământ, și pro-
pune ca, ținând seamă de principiile admise deja în privința aceas-
ta, să se lase în jurul acaretelor și instalațiilor atât pământ cât
se va găsi că e strict necesar pentru ca ele să nu-și piardă valoa-
rea lor.

D-l Filipescu, Cele 50 desetine lăsate proprietarului, și ales
din pământul cel mai bun, dacă proprietarul va voi să le vândă cu
ecaretele și inventarul viu sau mort, Comisia Județeană le va lua
ca să desfacă pământul țăranilor din obște iar în ecareta va in-
stala o cooperativă, școală etc. Dar dacă obștia nu vrea să cumpe-
re pământul? Atunci casa boerească cu o bucată de pământ se va vin-
de nu de bună voe ci prin licitație. Vinderea nu e trecută în pro-
ect ca ceva obligatoriu ci în ultimul caz.

Dep. Tudose, Eu am socotit că pentru fie-care ecaret de pe moșie
se prevede să se lase câte o întindere de pământ, așa că cu expli-
cația dată de D-l raportor, eu votez preectul propus.

Dep. Buciuscan, Întreabă pe D-l Filipescu, dar dacă proprieta-
rul are mai multe moșii? Li se lasă câte 50 desetine din fie-care
moșie?

D-l Filipescu, Dacă ați admis exproprierea pe moșie, atunci îi
lăsați câte 50 desetine de fie-care moșie proprietarului. Dacă ați
admis-o pe proprietar atunci îi rămâne cele 50 desetine, pe care
moșie va alege. În acest ultim caz, conacele de pe ~~și~~ cele l'alte
moșii rămân fără pământ împrejur, rămânând un singur conac cu pământ
anume pe moșia unde și-a ales proprietarul cele 50 desetine
lasate, afară de vii și livezi.

Dep. Sudîșteanu, Propune să se excludă ultimele cuvinte, ce se
vor putea chiar vinde, cu sau fără pământ, dar nu mai mult de 100
desetine și în redacția aceasta punctul să se voteze.

Președintele D-1 Crihan, împărtășește părerea D-lui Radigeanu și pune punctul 7 la vot, care se primește cu două obțineri în următoarea redacție:

"Casa Noastră" prin organele sale și Comisia Județeană va deosebi din fondul rural pe planurile anume făcute și pe teren pământurile de împădurit, pământurile arabile cu destinație specială și pământurile nobile nearabile, conform principiilor admise. Ea va dispune, cum va crede mai bine de scarete, instalații și așezăminte economice sau industriale de pe moșii.

Punctul 8 se primește fără discuție, cu un vot contra, în următoarea redacție:

"Casa Noastră" va lua măsurile asupra îmbunătățirilor de adus fondului rural: secarea bălților, mocirnilor și iazurilor ce nu sunt de trebuință; îndiguirea luncilor, revărsării râurilor; fixarea izvoarelor și canalizarea scursorilor și jirnelor; stabilirea drumurilor și facerea podetelor, fixarea râpelor, plantarea nisipurilor și dealurilor fugitive și altele. Aceste lucrări se vor face chiar dacă trec peste pământurile particulare ale proprietarilor mici sau mari, cari în mod silit vor trebui să contribuie.

Dep. Buciușcan, observă, că odată ce agronomul, agrogeologul face parte din Comisia ei nu mai pot face raporturi persoanele, ci trebuie să le facă în numele Comisiei.

D-1 Filipescu, Comisia Județeană va avea în alcătuirea ei câte un agronom, un agrogeolog, inginer hotarnic etc. cari fie-care în competența sa vor alcătui câte un raport pe care îl vor prezenta comisiei, ca aceasta să-și redacteze memoriul asupra moșiei care se expropriază.

Punctul 9 pus la vot se primește cu unanimitate în următoarea redacție.

Agronomul, agrogeologul și inginerul hotarnic vor alcătui pentru fie-care sat existent sau ce se va forma un raport însoțit de planurile respective de suprafața pământului disponibil pentru împărțit (împreună cu cel comasat dela agricultori) și un tablou de numărul loturilor posibile, cu întinderea și calitatea pământului și prețul fie-căreia desetină. Acest raport va fi înaintat Comisiei Regionale (Centrale), care va hotărâ asupra pretului și mărimii loturilor și apoi va fi înaintat "Casei Noastre" spre confirmare și executare.

253-80
Dep. Budisteanu. Intreabă dacă țăranilor cărui a se va lua pământul pentru comasare, până la terminarea lucrărilor li se va da acel pământ ca să-l muncească?

D-l Filipescu. Dacă comasarea pământului se admite de obște atunci fie-care își va ști întinderea și forma pământului ce va primi. La caz când nu se primește comasarea, atunci se vor face loturi de complectare, pentru acei ce nu voese comasarea. In acest articol (10) s'a avut in vedere ambele ipoteze. Când se calculează lotul de complectare, va intra in socoteală și viile și livezile.

Pus la vot punctul 10 se primește cu unanimitate in următoarea redacție:

Pacă toate pământurile impropietărilor sau comasat, se vor face loturi întregi dela 5 până la 6½ desetine după calitatea pământului. Dacă din cauze îndreptățite sunt locuri ce nu se pot comasa atunci se vor face și loturi de complectare de 1, 2, 3, 4, și 4½ desetine ce se vor da agricultorilor așa ca să facă in total cel puțin 5 desetine dar să nu treacă nici la unul de 6½ desetine. Pentru pământurile comasate mai mari de 5 desetine, se vor face loturi de schimb de mărime egală și de calitate, pe cât se poate, asemenea cu a agricultorilor.

D-l Filipescu. Mă lămuriri asupra punctului.

La împărțirea pământului, fie-care ar dori să i se dea limita de pământ cea mai roditoare. Așa că grija comisiunii va fi să facă o cât mai dreaptă repartizare a pământurilor, pe cât se poate de calitate egale. Dacă nu e posibil, atunci se dă lotului o formă mai puțin geometrică, dar care să cuprindă și părți bune de pământ și părți rele.

Cu toate că o formă geometrică a loturilor este mult mai utilă țăranului, imputinându-se loturile, și făcând mai ușor de muncit.

Punctul se primește cu unanimitate in următoarea redacție:

La stabilirea întinderii loturilor pentru impropietăriți se va avea in vedere numai calitatea pământului, așa că loturile să fie cam de aceeași valoare economică. Loturile de complectare se vor alege din calitatea I-a și a II-a. Forma loturilor să fie cât se poate de regulată un pătrat sau un dreptunghi scurt.

Intreg raportul se primește cu unanimitate.

Președintele citește adresa Directoratului de Agricultură prin care se cere să fie aleși 2 delegați in Colegiul pentru conducerea

Biroului de statistică de pe lângă Zemstva Centrală.
Alegerea se amână pentru sesiunea viitoare.

P. PRESEDINTELE COMISIEI

(S) Erihan

SECRETAR

(S) Mattala

P R O C E S - V E R S A L

Al ședinței Comisiei agrare din 4 Octombrie 1918.

Ședința se deschide la orele 5 după amiază sub președinția D-lui Dep. Crihan Vice-Președintele Comisiei agrare.

Ordinea zilei: Invitarea D-lui Agronom Gasetchi ca expert în Comisia agrară.

Stabilirea lefei secretarului subcomisiei financiare a Comisiei agrare D-lui Abrameic.

Raportul D-lui Grossman despre orașele, târgușoarele și alte puncte populate așezate pe pământuri particulare pe baza dreptului embațiar sau al arendei pe termen îndelungat.

Se hotărăște ca D-l Agronom Gasetchi, care ia parte la ședința la de față, să fie invitat ca specialist în Comisiunea agrară.

În ceea ce privește, stabilirea lefei D-lui Abrameic secretarul subcomisiei financiare Dep. Tudose propune să i se plătească câte 50 lei pentru fie-care ședință a subcomisiei. Dep. Nastase, Crihan, Cocărlă se pronunță contra acestei propuneri de oare-ce D-l Abrameic lucrează în fie-care zi.

Dep. Nastase, propune ca D-l Abrameic să fie-plătit cu suma de 600 (șase sute) lei lunar pretinsă de Del Abrameic.

Se primește:

Secretarul subcomisiei financiare D-l Abrameic să fie retribuit cu suma de 600 (șase sute) lei pe lună cu începere de la 10 August până la 10 Octombrie.

În legătură cu stabilirea lefei D-lui Abrameic Dep. Tudose propune să li se dea un spor la leafă de deputați și secretarilor Comisiei agrare, fiindcă nimeni dintre membrii Comisiei nu lucrează atât de mult ca secretarii, cari, pe lângă lucrul de membru al Comisiunii mai traduc din rusește în românește și vice-versa toate rapoartele ce se fac în Comisie, le tipărește în zeci de exemplare, fac procese

2550
verbale și conduc în deoște toată cancelaria Comisiei agrare.

Dep. Gaiță, Cocărlă, Caraiman, propun ca secretarii să fie retribuiți cu câte 300 (trei sute) lei pe lună pe tot timpul cât dânsii au lucrat și vor lucra în Comisia agrară.

Se hotărăște cu unanimitate:

Secretarii Comisiei agrare, deputații Nastase și Minciună să fie retribuiți cu câte 300 (trei sute) lei pe lună pentru tot timpul cât dânsii au lucrat și vor lucra în Comisia agrară.

Urmează apoi discuțiile asupra părții a 2-a din raportul Dep. Grossman despre stăpânirile embaticare a pământurilor orașelor și târgușoarelor proprietărești.

Dep. Grossman, arată că după ce Comisia a hotărât, ca toate pământurile de stăpânire embatică de pe moșiile mănăstirești și ale statului să treacă în stăpânirea celor care s-au folosit de dânsese până acum, e logic ca și pământurile de sub orașele și târgușoarele proprietărești să treacă în stăpânirea orașenilor de care-ce și acest chip de folosință a pământului proprietăreș de către orașeni este tot embatic. Proprietarii orașelor și a târgușoarelor dând pământul lor pentru clădirea acestor orașe, de fapt și-au pierdut de stăpânire asupra pământului dat și a rămas numai să se folosească de fel de fel de dăjdi și vămi pe care le pot arunca pe mărfuri pe cântar etc, și chiar pe pământul de sub casele ~~orașenilor~~ orașenilor. Starea aceasta nu e firească de care-ce dreptul de a pune vămi și dăjdi poate să fie numai al statului sau al ocărnuirii orașene. De aceea D-sa socotește că pământurile orașelor și târgușoarelor proprietărești trebuie să fie răscumpărate de stat, iar de la stat să le răscumpere locuitorii acestor orașe și târgușoare.

Locul președintelui îl ocupă D-l Buciușcan.

Dep. Tudose, întreabă dacă sunt tot stăpâniri de pământ embaticare, în orașele și târgușoarele proprietărești, în afară de orașe, și cum vor fi privite acele stăpâniri de pământ în cuprinsul orașului dacă pe dânsese nu se află clădiri?

Dep. Grossman, răspunde, că dacă în afară de orașele și târgușoarele clădite pe pământuri proprietărești nu se vor afla stăpâniri de pământ embaticare atunci legea intru cât privește aceste stăpâniri nu va fi aplicată. Inșă după datele pe care le are D-sa asupra acestor stăpâniri de pământ în centrul orașului, aceste stăpâniri negreșit că vor fi privite ca stăpâniri embaticare și răscumpărate

456

chiar dacă pe dănsule încă n-ar fi clădiri.

Locul președintelui din nou îl ocupă G-l Crihan.

Dep. Lunev, întreabă de ce raportorul presupune că banii pentru pământul orașenească trebuie să se plătească de odată iar nu în ratele (rate) ea și cum se va plăti pentru pământul lucrător.

Dep. Gorasman, răspunde că orașenii în debite sunt oameni mai cu stare de cât plugarii și cu bucurie vor răscumpăra pământurile lor de odată numai să li se dea dreptul.

B-l Gaisinschi, spune că pământurile orașenești sunt proprietatea orașelor iar nu a statului. Deci orașele trebuie să răscumpere pământurile lor dacă sunt proprietărești.

Dep. Grossman, răspunde că după legea orașelor totuși sunt scoțite ea aparținând statului. Afară de aceasta orașelor și târgușoarelor le va fi foarte greu să-și răscumpere ele însuși pământurile, însă cu ajutorul statului ele ar putea să le răscumpere. Orașenii de fapt au toate drepturile de proprietate asupra pământurilor ce le stăpânesc și acum le rămâne să răscumpere numai dreptul efemer al proprietarului de a pune dăjdi.

Dep. Răteu, spune că numai statul poate să facă acele operații care se cer pentru trecerea pământului proprietărească în stăpânirea locuitorilor orașelor și târgușoarelor. Chestiunea financiară, e o chestie deosebită, care nu trebuie amestecată cu principiul exproprierii. D-se găsește că nu în privința pământurilor din cuprinsul orașelor și târgușoarelor proprietărești trebuie luată o hotărâre. Cât despre pământurile din afară de oraș, acestea pot fi privilegiate ca ori-ce altă stăpânire embaticată și deci supuse hotărârei generale asupra acestor stăpâniri.

Dep. Budisteanu, spune că se găsește târgușoare și alte puncte locuite de populație cari duc o viață mai mult orașenească clădite fiind pe pământ țărănesc și ea devadă citește invoiala între împuterniciții obștiei Pirlita ținutul Bălților cu un oare-care Ostapcine despre darea în arendă de către acesta și a unei bucați de pământ obștească, comunității orașenească Pirlita. Din acest contract se vede că numărul opstancine a arendat pământul arătat pentru o plată anumită pe 12 ani cu dreptul de a face clădiri și a se folosi pe acest pământ până la terminarea duratei arendei iar apoi vor trebui să reînvoiască invoiala. Dacă el se va lepăda de arendă, atunci

286-00

chestia e datoare să-și iee clădirile și să lepede pământul. E-sa propune că și această chestie să fie discutată.

Dep. Lunev, spune că dreptul embaticar fiind o rămășiță a trecutului și întemeiat pe dreptul răpirii, trebuie desființat. Nici statul, nici persoanele particulare nu pot să mai aibă vre-un drept asupra acestui pământ afară acei care de fapt îl stăpânesc. Prin urmare nu statul ci însuși ocărmuirile orășenești trebuie să răscumpere pământurile orașelor și târgușoarelor etc. chiar imprumutând dela stat banii trebuitori.

Dep. Grossman, spune că nu trebuie întreprinsă sarcina statului și cu orașele, de care-ee el are să aibă destulă greutate cu reforma agrară. Pe aceea trebuie ca statul să se mărginească numai la înființarea dreptului de expropriere lăsând partea bănească în sama orașelor care vor rămânea foarte mulțumiți dacă vor căpăra dreptul de răscumpărare a pământurilor de sub clădirile lor.

D-l Gaisischi, spune că statul își îndeplinește funcțiile sale prin guvern, însă guvernul nici odată nu organizează trebile așa de bine ca ocărmuirea locală. Deci ocărmuirile orășenești trebuie să răscumpere pământul orașului dela proprietari și numai dacă această ocărmuire nu va putea atunci să-l răscumpere statul.

Dep. Grossman, nu e contra acestui principiu.

Dep. Mateo, repetă că numai statul poate să răscumpere pământul orășeneșc de care-ee numai el poate face o reformă cum este reforma agrară, și în care reformă intră și chestia expropriării pământului proprietăresc de sub orașe. Orașenii pot apoi să răscumpere pământul de la stat. Prin faptul acesta nu se ridică dreptul orașelor de a pune dajdiile lor cum le puneau și până acum acolo unde orașul era pe pământ proprietăresc.

Dep. Budișteanu, crede că cu nimic nu s-ar ușura soarta locuitorilor din orașele proprietărești, dacă dreptul de a pune toate dajdiile pe care azi îl au proprietarii, ar trece la stat. Propune, ca pământul de sub orașele târgușoarele și comunitățile orășenești să se prețuească la fel cu pământurile de prinprejur iar nici de cum după dajdiile care le plătesc acum locuitorii proprietarilor, cari atunci ar fi un preț foarte mare.

Președintele, propune ca să se primească toate paragrafele așa cum sunt scrise în raport, ne mai amestecând tot felul de societăți în reforma agrară. Statul pe urmă dacă va vrea să dea îndeplini-

nirea unelor drepturi ale sale cum va găsi de cuviință.

Se pune la vot următorul §1 din capitolul al 2-lea a raportului lui D-nu Grossman.

Despre embaticare (Cap. II)

ART.1. Orașele și târgușoarele așezate pe pământuri particulare vor fi răscumpărate de Stat.

Acest § se primește cu majoritatea voturilor 3 contra și 1 abținere.

Propunerea expertului Gaisinschi că prețurile orașelor și târgușoarelor proprietărești să se răscumpere de ocârmuirile orașenești cu ajutorul statului și numai dacă aceste ocârmuiri nu vor putea răscumpăra pământul atunci să-l răscumpere statul, - se respinge de Comisia.

Se primește unanim următorul § al 2-lea din raport.

ART.2. De asemenea vor fi răscumpărate de Stat toate (suburbii, colonii, cătune, etc.) care după dimensiunile lor și caracterul compunerii populației au caracterul de comunități urbane.

Rep. Grossman, dă lamurire asupra §3, spunând că de oare ce reforma poate să se facă în zece de ani, trebuie dată voce locuitorilor din orașele și târgușoarele proprietărești să-și răscumpere până atunci pământurile lor, rămânând ea statul să răscumpere numai ceea ce va rămânea. Se va răscumpăra de la proprietar numai dreptul de dajdie asupra pământului de sub orașe, capitalizând suma de 15-50 copaci pe sânjenul de pământ din fața casei cum bunăoară se capitalizează venitul pământului cultivabil.

Rep. Gaisinschi, întreabă dacă orașenii vor răscumpăra pământul de sub clădirile lor, atunci ce-i mai rămâne să răscumpere statul?

Rep. Grossman, răspunde că proprietarul afară de dreptul de a pune dajdii pe pământul de sub casele orașenilor mai avea încă și dreptul de a lua vama de pe mărfurile care se aduc în târg, taxe de pe cântar și altele. Acest drept îl va răscumpăra statul.

Rep. Buciușcan, propune ca să fie oprită ori ce învoială aparținătoare între proprietar și orașan.

Se pune la vot următorul § 3 din raport care se votează unanim.

ART.3. Fie-care locuitor al orașului, târgușorului al comunității prevăzute în art.2, în caz dacă posedă loc de casă, livadă, vie sau grădină de legume pe baza dreptului embaticar sau al aren-

253-00
dei îndelungate, conform semnalmentelor din lit. B a art. 1 din Cap. I, se bucură de dreptul prevăzut în art. 7, 8, 9, și 10 din Cap. I.

Observații. Copia cererii se va trimite proprietarului orașului, târgușorului sau comunității.

Dep. Șabotco, ca să se adauge la §3 că pământul proprietăresc de sub orășe poate să fie răscumpărate numai dela stat iar nu dela proprietari. Comisia respinge această adăugare ca înțeleasă de la sine.

Apoi Comisia votează în unanimitate următoarele paragrafe din raport.

ART. 4. Plata în rate nu se admite.

ART. 5. Pământurile orașelor, târgușoarelor și ale comunităților nu se socot în întinderea de pământ ce urmează a fi lăsată proprietarului.

ART. 6. Proprietățile arătate în art. 3 intră în lotul de impropietărire.

ART. 7. În privința arendelor îndelungate prevăzute în lit. B art. 1 din cap. I se aplică principiile art. 16 din cap. I.

Comisia trece apoi la disputarea capitolului 5 din raportul Blum Grossman despre desființarea stăpânilor embatice pe toate pământurile de proprietate privată.

Dep. Mincună, e de părere, ca de carece o categorie anumită de proprietate mijlocie, rămâne neatinsă de reforma agrară și anume aceea care deține pământ mai mult de un lot, dar nu mai mult de 50 desetine, și acestea își exploatează pământul lor cum vrea, n'ar fi drept să sufere numai acei proprietari din categoria aceasta, care ș'au dat pământul lor altora cu embatice. Aceasta iarăși este un chip de exploatare a pământului.

Dep. Grossman, răspunde că aceasta ar incurca lucrurile.

Se pun apoi la vot următorul capitol al 3-lea din raport care se primește unanim.

ART. 1. În privința tuturor felor l'alte embatice și arende îndelungate particulare, ce cad sub prevederea lit. B a art. 1 din cap. I, însă nu aplică art. 3, 4, 6, și 7 ale cap. II.

ART. 2. Dreptul de înproprietărire proprietate asupra pământului ce se află în folosința arendașului pe termen îndelungat se ia în

PROCES VERBAL

Al sedinței agrare din 6 Octombrie 1918.

Sedința se deschide la orele 5 după amiază sub președinția D-lui Crihan Vice-președintele Comisiei.

Ordinea zilei: 1) Raportul D-lui Conradi despre lucrările Subcomisiei financiare a Comisiei agrare. 2) Referatul D-lui C. Filipescu asupra discuțiilor Comisiei de estimarea pământului formată de Directorul Agriculturii. 3) Raportul D-lui profesor Murgoci asupra chestiunilor financiare ale reformei agrare.

Președintele Comisiei, după cum știți, din sânul Comisiei agrare s'a format o subcomisie financiară pentru stabilirea principiilor de plată a pământului expropriat. Pe de altă parte, tot în scopul de a stabili prețul pământului expropriat, s'a format o Comisie financiară și pe lângă Directoratul de Agricultură. Amândouă Comisiile au avut mai multe discuții asupra principiilor pentru estimarea pământului, dar nu s'a putut ajunge la stabilirea definitivă a principiilor și formularea lor în rezoluții, de care-ce fie-care din raporturile prezentate acestor Comisii de D-nii Tavinschi, profesorul Gh. Murgoci, Aronson, Filipescu și Topor cuprind principii deosebite, ba adeseori chiar diametral opuse. Fiind așa, va trebui ca Comisia să asculte pe rând toate aceste raporturi, să discute asupra principiilor cuprinse în ele și folosindu-se de îndrumările specialiștilor, se extrage din aceste rapoarte principiile cele mai potrivite cu spiritul reformei agrare ce vom să facem.

D-l Cordani, președintele subcomisiei noastre financiare, care a luat însă parte și la desbaterile Comisiei financiare de pe lângă Directoratul de Agricultură, ne va face o dare de seamă despre mersul și rezultatele de până acuma a lucrărilor subcomisiei financiare.

D-l Cordani, președintele Subcomisiei financiare:

Subcomisia financiară a discutat atât asupra principiilor de es-

259-08
timare a pământului cât și asupra finanțării reformei agrare. Chiar la începutul lucrărilor s'a constatat lipsa de materiale și de specialiști. Atunci ne-am adresat Directoratelor de Agricultură și Finanțe să ne dea concursul necesar. Directoratul de Agricultură ne-a dat un ajutor caarecare; pe lângă ea a format o comisiune financiară ne-a mai trimis în ziua de 3 Octombrie și un raport în chestiunea prețului pământului. Directoratul de Finanțe ne-a răspuns că singurul ajutor pe care deocamdată poate să ni-l dea, e să-l trimită în Subcomisia financiară pe D-l Teofil Iancu. Ast-fel Subcomisia a trebuit ea însăși să invite specialiști și să le ceară părerile lor în chestiunile financiare ale reformei agrare. Au fost consultați în privința aceasta atât finanțarii locali D-nii Aronson și Tivinschi, cât și specialiștii în chestia agrară de dincolo de Prut D-nii Murgoci, Filipescu. Din consultările cu acești specialiști reesă două principii: 1) plata pentru pământ trebuie să corespundă valorii reale a pământului; 2) în stabilirea prețului pe pământ nu poate fi admisă nici o normă artificială.

Mai departe părerile asupra modului de estimare a pământului s'au desbinat. D-nii Murgoci și Filipescu sunt de părere, că trebuie să se facă o estimare obiectivă, luându-se în considerare numai prețul pământului, fără să ție seamă de alte împrejurări, care contribuie la urcarea prețului pământului.

D-nii Aronson și Tivinschi susțin estimarea subiectivă, când se iau în considerare toate împrejurările materiale și personale care ridică prețul pământului.

În ceea ce privește modul de răscumpărare a pământului iarăși nu s'a putut stabili nici un principiu. D-l Tivinschi crede că plata s'ar putea face prin emiterea unor obligații garantate de Stat. Unii din experți cred că răscumpărarea s'ar putea face în termen de 30 ani, alții într'un termen mai mare.

D-l Aronson, crede că răscumpărarea n'ar trebui făcută prin obligațiuni, de oarece într'un viitor mai apropiat se prevede o cădere însemnată a prețului hârtiei monetare, și atunci numai de cât va cădea și prețul obligațiunilor, pricinuind mari pagube celor cari le vor poseda.

Astfel Subcomisia financiară a lucrat mai mult asupra stabilirii principiilor financiare în chestiunea ~~finanțării~~ agrară, de cât asupra cifrelor. Puține cifre cari au fost propuse sunt cam mari,

dar nu sunt de speriat de carece ele reprezintă valoarea în monedă de hârtie, al cărei preț, după cum știți e atât de scăzut.

Raportul B-ului Agronom G. Filipescu.

Comisiunea financiară formată de Directoratul de Agricultură a lucrat în două chestiuni: pentru stabilirea prețului pământului și pentru găsirea modului celui lesnicios de plată.

Știința economică nu poate stabili niște norme hotărâte pentru prețuirea pământului, căci această prețuire atârână de o mulțime de cauze și împrejurări. În special este o mare legătură între mersul progresului unei țări și prețurile pământului din această țară; mai departe are însemnătate la stabilirea prețului calitățile însăși ale pământului, desimea populației, apropierea pământului de locuri de desfacere ale cerealelor etc.etc.

Dacă în timpuri normale stabilirea prețului prezintă greutatea foarte mari de carece trebuia să se ție seamă de o mulțime de factori, cari fac prețul unui pământ, cu atât mai greu este să stabilești acest preț acuma, după ce mersul liber al vânzărilor și cumpărărilor de pământ a fost stângenit timp de 3-4 și pământul s'a vândut pe prețuri anormale. În tot cazul, Comisiunea financiară, cu toate greutățile, cari se prezintă, a căutat ca chestiunea financiară să fie rezolvită astfel încât ea, să nu-i apese în prezent pe cei improprietați, să nu-i rănească pe cei expropriați, să nu-i apese și în viitor pe cei improprietați.

Mai ales chestiunea cea de pe urmă are o mare însemnătate. Și iată de ce. Astăzi pământul se vinde și cu 2000-3000 mii lei, și chiar ruble desetina, plătesc oamenii cari au făcut ușor acești bani. Dacă ne luăm după aceste prețuri și punem și noi câte 2-3 mii lei desetina, atunci ese ca țăranul, pe lângă că va trebui să plătească câte 70-100 lei pe an timp de 30 ani prețul însăși a desetinei, el va mai trebui să plătească în fie-care an pentru aceste 2-3 mii lei și o dobândă de vre-o 100 lei. Aceasta ar însemna că pentru costul unei desetine țăranul ar trebui numai dobânda să plătească mai mult de cât arenda obișnuită a acestei desetine. Bine înțeles că țăranul va prefera mai bine să arendeze pământul și mai departe de cât să plătească atât de mult.

Valoarea unei moșii se stabilește, după cum v'am spus, între altele și calitățile pământului. Venitul de pe moșie poate să se

260-00

mărească până la o anumită limită, însă nu poate să se mărească până la infinit. Deci venitul unei moșii, atârând în mare parte de la calitățile pământului, ne poate servi ca un criteriu sigur pentru estimarea pământului. Această estimatie când se iau în considerare numai calitățile naturale ale pământului se numește obiectivă.

O altă estimatie a pământului este cea subiectivă. După această estimatie valoarea unui pământ o ridică nu numai calitățile lui proprii ci și alte împrejurări. Ișa sună oară, o moșie situată în apropierea unui oraș se apreciază mai scump de cât o moșie, care e la o depărtare mare de oraș, deși pământul din ambele moșii e de aceeași calitate, un râu, un drum mare, o cale ferată etc. din apropierea unei moșii ridică prețul acesteea de oarece, mulțumită acestor împrejurări, produsele acestei moșii pot fi desfăcute mai lesne și cu mai mult câștig.

Din referatul care-l voi citi mai jos veți vedea că Comisiunea financiară a fost mai mult pentru estimatia obiectivă a pământului și condițiile economice care ridică valoarea pământului le ia în seamă numai pentru orientare și comparație.

Mai departe D-l Filipescu citește următoarul:

REFERAT ASUPRA DISCUȚIILOR COMISIEI DE ESTIMAȚIA

PĂMÂNTULUI.

Din alăturatele rapoarte ce s'au făcut înaintea Comisiei de prețuirea pământului chemată de Directorul de Agricultură reese următoarele constatări:

În cazurile de reformă agrară de până acum ca și legislatorii actuali în țară și străinătate, s'a socotit de obicei valoarea obiectivă a pământului expropriat.

Schima dată de D-l Filipescu asupra elementelor ce trebuie luate în seamă pentru prețuirea pământului în genere conduce însă stabilirea valorii pământului bazată pe: a) Calitatea pământului, b) Condițiile economice, c) Prețul de arendă, d) Venitul curat la deșetină.

Ca orientare și comparație ar servi încă: prețul de vânzare în regiune, evaluarea la moștenire, estimatia instituțiilor de credit

și a fiseului.

Asupra primului punct, B-1 Filipescu și B-nii Murgoci și Carcevschi au venit cu un raport special în care au arătat însemnăta-
tea studiilor agrogeologice (climă, sol, ape și floră) pentru de-
terminarea calității pământului și variațiunii prețului pe diferi-
te regiuni ale țării. Comisia a fost de părere ca neapărat să se
continue aceste cercetări începute sub auspiciile Zemstvei și in-
trerupte din cauza răzaciului. Dacă lucrările nu vor fi isprăvite
până la începerea aplicării reformei agrare să se alăture pe lângă
fie-care comisie Județeană de expropriere câte un agrogeolog care
împreună cu agronomul să cerceteze calitatea pământului, să scoată
afară terenurile arabile, să indice terenurile de împădurit, de se-
cat etc.

În al doilea element (Condițiile economice) unele ca: instala-
țiile și îmbunătățirile de pe moșii, căile de comunicație și locu-
rile de desfacere sunt elemente de neapărat trebuie avute în consi-
derare într'oc măsură carecarea la stabilirea prețului pământului
expropriat. Șar altele ca: densitatea populației față de pământ
(ofertă și cerere) ocupația sătenilor, forțele de muncă și altele
nu trebuiesc luate în seamă pentru că exproprierea pentru reforma
agrară nu e o vânzare liberă a pământului ci este un schimb de va-
lori între Stat și proprietar în interes național. Și aceasta cu
atât mai mult cu cât aceste din urmă elemente intră într'un mod
natural în formarea prețului de arendă și de vânzarea pământului
și vor servi ca orientare.

Dacă am putea stabili venitul curat la desetină aceasta ar fi
criterul cel mai sigur în prețuirea pământului. Va trebui dar să se
ia măsuri de a obține date cât mai precise asupra acestui element
pentru fie-care moșie în parte și pentru fie-care cultură (arātu-
ră, lmas, fâneată etc.) care vor constitui baza evaluării. Pentru
aceea agronomul din Comisiile de expropriere, împreună cu agrogeolo-
gul va trebui să cerceteze nu numai statisticele generale sau re-
gionale, ci anume și registrele moșiilor, să ia informații dela oa-
meni și dela proprietari, de pe loc și învecinatate etc, să facă
o amănunțită anchetă economică în regiunea aceea pe parcele și
cultură etc.

Asupra prețurilor de arendă și vânzare și a prețuirii de către

261-00
Cristianschi-Banc, D-l Topor a făcut un raport care arată materia variațiunii de prețuri nu numai de la o regiune la alta, chiar în același județ, și dacă arendarea era pe timp scurt sau lung. Această ne arată vădit că în prețul de până acum juca un rol numai poziția naturală, calitatea solului și producția pământului, dar toate condițiile economice și sociale rurale și mai ales speculația. De aceea la luarea în considerare a acestor prețuri, trebuie supuse la critică pentru a vedea întru cât prețurile sau marit din cauza condițiilor economice și sociale, din cauza cererii și ofertei și mai ales a speculației. Elementele de estimare ale Kr.Bk. sunt de altfel aceleași ce sunt propuse de D-l Filipescu.

Modul de a lucra al Comisiilor la fața locului se lasă în seama instituției care va aplica reforma agrară, și care va face un regulament amănunțit (după principiile stabilite deja în Comisia agrară).

Elementele de prețuire trebuiesc luate numai din timpul înainte de război; se înțelege că și prețul va fi exprimat în monedă cu valoarea înainte de război. Prețuirea se va face pe moșii separate și pe tot felul de pământuri (arătura, fânețe, iamașuri, grădini etc. Locurile acătărite nearabile se vor socoti ca fără venit) stabilindu-se apoi un preț mediu la desetină. Acest preț mediu va servi de orientare pentru stabilirea prețului pe desetină a lotului țărănesc. Aceeași Comisie va prețui și ecarețele și inventariul viu sau mort pe care proprietarul va voi să-l vânză, ajutându-se de specialiști sau de arbitrii de va fi nevoie.

C O N C L U Z I E

Vor servi dar pentru prețuirea pământului în primul rând următoarele elemente.

- 1) Producția la desetină și venitul net după statistici și anchetă la fața locului.
- 2) Aprecierile asupra calității pământului, date de specialiști după studii și hărți existente sau cercetări de agronomi și agrogeologi la fața locului.
- 3) Arenda și termen scurt și numai în lipsă de termen lung direct la țărani; dacă se practică amândoua se face media; această s

multiplieă cu maximum 18. Se are în vedere și arenzile din vecinătate și aceleași terenuri.

În al doilea rând vor interveni:

4) Condițiile economice ce au ridicat valoarea moșiei în timpul din înainte de războiu.

5) Estimațiile fiscale.

6) Ca orientare și comparație vor servi prețul de vânzare din vecinătate, aprecierile și estimațiile institutelor de credit etc.

CHEȘTIUNILE FINANCIARE ALE REFORMEI AGRARE.

de prof. Șh. Murgoci.

Reforma agrară comportă următoarele chestiuni de ordin financiar:

1) Ca indemnizație se va da pentru pământ: obiectivă, când se ia în considerare numai costul pământului, sau subiectivă, când se iau în considerare toate împrejurările materiale și personale, care pot să ridice prețul pământului?

Conform legilor și doctrinilor în vigoare, poate fi dreaptă numai răscumpărarea subiectivă. Indemnizarea obiectivă este aproape totdeauna mai mică de cât prețul pe piață.

În România partidul liberal, Bazilescu și chiar conservatorii ca Șaroflid susțin demnizarea obiectivă, de carece în România moșierilor le mai rămân destul pământ.

Dar Hălăceanu și unii agronomi ca Popovici Max, Filipescu și alții sunt pentru indemnizarea subiectivă.

În proiectul exproprierii pentru Basarabia întocmit de prof. Murgoci și C. Filipescu sunt arătate toate elementele pentru calcularea după prețul obiectiv, cu dreptul comisiunei pentru exproprierere, de a lua în considerare și împrejurările subiective.

2) Cine va îndeplini lucrările pentru realizarea exproprierii, calcularea pământului și altele?

În toate proiectele românești, precum și în proiectul din Basarabia pentru realizarea reformei agrare se propune înființarea unei secțiuni speciale de Stat cu cele mai largi drepturi autonome, care se va numi: „Casa țărănească”, „Casa pământului”, iar în Ba-

262-85
Basarabia "Casa noastră (tărănească)".

3) Cine va stabili costul înăemnizării: Statul, Comisiunea de specialişti sau Comisiunea arbitrară?

După proiectul Garoflid organele speciale ale Consiliului Înalt agricol, care în România este deja înfiinţat.

După alte proiecte şi în Basarabia se propune înfiinţarea Comisiunilor speciale judeţene, care vor lucra sub conducerea "Casei noastre tărăneşti" şi vor fi completate din specialişti, judecatori, arbitri şi reprezentanţi din partea ţăranilor şi proprietarilor.

4) Când se consideră momentul despăgubirii: în momentul sancţionării legii, ori în momentul exproprierii, dar după preţurile de dinaintea războiului (1914)

5) Cine va deslega certele şi nemulţumirile asupra preţului?

După proiectul liberalilor - Comisiunea centrală a "Casei tărăneşti", ş'apoi Curtea de Apel.

După proiectul Bazilescu, Garoflid precum şi cel din Basarabia numai Comisiunea Centrală a "Casei Noastre Tărăneşti".

6) Când se va vărsa plata pentru pământ?

În România conform Constituţiei "exproprieria se face după o dreaptă şi prealabilă despăgubire".

Dar în chestiunea agrară, după proiectul Bazilescu în mod teoretic în momentul punerii legii; după proiectul liberalilor şi pentru Basarabia după terminarea tuturor lucrărilor tehnice pentru expropriere; proprietarul va primi după proiectul liberalilor numai 80 procente, iar restul rămâne câtă vreme imobilizat.

7) Felul despăgubirii.

După proiectul liberalilor prin eliberarea de către Stat a obligaţiunilor de 5 procente amortizabile într'un termen de 60 ani, socotind costul nominal ca real, din care 30 procente rămâne imobilizat într'un timp de un an şi 40 procente într'un timp de 2 ani. Proprietarii vor primi însă cupoanele. Pământurile de mână moartă se vor plăti cu renta perpetuă de 5 procente (fără termen) Imobilizarea se face la Casa de depuneri şi consemnaţiuni.

Proiectul Bazilescu prevede pentru toate despăgubirile renta Statului de 5%.

Hălăţeanu, Filipescu şi Murgoci propun în acest scop emiterea

obligatiilor de „Casa Noastră Țărănească” sub garanția Statului.

În special pentru țasarabia imobilizarea obligațiilor este absolut necesară, pentru a evita specula și lăsa timp proceselor datornicilor.

Cupoanele și anuitățile nu trebuie să intre în bugetul Statului

8) Pământurile mănăstirilor închinete au fost expropriate în România în 1864 fără despăgubire.

9) Cu ce preț și cu ce bani vor plăti pământul țărăimea?

În România prețul se va stabili de Comisiuni speciale pentru fie-care regiune și fie-care hectar. Statul ia asupra lui, după după proiectul liberalilor 35%, după proiectul Garoflidă 25% din costul pământurilor. Pentru țasarabia înaintea realizării reformei agrare este necesar a stabili cursul rublei, ca nici o parte interesată, care sunt țărani, Statul și proprietarii să nu aibă pagube mari.

În țasarabia costul pământului trebuie să fie calculat după prețurile din înaintea războiului și să fie în lei sau în ruble aur cu valoarea din înaintea războiului. Pentru țărani care vor dori îndată să verse toată suma sau cea mai mare parte din ea, „Casa Noastră Țărănească” trebuie să stabilească imediat prețul oficial în lei și în ruble din înaintea războiului, conform cursului curent. Fiscul inevitabil din pricina schimburilor cursului rublei îl ia asupra sa Statul, de oarece în țasarabia el de loc nu ia parte realizarea despăgubirii.

10) Cum se dezvoltă datoriile asupra pământului?

Statul ia asupra sa (sau asupra Casei Țărănești) toate datoriile dela „banci recunoscute de Stat. Creditorii ceilalți au dreptul a reclama pe căile obisnuite din obligațiile ce proprietarul promite în mână sau sunt imobilizate la Casa de Depuneri.

PRESEDINTELE COMISIEI

(S) Crihan

SECRETAR

(S) Stăstole

P R O C E S - C E R N A E

al ședinței a a Comisiei agrare dela
9 Octombrie 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui Grihan.

Bânduiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra despăgubirii pământului expropriat, raportor fiind D-l Tivinschi.

Raportorul arată că nu face parte din nici un partid politic, și fiind numai funcționar într'o bancă, va căuta să lămurească chestia din punct de vedere curat științific. Crede însă că proprietarii trebuie să primească pentru pământul expropriat un capital care să corespundă unei plăți de arendă areaptă. Nu se poate prețui pământul repede și deodată peste tot, de carece acest preț atârână de la mai multe împrejurări și condiții în care se află gospodăria precum sunt de pildă: depărtarea de la drumul de fer, desimea populației, starea drumurilor indecâte, prețul muncii, prețul produselor, de la mulțimea pășunilor și a fâneților, pădurilor și dela mulțimea apei în comparație cu întinderea de pământ cultivabil. Nu pot fi luate drept preț al pământului nici prețurile de azi ale pământului de care-ce vânzarea pământului e oprită iar reforma agrară prevede exproprierea forțată. Teoreticește s'ar pătea că se poate lua prețul care era pe pământ până la războiu în aur adăugând numai scăderea cursului banilor care va fi în momentul exproprierii; față de cursul acestor bani care era până la războiu. Însă e greu de spus întru cât a scăzut banul azi față de prețul lui de până la războiu. Prețul pâinei s'a ridicat de 25 până la 50 de ori, iar lumânările s'au scumpit de 25 de ori; lucrul muncitorilor s'a ridicat de 10 ori, munca inteligenților de 2-4, casele de 4-5 ori, iar aurul în bani dacă e de față s'a ridicat de 10 ori. De aceea D-sa crede, că nu s'ar da greg dacă prețul pământului expropriat se va stabili

264-08
Prin capitalizarea venitului de pe arenă, înmulțind prețul arendei de 22 de ori, dar scăzând afară venitul care depășește plata arendei, el fiind rezultatul energiei arendașului. Arendașul lip-te fiind de pământ va căuta să-și întrebunțeze energia sa în al-te întreprinderi. Inșă fiind că prin faptul luării dela proprietar și arendaș a pământului pe care l' lucra li se face care-care stin-ghereală, Statul ar trebui să le dea vre-un adaos care-care pe lăn-gă renta pământului.

Gratorul arată ca și în anul 1861 când s'a dat pământ la țărani ea principii de despăgubire a fost luată dajdia care se da pentru pământ, care nu era alt-ceva decât tot arenă. Trecând apoi la ches-tia cu ce bani trebuie plătit pământul, și care este valoarea lor raportorul arată că banul treptat-treptat în acești 60-70 de ani din urmă s'a tot eftinit și ca dovadă aduce între altele și faptul, ca pe la jumătatea veacului trecut diferitele state nu găseau bani să se împrumute mai puțin decât cu 5%, în vreme ce în timpul din urmă ele plăteau numai 3%.

Viața se scumpește mereu în curgerea de multe veacuri și unită-țile de bani care existau mil de ani înapoi acum nu mai au nici o valoare de cât numai dacă sunt unite mai multe la un loc. Așa de pildă dinarul arab, care în vechime avea și el un preț oare-care, astă-zi se scotește ca valoarea muncii în mii. De asemenea în Por-tugalia în locul reisului din trecut acum există numai mia de rei-se și așa mai departe.

Războiul lumii de astă-zi a înghițit mai mult de 200 de miliar-de și 15 milioane de oameni tineri și în toată puterea cari hrăneau și țineau în medie câte 4 suflete de bătrâni, femei și copii, iar în total 60 milioane. Aceste 15 milioane au încetat să mai producă ceva, iar banii cheltuiți vor cădea tot pe spatele celor rămași, în-preună cu dobânda lor. De aceea viața se va scumpi și mai mult, ef-tinindu-se prin urmare banii, și chiar dacă țărani ar plăti acum și mai scump pământul, care l' vor lua dela proprietari el totuși n'ar fi în pagubă de oare-ce prețul produselor lor vor fi încă mul-tă vreme urcate scăzându-se ceva mai târziu; abia de se va scoborâ însă, mai jos decât prețurile care sunt astă-zi.

Făcând apoi socoteala cam care ar fi venitul unei desetine de pământ raportul spune ca 40-50% din acest venit sunt datorite ener-giei practice științei și altor însușiri ale proprietarului sau ale

arendaşului, care sume trebuie scoase din venitul pământului cu procent, și ne luate în seamă când se va capitaliza arenda sau venitul.

Mai departe oratorul spune că deși în idee este frumoasă reforma agrară totuși ea va avea ca rezultat imputinarea producției din pricina că pământul va fi lucrat mai rău de țărani decât cum îl lucrează proprietarii; apoi se vor imputina vitele și brânzeturile, pământul fiind fărâmițat în bucăți mici. În afară de aceasta improprietă-rind țaranii, propășirea industriei va fi împiedicată, căci țaranii se vor fixa de pământul lor și nu vor vrea să meargă pe la fabrici. Însă dacă organele de stat s'au hotărât să deslege această problemă printr'un singur act legislativ, nevoind să lese ca pământul să treacă la țărani câte puțin, se vede că ele n'au avut în vedere atât chestia economică cât chestia socială. De aceea Statul trebuie ca el însuși să aducă o jertfă care-care în atacarea aceasta, plătind o parte din despăgubire pentru pământul expropriat, cam pe atâta pe cât se micșorează venitul pământului prin faptul că acest pământ trece de la moșieri la țărani va da o roadă mai mică, adică să plătească cam $\frac{1}{3}$ parte din suma capitalizată.

Ast-fel țaranii cari vor fi improprietați ar trebui să plătească numai $\frac{2}{3}$ din prețul pământului. Socoteala plății trebuie să se facă în ruble, iar prețul rublei să fie apoi socotită în lei câte 1,6 rubla, de care-ce Basarabia fiind nu de mult alipită de România, în ea se găsește mai multe ruble decât lei; țaranii au multe ruble și ar trebui să se scuture de dănsese ca să nu păgubească pe urmă, când prețul rublei va cădea de tot, plătind cel puțin 5% din suma despăgubirii. Ast-fel Statul ar slobozi obligații în lei după cursul 62½ copeici leul de 95% din suma răscumpărării pământului, din care 25% le-ar plăti însuși Statul, rămânând numai cu 70% să le plătească apoi țaranii.

Obligațiile trebuie să fie de 4½ %, care să se tragă la sorți de două ori pe an. E de dorit ca tragerea la sorți a obligațiilor să se termine în curs de 36 ani. Pentru aceasta se vor emite obligațiuni din 4 % de 2 feluri:

- a) pe socoteala Statului de 25 % din toată suma despăgubirei;
- b) și pe socoteala țăranilor 70 %.

Însă spre a se înlătura agiotagiul, ar fi mai bine ca partea Statului de 25 % din tot prețul împrămutului să se plătească în bani

gata, in lei, cel puțin in doi ani ate.

Dacă moșia e datoare, Statul oprește in obligațiuni suma datorită cu o dobândă, și intra in invoială cu creditorul moșierului in vederea plății datorii lui, iar restul panilor se dă apoi proprietarului in obligațiuni.

Raportorul dă citire apoi următoarelor puncte din raportul său:

1) Estimarea și plata pământului se face in momentul exproprierii.

2) Costul pământului se stabilește prin capitalizarea plății juste de arendă a terenului expropriat.

3) Plata justă de arendă a unei desetine se compune din diferența între venitul net de pe o desetină din ori-ce regiune și acel venit care rezultă din muncă, energie și experiență personală a proprietarului (aproximativ 50 % venit net).

4) Venitul total x de pe o desetină de pământ expropriat (in sistemul de asolament trienal) se expropriează prin formula:

$$2/3 (A-M + E - (-2N)).$$

A) fiind venitul total de pe o desetină.

B) " cheltuiala totală de pe o desetină.

C) " venituri parțiale la o desetină.

D) " cheltueli parțiale la o desetină.

E) " inopozite funciare la o desetină.

La sistemele de 4, 5, etc. câmpuri, coeficientul de $2/3$ in inlocuște cu fracțiunile $3/4$, $4/3$, etc.

5) La capitalizarea plății de arendă ca criteriu de venit se ia $4\frac{1}{2}$ % anual, socotind plata pământului, inmulțind plata de arendă cu $\frac{100}{4.5} = 22.22$, sau in cifra rotundă cu inmulțitorul 22.

6) Costul pământului expropriat se face in ruble.

7) Statul ia asupra lui plata a $1/4$ din costul pământului, in lei socotind rubla un leu și 60.

8) Aceasta $1/4$ sau 25 % se vor plăti in bani " pe șin " in lei, in două termene; in momentul exproprierii 12 și $1/2$ % și la inceput anului al 2-lea (după expropriere), restul de $12\frac{1}{3}$ % cu o dobândă de $4\frac{1}{2}$ % anual.

9) celelalte 75 % din costul pământului expropriat se vor plăti in modul urmator: a) pentru pământul care trece la țărani, fie-care din tranșii in momentul căpătării lotului, va incesa in folosul proprietarului 5% din costul lotului in ruble.

b) Celelalte 70% din costul lotului trecut în proprietatea țăranilor le va plăti Statul în obligații garantate cu dobândă anuală de 4%.

c) Tot prin asemenea obligațiuni se plătește și pentru pământul rămas în fondul de pământ al Statului.

10) Obligațiunile se vor da în 3 termene.

a) Pentru pământurile trecute în seama țăranilor; la începutul anului al treilea - 35% -.

b) La începutul anului al patrulea - 35%.

c) " " " al cincilea - 30%.

La începutul anului al treilea se vor da obligațiile și pentru pământurile aate în fondul Statului.

11) Cupoanele obligațiilor "depuse" se vor da în cel dintâi an al exproprierii, cu 6 luni înainte termenului cuponului.

12) Se vor elibera obligații persoanelor sau cu cupoanele de 6 luni tirajul se va face odată pe an. Termenul de răscumpărare e de 36 ani.

13) La plățile de răscumpărare ale țăranilor se vor adăuga 1% pe an, pentru stingerea cheltuielilor cauzate de expropriere.

La 7 ceasuri 20 minute ședința se suspendă.

După pauză expertul Aronson citește adausurile sale la raportul de la 19 Septembrie în care arată, că după datele statistice pentru improprietărea țăranilor vor fi expropriate dela 800.000 până la 100.0000 de desetine de pământ iar restul acestui pământ s-a să il socote în medie câte 1200 ruble desetina, ceea-ce în total face un miliard de ruble pentru tot pământul expropriat. S-a crede, că această sumă statul trebuie să o plătească proprietarilor în termen de 5 ani, iar țăranii să întoarcă Statului suma plătită de el pe pământ în timp de 10 ani.

Ast-fel Statul ar trebui să plătească în fie-care an câte 200 de milioane de ruble, iar țăranii câte 100 de milioane, și atunci își pune întrebarea, dacă pot țăranii să plătească această sumă de bani și dacă nu s'ar întrenea prea tare bugetul Statului românesc, care până la războiu era de 600 de milioane lei, prin faptul că ar trebui să se mărească acest buget cu 100 milioane ruble.

La această întrebare însăși raportorul dă urătorul răspuns: În vremea de față bugetul tuturor țărilor sunt atât de epuizate intru cât suma de 100 milioane în total, n'are aproape nici o însemnatate. Pe

de altă parte și sâtenii au acum bani de care-ee numai satul azi produce și își vinde produsul său oragelor prețuri progresive, pe când oragul ne mai având ce da în schimb sâtenilor, banii rămân toți la țară.

Chestiunea însă care se pune este aceea, că atunci când scumpetea va începe să scadă și bugetul statelor să se micșoreze, această operație nu va deveni grea pentru Stat și vor ajunge atunci banii țărănilor ca să-și răscumpere pământul?

Plecând în socotelile sale de la cursul rublei de azi și acela care poate să fie în viitor, raportorul bazându-se pe economiști, arată, că țara cu nimic nu se îmbogățește și nici nu sărăcește când se face devalmații, de care-ee prin aceasta produsul țării nu se înmulțește nici nu scade. Însă prin deprecierea monedei într-o câtăva pierd capitaliștii și câștigă producătorii. De aceea starea țărănimii în privința banilor în viitor trebuie să se îmbunătățească.

Gospodăria primitivă țărănească, unde nu se întrebuintează nici capital nici mașini, ci totul aproape se lucrează cu brațele proprii, nu poate să aibă pagubă dacă va fi prețul rublei micșorat prin devalmație, căci țaranul va lua de patru ori mai mult pe produsele lui. Prin urmare țaranii în viitor nu i-ar fi mai greu decât acum să-și plătească datoriile sale. După socotelile făcute din pământul expropriat s'ar veni câte 2 desetine de gospodărie ceea-ee până la războiu costa vre-o 750 ruble, iar acum și în viitor după devalmația rublei va costa 3000 ruble. Deci pe fie-care an-un gospodar ar trebui să plătească 300 ruble. Această plată n'ar fi pentru dânsul mai greu decât plata anuală de 75 ruble pe aceleași 2 desetine de care-ee venitul țaranului pe produsele lui va fi de 4 ori mai mare. Tot ast-fel și bugetul țărilor din cauza eștinirii banilor și scumpirea proporțional cu aceasta a mărfurilor, vor trebui să fie crescute de 4 ori. De aceea și bugetul României de 600 milioane până la războiu, acuma fiind crescut de 4 ori n'ar suferi aproape nici o schimbare simțitoare, dacă s'ar mai adăuga 100 milioane pentru răscumpărarea pământului, mai ales că aceste 100 milioane ar fi o cheltuială vremelnică, căci după cinci ani, și alți 5 ani care vor urma, țaranii vor întoarce Statului acești bani.

Totuși e-sa e de părere, că acuma când valuta e într-o stare atât de haotică în toate țările și când se așteaptă ca chestia această să fie regulată prin devalmație, n'ar fi bine să se emite

obligatii de rascumparare pana ce nu se va face devalmătia. In timpul de fata ca baza pentru pretuirea pamantului nu poate fi luat venitul lui.

Asta-zi din pricina scumpetii ne mai pomenite a produselor, venitul vremelnic al pamantului s'a ridicat, dar dupa razboiu cand produsul tarilor va incepe a creste, marfurile fiind mai multe, pretul lor va scadea. va scadea prin urmare si venitul pamantului si deci si pretul lui.

Ast-fel pretul care s'ar pune acum ar fi prea mare pentru viitor. De aceea ar trebui ca pentru pretuirea pamantului expropriat sa se se drept baza venitul lui de inaintea razboiului si inmultit de 4 ori, ceea-ce ar corespunde scumpetei produselor dupa devalmătie.

Discutiile asupra raporturilor facute se amana pentru sedinta viitoare, si la 8 ceasuri 15 minute sedinta se inchide.

P
PRESEDINTELE COMISIEI.

(S) Cukhan

SECRETAR.

(S) Minciuca

PROCES - VERBAL

al sedinței a Comisiei Agrare dela
11 Octombrie. 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președenția D-lui Crihan.

Rânduiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra prețului despăgubirii pentru pământul expropriat.

Dep. Suzăgan, întreabă cât ar face o desetină de pământ?

D-l Tivinschi, răspunde, că luând ca bază pentru prețuirea pământului venitul lui, s'a socotit acest venit scăzându-se cheltuelile de administrație, și acelea pentru hrana muncitorilor, a vitelor de muncă, muncitori, dar fiindcă a socotit hrana lor prea puțină, de oarece n'a avut date precise, venitul unei desetine pe an a eșit 142 rubele în medie după prețurile de azi. Socotind pentru energia proprie 60% din acest venit curat 57 rubele, care fiind înmulțite de 22 de ori fac suma 1254 rubele prețul unei desetine.

Dep. Nastase, întreabă dacă nu s'ar putea găsi un alt criteriu pentru stabilirea prețurilor, de oare-ce venitul pământului luat după prețurile produselor e un criteriu foarte nehotărât și nestatornic.

D-l Tivinschi, răspunde, că criteriu cel mai bun ar putea fi plata arendei, dar nu pot fi luate ca bază arende stabilite de circulara de cabinet a Directorului. Viața însăși trebuie să stabilească aceste prețuri pe cale liberă. Deci dacă produsele sunt foarte scumpe, firește că și arenda trebuie să fie mai mare.

Președintele, lamurește, că Sfatul Directorilor pentru stabilirea arendei pe anul acesta a luat ca bază arenda din înaintea războiului adăugând oare-care procente.

D-l Tivinschi, nu pricepe din ce pricină a fost luate ca bază prețurile arendei din înaintea războiului, iar nu altele, și e de părere, ca baza adevărată pentru stabilirea prețului pe pământ poate să fie venitul pământului scăzându-se din acest venit acea sumă cu care

a crescut prin speculă.

Dep. Bucușean, spune, că dacă cine-va înaintea războiului și-a pus banii săi la bancă, până astăzi suma a rămas tot aceeași, pe când prețul pământului s'a marit atât de mult. Întreabă dacă Basarabia ar fi în stare să plătească această sumă atât de mare pentru pământ. Se știe doar că în Rusia până la războiu, se turnau bani numai în proporție de 3 ruble de locuitor.

D-l Tivinschi, răspunde, că dacă banii se pun în bancă, dăgșii cresc cu procentele și cu procentele la procent, însă unitatea de măsură a banului până acumă nici într'o țară nu s'a schimbat, și nu s'a schimbat nici în Rusia. De aceea și suma care a fost pusă în bancă nu se schimbă de o cândată în mărimea ei.

É adevărat, că în Rusia mai înainte se fabricau banii în proporție de câte 3 ruble de suflet, însă mai târziu suma a fost crescută, iar în vremea războiului această sumă a ajuns la 30 miliarde de ruble, adică cam câte 150 ruble de fie-care locuitor al Rusiei.

În Basarabia nu se va da țărănilor mai mult de 1 milion de desetine și dacă numărăm câte o mie de ruble așetina în total face 1 miliardă. Deci dacă Statul va lua asupra sa 25% iar 5% le vor plăti țărăni, va rămânea de plătit numai 600 de milioane de ruble. Aceasta ar fi în total o sumă nu prea mare pentru Basarabia și deși va ajunge cu procentele cu tot la 3 miliarde, țărănierea totuși n'ar putea plăti datoria cu mijloacele lor.

Dep. Bucușean, spune, că mica gospodărie e tot-deauna în pagubă.

D-l Tivinschi, răspunde, că aceasta atârână de energia și hărnicia moldovenilor despre cari D-sa a auzit că nu sunt cam harnici.

Dep. Bucușean, crede, că capitalul pus în bancă și capitalul pus în pământ e la fel și precum nu se schimbă prețul unuia, tot așa nu trebuie să se schimbe nici cea-laltă.

D-l Tivenschi, lămurește, că pământul e ca și o fabrică și venitul lui, cu atât e mai mare, cu cât se pune mai mult în trânsul muncii, capital și energie. Iar dacă crește venitul pământului firește, că îi crește odată cu aceasta și prețul. Însă în vremea de față pe lângă && faptul că banii s'au eftinit, s'ai mai scumpit mult și produsele. De aceea prețul pământului trebuie să fie de câte-va ori mai mare.

Dep. Cocârliă, întreabă dacă ar putea fi socotite ca juste prețurile pământului, stabilite azi atunci când prețurile pe toate vor scă-

cea și viața își va lua cursul normal.

D-l Tivinschi, dacă privim mersul lumii până la războiu precum și în veacul din urmă, vedem că toate merg spre uscare. Viața crește în o anumită proporție. Istoria ne arată, că banul scade mereu iar prețul mărfurilor mereu crește în același timp. De aceea nu e nici un motiv să credem că în viitor acest mers al vieții se va schimba.

D-se arată cum toate sunt legate economiceste într'o înlanțuire care continuă și că nu e putere pe lume, care ar putea să întoarcă de o dată mersul lucrurilor de azi, la starea lor veche care a fost până la războiu. Se pildă dacă ar vrea cine-va să micșoreze acum leafa funcționarului dela 120 la 70 de ruble, atunci ar trebui să micșoreze proporțional și pâinea, iar pentru ca să scadă prețul pâinei ar trebui ca să coboare și prețul plugurilor și a altor unelte din gospodăria sătească; pentru ca să scazi prețul plugurilor trebuie să efitnești ferul și așa mai departe.

Dep. Cocârlă, spune că dacă în viitor prețul pâinei de azi ar scădea, țărani' ar fi nevoiți atunci să se lepede de pământ, fiind că nu l'ar mai putea plăti dacă acest pământ ar fi prețuit după prețurile de acum.

Dep. Tivinschi, arată, că dacă până la războiu, toată lumea muncitoare muncind n'a putut strânge aproape nici o economie afară doar de puținele depozite strânse astăzi când au pierit din rândul muncitorilor până la 15 milioane de sănătoși, căzuți pe câmpurile de luptă, cu atât mai puțin se va putea produce atâta ca să rămâie și ceva de prisos. Dacă numărăm că fie-care țaran produce pâine pentru 20 de oameni, 15 milioane produceau pentru 300 de milioane, cari acum au rămas fără pâine. Târziu va veni timpul, când producțiunea muncitorilor de pământ va putea da un prisos, indestulător și pentru hrana acestor 300 de milioane de suflete. Afară de aceasta pentru ca să scadă prețul pâinei va trebui ca proporțional să scadă și prețul celor l'alte mărfuri, ceea-ce se va întâmpla poate și mai târziu. Chiar când vor sosi vremurile acelea prețurile în decobște nu vor putea scădea prea tare.

D-l Gaisinschi, întreabă dacă tehnica care pe zi ce merge se dezvoltă tot mai mult și care ar putea fi pusă în ajutor și la munca pământului nu poate să mulțumească bunurile lumii și prin aceasta să le efitinească.

269-00

D-l Tivinschi, răspunde că e adevărat că tehnica efiinește produsele, dar în deobște odată cu progresul tehnicii crește și nivelul vieții, și prin urmare traiul devine tot mai scump.

Dep. Buzdugan, întreabă de ce D-l Tivinschi în raportul său vrea dreptate numai pentru proprietari și uită de țărănime? E lucru înțeles că după războiu prețurile vor scădea și țăranului i-ar fi foarte greu să plătească după niște prețuri stabilite într-o vreme atât de nenormală.

D-l Tivinschi, răspunde că chestia aceasta e foarte grea, dar prețul banului în deobște depinde de puterile de viață a fie-cării țări. În privința asta mult mai bine stă România. Statul românesc intrând în războiu mult mai târziu de cât cum au intrat alte state și isprăvind războiul mai degrabă nu s'a îndatorit așa de groasă tare ca Rusia, Germania sau Franța. Ast-fel stăpânirea românească având aur în băncile Berlinului și în Moscova de vre-o 700 mii lei, pe când suma banilor de hârtie sloboziți de ea nu trece de 2 miliarde, acești bani de hârtie sunt garantați cu 18% aur, pe când banii franțuzești sunt garantați numai cu 9%, a Germaniei cu 6% iar a Rusiei cu 3% aur.

Starea României se îmbunătățește pe zi ce merge odată cu biruințele aliaților și zdrobirea Germaniei, care putea să robească economic România biruită. Totuși D-sa crede că și prețul rublei poate intra câtva să se mai întărească fiindcă la congresul de pace se vede că din fosta Rusia se vor alcătui mai multe state federative cu un guvern central și au un singur sistem de bani care vor fi garantați de toate aceste state unite. Arată că prețul rublei chiar de pe acum a început ceva a crește și că acum rubla costă 33 copeici, adică 33% din valoarea ei dreaptă. Inșă chiar și leul românesc de hârtie e de patru ori mai efiin de cât cel de aur, iar francul de hârtie franțuzesc e de 6 $\frac{1}{2}$ ori mai efiin de cât francul de aur.

Dep. Tivinschi, răspunde, că el în cazul defajă a căutat să fie cât se poate mai obiectiv și față de țărani și față de proprietari. După războiu se poate ca prețurile să se coboare, se poate și iar să crească pot să se nască crize, dar în genere totul merge crescând.

Dep. Buzdugan, întreabă care este prețul rublei?

Dep. Iancu, crede că din cele patru rapoarte făcute în chestia financiară trebuie să ee numai unul ca bază acel al D-lui Filipescu. Pământul trebuie să fie prețuit după calitate, iar dacă el aduce proprietarului un folos mare ce nu-l merita după cheltuelile și truda lui, atunci

acest păcat prisos al folosului îl ia Statul. Din suma care va trebui plătită pentru pământul expropriat Statul trebuie să iasă asupra sa 25%, iar ca bază pentru prețuirea pământului trebuie luate prețurile din vremea de pace, adăugând numai atâtea procente cu cât a scăzut prețul banului. Nu pricepe de ce prețuirea se face în ruble care e un ban cel mai fără de nădejde cu 3% garanție în aur, pe când leul e garantat cu 53% în aur, și propune ca prețuirea pământului să se facă în lei.

D-l Gaisinschi, spune că dacă va fi delegată greșit chestia financiară atunci toată reforma agrară va fi redusă la zero. Nici de cum nu poate fi luat ca bază momentul de față când mult mai scump sunt prețuite tot de este prețios, ci numai momentul din înaintea războiului, D-sa arată că și în Franța în vremea revoluției pârchea de cizme ajunse 1000 de franci, dar după revoluție așa prețuri nu s'au mai auzit. De aceea e firesc, că și acum după ce se va împăceli lumea, prețurile va scădea, și poate se vor întoarce la nivelul lor de până la războiu. Ar fi o mare încercătură dacă s'ar prețui pământul după venitul lui de azi, care venit are ca bază prețul pâinii, iar pâinea se prețuiește în diferite locuri dela 50 cop. până la 2 ruble. D-sa e de părerea ca să eie ca bază de prețuirea pământului arenda de 5-6 ani până la războiu. Prețuirea să se facă în lei care este moneda mult mai statornică de cât rubla.

Pe de altă parte țărani nici n'ar putea plăti în ruble costul pământului fiindcă răscumpărarea lui are să se facă în câte-va zeci de ani pe când rubla în cel mai apropiat timp va dispărea din țara Românească. Propune că pământul expropriat să se împarte în două categorii după felul de moștenire sau dobândire scăzând într'un mod progresiv prețul lui cu cât moșia va fi mai mare. În sfârșit oratorul spune, că prețul trebuie să fie pus cât mai mic pe pământul expropriat de oarece acest pământ se va împărți la oameni săraci, care dacă pământul va fi scump nu vor avea cu ce îl plăti, chiar și dacă are cine-va o leacă de parale apoi lui îi trebuie pentru unelte și întărirea gospodăriei lui și nici de cum acești bani nu trebuie acum de la țărani luați.

Președintele, aduce la cunoștința adunării, că deputatul Sfatului Țării Ion Leș a răposat, și propune ca să cinstească pomenirea lui sculându-se de pe scaune. Toți se scolă.

270-00

D-l Tivinschi, spune, că timpurile care au fost înaintea războiului nici odată nu se vor mai întoarce, însă dacă prețurile produselor, totuși într-o cât-va vor scădea și prin urmare și valoarea pământului va scădea din cauză că el va da mai puțin venit, atunci statul să se asuprească plata unei plăți de datorie pentru pământ.

Nu poate să servească ca exemplu revoluția franceză, fiindcă atunci a fost revoluție locală, iar acum toată lumea e sgușuită. S'au războit 42 de state și negreșit că vor fi multe revoluții. Puterile lumii sunt istovite și nu e cu putință în curând să fie împrespătate. Nu se știe încă ce va fi mai statornic în viitor rubla sau leu, fiindcă e greu de zis prin ce împrejurări vor mai trece și Rusia și România, și în special Basarabia. Se prea poate că Rusia va egi încă din acest cataclism puternică și curățită.

Seară la 9 ceasuri ședința se ridică.

PRESIDENTELE COMISIEI

(S) Căpitan

SECRETAR.

(S) Alina

P R O C E S - V E R B A L

Al ședinței din 13 Octombrie 1918 a Comisiei
Agrare din Sfatul Țării.

Ședința se deschide la orele 5 după amiază sub președinția D-lui vice-președinte A. Crihan.

La ordinea zilei e discuția asupra raportului D-lui Țivinschi despre chestiunea financiară a reformei agrare.

La cuvânt Dep. Buciușean, D-sa spune că, deși nu e specialist în materie, totuși a putut constata unele neajunsuri în rapoartele D-lor Țivinschi, Aronson, Murgoci și Filipescu: rapoartele cuprind numai partea practică a chestiunii financiare și de aceea nu țin seamă de partea istorică a chestiunii, partea juridică și dreptatea socială. Prin urmare este dator să spună câte-va cuvinte în privința aceasta.

Raportul D-lui Țivinschi care este cel mai sistematizat dintre toate rapoartele și probabil, va servi ca bază pentru rezolvirea chestiunii financiare, mai are un neajuns foarte însemnat: la stabilirea venitului unei moșii raportorul ia actualele prețuri, cari sunt de zece ori mai mari ca cele din timpurile normale. În special prețurile cerealelor sunt extra-ordinar de mari din cauza secetei, care a fost anul acesta în Basarabia, și probabil că ele ar fi mult mai mici, dacă ar fi fost un an bun.

S'ar face deci o mare greșală, dacă pentru estimarea pământului s'ar lua prețurile actuale de pe cereale, care sunt determinate de-o împrejurare cu totul întâmplătoare de secetă. Pentru a nu stabili niște prețuri anormale pentru pământ, trebuie să fie luate prețurile dintr-o perioadă normală.

În ceea ce privește partea istorică a chestiunii, Dep. Buciușean amintește vremurile fericite din trecut, când bunicii noștri din ținuturile Sorococi, Orheiului, etc., își pășteau turmele lor numeroase de oi prin stepele Bugeagului și ale Tighinei, și unde nici nume de stăpân pe aceste locuri nu se pomenea. Cum se face că astăzi noi, nepo-

27100

ții și strănepoții acestor păstori fericiți, cari erau stăpâni pe tot întinsul cât putea cuprinde ochiul, nu mai avem nici o palmă de pământ?

Dep. Buciușcan, lesne găsește răspunsul. Atât în războiul ruso-turc din 1812, cât și în războaiele de pe urmă, cu armata rusească au venit în Basarabia o potaie de venetici, care fiind cecotiți de armată, au pus mâna pe locurile deșarte, fără ca să plătească ceva, sau plătind prețuri cu totul mici. Multe pământuri au fost dăruite de către stăpânire ofițerilor, care au luat parte la aceste războaie. Odată cu stăpânirea rusă, au venit și legile agrare rusești și e lucru știut că aceste legi au cecotit totdeauna marea proprietate, care plătea impozite de 3-4 ori mai puține decât mica proprietate. Ea adesea-ori prin influența pe care o avea boerimea basarabeană asupra cercurilor conducătoare din Petrograd, mulți dintre marii proprietari erau cu totul scutiți de ori-ce dări pentru pământ.

Astăzi când democrația e la putere, este datoria noastră să ținem seamă de aceste lucruri, când stabilim prețul pământului. Trebuie cercetate toate dările plătite de proprietari și ceea ce nu ajunge până la dările plătite de țărani, trebuie desbătut din prețul care se va stabili pentru pământ.

Prețul? Cred că n'ar fi cu dreptate ca țărănimea să plătească pentru pământul pe care i l'au furat și i l'au răgănit veneticii despre care am amintit. Dar dacă se cere numai de cât plată, propun: să li se plătească boerilor atât cât au plătit ei pentru pământ, scăzându-li-se din plata aceasta toate scutiirile de care s'au bucurat până acuma.

Mai departe Dep. Buciușcan spune că știe cazuri când unele pământuri sunt oferite cu câte 200 ruble desetina; cele mai bune pământuri se oferă cu câte 750 ruble desetina. Acestea însă sunt vânzări de bună voe. Iar când e vorba să se facă dreptate printr'o reformă agrară, atunci numai de cât trebuie să se revină la prețurile, pe care le-au plătit însăși proprietarii. Dacă cineva a depus mai înainte bani la bancă, astăzi el primește aceeași sumă de bani plătită însă cu valcarea ei de astăzi și nu în aur. Situația proprietarului e analogă cu cea a depozitarului. El a depus în pământ un ~~capital~~ capital oare-care și astăzi primește acest capital care l'a scos de pe nașie.

Rezumând cele spuse Dep. Buciușean propune:

Prețul pământului nu se stabilește nici după calitățile pământului, nici după plata arendei, ci proprietarului i se plătește atât cât a plătit el însuși.

În banii, care se vor plăti proprietarilor se vor scoate toate scutițiile și diferențe de dări, de cari ei s'au bucurat până acuma.

Pământurile donate se expropriază fără despăgubiri.

Dep. Năstase, discursul D-lui Buciușean mi-a plăcut foarte mult, fiindcă mi-a adus aminte de timpurile fericite de pe la începutul revoluției, când la meetinguri și întruniri oratorii, urcați pe mese, butoaie, etc. rosteau cuvântări inflăcărâte, chemând democrația la revoluție socială, răfuială cu burjuii, dreptate pentru pătura crosită etc. Însă, cu toate acestea, vă sfătuesc, Domnilor deputați, să fiți cu mai multă băgare de seamă față de propunerile prea radicale ale D-lui Buciușean, fiindcă mi se pare mie că D-sa nu-i așa de sincer și de nepărtinitor cum vrea să pară.

Țin să spun ceva asupra părții «istorice» din cuvântarea D-lui Buciușean. D-sa e cam «măsluit» mersul istoriei. Nu e vorba, au fost cazuri și de căpătare de pământuri pe nimica, și de donațiuni, însă partea cea mai mare a locurilor deșerte din Bugeac a fost date coloniștilor din nefericire, străini - nemți, bulgari, ruși și numai foarte puțini moldoveni. Cred că e peste puțină ca aceste pământuri să fie restituite elementului moldovenesc. Trebuie să ne împăcăm cu aceasta și chiar cu faptul că o mare întindere de pământ a intrat pe mâna proprietarilor mari străini, căci, în împrejurările de față, o încercare de a război chestiunea financiară așa după cum o propune D-l Buciușean, ar pune chiar de pe acum capăt lucrărilor noastre. Și aceasta doar nu e în interesul țărânilor, binele căreia îl dorește și D-sa.

În vorba deci să stabilim o plată pentru pământ, care n'ar apăsa asupra țărănilor și tot odată nu i-ar nemulțumi pe proprietari și astfel am scăpa de această clasă, de bună seamă, străină și fără iubire de țară și poporul nostru.

Dep. Cocărlă, susține raportul D-lui profesor Murgoci, de care-ee acest raport prevede o prețuire obiectivă a pământului după care se ține seamă numai de calitățile firești ale pământului, fără ca să se ție seamă dacă o moșie e așezată lângă un drum de fer, oraș, râu, etc etc. Aceste de pe urmă împrejurări, nefiind rezultatul energiei pro-

272-00
prietarului; nici nu trebuie să înfrăurească asupra prețului, și să se
moșiei, ce i se expropriază.

Cât privește elementele din care se alcătuește prețul pământului,
ele trebuiesc luate dintr'o perioadă, când lucrurile erau într'o sta-
re normală și nici de cum nu pot fi luate prețurile de astăzi, după
cum face B-1 Țivinschi, căci atunci ajungem la niște prețuri colosa-
le de mari, asta nu înseamnă că s'a scumpit pământul; asta înseamnă
că-s elemente puține. Iar alimentele sunt puține că s'au cultivat pu-
țin pământ și cât s'a cultivat n'a rodit din pricina secetei. Mica
intindere de pământ cultivat și seceta ne arată că pământul e mai ef-
tin de cât înainte și nu mai scump, după cum susțin unii.

Aunând cheltuielile, ce le avea în anul 1912, un gospodar la o de-
setină sămănată cu grâu (77 ruble) și scăzând din ele câștigul de pe
recoltă (80 puduri grâu + 1 r.20 cop.- 72), găsește că desetina aceea
ță îi aducea gospodarului 5 ruble pagubă pe an. Fiind așa, dacă îl
mai punem pe țăran să plătească și un preț mare pe pământ, iată că
în scurt timp îl aducem la sapă de lemn.

Se mai zice că țăranii au bani și ar putea plăti o parte din pre-
țul pământului chiar odată cu primirea lotului. Nu este adevărat. Să
nu uităm că țăranii au fost 4 ani la războiu, mulți sunt uciși, mulți
au venit schilozi, anul a fost secetos; de unde să se mai iee și bani

Să hotărâm aici, chestia lății ast-fel, încât să nu rămâie țara-
nul robit pământului și încărcat de datorii, pe care să le dea ca mo-
tenire copiilor și ne-oșilor săi, făcându-i și pe dânsii robi.

În mod corect Dep. Cocârlă propune:

Să se ia pentru stabilirea plății un moment când starea de lucruri
era normală, înainte de războiu (1914).

Să se facă o prețuire obiectivă a pământului.

Dep. Suzdugan, am ajuns la chestia cea mai mulțimantă a reformei
agrare, de rezolvirea căreia depinde soarta chestiunii agrare.

Căci nu se cheamă că ai rezolvit reforma agrară, dacă ai dat pământ
pământ țăranimei și în acelaș timp l-ai covârșit sub greutatea plății
acelui pământ. Cum am spus chestia agrară nu este numai o chestie eco-
nomică, dar mai ales o chestie națională, iar soluția fericită a ei,
va aduce folos și bine nu numai țăranimei din Basarabia, dar și ace-
lora din România.

Din cele patru rapoarte depuse asupra chestiunii financiare, va

trebui apreciem ceea ce e bun și folositor pentru țărănime.

Va trebui să avem în vedere la prețuirea pământului, nu numai dreptatea simplă a claselor care sunt interesate la această lucrare; va trebui să avem în vedere dreptatea supremă, dreptatea socială a țării, care a stăpânit totdeauna acest pământ. Nu stăpâni pe hârtie, ca boerii, ei stăpâni pe fapt, căci l'am frământat cu sudoare și cu sânge. Pe stăpânii pe hârtie îi despăgubim, desrobim pământul și îi punem pe stăpânii de fapt în stăpânirea de drept a acelor pământuri.

D-l Tivinschi, a luat ca normă de plată ziua de azi. Cred că a greșit, când trebuia să ia ca bază de socoteli prețurile din veniturile normale din înaintea războiului. D-l Tivinschi spune că leul românesc are valoare mai mare ca rubla, și că România n'are datorii așa mari ca alte țări. Prin urmare, leul nefiind așa scăzut, l'am putea lua ca valoare. Luând prețurile din veniturile normale, și ca măsură leul românesc, vom avea niște baze pentru fixarea prețului pământului.

Noi nu trebuie să luăm ca normă, venitul pământului, și cheltuielile care se face cu pământul, căci aceasta e o unitate de valoare schimbătoare, așa cum se întâmplă chiar și în timpurile ~~anormale~~ anormale de azi. Trebuie să luăm ca normă prețul de arenă, pe câțiva ani, și să-l înmulțim cu media de 22 de cari vorbea D-l Tivinschi, și vom avea valoarea dreaptă a pământului.

Iată care sunt, dintr'un raport al D-lui Topor, prețurile de arenă în medie pe desetină în anii 1912, 1913 și 1914 în județele Basarabiei:

	<u>Anul 1912</u>	<u>Anul 1913</u>	<u>Anul 1914</u>
Jud. Bender	(ruble) 8.73	12.98	12.98
Jud. Acherman	" 9.77	14.42	14.28
Jud. Bălți	" 13.72	16.22	19.07
Jud. Chișinău	" 13 -	14.19	15 -
Jud. Orhei	" 17.31	16.48	16.48
Jud. Soroca	" 17.50	16 -	20 -
Jud. Hotin	" 18.30	22 -	22.58
Jud. Ismail	"		
Jud. Cahul	" 7.69	11 -	1.79

Această normă ar da rezultate bune, nebazându-se pe date schimbătoare cu venitul pământului și cheltuielile ce se face cu el. Și cred că cu această normă nu vom nemulțumi nici pe țărani nici pe proprietari.

273-80

tari. Va trebui să luăm ca normă anii dinaintea războiului, lucru pe care îl susține atât D-l profesor Murgoci cât și D-l Consilier Technic Filipescu, în rapoartele B-lor asupra acestei chestiuni.

Cu prețurile fantastice de astăzi, nici un țaran nu ar cumpăra pământ, ci numai speculanții care s'au îmbogățit pe urma războiului. Țaranii n'au bani, cum se tot spune; cei mai mulți au fost în războiu, și s'au întors săraei.

Firește că dacă pământul va fi bun, are să se mai puie un spor, în afară de norma reeșină din prețul arendei. Acelaș lucru se va observa, și când terenul acela va avea pe el un drum de fer, o fabrică, sau când va fi populația mai densă.

Va trebui în acelaș timp să punem o limită, un maximum, peste care să nu se poată trece s'a prețui valoarea pământului. Știu cu toții că pământul se va plăti în mai mulți ani; banii în acest interval, vor reveni la valoarea lor. Așa că nu trebuie să se fixeze un preț prea mare după valuta de astăzi a banului, căci alt-fel nu vom desrobi țărănimea, ci îi vom robi din nou..

Pământul a fost pradat, luat cu hăpca de boerime de la 1912 înceece. Stăpânirea rusească avea tot interesul să formeze o clasă puternică de boieri străini, ca să stăpânească țara. Lașcu, în cartea sa scoasă cu ocazia serbării Centenarului răpirei Basarabiei, spune că boerii moldoveni cu moșii în Basarabia, n'au vroit să treacă sub stăpânirea rusească, așa că pământurile lor au fost confiscate. Armenii, Grecii, Rușii, etc. de pe acele moșii, luau o hârtie falșă de boerie cu care se prezentau rușilor ca să fie inserși în cărțile dovrnilor din Basarabia.

Așa că moșile, stăpânite astăzi în Basarabia de străini, au fost drept proprietăți ale boerilor români, sunt deci ale neamului românesc, muncite de țaranul român. Țaranul va plăti deci bani pentru desrobirea pământului ca să treacă iarăși în mâni românești.

D-l ministru Teuleț, după ce revelă cu regret formarea celorlalte partide moldovenesti țărănești și al legii poporului, aduce la cunoștință că lucrările Comisiunii agrare fiind pe sfârșite, în curând va fi convocat Sfatul Țării. Cred că nu se va aduce în discuțiunea Sfatului Țării nemulțumiri și chestiuni personale, ci se va discuta numai reforma agrară, pentru rezolvarea căreia s'a fost menținut Sfatul Țării, așa cum s'a hotărât în actul Unirei.

Având de rezolvat această mare problemă, va trebui să fim strâns uniți, căci avem destui dușmani în jurul nostru, și din dreapta și din stânga.

În ceea-ce privește prețuirea pământului, iată ce ași crede: Ca normă în timpurile normale se lua venitul, și se punea întrebarea, ce dobândă ar aduce capitalul vărât în casă sau moșie? De pildă 10% dobândă. Trebuie deci să dai atâtea bani pe casă, ca au dobânda lor să-ți poți forma un venit egal cu acela pe care ți-l aducea casa.

Venitul acela îl înmulțești cu o anumită cifră. Care e aceea cifră? B-1 Țivinski spune că aceea cifră e 22½. Deci dacă o desetină ar aduce 50 ruble venit pe an, înmulțind această cifră cu 22½ ne-ar da 1000 ruble valoarea acelei desetine. Nu mă unesc cu socotitul B-lui Țivinski cu dobânda de 4½%.

B-1 profesor Murgoci propune dobânda de 5½%, însă nu vrea ca cifra aceea să treacă de 18. Eu sunt de părere că e mai dreaptă cifra aceasta scoborâtă. B-1 Țivinski mai spune ca să luăm venitul pământului după starea lucrurilor de astăzi. Critériul acesta e greșit; căci prețul variază, atât producția cât și arătura etc.

De aceea e bună propunerea B-lui Busdugan, ca să aibă în vedere timpurile dinaintea războiului. Luând media acelui venit, vom putea obține bază pentru stabilirea prețului drept al pământului.

Proprietarul nu va putea să se considere obișnuit; căci după cum nu s'a îngăduit urcarea chiriei caselor, tot asemenea nu se vor putea permite urcarea exagerată a valorii pământului. Noi știm, că prețurile au să scadă, venind mărfuri pe piață, deci valoarea banului va crește. Așa că nu putem lua ca normă prețul arendei de azi.

Cum se va plăti pământul?

Cei ce au bani; vor plăti integral. mulți însă dintre țărani, mai ales cei întorși din războiu nu vor avea cu ce să-l plătească, se va da atunci un termen de plată de mai mulți ani.

B-1 Aronson, spune bine că nu e în folosul țăranilor, să se emită obligații. De pildă o obligație de 100 lei, leul având valoarea leului de aur. Dar cu ce se va plăti, și după care valută a banului? Iată o chestiune, pe care voiam căuta să o studiez la timp.

În fie-care din proiectele propuse asupra părții financiare a chestiei agrare este câte o parte bună, pe care le-am relevat în vorbirea mea.

274-00

D-nii raportori ar face foarte bine, dacă s'ar întruni cu toții ca să-și comunice părerile, să le discute și apoi să redacteze un raport definitiv. Țin în sfârșit să mai spun că nici un raport nu stabilește măsura de plată, ceea-ce este absolut necesar, după cum foarte bine s'a pronunțat și D-l Suzdugan.

D-l Țivinschi, raportor Mulțumesc D-lui Ministru Enculeț pentru mai cu seamă este bună propunerea D-sale ca toți raportorii să se adune pentru a stabili principiile comune ale estimării pământului și pentru indiciile D-sale, cari ne vor servi de un mare folos. Cred însă că n'ar fi bine să se pună o dobândă de 6% , căci aceasta ar fi foarte greu pentru țărani. Dobândile mari s'au practicat numai în războiul actual la împrumuturile interne, căci guvernele au trebuit cu ori-ce preț să capete bani. Nu poate fi luat coeficientul 18 în loc de 22, fiindcă atunci dobânda, care va trebui luată la capitalizare, se va urca la 6½%, ceea-ce și mai mult îngreuiază plata. Am crezut că pentru pământurile Basarabiei cea mai potrivită ar fi cotizarea cu 4%.

Acuma mă conving și eu, că luând în considerație prețurile actuale, am putea face o eroare la stabilirea prețului pământului și, deciar trebui să ținem seamă și de prețurile dinaintea războiului. Dar trebuie să adaug că nici aceste prețuri nu sunt exacte; raportul între aurul modest și aurul de vânzare nu mai este acelu care a fost înainte de războiu, ci a scăzut cu mult.

Ministru Enculeț, vom adăugi câtva la % la prețul pământului. Este greșită părerea D-lui Buciușcan că situația proprietarului este analogă cu a celui care a depus bani la bancă. E drept că oamenii au depus aur și acuma li se dă hârtie, dar și banca e în aceeași situație; a dat aur și acuma primește hârtie, căci aurul a dispărut. Dar pământul e stabil, și cel care-l posedă are dreptul să ceară în schimbul lui o valoare de asemenea stabilă, reală - bani în aur sau o altă monedă cu o valoare bună.

Cu cifrele trebuie să fim foarte chibzuiți, căci alt-fel de bună seamă vom ajunge la prețuri absurde. D-l Cocărlă a luat unul dintre anii cei mai proști din Basarabia în 1911 și 1912 a fost secetă, iar în 1913 recolta în mare parte s'a perdat din cauza ploilor. Dacă țărânul ar pierde în fie-care an câte 5 ruble la desetină, atunci el de mult s'ar lăsat de plugărie și s'ar fi apucat de altă ocupație.

Președintele Dep. Crihan, propune D-lor Țivinschi, Ironson, Filipescu, Murgoci și Gasețchi să se adune pe ziua de 14/X la orele 6 d. a. pentru a se înțelege asupra chestiunii financiare în felul propus de D-l Ministru Enculeț.

Intrerupere la orele 7 și 15 minute.

Sedința se reînțepe la orele 7½.

Dep. Stavrin, rapoartele D-lor Țivinschi și Filipescu au părți bune care trebuiesc întrebuințate. D-l Țivinschi însă mi se pare că greșește dacă ia ca normă venit l arenzii pe un an când desetina a dat 70 puduri, dar ea preț ia prețul anului acesta, care e așa de scump. Dacă cel puțin în calculul acelu venit, ar fi pus produsele anului acesta - 5 puduri la desetină - cu prețul cu care s'a vândut, mai se potriveau lucrurile.

Raportul D-lui Filipescu e bun în privința prețurii pământului,

Nu trebuie să uităm că moșierul primind banii în mai multe rânduri, în acel interval valoarea banului va crește, și el va câștiga de ajuns numai din această urcare a banului. Cred că ar fi bine să se caute ce ce preț a cumpărat moșia, și s'ar mai adăuga ceva, atunci să fixa prețul drept al pământului. Termin arătând că cele două rapoarte sus arătate, prelucrate vor putea fi utilizate cu folos la valoarea părții financiare a reformei agrare.

Dep. Galetchii, spune că am ajuns la punctul cel mai serios al lucrărilor. Depinde de la noi să dăm pământ ast-fel ca țărani să trăiască bine și în belșug, sau să le dăm pământ așa de scump încât ei să se lepede de dânsul. Ținând seamă de acest de pe urmă fapt, D-sa spune că nu împărtășește păreri de astăzi ale D-lui Măstase, deși până acuma în mai multe chestiuni a fost de acord cu dânsul, ei se unește în totul cu păreri Dep. Buciușcanu, care cere să se ție seamă și de dreptatea socială, fiindcă istoria proprietății mari este întocmai așa cum a expus-o D-l Buciușcanu. Mai departe împărtășește pe deplin "ideea sfântă" a expertului Gasețchi; de a se plăti mai puțin celor cari au mai mult pământ.

Vorbind despre necesitatea de a se lua prețurile dinaintea războiului, Dep. Galetchii aduce niște cifre, a căror inexacțitate o dovedește D-l Țivinschi, însă, cu toate acestea, D-sa susține că pământurile trebuiesc prețuite după prețurile dinaintea războiului pe perioadă de 5-10 ani.

275-00

Dep. Grosman, are mare dreptate ministru înculei, spunând că noi nu ni s'a acrodat unul din cele mai mari drepturi - dreptul de a face reforma agrară. Trebuie însă să știm a profita de acest drept. Dacă lucrările noastre vor fi dăunătoare pentru stat, atunci eu vă spun, că ele vor fi anulate. Din punctul acesta de vedere eu nu susțin ideile D-lui Dep. Buciușean, dar împărtășeșe pe deplin părerea Dep. Năstase, că trebuie să rezolvim ast-fel chestiunea despăgubirei, încât să nu apăsăm țărănimea și tot odată să nu provocăm nemulțumiri și chiar dușmăni in clasa expropriată.

Afară de aceste considerații e chiar și foarte greu de realizat ceea-ce propune Dep. Buciușean, s'ar cere zeci de ani pentru ea să se stabilească cine și de cât a fost scutit, care a fost diferența între impozitele fonciare care le plătește proprietarii și cele care le plăteau țaranii. Multe dintre moșiile căpătate de geaba și dăruite, astăzi sunt vândute; unele au trecut prin 5-10 mâini. E peste puțință să întorci roata istoriei, și prin urmare, trebuie să luăm lucrurile așa cum ni se prezintă.

Se mai spune că la prețuirea pământului nu trebuie luate in considerație condițiile subiective, dar eu cred, că chiar atunci când am plăti pentru pământ după sistemul Dep. Buciușeanu, totuș va trebui să ținem seamă de aceste condiții, căci proprietarii carora le vom restitui costul pământului deja au ținut seamă de aceste condiții, când au cumpărat pământul, unul plătind mai scump de cât altul.

Susțin părerea Dep. Buzdugan, că elementul pentru aprecierea pământului trebuie luate dintr'o perioadă normală. S'o așteptăm aceeașă perioadă nu e chip, deci trebuie să o luăm din trecut. Dacă in 1914 desetina a costat 250 in aur, să plătim așa și acum, însă in aur, fiindcă, plătim in hârtie, noi îi dăm celui expropriat un pret de 10 ori mai mic.

D-l Gasetchi expert, arată că rubla s'a eftinit din cauza speculei mai mult de cât din cauza scumpirei lucrurilor. Ar fi deci o greșală ca prețul pământului să se stabilească in ruble, căci astăzi au o valoare atât de nesigură.

Mai departe D-l Gasetchi citează dintr'un studiu financiar al lui Gzerov date asupra impozitelor financiare, din care iese că in anul 1906 țaranii din Rusia au plătit impozite câte 1,01 ruble pe desetina, pe când proprietarii mari și mijlocii au plătit numai câte 33

copei. In special in gubernia Veatea dările pe o desetină de pământ țărănesc ajungeau la 64 copeici, pe când proprietarii au plătit numai câte 4 copeici pe desetină. Toate aceste date au fost citate pentru ca la stabilirea prețului pentru pământurile expropriate, să se țină seama de avantajile, pe care le-au avut proprietarii față de țărani, și pentru aceasta celor din urmă să li se ușureze condițiile de plată.

Mai aduce ca exemplu Australia, unde s'au introdus impozite progresive pe pământ și susține că in Basarabia trebuie introdus un sistem invers in plata pentru răscumpărarea pământului; până la o limită oare-care pământul expropriat se plătește cu un preț maxim, iar cel ce trece peste această limită se plătește cu prețuri mai mici, după o scară, ce se va stabili.

Dep. Tudose, roagă să se ție seama de jertfele mari pe care le-a dus țărâmba in războiu și să li se pue niște condiții prielnice pentru plata pământului. Propune ca preț maxim pentru pământ 200 lei și ca preț minim 370 lei; prețurile obișnuite din timpuri normale dinaintea războiului.

Sedința se inchide la orele 10 noaptea.

PREȘEDINTELE COMISIEI

(H) Crihan

SECRETAR

(H) Răstale

numai dacă banul țării războinice se pune în comparație cu banul unei țări neutrale, unde prețul banilor n'a suferit schimbări.

Așa de pildă leul românesc după prețul lui normal e la fel cu francul francez, francul Suediei, al belgiei și al altor multe țări europene. Inșă francul Suediei acum se plătește la bușina din București cu 1.95 leu, adică leul a scăzut aproape de două ori față de francul Suediei, sau din prețul lui normal. Prin urmare prețul pământului stabilit până la războiu nu trebuie înmulțit de două ori. În părțile de Miază-noapte ale Rusiei moșii le proprietărești de obicei dau venit 3½-4%, inșă în Basarabia se spune că dau 5½%. Deci acest procent n'ar trebui socotit căn se va face capitalizarea.

Suta de ruble trebuie să fie socotită după cum e cursul de 266 lei. Prețul banului în genere se socotește după cât aur e în monedă fie-cărui stat. Ast-fel leul românesc până la războiu făcea 37.5 copeici, iar acum scăzând pe jumătate a rămas de 18 copeici. Mai departe B-sa spune că plata arenzei pe desetină de pământ până la războiu în medie era 12 ruble, care fiind capitalizate fac 574 lei, iar acum înlocuite 1140 lei; cam acesta ar fi prețul unei desetine de pământ în medie și această sumă ar trebui plătită proprietarilor, dela care se expropriază pământul și cari trebuie să primească acum banii ce li se cuvin.

Statul trebuie să ia asupra sa 1/4 de datorie pentru pământul expropriat, deși B-l profesor Margoci în calitate de reprezentant al Guvernului socotește imposibil acest lucru. B-l raportor arată, că inșăși Ministrul Garogliă în proiectul său de lege a reformei agrare presupune că statul trebuie să plătească 1/3 din banii cu care vor fi despăgubiți proprietarii dela care se expropriază pământul.

Banii pe pământul care'l vor primi țaranii trebuie să se plătească în 36 ani iar nu în 49½ cum propun unii, fiindcă diferența are să fie de 4-5 ruble la desetină cu cari țaranii vor plăti mai puțin, inșă termenul de 49½ ani e prea lung.

Se pune la vot următorul § din raportul lui B-l Tivinschi:

§1) Prețuirea pământului expropriat se stabilește pe bazele ce urmează, cari existau până la începutul războiului (anul 1914), care paragraf se primește cu unanimitate.

Dep. Iancu, spune că plata arendei e numai un element care trebuie să fie luat în seamă când se va socoti prețul pământului, însă nu e măsura acestui preț. Ca criteriu trebuie să fie luat venitul pământului sau valoarea lui.

D-l Tivinschi, răspunde, că ar fi greu să stabilești prețul cu care s'a vândut până acum pământul de oare-ce aceeași calitate de pământ căutând după împrejurări, s'a vândut în vremea din urmă și cu 199 și cu 399 ruble desetina. Prețul pământului se alcătuiește din munca care se pune și venitul capitalului întrebuințat pentru a lucra acest pământ.

Dep. Tudose, propune că plata arendei justă în §2 să fie înlocuită cu fraza "plata afendei normale".

D-l Gaisinschi, susține părerea, că pentru prețuirea pământului trebuie să fie luată drept criteriu plata arendei; căci este venitul capitalului pus în pământ. Dacă moșia nu s'a dat în arendă atunci se ia plata arendei din expropriere. Venitul pământului n'ar putea fi pretutindeni luat ca baza stabilirii prețului acest

Dep. Tigancu, face observație că nu pot fi luate două baze pentru prețuirea pământului - arenda și venitul lui, căci atunci două bucăți de pământ cum vor fi una lângă alta pot să fie prețuite una mult mai scump de cât alta. De aceea propune, ca să fie luat drept criteriu, ori arenda, ori venitul pământului.

Președintele, e de părere ca pământul să se prețuească după venitul numai acolo unde s'a dat în arendă și deci nu sunt și deci nu sunt stabilite prețurile arendei.

Dep. Buciușcan, propune ca să plătească proprietarilor numai ceea-ce ei însăși au plătit pe pământ, când l'au cumpărat, scoțând din acest preț adausul cu caracter speculativ.

Dep. Cosco, spune că nu se găsește date precise cu ajutorul cărora s'ar putea stabili prețul care l'au plătit proprietarii pe pământ, de oare-ce în actele de vânzare înregistrate la notariat, se scrieau sume mult mai mici ca cele plătite cu scop de a plăti mai puțină taxă.

D-l Tivinschi, spune, că aceasta ar fi o neădeptate în caz că moșii s'au cumpărat de mult.

Dep. Galitchi, susține părerea, ca drept criteriu pentru prețuirea pământului expropriat să fie luată numai plata arendei.

278-10

Seara la 9 ceasuri 20 minute geandta se inchide.

P. PRESEDINTELE COMISIEI

(S) Cuihan

SECRETAR:

(S) Anunciu

PROCES - VERBAL

Al ședinței a a Comisiei agrare dela 12 Oct. 1918.

Ședința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui Crihan.

Măduiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra raportului D-lui Gaisinschi despre prețuirea pământului expropriat.

D-l Gaisinschi, susține părerea că în § 2 fraza «plata arendeii justă» să fie înlocuită cu «plata arendeii normale» de carece în acest caz se au în vedere împrejurările normale ale vieții, pe când plata arendeii justă poate să fie și aceea care a fost ridicată sau coborâtă de împrejurări normale. Nu e contra nici ideei de a plăti pe pământul expropriat prețul cu care au fost cumpărate de proprietar și spune, că dacă proprietarii au scris sume mai mici de cât au plătit în actele lor de vânzare cu scop de a înșela statul pentru a nu plăti taxele cuvenite, apoi acum această călcare de lege trebuie să fie înlăturată.

Dep. Buciușcan, din nou susține părerea sa spusă în ședință trecută, că pământul trebuie expropriat întorcând proprietarului ceea ce el însuși a plătit pe pământ. Aceasta n'ar fi o nedreptate de oare-ce ~~înaintea~~ capitalul pus în pământ poate fi privit la fel cu capitalul pus în bancă, care capitaluri în amândouă cazuri a adus ca venit procente. Pământul nu e fabrica care numai de cât a cerut cheltueli pentru instalarea și întreținerea lui, ci din potrivă adeseori el a fost exploatat în chipul cel mai barbar și desetină de pământ care a fost cumpărată cu 20 ruble pe an. Fie-care proprietar are document pe moșiile lui din care se vede, cu ce preț el a cumpărat-o. Însă dacă în aceste acte n'a fost arătată suma adevărată cu scop ascuns de a călca legea, pentru fapta aceasta acum își vor lua pedeapsa cei care au săvârșit-o primind pe moșiile lor numai atât cât e scris în documente.

259.00

Dep. Tudose, spune, că din potrivă la notariat adeseaori se scrie în actele de vânzare mai mult de cât intradevăr se plătea pe pământ, cari bani fiind plătiți de cumpărător în fața notarului, pe urma vânzătorul pământului îi întoarce înapoi ceea ce trece peste suma cu care era pământul vândut.

Dep. Buzdugan, spune că e timpul de acum să se lepede oamenii de fantezii, cum sunt fanteziile Dep. Buciușcan, care propune să se exproprieze pământul cu care a fost cumpărat de proprietari și să fie mai reali. El susține părerea că numai plata arendei să fie luată cu criteriu pentru prețuirea pământului, iar actele mai potrivite despre această plată se pot găsi în Directoratul de Agricultură.

Dep. Galitchi, susține aceeași părere dar spune, că plata arendei trebuie să fie scotită numai aceea care a primit proprietarul dela arendator iar nu arenda care o plătește subarendășii.

El Președinte, spune că ideea, că pământul trebuie să fie expropriat fără plată chiar în rândurile socialistilor a fost susținută numai de un singur partid de cel bolșevist. Alte partide, precum e de pildă partidul socialistilor revoluționari, e de părerea, că deși pământul trebuie dat la țărani fără de plată, însă proprietarilor trebuie să li se plătească pentru moșiile lor expropriate. N-ar fi logic ceea ce propune Dep. Buciușcan, ca să se plătească pentru pământul expropriat atât cât a plătit moșierul când la cumpărat, căci dacă o moșie fiind cumpărată cu 200 de ani înapoi a trecut din tată în fiu fără ea să mai fie vândută, prețul ei a rămas acelaș care a fost atunci iar alta vânzându-se mereu din mână în mână prețul ei a ajuns foarte mare. Drept plată el arată, că în ținutul Bălților 15 ani înapoi pământul se vindea cu 80 ruble desetina, iar în anul 1912 prețul unei desetine de pământ ajunsese de a cam 450 ruble. Ast fei două moșii în vecinate ar putea să fie plătite; una cu 50 copeici desetina iar alta cu 450 ruble, ceea-ce ar fi un absurd. Sunt mulți factori care au ridicat atât de mult prețul pământului. Mai întâi eftinirea banului care în curgerea veacurilor mereu scade în preț; al doilea desinea populației, care dacă lipsește dintr'o parte de loc, pământul n'are aproape nici o valoare. El cere ca Comisia să fie mai serioasă în chestii de acestea.

Dep. Tiranco, spune că el tocmai face parte din partidul socialistilor revoluționari, ideologia cărora a împărțit-o și o împărțesește. Inșă după această ideologie pământul ca și văzduhul și apă nu

poate să fie proprietatea nimănui, nu poate să fie uneltă de exploatare.

Prin urmare pământul odată expropriat nici de cum nu poate să fie dat ori cui ca proprietate, ci trebuie să ~~treacă~~ treacă numai în suma obștilor și altor colectivități pentru ca fie-care să-l poată numai a se folosi de el fără de nici o plată. Deci numai plecând de la acest punct de vedere partidul credea că pământul trebuie să fie și expropriat fără de plată. Dar s'a văzut în curând că aceasta ar pricinui mari zădărnici economice în țară. De aceea partidul a căutat să găsească un compromis, hotărât ca proprietarii pentru pământul expropriat vor primi o despăgubire oare-care. Acum însă când am ajuns la deslegarea chestiei acestg în practică, trebuie de mers și mai departe. Pământul aparține și băncilor și tovarășiilor și dacă pentru acest pământ nu s'ar plăti băncile s'ar distruge și prin urmare s'ar distruge economia țării, din care pricină ar suferi mult și însuși țărani.

N'ar fi chiar legie, ca pământul fiind dat țărănilor în proprietate să se exproprieze dela alți proprietari deși mai mari fără plată. Până acum s'au arătat trei baze, după care se poate stabili valoarea pământului. Venitul pământului, după cum propune raportorul, dar această teorie e foarte grea și încurcătă, deși e cea mai dreaptă; Plata arendei, dar și aceasta poate să fie și mai ~~grea~~ mare și mai mică în aceleași părți de loc, dacă împrejurările n'au fost la fel, altă populație mai deasă într'un loc și mai puțină în altul. Deci se poate ca două moși nejieșe să prețuească una mult mai scump și alta mult mai puțin. Totuși la prețuirea pământului în fond trebuie să fie pusă plata arendei corectată după media din toată volostea

Unde însă pământul nu s'a dat în arendă, acolo să se iee venitul pământului și în sfârșit a treia teorie este cea propusă de Dep. Bucinșcan, ca pământul să se plătească după prețul cu care proprietarul la cumpărat. D-sa găsește că aceasta e un absurd, de oarece un proprietar a putut mai demult să cumpere pământul cu 3 ruble desetina și apoi să pue într'insul sume mari de bani ingrășându-l și făcând alte îmbunătățiri, iar alt proprietar a putut să cumpere desetina cu 250 ruble, dar după aceea încurgerea de mai mulți ani numai cât a stors acest pământ scoțând din trânsul mari venituri și necheltuind nimica.

280-00

Acum însă făcându-se reforma agrară statul vine și plătește celui, care dă un pământ gras și îmbunătățit cu mari cheltuieli 3 ruble desetina iar celui cu pământul socotit 250 ruble desetina. Unde e dreptatea? întrebă D-sa.

Se pune la vot §2 in următoarea redacție:

Valoarea pământului se stabilește prin capitalizarea părții de arendă normală pe pământul expropriat, care § se primește cu majoritatea voturilor.

Se ia in discuție §3.

D-l Gaisinschi, propune să se ia ca bază pentru prețuirea pământului plata arendei pe termen lung iar nu pe termen scurt, care poate fi foarte schimbătoare.

Dep. Buciușean, susține această părere arătând că plata arendei pe termen scurt e totdeauna mai scumpă de cât pe termen lung și de aceea această plată poate să fie luată ca bază numai unde nu vor fi arende îndelungate.

Dep. Iancu, propune să se ia baza pentru stabilirea prețului pe pământul expropriat media plății arendei pe 5 ani și numai aceea care a primit-o direct proprietarul, iar nu ceea ce plătește subarendășii.

Dep. Buzdugan, nu știe dacă se găsește statisticii mai vechi care ar putea stabili plata arendei și ar fi greu să stabilești chiar cât a plătit arendașul care a luat pământul in arendă de a dreptul din mână proprietarului. Aceasta ar trăgăna lucrul și de aceea D-sa susține părerea că pentru prețuirea pământului expropriat trebuie să fie luată aronda pe termen scurt și aceea care o plătesc țărani.

D-l Președintele, spune că in rare locuri pământul nu s'a dat in arendă de adreptul la țărani, dar pe termen scurt. Afară de aceasta arenda îndelungată ar fi prea veche, ca să fie luată ca bază pentru prețuirea pământului, dar ea va fi luată in seamă unde a aavut loc.

D-l Tivinschi, spune că chestia arendei îndelungate sau pe termen scurt precum și a arendei directă sau subarendă de experți n'a fost discutată și rămâne ca Comisia s'o discute. Insa D-sa a luat ca bază pentru prețuirea pământului venitul lui. Venitul pământului curat e ceea ce se numește in franțuzește rentă. Așa de pildă dacă o obligație de 100 dă 4% apoi aceste 4% fiind înmulțite de 25 ori vor îndoi capitalul. Aceasta se cheamă capitalizație.

Dep. Galitchi, arată exemple când negiile se arendau de țărani din

a cincea mână. Prin urmare ei plăteau nu numai arenda proprietarului dar le da de an un venit mare degeaba încă la 4 mijlocitori. De aceea D-sa susține părerea că numai arenda arată să fie luată ca bază pentru prețuirea pământului.

Dep. Iancu, propune să se ia drept bază arenda îndelungată de 8-10 ani.

D-l Tivinschi, arată, că în Basarabia au fost moșieri care moșiile lor le prefăceau în mijloace de binefacere dând pământul în arenda cu 2 ruble desetina (Cneazul Manuc Bei) pe când numai dăjdiile pe acest pământ sunt de 2 ruble desetina. De aceea D-sa socotește că aceste cazuri nu pot fi luate în considerare căci s'ar ajunge la absurd. Moșierii din Basarabia sunt patriocieni cum nu mai sunt alții unde-va, și ca exemplu arată, că chiar când trebuie să vie să imprumute dela bancă 10-12 mii de ruble, ei nu viu personal ei o fac aceasta prin a doua sau a treia față.

Dep. Iancu, spune că pot să fie cazuri când moșiile proprietărești n'au adus în trecut de cât pagubă și în aceste cazuri dacă ar fi luat ca bază pentru prețuirea pământului chiar venitul lui s'ar ajunge tot la acelaș absurd.

D-l Tivinschi, se înțelege sub cuvântul de arenda pe termen lung și care e arenda pe termen scurt.

D-l Tivinschi, arenda pe termen acurt e aceea de un an. Dacă pământul s'a dat în arenda mai pe mulți ani, aceasta e arenda îndelungată.

După puțină discuție însă se scoate din §3 fraza schimbate fiind după calitatea pământului și productivitatea lui în acel loc; și apoi acest § se pune la vot în următoarea redacție:

Ca plată normală de arenda se socotește media plăților de arenda pe termen scurt de la anul 1910 până la anul 1915.

Care paragraf se primește cu unanimitate.

Propunerea Dep. Buciușcan ca să se plătească pe pământul expropriat ceea ce au plătit proprietarii se respinge.

Trecând la discutarea §4 Dep. Minciună susține părerea ca prețul pământului expropriat să fie stabilit după volestele din următoarele motive:

Ar fi greu ca prețuiau-se fie-care moșie îndeosebi să nu se ridice nemulțumiri și chiar să se facă nedreptăți din cauză ca aceiași

calitate de pământ din același loc ar putea fi plătită nu la fel. Prețul pământului și chiar și arenda lui depinde mai de multe ori de nevoia de pământ care o au oamenii, iar nu de diferența calității lui. S'ar putea ca o moșie să nu fi fost dată în arendă sau ca ea fiind lucrată de proprietar în anii hotărâți de lege a dat numai pagubă și atunci vrând-nevrând totuși ar trebui să se ia prețurile altor moșii din apropiere. Se poate ca un proprietar să arăte date neadevărate despre venitul moșiei lui, care n'ar putea fi controlate, și moșia lui s'ar prețui mult mai scump decât cel de prin prejur.

Suprafața pământului dintr-o volostă nu poate mult să se deosebească una de alta și calitățile care se găsește într-o moșie trebuie să se găsească și în cea moșieșă. În sfârșit nici nu se plătește chiar pe fie-care fir de țărână deosebit, dar se ia o medie a unei întinderi anumite de pământ, socotind și bun și rău la un loc. Deci suprafața unei voloste nu e atât de mare ca să nu poată fi socotită de singura calitate.

Stăpânirea rusească când a impropriat țaranii la 1861, cu toate că burocrația dela Petrograd n'a putut să fie mai puțin bunăvoitoare pentru proprietari, totuși a pus prețurile pe pământul expropriat nu după voloste ci chiar după județe. Tot ast fel și Bancul Țărănesc care a funcționat până în vremea de pe urmă, prețuia moșii-le proprietărești la hurtă, în întregime iar nu după părțile mai bune sau mai rele. Și tot odată ținea seamă și de prețurile care erau stabilite în întregul județ.

În altă vorbă când pământul se dă țăranilor, atunci prețul se stabilește după calitatea bucățelei de pământ care o primește fie-care dintre ei, pentru că cei ce primesc pământ mai bun să plătească și mai scump, iar cei care primesc mai prost să plătească mai puțin.

Dep. Budișteanu, susține propunerea că prețul pământului expropriat să se stabilească după voloste.

Dep. Tigance, propune, ca să se scoată §5 de carece în raport odată raportorului e pe întregul cuprinse în §4.

Dep. Iancu, susține această părere.

Dep. Calitichi, e pentru §5 de carece în el sunt prevăzute elementele de care nu se pomeneste în §4.

La 3 ceasuri 20 minute se face pauză.

După pauză se pune la vot § 4, care se primește cu singura abținere în următoarea redacție:

Dacă într'un loc undeva nu există arendă pe termen scurt și în de-
obste lipsește datele despre prețurile acestei arende, atunci plata nor-
mală de arendă se scoate din venitul pământului din aceiași 5 ani in-
cepând dela 1910, însă din venitul curat se lasă afară numai puțin de
50%, care sunt rezultatul muncii propriie a energiei și iscusinței gos-
podarului, dar plata arendeii ast' fel stabilită nu trebuie să fie mai
mare de cât media plății de arendă din vecinătate.

Se pune apoi la vot următorul § 5 din raport:

Când se scoate plata de arendă după rânduiala arătată în § 3 și §
4, se vor lua în seamă:

- a) Calitatea pământului și productivitatea lui.
- b) Prețul arendelor pe termen scurt pe pământurile megiege.
- c) Prețul arendeii pe termen îndelungat din acel loc.
- d) Dăjiile statului pe pământ și alte dăjii.
- e) Condițiile economice din acel loc (depărtarea de la drumul de
fer, desimea populației și așa mai departe)

Adunarea primește și acest § cu unanimitatea voturilor.

Seara la 9 ceasuri ședința se ridică.

P. PREȘEDINTELE COMISIUNII

(W) Crehan.

SECRETAR:

(S) Simeon.

PROCES - VERBAL

Al sedinței a a Comisiei Agrare dela 22

Octombrie 1918.

Sedința se deschide seara la 4 ceasuri sub președenția D-lui Crihan.

Rânduiala zilei: urmarea discuțiilor asupra raportului lui D-nul Tivinski despre prețuirea pământului expropriat.

Se pune la vot următorul § 6.

Când se va stabili prețul pământului se va lua în considerare pentru comparație și socotire:

a) Prețurile care au existat în acel loc până la războiu asupra măsurii a căror a influențat cererile și ofertele.

b) Prețurile pământurilor stabilite de către așezămintele de credit.

Care paragraf se primește cu majoritatea voturilor.

Trecând la § 7, Dep. Zuciușcan propune ca pentru capitalizarea venitului de pe pământ să fie socotită dobânda de 10 la sută, precum să se socotească această dobândă când se capitalizează venitul pământului de sub orașe după legile existente.

Dep. Coșco, spune că legea după care se capitalizează venitul pământului orașenesc socotind dobânda de 10 la sută e desființată. Baza de 5.5% după care în raport se presupune capitalizarea venitului pământului e o bază științifică, iar afară de aceasta dobânda care o aduce pământul în Basarabia e stabilită de fie care ținut.

Se pune la vot următorul § 7.

Capitalizația plății de arendă se face după media venitului moșii- lor din Basarabia anume din 6%; astfel pentru stabilirea valcării pământului plata normală de arendă se înmulțește cu 16.2/3 care se primește unanim.

282-00
Se ia in discuție § 8, care in raportul D-lui Tivinschi e in următoarea redacție:

Valoarea pământului expropriat se socotește in ruble și se preface apoi in lei românești după cursul de paritet, 2,66 lei pentru 100 ruble in aur, înmulțită cu prețul francului țării neutrale Svitsera la bursa din București in momentul scoaterii legii despre exproprierea pământului.

Dep. Buciușean, nu pricepe de ce să fie îndatorii țaranii să plătească pe pământ in lei, pe când ei au ruble rusești, iar ținutul Hotinului negreșit că au bani austriaci. Dacă s'ar cere del. țarani numai de cât lei pentru pământul care l'ar primi, atunci ei ar fi siliți să cumpere lei pe bani și s'ar face mare speculă.

Dep. Iancu, spune că ar fi o nenorocire dacă rublele rusești, atât țărânii ar mai rămânea încă in țară până la momentu, când țaranii ar trebui să plătească pe pământ. Aceste hârtii nici n'ar ajunge chiar până atunci, căci s'ar rupe. De aceea e firesc, ca guvernul să eie măsuri cât mai curând, ca acești bani să fie scoși din circulație, schimbați fiind pe alte hârtii de valoare. Inșă dacă au toate acestea, in momentul improprietării țaranilor in Basarabia totuși s'ar găsi alți bani afară de cei românești ei vor fi ptiimiți după cursul zilei căci prin faptul ca socoteala se face numai in lei nu se oprește numai să plătească ori cu ce bani ar avea.

Dep. Tudose, propune ca să primească § 8 numai până la "in aur", respingându-se cea-laltă parte a acestui paragraf.

D-l Gaisinschi, susține părerea Dep. Tudose spunând că ca plata pământului ce se va expropria poate să se facă ~~numai~~ încă peste 5 ani, iar viața intrând in canalurile ei toate se vor schimba. Ast-fel prețul stabilit in momentul când se va da legea după cursul unei monede poate să fie de câte-va ori mai mare de cât prețul adevărat care se va stabili de viața ceva mai târziu. In privința asta nici chiar banul Svitseri nu poate fi privit ca ceva statornic și neschimbat. Articolul despre care merge vorba trebuie redactat ast-fel ca țaranii să poată plăti pentru pământ și in lei și in ruble.

Președintele, spune că nu se poate prețui pământul expropriat de cât in banii Statului, dar banii straini se vor primi numai atunci, când pentru scoaterea lor din circulație nu vor fi luate măsuri. Cursul banului de azi și de mâne este și va fi anormal și de aceea

pentru prețuirea pământului se ea prețul acestui ban dinaintea războiului.

Dep. Buciușcan, întreabă cu preț se vor primi rublele.

Dep. Iancu, spune că se poate întâmpla, ca rubla rusească în viitor să nu mai aibă nici o valoare, iar dacă va avea, apoi ea se va primi de la țărani pentru pământul ce li se va da după prețul și de atunci. Prețul banului mai depinde și de exportul și importul țării. Deci dacă țara noastră roada grânelor va fi mare, leul va crește în preț, și din potrivă francul Svițerei poată să scadă mult față de leu dacă importul acestei țări din ori-ce cauze se va micșora. De aceea nici acest franc nu poate fi luat ca bază la prețuirea pământului.

D-l Tivinschi, spune că a eșit o nedumerire. El n'a luat cursul francului Svițerei, ca o bază statornică, dar a vrut numai să stabilească cât costă astăzi leul. De aceea pentru comparație a luat francul Svițerei ca fiind o țară neutrală, unde banul n'a putut să sufere atât de mari schimbări. Mai departe D-sa arată că procentul de 6 la sută pe venitul pământului după cum la socotit comisia e prea mare, căci acest venit nu dă de cât 4-5% mult 5,5% cum a fost socotit de specialiști. Nu se vor plăti în aur banii pe pământul expropriat, iar D-sa a luat cursul leului din înaintea războiului, care a fost hotărât după o convenție între țări. De fapt această valoare a leului era mult mai mică. În sfârșit raportorul face comparație între monedele Franței, Svițerei, etc. care până la războiu aveau aceeași valoare și spune, că diferența între aceste monede nu e tocmai mare, pe când leul a scăzut față de aceste monede aproape de două ori și anume: la bursa din București francul francezesc, care până la războiu avea aceeași valoare ca și cel românesc pe ziua de 16 Octombrie se plătea cu 1 leu și 80 bani, iar Svițera 1 leu și 95 bani. Deci s'ar putea de luat drept bază pentru stabilirea prețului leului din francul francezesc.

Dep. Iancu, spune că Franța astăzi e învingătoare și de aceea și banul ei va crește și mai mult în preț, pe când leul va rămânea pe loc. Exproprierea pământului în Basarabia și prețuirea lui se va face aproape peste un an și prin urmare dacă în legea agrară s'ar hotărâ ca drept bază pentru stabilirea valorii leului să se ee prețul francului francezesc de atunci s'ap putea întâmpla ca pământul să fi

6284-00
prețuit mult mai scump de cât face.

D-l Președinte, spune, că până la războiu prețul pământului dincolo și dincoace de Prut era cam tot una, iar acest preț ajunge la 600-800 franci în bani românești. În vremea războiului prețul leului în România puțin s'a schimbat și în curând va veni iar la loc și de aceea și prețul pământului acolo a rămas aproape același care a fost până la războiu. Deci iată care poate să ne fie bază la prețuirea pământului nostru și din ce ricină s'a luat pentru această prețuire prețurile pământului care a fost până la războiu, și prețul leului care era până atunci. Afară de aceasta pentru răscumpărarea pământului vor trebui slobozite obligații și nu se poate ca valoarea acestor obligații să nu fie socotite în lei, care sunt banii statului, ci în altă monedă care va fi, de pildă în ruble.

Dep. Bucușcan, întreabă dacă proprietarul va avea datoriile pe moșia lui, care vor fi socotite în ruble, apoi cum vor fi plătite aceste datorii tot în ruble sau în lei socotind cursul rublei după cursul zilei.

D-l Țivinschi, lămurește că Casa noastră când va plăti proprietarului pentru pământul expropriat, atunci va opri din costul pământului lui atâtea obligații câte vor trebui ca să plătească datoria lui socotind aceste obligații după cursul zilei. D-l Țivinschi susține § 8 în redacția din raportul său.

Punându-se la vot Comisia primește § 8 cu 11 voturi pentru, 3 contra și 1 abținere în următoarea redacție.

Valoarea pământului expropriat se socotește în ruble și se traduce în lei și apoi se preface în lei românești după cursul de paritet ~~2,66~~ 2,66 lei pentru 100 ruble.

Se ia în discuție § 9.

Dep. Iancu, e de părere că Sfatul Țării n'ar putea să hotărască o chestie care-l privește pe întregul Stat Românesc, precum este chestia, ca Statul să se asupră sa 1/4 din datorie pentru pământul expropriat.

Președintele, lămurește că legea agrară, mai întâi de a fi primită de Sfatul Țării, va fi revăzută și de Guvernul Central și el va putea să-și spună părerea sa. În caz că el nu va voi să se așteaptă această parte de datorie asupra statului, aceasta o va duce la cunoștință Sfatului Țării.

Se pune la vot următorul § 9.

Satul se obliga sa plătească 1/4 parte din valoarea pământului expropriat.

Apoi se primește cu unanimitatea votărilor § 10 in următoarea redacție.

Cele 75% rămase din valoarea pământului expropriat se plătește proprietarului cu obligații emise de „Casa Noastră” și garantate de Stat de 4,5%.

Se primește § 11 in următoarea redacție.

Obligațiile se dau după săvârșirea actelor de expropriere a moșiilor, care paragraf se primește cu unanimitatea voturilor.

La 7 ceasuri 35 minute se face pauză.

După pauză se pune la vot și se primește cu unanimitatea voturilor paragraful 12.

Obligațiile se dau cu cupoanele curente dar de pe aceste cupoane se oprese la % del. ziua de când procentele au început să meargă până la ziua săvârșirii actului de exproprierea pământului.

D-1 Rîvinschi, lămurește că dacă banii cu care se răscumpără pământul, se plătesc într'un timp îndelungat, apoi sumele procentelor care se plătesc pe acești bani ajung mult mai mari de cât însăși costul pământului. De aceea D-ș-a e de părere ca timpul in care țărani trebuie să-și răscumpere pământul primit trebuie să fie cât mai scurt, mai ales că direrențele între sumele care trebuie să plătească țaranul când își răscumpără pământul in termen de 40 de ani, de pildă și cea când și-l răscumpăra in termen de 36 de ani e foarte mică, 4-5 ruble.

Dep. Iancu, dimpotrivă spune că dacă termenul răscumpărării e mai lung plata pe fie-care an e mult mai ușoară. Cei care vor vrea să-și răscumpere pământul mai degrabă vor avea posibilitatea. E mult mai potrivit termenul de 40 de ani, in care țărani nu pot să-și răscumpere pământul său.

Dep. Grossman, propune ca să se hotărască 2 termene pentru răscumpărarea pământului unul mai scurt și altul mai lung.

Dep. Stariev, propune că termenul răscumpărării pământului de către țărani să se stabilească de 21 de ani, de care-ce atunci mai puțin bani s'ar lua de pe spinarea țărănilor in chip de procente. In timpul de față chiar și banii sunt mai ieftini și țărănilor le-ar veni mult mai ușor dacă ar plăti acum mai mulți bani nu numai la %

28500
dar chiar și din capete.

Dep. Iancu, spune că țărani și de obicei nu prea au azi mulți bani deci dacă ar trebui ca să plătească acum mai mult din costul pământului, ei ar imprumuta de ~~și~~ pe la tovarășii de credit, unde ar plăti procente încă și mai mari.

Se pune la vot § 13 în următoarea redacție.

Obligațiile se vor emite nominale și pe prezentator cu cupoane de 6 luni. Tirajul se face de două ori pe an. Termenul plății 36 ani și 4 luni. Acest paragraf se primește cu unanimitatea voturilor

În sfârșit se pune la vot și se primește cu majoritatea voturilor § 14.

Plata răscumpărării pământului se face cu încasarea 1% pentru tirajul datoriei de fond și adăugirea 1/2% anual pentru acoperirea cheltuielilor care se vor face cu operațiunile răscumpărării.

Seara la 9 ceasuri se ridică ședința.

P. PREȘEDINTELE COMISIUNEI

(S) *Orban*

SECRETAR

(S) *Simion*

PROCES - VERBAL

Al sedințeia a Comisiei Agrare dela 22
Octombrie 1913.

Sedința se deschide seara la 4 ceasuri sub președinția D-lui Crihan.

Rânduiala zilei: urmarea discuțiilor asupra raportului lui D-nul Tivinschi despre prețuirea pământului expropriat.

Se pune la vot următorul § 6.

Când se va stabili prețul pământului se va lua în considerare pentru comparație și socotire:

a) Prețurile care au existat în acel loc până la războiu asupra mării rimei caror a influențat cererile și ofertele.

b) Prețurile pământurilor stabilite de către așezămintele de credit.

Care paragraf se primește cu majoritatea voturilor.

Trecând la § 7, Dep. Bucușean propune ca pentru capitalizarea venitului de pe pământ să fie socotită dobânda de 10 la sută, precum să se socotească această dobândă când se capitalizează venitul pământului de sub orașe după legile existente.

Dep. Coșco, spune că legea după care se capitalizează venitul pământului crășenese socotind dobânda de 10 la sută e desființată. Baza de 5.5% după care în raport se presupune capitalizarea venitului pământului e o bază științifică, iar afară de aceasta dobânda care o aduce pământul în Basarabia e stabilită de fie care ținut.

Se pune la vot următorul § 7.

Capitalizația plății de arendă se face după media venitului moșii- lor din Basarabia anume din 6%; astfel pentru stabilirea valoarei pământului plata normală de arendă se înmulțește cu 16.2/3 care se primește unanim.

2800
Se ia in discutie § 8 , care in raportul D-lui Tivinschi e in ur-
matoarea redactie:

Valoarea pământului expropriat se socotește in ruble și se prefa-
ce apoi in lei românești după cursul de paritet, 2,56 lei pentru 100
ruble in aur, inmultită cu pretul francului țării neutrale Svitiera
la bursa din București in momentul scoaterii legii despre exproprie-
rea pământului.

Dep. Bucugean, nu pricepe de ce să fie indatoriti țaranii să plă-
tească pe pământ in lei, pe când ei au ruble rusești, iar ținutul Ho-
tânului negreșit că au bani austriaci. Dacă s'ar cere del. țarani nu-
mai de cât lei pentru pământul care l'ar primi, atunci ei ar fi sili-
ți să cumpere lei pe bani și s'ar face mare speculă.

Dep. Iancu, spune că ar fi o nenorocire dacă rublele rusești, cât
ținută&M&M&M&M& ar mai rămănea încă in țară până la momentu, când
țaranii ar trebui să plătească pe pământ. Aceste hârtii nici n'ar a-
junge chiar până atunci, căci s'ar rupe. De aceea e firece, ca guver-
nul să eie măsuri cât mai curând , ca acești bani să fie scoși din
circulație, schimbați fiind pe alte hârtii de valoare. însă dacă au
toate acestea, in momentul improprietaririi țaranilor in Basarabia
totuși s'ar găsi alți bani afară de cei românești ei vor fi primiți
după cursul zilei căci prin faptul ca socoteala se face numai in lei
nu se oprește numai să plătească ori cu ce bani ar avea.

Dep. Tudose, propune ca să primească § 8 numai până la "in aur",
respingându-se cea-laltă parte a acestui paragraf.

D-l Gaisinschi, susține părerea Dep. Tudose spunând că ca plata pă-
mântului ce se va expropria poate să se facă încăi& încăi peste 5 ani,
iar viața intrând in canalurile ei toate se vor schimba. Ast-fel pre-
țul stabilit in momentul când se va da legea după cursul unei monede
poate să fie de câte-va ori mai mare de cât pretul adevărat care se
va stabili de viața ceva mai târziu. In privința asta nici chiar banul
Sviterei nu poate fi privit ca ceva statornic și neschimbat. Artico-
lul despre care merge vorba trebuie redactat ast-fel ca țaranii să
poată plăti pentru pământ și in lei și in ruble.

Președintele, spune că nu se poate pretui pământul expropriat de
cât in banii Statului, dar banii străini se vor primi numai atunci,
când pentru scaterrea lor din circulație nu vor fi luate măsuri.
Cursul banului de azi și de mâne este și va fi anormal și de aceea

pentru prețuirea pământului se ea prețul acestui ban dinaintea războiului.

Dep. Buciuscan, întreabă cu preț se vor primi rublele.

Dep. Iancu, spune că se poate întâmpla, că rubla rusească în viitor să nu mai aibă nici o valoare, iar dacă va avea, apoi ea se va primi de la țărani pentru pământul ce li se va da după prețul și de atunci. Prețul banului mai depinde și de exportul și importul țării. Deci dacă țara noastră roada grânelor va fi mare, leul va crește în preț, și din potrivă francul Svițerei poate să scadă mult față de leu dacă importul acestei țări din ori-ce cauze se va micșora. De aceea nici acest franc nu poate fi luat ca bază la prețuirea pământului.

D-l Tivinschi, spune că a eșit o nedumerire. El n'a luat cursul francului Svițerei, ca o bază statornică, dar a vrut numai să stabilească cât costă astăzi leul. De aceea pentru comparație a luat francul Svițerei ca fiind o țară neutră, unde banul n'a putut să sufere atât de mari schimbări. Mai departe D-sa arată că procentul de 6 la sută pe venitul pământului după cum la socotit comisia e prea mare, căci acest venit nu da de cât 4-5% mult 5,5% cum a fost socotit de specialiști. Nu se vor plăti în aur banii pe pământul expropriat, iar D-sa a luat cursul leului din înaintea războiului, care a fost hotărât după o convenție între țări. De fapt această valoare a leului era mult mai mică. În sfârșit raportorul face comparație între monedele Franței, Svițerei, etc. care până la războiu aveau aceeași valoare și spune, că diferența între aceste monede nu e tocmai mare, pe când leul a scăzut față de aceste monede aproape de două ori și anume: la bursa din București francul francezesc, care până la războiu avea aceeași valoare ca și cel românesc pe ziua de 16 octombrie se plătea cu 1 leu și 80 bani, iar Svițera 1 leu și 95 bani. Deci s'ar putea de luat drept bază pentru stabilirea prețului leului chiar francul francezesc.

Dep. Iancu, spune că Franța astăzi e învingătoare și de aceea și banul ei va crește și mai mult în preț, pe când leul va rămânea pe loc. Exproprierea pământului în Basarabia și prețuirea lui se va face aproape peste un an și prin urmare dacă în legea agrară s'ar hotărâ ca drept bază pentru stabilirea valorii leului să se ee prețul francului francezesc de atunci s'ap putea întâmpla ca pământul să fie

Satul se obligă să plătească 1/4 parte din valoarea pământului expropriat.

Apoi se primește cu unanimitatea votărilor § 10 in următoarea redacție.

Cele 75% rămase din valoarea pământului expropriat se plătește proprietarului cu obligații emise de «Casa Noastră» și garantate de Stat de 4,5%.

Se primește § 11 in următoarea redacție.

Obligațiile se dau după săvârșirea actelor de expropriere a moșiilor, care paragraf se primește cu unanimitatea voturilor.

La 7 ceasuri 35 minute se face pauză.

După pauză se pune la vot și se primește cu unanimitatea voturilor paragraful 12.

Obligațiile se dau cu cupoanele curente dar de pe aceste cupoane se opresc la % del. ziua de când procentele au început să meargă până la ziua săvârșirii actului de exproprierea pământului.

D-1 Givinski, lămurește că dacă banii cu care se răscumpără pământul, se plătesc într'un timp îndelungat, apoi sumele procentelor care se plătesc pe acești bani ajung mult mai mari de cât însăși costul pământului. De aceea D. sa e de părere ca timpul in care țărani trebuie să-și răscumpere pământul primit trebuie să fie cât mai scurt, mai ales că diferențele între sumele care trebuie să plătească țaranul când își răscumpără pământul in termen de 49 de ani, de pildă și cea când și-l răscumpăra in termen de 36 de ani e foarte mică, 4-5 ruble.

Dep. Iancu, dimpotrivă spune că dacă termenul răscumpărării e mai lung plata pe fie care an e mult mai ușoară. Cei care vor vrea să-și răscumpere pământul mai degrabă vor avea posibilitatea. E mult mai potrivit termenul de 49 de ani, in care țărani nu pot să-și răscumpere pământul său.

Dep. Grossman, propune ca să se hotărască 2 termene pentru răscumpărarea pământului unul mai scurt și altul mai lung.

Dep. Stariev, propune că termenul răscumpărării pământului de către țărani să se stabilească de 2 de ani, de care-ce atunci mai puțin bani s'ar lua de pe spinarea țăranilor in chip de procente. In timpul de față chiar și banii sunt mai eftini și țăranilor le-ar veni mult mai ușor dacă ar plati acum mai mulți bani nu numai la %

288 od
dar chiar și din capete.

Dep. Iancu, spune că țărani și de obicei nu prea au azi mulți bani deci dacă ar trebui ca să plătească acum mai mult din costul pământului, ei ar imprumuta de ~~și~~ pe la tovarășii de credit, unde ar plăti procente încă și mai mari.

Se pune la vot § 13 în următoarea redacție.

Obligațiile se vor emite nominale și pe prezentator cu cupoane de 6 luni. Tirajul se face de două ori pe an. Termenul plății 36 ani și 4 luni. Acest paragraf se primește cu unanimitatea voturilor

În sfârșit se pune la vot și se primește cu majoritatea voturilor § 14.

Plata răscumpărării pământului se face cu încasarea 1% pentru tirajul datoriei de fond și adăugirea 1/2% anual pentru acoperirea cheltuelilor care se vor face cu operațiunile răscumpărării.

Seara la 9 ceasuri se ridică ședința.

P. PREȘEDINTELE COMISIUNEI

(S) Crihan

SECRETAR

(S) Răstale

PROCES - VERBAL

Al ședinței Comisiei agrare din Statul Țării dela

23 Octombrie 1918.

Sedința se deschide la orele 5 sub președinția D-lui Crihan.

Ordinea zilei: Raportul D-lui Dep. Rateo despre modul de întărire a pământului asupra celor improprietăriți prin actuala reformă agrară.

Din cauza absenței raportorului, raportul îl expune vice-președintele Comisiunii Dep. Crihan.

chestiunea despăgubirii pământurilor expropriate dela proprietarii particulari este hotărâtă deja.

Tot pământul ce se răscumpără, împreună cu cel care aparține Statului, Coroanei, Mănăstirilor, Bisericilor, etc. formează fondul special de pământ, care va fi dat în seama «Casei Noastre» spre a fi împărțit populației muncitoare din Basarabia.

Este însă necesar să se stabilească bazele acestei repartiții.

Proprietarii vor fi despăgubiți pentru pământul expropriat prin o despăgubire stabilită după prețul arendei normale a pământului. Ei vor primi suma de despăgubire în obligații speciale, care vor fi strânse într'un termen anumit.

Trebue ca cei improprietăriți să se asupă lor această despăgubire, căci în cazul când ei ar primi pământul gratuit, răscumpărarea s'ar face în mod indirect prin sporirea diferitelor impozite, luând parte la aceasta și cei neimproprietăriți, ceea ce n'ar fi just.

Dacă cei improprietăriți vor fi scutiți de plata 1/4 din costul pământului, ei vor trebui să plătească numai 75% din prețul curat plus dobânda, ceea ce prezintă niște condiții pentru cumpărarea pământului cu mult mai ușoare de cât condițiile în care se cumpără pământul prin Banca Agricolă Țărănească.

Banca încasa în fie-care 1 de an pentru un credit dat pe bani: 2% dobânda, 3% anuitatea, 1% pentru cheltueli. Total 5% în jumătate de an sau 11% într'un an.

289
Până la răscumpărarea definitivă a pământului de către cei improprietariți, Statul trebuie să fie asigurat împotriva oricăror im-
ventualități, luând toate măsurile, care i-ar da posibilitatea să îndeplinească toate datoriile luate asupra-și la emiterea obligațiunii
în scopul acesta Statul va căuta să ia toate măsurile pentru ca pământul împărțit să nu treacă în alte mâni dela improprietariți, iar
aceștia să plătească regulat anuitățile. Articolele care vor urma cuprind după părerea raportorului, măsurile necesare în acest scop.

ART.1. se primește fără discuție în următoarea redacție:

La improprietarirea agricultorilor, "Casa Noastră" eliberează aceste speciale persoanelor, care își iau asupra lor îndatorirea de a executa toate condițiile în care se face improprietarirea.

ART.2. Îndată după eliberarea actului, asupra averii celui improprietărit se înființează propriere la Notarul Superior pentru întreg suma de bani ce se cuvine să o plătească improprietăritului.

Dep. Buciușcan, spune că de oarece în art.3 ce urmează se spune că pământul primit până la răscumpărarea definitivă nu poate fi vândut pentru datorii sau zălogit, n'ar mai trebui să se înființeze propriere și deci art.2 trebuie exclus.

Dep. Almendingher, art.2 trebuie menținut, însă trebuie ca oprirea să se facă până la eliberarea actului de proprietate. Căci altfel, păstrând actul la mână, cel improprietărit poate să vie la notar cu câteva minute înainte proprierei pentru a-și vinde lotul primit și notarul neștiind încă nimic despre propriere are să-și facă actul de vânzare, având toată dreptatea din punct de vedere formal și juridic.

Dep. Coșco, susține că proprierea trebuie înființată numai asupra averii ce o va căpăta agricultorul prin improprietarire, căci ar fi o nedreptate să i se sechestreze, punând propriere și asupra averii nu i s'a dat prin reforma agrară.

Cu modificările propuse de D-nii Almendingher și Coșco art.2 se primește cu unanimitate în următoarea redacție:

Înainte de aliberarea actului, asupra averii căpătate de agricultor prin improprietarire se înființează proprierea la Notarul superior pentru întreaga suma de bani ce se cuvine să o plătească improprietăritul.

D-l Gaisinschi, propune să se excludă din art.3 cele spuse în privința datoriilor; țaranul numai de cât va avea nevoie să zălogească

lotul căpătat pentru ca să capete banii necesari pentru vite și unelte.

Propunerea D-lui Gaisinschi este respinsă și art.3 se primește cu unanimitate în următoarea redacție a raportului:

Până la stingerea deplină a datoriei, adică până la răscumpărarea definitivă a averii, aceasta nu poate fi expusă nici unui fel de datorie ipotecare sau zălogiri particulare; de asemenea nu poate fi vândută la licitații pentru datorii particulare, ci poate fi cedată numai prin donație și moștenire zoniilor celui impropropriat, iar după moartea lui trece de drept urmașilor lui legitimi.

Se ia în discuție art.4.

Dep. Buciușcan, Articolul 4 spune că cel ce-și va plăti de odată lotul este scutit de orice proprieire sau restrângere și are voie să dispună de lot cum i-o plăcea. Prin aceasta noi am dat prilej unei speculații foarte întinse; mulți și-ar cumpăra loturile cu prețuri reduse care s'au stabilit de legea agrară și pe urmă le vor vinde cu prețuri mari. Propun că pământurile să se vândă numai „Casei Noastre”. Nu pot fi admise nici vânzările la licitație, pentru că țăranul să aibă cât mai puține prilejuri de-ași pierde pământul.

Dep. Iancu, De oarece observația 1 din art.10 prevede că „Casa Noastră” întocmește listele celor care n'au primit pământ, pentru ai avea în vedere atunci când va fi posibil să-i improproprietească, trebuie să-i dăm „Casei Noastre” posibilitatea de ai improproprietați. În scopul acesta propun să se adauge la art. că loturile pot trece în alte mâni cu consimțământul „Casei Noastre”.

ART.4. cu adăugirea D-lui Iancu se primește unanim în următoarea redacție:

Persoanele improproprietărite au dreptul de a încasa de odată toată suma de bani ce-o dătoresc pentru lot, și în cazul acestă averea lor devine liberă de orice proprieire sau restrângere, proprietarii având dreptul să dispună în mod liber de ea. Inșă averea această poate să treacă prin vânzare, testament, donație sau ori-ce alt act, numai la populația muncitoare, ce se ocupă cu agricultura, și cu consimțământul „Casei Noastre”; în cazul când se va vinde prin licitație; la această vânzare vor putea lua parte numai persoanele, care vor prezenta acte scoase dela Direcția Zemstvei de Veloste, prin care se va dovedi că dâșgii sunt agricultori.

290-00
Articolele 5 și 6 se primesc fără discuție.

ART.5. După încasarea deplină a datoriei proprierei cea fost înființată asupra averii se desființează și proprietarul are dreptul să dispună de ea, ținând însă seama de regula generală expusă în partea a 2-8 art.4.

ART.6. Toate actele ce se adresează de către proprietari pentru «Casa Noastră» și de către «Casa Noastră» pentru improprietăriți, sunt scutite de taxe de posesiune, timbru și orice alte impozite.

În privința art.7 o parte din membrii Comisiunii susțin părerea că anuitățile trebuie să se facă odată pe an și nu de două ori, după cum prevede raportul și aceasta din motivele următoare:

- 1) Țăranul va plăti toamna când va culege recolta. (Stavrin)
- 2) Va plăti mai puțin, de care-ce nu va trebui să plătească amendă (penia) pe jumătate de an. (Bivol)
- 3) Esind din iarnă țărani n'au bani și pentru plata anuităților vor trebui să-și vândă recolta dinainte cu prețuri foarte mici (Cairaiman).

O altă parte din oratori susține art.7 în redacția raportului, din motivul că e mult mai ușor pentru țărani să plătească de două ori de cât odată pe an, fiindcă de obicei țărani vând o parte din recoltă (grâul) toamna, iar altă parte (porumbul) primăvara.

Pus la vot articolul se primește în redacția raportului:

ART.7. Anuitățile se vor plăti după fie-care jumătate de an trecut la termenele stabilite.

ART.8. se primește fără discuție:

Anuitățile ce ni vor fi încasate la termenele acestea precum anuitățile și părțile din ele ce nu vor fi amânate, se consideră ca plată întârziată pentru care se va plăti câte 1/2% arendă pentru fie-care lună scâpată.

De asemenea se primește fără discuție și art.9.

ART.9. În cazul unor nenorociri, ca incendiu, inundație, peire de vite, nimicirea recoltei de insecte, lipsa recoltei, moartea sau boala grea a proprietarului, acestuia sau urmașilor lui, pe lângă scutirea de amendă, li se vor acorda înlesniri în privința plății anuităților. Înlesnirile acestea vor consta în prelungirea pe un an sau amânarea pe ~~3~~ 3 ani a două anuități de câte 1/2 an. În caz de repetare a nenorocirilor înlesnirile se vor acorda și mai departe, cu condiția însă ca suma anuităților amânate și prelungite să nu întrecă

4 anuități de pe câte 1/2 an luate la un loc. Pentru toate sumele la încasarea e rora s'au acordat înlesniri se va plăti dobândă 6% anual în schimbul amendei ce se va stabili.

ART. 10. Dacă plata întârziată nu va fi plătită în cursul a două jumătăți de an ce urmează după termenul stabilit pentru plată (art. 7, adică după ~~trecură~~ trecerea celei din tai jumătăți de an) și la încasarea ei nu s'a acordat nici o înlesnire, «Casa Noastră» va lua pământul dela debitorul nepunctual și-l va da celui dintre consătenii lui care are mai mult de cât ori-care altul devoie de pământ, în ordinea și cu delimitările indicate în articolele 1-6 ale acestui capitol.

Dep. Grossman, observă că până acum proprietarul unui lot dacă nu plătea regulat anuitățile, pământul totuși nu i se lua așa de repede și nici nu se da altui țaran în arendă până când proprietarul lotului n'avea posibilitatea să restituie datoria. Dacă banca care este o întreprindere comercială, acorda asemenea avantagii, cu atât mai mult trebuie să facă aceasta «Casa Noastră» căci alt fel ea n'ar corespunde nici numelui său nici destinației sale.

Dep. Stavrin, felul cum procedau bancile în privința asta a fost cel mai bun, căci țaranul dacă astăzi s'a scăpat și n'are de unde plăti, peste 2-3 ani poate să se ridice și să stingă toate datoriile. Trebuie la fel să procedeze și «Casa Noastră». Iar dacă la urma urmei va fi nevoită să-i ia lotul țaranului «Casa Noastră» trebuie să-i întoarcă ceea ce el a cheltuit pe pământ, cel puțin pentru îmbunătățirile care le-a făcut sau ceea ce a trecut peste plata de arendă care ar fi trebuit s'o plătească pe lot.

Dep. Buzdugan, aminteste că în reforma rusească dela 1861 de loc nu s'a recurs la luarea pământului, ci sau luat toate măsurile posibile ca să-l facă pe țaran să plătească fără ca el să-și piardă pământul. Să căutam ca reforma noastră agrară să nu fie mai vitregă pentru țarani de cât o reforma făcută de străini pentru acești țarani.

Dep. Bivol, las să facă «Casa Noastră» toate chipurile - înlipsească-l pe țaran, închidă-l, deo-i pământul în arendă altui țaran numai să nu i-l ia de tot. Căci dacă astăzi țaranul e slab și nu poate câștiga bani care îi trebuie pentru plata pământului, mâne poate să i se ridice copiii îi pune la lucru și se ridică omul în piciorare. Ia dacă îi luăm pământul, îl lăsam prărădit cu o casă de copii.

Dep. Gaisinschi, expert. Articolul 10 nu ține seamă de loc de timpul în care țăranul a cultivat și a plătit lotul. Astfel poate să se întâmple cu un țăran harnic care a fost în stare să-și plătească lotul timp de 20-30 ani poate să-și piardă lotul din cauză că nu-i în stare să-și plătească regulat anuitățile timp de câți-va ani. Trebuie găsită o modalitate care ar înlătura asemenea posibilități.

Dep. Crihan Președinte. e de părere, că dacă se scrie într'un art. de lege că i se ia pământul cuiva, asta încă nu înseamnă, că numai de cât toți țărănii împroprietăriți au să-și piardă loturile. Din potrivă țărăni, știind că dacă nu vor plăti regulat anuitățile își vor pierde pământul, ei vor căuta să facă tot ce-i posibil ca să plătească regulat. Iar dacă ar zice că li se acordă amânări și ușurințe, atunci ar amâna de bună seamă plata pe ani de zile s'ar incurca tot mai mult în datorii și atunci de bună seamă și-ar pierde pământul.

Dep. Bărcă Vasile. Art.10 astfel cum e redactat el de loc nu i-ar face pe țărani să plătească anuitățile. Din potrivă, ei la caz de nevoie ar căuta să-și arendeze pe sub mână loturile pentru ca să poată plăti. Pământul numai de cât s'ar aduna în mâinile acăpărătorilor, care i-ar incurca și mai tare pe țărani, ceea ce de sigur nu este de dorit. Mai bine să se "Casa Noastră" provizoriu lotul și să-l arendeze altui țăran care n'are pământ sau are puțin până când proprietarul va fi în stare să plătească datoria. Așa s'a procedat și în reforma rusească de a 1861.

Dep. Bivol, Năstase, Caraiman, Nechitine, Tudose și alții se pronunță pentru modificarea art.10 în sensul propunerilor dep. Grossman, Stavrîn, Buzdugan, Bivol, și expertu Gaisinschi.

În conformitate cu aceste dorinți dep. Coșco redactează articolul 10 în următorul fel:

Dacă plata întârziată nu va fi plătită în cursul a două jumătăți de an după termenul stabilit pentru plată (art.7 adică după trecerea celei dintâi jumătăți de an) și la încasarea ei nu s'a acordat nici o înlesnire, "Casa Noastră" va lua pământul dela debitorul nepunctual sub administrarea sa și din venitul de pe acest pământ va plăti datoriile ce zac asupra lotului, iar după stingerea acestei datorii pământul va fi înapoiat împroprietarului. Iar în caz dacă în timp de doi ani datoriile nu vor fi stinse nici din veniturile de pe pământ nici de către proprietarul lotului, atunci lotul se vinde la licitație,

ținându-se seamă de art.4 și trecând datoria principală asupra noului proprietar iar surplusul obținut la vânzarea pământului se va da fostului proprietar.

Prin vot se schimbă termenul de 2 ani și se pune de 3 ani.

Cu această modificare rezoluția dep. Coșco se primește cu unanimitate de voturi.

De asemenea se primește observația 1 din art.10.

„Casa Noastră” va întoarni listele agricultorilor cari au nevoie de pământ și urmează a fi improprietăriți în primul rând.

Observația 2 din acelaș articol după propunerea D-lui Coșco, se votează și se primește ca articol special în următoarea redacție:

Averile fără stăpân tree în seama „Casei Noastre” spre a fi împărțită celor cari au nevoie de pământ.

P
PREȘEDINTELE COMISIUNEI

(S) Crihan

SECRETAR

(S) Iulian

PROCES - VERBAL

Al ședințeia a Comisiei agrare de la
25 Octombrie 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui Crihan.

Rânduiala zilei: Urmarea discuțiilor asupra raportului lui D-l Tivinschi, despre prețuirea pământului expropriat.

Urmează §15. D-l Tivinschi, lămurește, că după legile rusești existente, dacă o moșie se afla pusă amanet la vre-o bancă de pământ; de unde a imprumutat bani, apoi această moșie fără invoiala băncii pomenite nu poate fi expropriată. De aceea D-sa propune că în privința aceasta să fie luată următoarea hotărâre:

§15. Nici un sechestru și nici o pretențiune asupra moșiei nu poate împiedica exproprierea acestei moșii în fondul de pământ al «Statului», care paragraf se primește cu unanimitatea voturilor.

D-l Tivinschi, urmează: când se dau bani în împrumut pentru care se pune amanet o moșie, atunci asupra acestei moșii se pune o «oprire». De obicei o bancă, care împrumută întâi proprietarului bani, ea îi dă până la 60% din costul moșiei. Dar moșierul poate s'o mai pue și în altă bancă amanet și să împrumute bani și în sfârșit poate să împrumute bani din al treilea loc pe polițe, și să garanteze plata împrumutului cu aceeași moșie zălogită de două ori.

Se poate ca aceste datorii să fie atât de mari, în cât să nu ajungă banii cu care s'ar prețui moșia. D-sa spune că de obicei în aceste cazuri dacă moșiile se vând mai întâi se plătesc datoritiile după întâia și a două ipotecă și numai după aceasta celor l'alți creditori. De aceea propune că și acum când se vor expropria moșiile tot în această rânduială să se plătească datoritiile. Restul datoritiilor de ipotecă să fie trecute asupra pământului care i rămâne proprietarului.

Comisia primește cu unanimitate voturile în următoarele paragrafe

293

§ 16. Dacă asupra moșiei sunt datorii după ipotece de plătit după împrumuturile băncilor de pământ, ipotece și împrumuturile după solo poliță, apoi aceste datorii cu % se plătesc de către Casa Noastră din suma obligațiilor, care se cuvin să fie date pentru pământul expropriat în următoarea regulă:

a) Dacă datoriile ipotecei cu % sunt mai mici de cât valoarea totală a obligațiilor, care se cuvin pentru pământul expropriat apoi, Casa Noastră ~~din suma obligațiilor~~ realizează numărul de obligații necesar pentru tirajarea acestor datorii, iar tot restul banilor gata din obligațiunile realizate le da proprietarului moșiei, dacă pe această moșie nu mai sunt puse alte sechestre (p 17).

b) Dacă datoriile ipotecei cu % a(§ 16) trec valoarea obligațiilor, cari se cuvin pentru moșia expropriată, apoi aceste datorii după vechimea ipotecilor, iar toate datoriile ipotecei neplătite cu % (§ 16) trec asupra pământului care rămâne în stăpânirea proprietarului

§ 17) Dacă asupra moșiei, afară de datoriile ipotecei (§ 16) ~~și~~ mai sunt și alte sechestre după datoriile proprietarului, apoi Casa Noastră, după satisfacerea creditorilor de ipotecă, în regula arătată în punctul 16, restul sumei de obligații și banii gata se trimit la instituția judeciară pentru a fi împărțiți între creditorii proprietarului moșiei.

Dep. Iancu, întreabă câte % în medie aduc venitul hârtiile prețioase și în special renta până la războiu.

D-l Tivinschi lămurește că în Rusia renta până la războiu aduce 4% venit din care 5% le oprea statul și astfel deținătorul rentei primea numai 3.80 la sută. Însă pe capitalurile depuse băncile particulare plăteau de obicei 2-3.5% și numai aici în Chișinău, unde într'un singur oraș nu prea mare erau 5 bănci în momentele de agitație plăteau până la 4.5%. În Anglia băncile plăteau 2% pe capitalurile depuse; în Franța 3% și mai departe. Dar înaintea războiului precum în Rusia așa și în alte țări, înaintea războiului se îngrămădise atât de mulți bani, că băncile încetase să mai plătească de loc % pe bani și astfel capitaliștii puteau să pună banii lor în bănci dacă vreau fără nici o dobândă. Acțiunile dau de obicei până la 5% iar dacă intră prinderea merge bine și venitul acțiunilor se ridică mai sus de 5%, atunci încep să se ridice ~~și~~ în preț și însuși acțiunile. Astfel că dacă acția unei companii de 100 da 10, 11%, atunci prețul

ei se ridică până la 200.

Președintele îi mulțumește lui D-l Tivinschi pentru raportul făcut și în numele Comisiei îl roagă să facă expunerea de motive la principiile hotărâte din raportul lui.

D-l Tivinschi, își ia asupra sa această sarcină, dar spune că i-ar fi greu să bazeze unele hotărâri luate de Comisie contra propunerilor D-sale, precum hotărârea a 6% pe venit în loc 5.5% și stabilirea termenului de 5 ani pentru socoteala arendei în loc de 3 ani după cum era propus în raport.

Comisia hotărăște, ca aceste puncte să fie încă revăzute la a doua cetire.

La 7 ceasuri se face pauză.

După pauză Comisia decide: ca a doua cetire a proiectului să se facă după ce vor fi gata expunerile de motive, dar în tot cazul membrii Comisiei să se adune în sâmbăta viitoare.

Se decide ca D-l Grossman să-și ia asupra sa sarcina de a forma o Comisiune juridică pentru redactarea hotărârilor luate de comisia agrară, până acum și bazarea lor din punct de vedere juridic.

Fiindcă moșiile s-au hotărât să se exproprieze în fondul de pământ al statului după starea lor juridică dela 1 Martie 1917, apoi trebuie să fie aprită orice vânzare de pământ, pentru ca să nu se complice rezolvarea reformei agrare. Pentru a aduce această hotărâre la cunoștință D-lui Director de Agricultură se alege o delegație din D-nii Dep. Iancu, Bivol și Buzăgan.

Seara la 7 ceasuri 25 minute ședința se ridică.

PREȘEDINTELE COMISIUNEI

(S) Dehan

SECRETAR

(S) Mărcuș

P R O C E S - V E R B A L

Al ședințeia a Comisiunii din Sfatul Țării
din 15 Noembrie 1918.

Ordinea zilei: Darea de seamă despre călătoria la Iași a Vice-președintelui Comisiunii D-1 Crihan.

Cetirea a doua a proiectului de lege de reforma agrară.

Ședința se deschide la orele 6 seara sub președinția D-lui A. Crihan.

D-l Vice-președinte face o dare de seamă pe scurt despre scopul plecării sale la Iași.

A fost chemat de Ministrul Agriculturii pentru a-i face cunoscut principiile reformei agrare votate de Comisiunea Agrară.

A avut întâlnire cu A.R.Prințul Carol, Generalul Văitoianu, Jornescu, Basuiocescu, Profesorul N.Iorga, Profesorul Gh.Murgoci și alții.

A luat parte la ședințele Comisiunii agrare, care lucrează în vederea viitoareii reformei agrare din țară, care se va face prin decret lege. Din constătuirea cu membrii acestei Comisiuni și alte persoane a putut constata părerile lor asupra reformei agrare proiectate de Comisiunea Agrară din Sfatul Țării. În deobște vorbind, întreaga reforma este privită foarte bine și numai unele principii ar trebui modificate, după părerea acestor persoane. Așa, bunăoară ar trebui de schimbat norma de pământ ce urmează a fi lăsată proprietarilor, dela 30 desetine cel puțin la 100, care ar servi ca model de cultură agricolă și tot odată prin aceasta nu s'ar zăruncina atât de tare produsul agricol al țării. Intre alții, de această părere au fost Principele Carol și Generalul Văitoianu. Inșă D-l Crihan împreună cu Ministrul Enculeț, au adus dovezi pentru necesitatea de a se expropria ceea ce trece peste 50 desetine. În primul rând s'a arătat că lăsându-se proprietarilor mai mult de 50 desetine, n'ajun

pământ pentru improprietărea țărâniei. Alt motiv, pentru care se face exproprierea dela 50 desetine în sus e că proprietarii mijloei și mai sunt aproape tot străini, pe când țărâniea românească are pământ puțin sau n'are de loc.

Ni s'a dat apoi un sfat în ceea ce privește prețuirea pământului și anume: să nu se stabilească prețul pământului în ruble și apoi să se stransmită în lei, ci să stabilească direct în lei. Alt-fel facem o eroare foarte mare, ridicând prețul rublei dela 1.60 bani la 2,66.

În sfârșit Comisiunea Agrară din Iași împreună cu Ministrul Agriculturii l-a sfătuit pe Domnul Crihan să grăbească cu terminarea lucrărilor Comisiunei Agrare, de oarece în curând va fi publicat decretul-lege despre reforma agrară în România veche și ar fi de dorit ca amândouă reformele să meargă dem odată.

Au mai avut loc câte-va mici observații asupra proiectului, pe care D-l Crihan promite a le menționa la discutarea articolelor din proiect. La propunerea președintelui ca deputații să se înscrie pentru a vorbi în general despre proiect, ia cuvântul.

Dep. Buciușean, arată că proiectul de lege tipărit în rusește nu corespunde întocmai cu cel românesc. Așa bună că în cel rusesc nu este art.4 din cel românesc. Apoi sunt chiar schimbări în principii; s'a votat ca școlile primesc pentru fiecare învățător câte un lot, dar proiectul spune că se dă câte un lôt de școală.

Președintele, lămurește că amândouă proiecte cuprind același principiu, însă ordinea în care sunt așezate articolele nu e aceeași în amândouă proiectele. Art.4 din proiectul românesc se găsește în cel rusesc sub No.85. Citește din colecția de rezoluții extrase cele privitoare la improprietărea școlilor, din care reiese că se improprietește cu câte un lot fiecare școală începătoare sătească și nu fie care învățător, după cum afirmă Dep. Buciușean.

Dep. Bivol, propune să nu se vorbească prea mult, principiile fiind lămurite din citirea întâia, ci să treacă la discutarea pe articole.

Propunerea Dep. Bivol se primește unanim.

Se ia în discuție art.1 din capitolul despre Expropriere și formarea fondului de pământ Basarabean al Statului.

Președintele, spune că deși acest articol nu s'a discutat în Comi-

sie, dar el reese din principiile votate și a fost formulat astfel de juristii Stepanov, Grossman, etc.

Art.1 se primește cu unanimitate de voturi.

Președintele, Art.2 de asemenea n'a fost votat de Comisie, dar este necesar, fiindcă trebuie să prezidăm ce terenuri sunt considerate ca terenuri cultivabile, pentru a nu se face confuzii și erori la expropriere.

Art.2 se primește cu unanimitate de voturi.

Asupra art.3 președintele dă lămuriri, că el se compune din câteva principii votate în câteva rezoluții; forma, care i s'a dat e cea mai potrivită, fiindcă în puține cuvinte cuprinde ceea ce s'a hotărât în mai multe rezoluții.

Dep. Iancu, e de părere, că în privința ~~statutului~~ subsolului trebuie să se spun, că se expropiază în tot cuprinsul Basarabiei, sau nu se expropiază de loc, fiindcă n'ar fi logic ca subsolul unei proprietăți să fie al statului, iar celelalte proprietăți să aparțină proprietarului particular. Mai just ar fi, firește, să se exproprieze tot subsolul pe baza principiului juridic, ori-ce venit nemeritat trece în folosul Statului, dar dacă nu putem face aceasta, atunci să nu vorbim de fel despre exproprierea subsolului.

Dep. Buciușcan, propune ca art.3 să fie redactat ast.fel:

Subsolul, apele și terenurile neproductive din cuprinsul Basarabiei devin proprietatea Statului.

Dep. V. Burcă, susține părerea, că tot subsolul trebuie să devie proprietatea Statului.

Dep. Tigănoș, e de părere, că întreg subsolul trebuie lăsat proprietarilor pământului. Aceasta din următoarele motive:

Basarabia are un subsol foarte sărac - cărbune de pământ, cariere de piatră, puțină marmură, lăut bun de olărie. Dacă am expropria subsolul, Statul n'ar exploata aceste bogății, fiindcă ele n'ar ~~apartine~~ răscumpăra cheltuelile necesare pentru organizarea acestei exploatări. Pe când proprietarii actuali, cu chiu cu vai, tot scot piatră, puțin carbune și este chiar și o fabrică de vase de pământ la Cinișeuți.

Trebuie să urmăm exemplul altor țări, unde se încurajează inițiativa particulară în privința exploatării și exploatării subsolului. Așa în America, cel care ar găsi un loc cu bogății minerale, devine pe un timp oare-care proprietarul acestui teren. În Rusia cei care descoperă

reau metale sau minerale prețioase la Cuacaz, deveneau proprietarii terenurilor purtătoare de aceste bogății pe o întindere de 50 desetine, ba primeau în plus și un premiu.

Așfel odată ce Statul nu poate exploata subsolul, trebuie încurajată inițiativa particulară în această privință.

Dep. Tudose, reforma agrară atinge numai o parte din pământul Basarabiei, prin urmare numai despre subsolul acestei părți de pământ putem vorbi și nici de cum nu putem trece în proprietatea Statului subsolul pământurilor, pe cari nu le expropriem. Statul va avea pe urmă și va expropria tot subsolul, dacă va avea nevoie de acesta.

Președintele, Ar fi de bună seamă bine, că tot subsolul să devie proprietatea Statului, însă de oarece exploatarea și cercetarea acestui subsol abia s'a început, ar fi cu cale și noi să facem numai un început în această privință; să trecem în proprietatea Statului numai subsolul terenurilor expropriate prin reforma agrară. Iar atunci când se vor cerceta și se vor descoperi toate bogățiile subsolului, Statul va putea face o expropriere deplină a acestui subsol.

Mai departe președintele pune la vot următoarele trei propuneri făcute în privința trecerii subsolului în proprietatea statului;

1) Tot subsolul din cuprinsul Basarabiei devine proprietatea Statului.

2) Devine proprietatea Statului numai subsolul pământurilor expropriate.

3) Subsolul nu se expropriează, ci rămâne proprietatea celor cari stăpânesc pământul.

Cu majoritate se primește propunerea a doua.

Ast-fel art.3 rămâne în redacția proiectului.

În privința art.4 președintele atrage atențiunea Comisiei că partea întâia a acestui articol este luată din capitolul despre prețuri; partea a doua este dezvoltarea aceluiaș principiu, care e cuprins în partea întâi.

Art.4 se primește în unanimitate.

De asemenea se primește fără discuție și în unanimitate art.5 și

6. Președintele, În art.7 la litera "d" am făcut oare-care modificări față de ceea ce am votat mai înainte și anume: am hotărât că, ca supușii străini, se vor considera acei locuitori basarabeni care la

24 Ianuarie 1918 n'ar fi avut nici supușenie rusă nici supușenie română, iar Comisia de redactare a găsit cu cale să spună în proiect, că se vor considera ca supuși străini acei care, nu vor declara cetățenie română până la 1 Ianuarie 1919. Prin aceasta proprietarii nă vor fi siliți să-și dea pe față dorințele, dacă vor să rămână cetățeni români sau nu. Probabil, că o mare parte din proprietarii de origine străină nu vor voi să rămână cetățeni români numai pentru că să aibă posibilitatea de a păstra o întindere de pământ de 50 des.

Dep. Iancu, observă, că din cauza vremurilor tulbure se poate întâmpla, că un număr de basarabeni, care astăzi sunt în Rusia, prizonieri etc. nu vor putea declara cetățenia română și atunci ei pe nedreptul vor pierde dreptul la norma de 50 desetine. Ar trebui un adaus la articol, prin care s'ar explica, că această categorie nă pierde dreptul de ași păstra din moșiile lor întinderea de 50 des.

Președintele, explică că acești oameni vor avea totdeauna posibilitatea să-și revindă drepturile pe cale legală.

Dep. Coșco, atrage atenția Comisiei, că după dreptul internațional populația unui teritoriu cucerit, anexat, acupat etc. i se acordă pentru lichidarea averii și a afacerilor un termen de 2 luni, în care termen, nime înțeles că nimeni nu-și va putea lichida afacerile. Apoi se prea poate că Congresul de pace va acorda un termen și mai mare. Va eși atunci o contradicere între hotărârile Statului Țării și ale congresului de pace, și nu se știe de care hotărâre va trebui să se ție seama.

Președintele, explică, că pământul nu se confiscă, ci se expropriează cu despăgubire, deci nu poate fi vorba că proprietarii, care nu vor declara cetățenia română, vor fi nedreptățiți și nu-și vor putea lichida averea. Ei vor primi aceeași despăgubire ca și proprietarii ce vor dori să rămână cetățeni români.

Art. 7 se pune la vot și se primește în întregime cu majoritatea de 14 voturi pentru și 2 contra.

Se primește cu unanimitate de voturi articolele 8, 9, și 10.

În privința art. 11 Dep. Bivol, spune că celor care rămân cu vile și grădinile de pomi roditori n'ar mai trebui să li se lasă și pământ arabil.

Dep. Bărcă, e de părere că vile și grădinile ar trebui să rămână în norma de 50 desetine.

Președintele, amintește motivele din care s'a decis să li se lase proprietarilor viile și livezile în toată întinderea lor. Via și grădina sunt lucruri cari cer multă muncă și capital. În privința acestora ele se aseamănă fabricilor. Noi nu expropriem fabricile, prin urmare n'avem nici un drept să expropriem viile și grădinile, cu cât mai mult că expropriindu-le pentru a le da sub obliduirea statului, noi le-am distruge prin aceasta, fiindcă s'a observat, că gospodăriile de cultură speciale, fiind date sub conducerea diferitelor așezăminte, decădea Ast-fel am nimice unul din izvoarele cele mai prețioase a bogăției țării.

Art.11 se primește cu unanimitate.

Președintele spune că Comisiunea agrară dela Iași a făcut o observație în privința art.12. Anume s'a spus, că pomii cultivați în pepinierile Statului nu sunt cu nimic mai eftini de cât cei cultivați în pepinierile particulare, prin urmare, pentru țărănime este indiferent din punctul acesta de vedere în mâna cui vor fi pepinierile. Dar mai este o considerație, de care trebuie să se țină seamă: proprietarul unei pepiniere a muncit la fel cu proprietarul unei vii sau livezi și n'ar fi just ca viile și livezile să le lase proprietarilor, iar pepinierile să le exproprieze.

Dep. Bucușcanu, împărtășete părerea acestea și mai adaugă, că proprietarul unei pepiniere, știind că ea poate fi expropriată atunci când va voi Statul, el nu va mai îngriji de dânsa așa cum va îngriji atunci când va ști că ea rămâne pentru totdeauna a lui.

Se decide, că pepinierile, ca și viile și grădinile de pomi roditori, rămân proprietarilor lor actuali, căzând sub prevederile art.11

Cu modificarea aceasta art.11 se citește.

Viile, grădinile de pomi roditori și pepinierile existente până la 1 Ianuarie 1918, ori care ar fi întinderea ce ocupă, rămân proprietarilor lor actuali.

Art.12 se suprimă.

Se ia în discuție art.14 și 15.

Președintele, e necesar ca pădurile mici de 10 desetine să se lase proprietarilor lor actuali, de care ce pentru asemenea păduri Statul nu poate organiza o administrație și ar fi nevoit să le taie. Am crezut de cât săfă astfel a mai bine să le explicateze proprietarii lor, după cum le-a exploatat și ppână acuma.

Dep. Iancu, spune că statul nu va putea organiza administrația nici pentru o pădure de 15-20 desetine, deci ar trebui ca și acestea să fie lăsate proprietarilor lor.

Presedintele propune că art.13 și 14 să fie amânate pentru altă ședință, iar până atunci el va lămurii chestiunea pădurilor cu specialiștii silvicultori.

Propunerea se primește.

Urmează discuția asupra art.15.

Dep. Iancu, observă, că data de 1 Martie 1917 nu este precisă.

Presedintele, spune că se va preciza, stabilindu-se când a fost publicată legea guvernului provizoriu rusesc, prin care se oprea vânzarea pământului.

Dep. Budisteanu, întreabă ce se va face cu pământurile, cari s'au vândut pe cale ilegală.

Presedintele, explică că toate vânzarile acestea se vor face declarațiile.

Art.15 se primește.

Presedintele, membrii Comisiunii agrare dela Iași au făcut observație și asupra art.16, zicând că norma de 50 desetine ar trebui să se la se de-cărui proprietar in indivizie. I-am convins că nu ar fi just, fiindcă atunci când pământul este stăpân in indivizie il cultivă numai unul din proprietari, iar ceilalți trăesc din renta acestui pământ.

Art.16 se primește cu unanimitate.

Art.17 se primește fără discuție cu unanimitate de voturi.

Ședința se ridică la orele 9 și 20 minute.

P R E Ș E D I N T E L E C O M I S I U N E I A G R A R E .

(S) Crihan

S E C R E T A R

(S) Kallala

PROCES - VERBAL

Al ședinței Comisiunii Agrare din Sfatul Țării
dela 13 Noembrie 1918.

Ordinea zilei: Urmarea discuției asupra anti-proiectului de reformă agrară.

Ședința se deschide la orele 5 seara sub președenția D-lui vicepreședinte Crihan.

Președintele, aduce la cunoștința Comisiunii, că chestia pădurilor n'a putut-o rezolvi, însă s'a adresat D-lui Director al Săcătii Băncii Țărănești cu rugămintea de a stabili modul de prețuire a pădurilor ce vor trece în proprietatea Statului. Chestiunea pădurilor deci trebuie iarăși amânată pentru altă ședință.

Se ia în discuție capitolul al doilea al anti-proiectului, despre Casa Noastră, Comisia Generală și Comisiile Județene.

ART.1 și 2 se primește fără discuție.

Președintele, cu privire la art.3 spune că Ministrul Agriculturii D-l T. Enescu, care este de specialitate cooperativă, a obiectat, că ar fi bine ca în Consiliul de Administrație al „Casei Noastre” să între și 2 reprezentanți ai cooperativelor, de care ce „Casa Noastră” pentru organizarea agricultorilor și procurarea inventarului va fi silită să recurgă la ajutorul cooperativelor. Acești 2 reprezentanți vor face legătura între „Casa Noastră” și cooperative. Pentru ca numărul membrilor Consiliului să nu se sporească ar fi cu cale ca de la Sfatul Țării să fie aleși numai 6 persoane.

Dep. Iancu, găsește ideea Ministrului foarte bună, crede însă că e destul să între numai 1 reprezentant al cooperativelor.

Dep. Stavrin, Cocârlă, Nichitine și Budisțeanu sunt de părere că în loc să se aleagă un reprezentant special al cooperativelor, mai bine ar fi aleși în Consiliul de Administrație deputații Sfatului Țării cooperatori de specialitate ca D-l Groapă, Chiorăscu, Coropceanu, etc.

Dep. Tiganco, e pentru alegerea unui reprezentant al cooperativei adaugă, că acest reprezentant ar putea fi ales de un congres general al cooperativilor din Basarabia.

Se decide:

In Consiliul de Administrație al "Casei Noastre" intră 7 reprezentanți al Sfatului Țării și 1 reprezentant al cooperativei basarabene.

Președintele, e de părere ca la art.3 trebuie să se mai adauge, că membrii Consiliului de Administrație se întăresc prin decret regal pe un timp oare care de 3-4 ani, pentru ca ei să nu fie schimbați prea des.

Dep. Cocârlă, e de părere, că acești oameni pot fi schimbați și înlocuiți prin alții numai de Sfatul Țării, viitoarea dietă provincială a Basarabiei, în cât nu e nevoie de întărirea lor prin decret regal din teama că ei ar putea fi des schimbați de Guvern sau de Administrația locală.

Dep. Buciușean, propune să se adaugă la art.3, că membrii Consiliului pot fi revocați numai de instituția care ia trimis.

Dep. Stavri, susține propunerea președintelui și propune ca Consiliul să fie întărit prin decret regal pe 4 ani.

Dep. Iancu, e pentru întărirea Consiliului prin decret regal, dar nu pe termen de 4 ci de 2 ani.

Cu majoritate de 11 voturi pentru, fiind contra 5 se decide:

Membrii Consiliului de Administrație se aleg pe termen de 2 ani și se întăresc prin decret regal.

ART.3. cu adăugirile făcute se primește în unanimitate.

Se primește fără discuție articolele 4, 5, 6, și 7.

In articolul 8 se suprimă cuvintele de expropriere.

In privința art.8 Dep. Tiganco propune ca ultima instanță în judecarea neînțelegerilor și nemulțumirilor provenite dela expropriere să fie tribunalul și nu Comisiunea Centrală.

Propunerea Dep. Tiganco se respinge și art.8 se primește în redacția anti-proiectului.

ART.9 se primește fără discuție.

ART.10 se primește înlocuindu se cuvântul "votare" prin cuvântul

"promulgare".

Se ia în discuție capitolul despre LUCRARILE COMISIILOR.

Cu privire la art.1 al acestui capitol, Dep. Iancu propune să li se dea proprietarilor un termen mai mare de o lună, pentru înaintarea materialelor privitoare la proprietățile lor, de oare ce în termen de o lună după votarea legii abia se va organiza «Casa Noastră» și ei de fapt nu vor avea cui înainta materialele.

Dep. Tiganco, arată, că ar fi necesar să li se lase proprietarilor un termen și mai mare de cât 2 luni de oare ce unele moșii n'au planuri și într'un termen scurt de 2 luni nu se va putea ridica nici un plan, mai ales luând în vedere lipsa totală de ingineri hotarnici, ce este astăzi în Basarabia.

Dep. Iancu, propune să fie înlocuit cuvântul «votare» prin cuvântul «promulgare».

ART.1. Se primește, schimbându se în loc de » în termen de 1 lună după votarea legii» pe în termen de 2 luni după promulgarea legii.

ART.2 și 3 se primește fără discuție.

Dep. Iancu, propune la art.4 următoarea modificare: în termen de 15 zile dela hotărârea Comisiunii Județene și nu dela publicarea procesului verbal în Monitorul Oficial.

Modificarea propusă de Dep. Iancu se primește.

Întreg articolul 4 se primește cu unanimitate de voturi.

ART.5 și 6 se primește fără discuție.

Se ia în discuție capitolul despre improprietărire.

ART.1 se primește fără discuție.

În prezența art.2 Dep. Bivol observă că n'ar fi cu dreptul ca și lotul de colonizare să fie de mărimea lotului întreg, cu care să fie improprietăriți țărani pe loc. Lotul de colonizare trebuie să fie cel puțin de 8 desetine.

Dep. Găină, spune că colonistul își părăsește gospodăria și trebuie să-și întemeieze alta din nou, fiind așa, el trebuie să primească măcar un lot mai mare de cât țăraniul, care primește pământ în satul său.

Dep. Cocârliă, atrage atenția Comisiei, că pământul este prea puțin pentru ca să putem mări loturile.

Președintele, arată că deși pământul este puțin, totuși am putea spori mărimea lotului de colonizare până la 10 desetine, n'ar fi deci cu cale ca moldovenii să primească mai puțin în țara lor.

Dep. Iancu, propune ca lotul de colonizare să fie între 7-9 desetine.

Propunerea Dep. Iancu se primește.

Președintele, spune că atunci când s'au făcut cele dintâi socoteli și sa stabilit mărimea lotului de 5-8 desetine, încă nu erau arătate toate pământurile care se expropriază. Acuma însă cu exproprierea pământului bisericesc, ale supușilor străini etc. fondul de pământ se mai mărește intru cât-va și s'ar putea deci ca mărimea lotului întreg să fie între 5-7 desetine.

Dep. Iancu, propune ca lotul întreg să fie de 5-8 desetine.

Dep. Năstase, arată că dacă lotul va fi prea mare de 5-8 desetine atunci acolo unde este pământ mult toți vor căuta să obție un lot de 5-8 desetine, și atunci tot pământul va fi împărțit, fără ca să mai rămâie terenuri libere pentru colonizare.

Se primește propunerea președintelui ca lotul să fie între 5-7 desetine.

Dep. Tudose, d clară că se pține de la votare de oarece lotul de 5-7 desetine este insuficient.

ART.2 este modificat astfel:

Intinderea lotului întreg va fi între 5-7 desetine și a lotului de colonizare între 7-9 desetine, după calitatea și prețul pământului.

La ART.1 se mai adaugă: și loturi de colonizare.

ART.3 se primește fără discuție.

Și din articolul 4 se exclude. ART.4 se primește cu această modificare fără discuție.

Din capitolul despre colonizare se suprimă art.3.

Se decide că locul de casă intră în socoteala lotului de colonizare.

Din ART.5 se suprimă cuvintele "lemn, piatră, var etc.

Capitolul întreg cu modificările acestea se primește.

Se discută capitolul despre islazuri.

La art.1 după propunerea Dep. Năstase se adaugă "va forma sau (complecta)

ART.1 cu adăugirea aceasta se primește.

Dep. Budisteanu, observă că n'ar fi drept ca islazul alcătuit numai din pământul celor impropietăriți, să fie proprietatea satului. Trebuie siliți toți sătenii să dea pământ pentru islaz.

Dep. Năstase, propune să se adauge, intinderea islazurilor nu va putea fi mai mică de cât 20% din pământul ce se va împărți locuitorilor "satului respectiv" din fondul de pământ și acel pe care locuitorii ce vor voi să ia parte la formarea islazului îl stăpânește deja. Iar

art.3 să fie redactat astfel: Vor avea drept a se folosi de islaz numai acei, cari au luat parte la formarea lui.

Propunerile Dep. Năstase se primește.

Președintele, propune ca cuvintele »vor avea drept...etc» să fie alaturate la art.2 fără ca ele să formeze un art.(3) separat.

Propunerea se primește.

Capitolul »Pentru îmbunătățiri agricole» după propunerea președintelui este numit »Pământuri cu destinație specială»

De asemenea după propunerea președintelui se suprimă cuvintele: Al Directoratului de Instrucție» și »Directoratul de Agricultură» și se pune un lot intreg in paragraful b in locul 5-6½ desetine.

Intreg capitolul se primește.

Dep. Euciușcan, declară că votează contra articolului pe motivul, că școlile primare primesc câte un singur lot, pe când bisericile primesc câte un lot fiecare preot, dascăl și diacon.

Sedința se închide la orele 9 seara.

P. PREȘEDINTELE COMISIUNEI

(D) Cushman

SECRETAR

(M) Năstase

PROCES - VERBAL

A sedintei comisiei agrare din 17 Noembrie 1918.-

Sedința se deschide la ocaziile 5 seara, sub Președinția I-1 Crihan, vice Președintele comisiei agrare.-

Urmează discuția asupra Proiectului de lege, în citirea a 2-a.-

Înainte de a discuta Proiectul, Președintele aduce la cunoștința comisiei că biroul Sfatului țării a primit o telegramă prin care I-nii Miniștri Inculț și Ciuguresanu, anunță convocarea Sfatului țării pe ziua de 21 Noembrie 1918.-

Se ia în discuție capitoul despre Preșuirea Pământului exPro-Priat.-

Art.1-7 inclusiv se Prinește fără discuție.-

Leș. Cocârlă, - relativ la art. 8 spune că ar fi necesar să fie arătat maximal Preșul desitinei.-

Președintele amintește cele spuse la ședința din 15 Noembrie, asupra art.8 și anume că Preșul după Părerea Ministrului agriculturii, trebuie stabilit în lei, fără ca să mai fie stabilit în ruble și pe urmă, transmis în lei.- Cât privește Propunerea I-1 Cocârlă este mai întâi foarte greu să găsești în momentul de față o bază pentru stabilirea acestui Preș, apoi ar fi și Prineșdios să se stabilească Preșul maximal, aceasta în sensul că comisiile de exProPriere și înProPrietărire, având Preșul maximal, ar Pune aceste Preșuri pe toate Pământurile, fără ca să-și mai dea truda să cerceteze toate elementele pe care noi le arătăm pentru stabilirea Preșului.-

Art. 8 se Prinește fără modificări.-

Art.9. la fel se Prinește.-

Leș. Ioncu, e de Părere ca art. 8 și 10 să formeze un singur articol, apoi mai este de Părere ca Casa noastră să nu mai fie un organ special de stat ci un departament al organului, care va face reforma în vechiul regat.- Aceasta ar fi necesar pentru ca lucrul să se simplifice și cheltusele să se reducă.- Ar mai trebui ca și obligațiile să fie la fel cu cele pentru reforma Proiectată din-

colo de Prut.-

Se Primește ca art. 9 și 10 să fie unite într'un singur articol.

Art. 10 (fost 11) 11 și 12 se Primește fără discuție.-

Președintele Propune în Privința art. 13, deputaților, ca să se pronunțe dacă n'ar fi mai bine ca cheltuețele ocazionate de răscoană să fie luate de seama statului.-

Leș. Ioncu, arată că Prin aceasta s'ar îngreuiă bugetul statului, apoi nici n'ar fi just ca să ia Parte la acoperirea acestor cheltueli și cei care de loc nu Profită de această reformă agrară, mai ales n'ar fi de loc just ca să ia Parte la aceasta Proprietarii expropriati.-

Leș. Bivol e de aceeași Părere ca cheltuețele făcute cu reforma agrară să fie acoperite de țărni în Proprietăți.-

Art. 13, 14 și 15 se Primesc în redacția lor.-

Se ia în discuție capitolul despre întărirea Pământului asupra celor în Proprietăți.-

Art. 1, 2, 3, 4, 5, 6 și 7 se Primesc fără discuție.-

Art. 8 se Primește în următoarea redacție:

"Anuitățile se vor plăti după fiecare jumătate de an, la termenele stabilite de Casa noastră.- Anuitățile ce nu vor fi încasate la termenele acestea, precum și anuitățile și Părți de anuități ce nu vor fi amânate de Casa noastră, se vor considera ca Plată întârziată pentru care se va plăti câte $\frac{1}{2}$ amandă pentru fiecare lună întârziată.-"

Art. 9, 10, 11, 12 și 13 se Primesc fără discuție.-

Președintele.- În una din ședințele trecute Șeful serviciului silvic din Lire toratul de agricultură, L-1 Istomin, ne-a făcut un raport despre păduri, în urma căruia am hotărât ca Pădurele în afară de cele mici, în întindere de 540.000 desitini, trec în Proprietatea statului.- N'au precizat însă atunci întinderea Pădurilor mici, ce nu se expropriază.- Potrivit cu hotărârile de atunci și cu observațiile făcute în privința Pădurilor la ședința din 15 Noembrie c. Președintele comisiei a elaborat următoarea rezoluție:

"Pădurele trec în întregime în Proprietatea statului.- Nu se vor scoți ca făcând Parte din Păduri, Păroșelele de Păduri țărănești, răzeșești, etc., care au o întindere mai mică de 7 desitini-

Șt despre Preșuirea Pădurilor vom stabili-o la ședința de mâine, ce oarece L-1 Artamasov, Directorul băncii țărănești, încă n'a stabilit normele după care se face Preșuirea Pădurilor de banca țără-

rănească, înainte de răstoi.-

Rezoluția Pregedintelui se Prinește.-

309

309

In Privința embaticurilor și arendelor pe termen îndelungat Pregedintele spune că art. Primate în urma raportului LeP. Grosman, sunt foarte bune, însă nu e nevoie ca toate aceste rezoluții să fie introduse în proiectul de lege al nunei art.1, care cuprinde esența întregului capitol despre embaticuri și arende, iar restul privește procedura și poate fi pus ca instrucție la legea de față.-

Art.1, din capitolul despre embaticuri și arende pe termen îndelungat se Prinește.-

Pregedintele, propune ca în capitolul despre înproprietărire să se adauge ca Pământurile embaticare și cele arendate pe termen îndelungat, se vor înproprietări proprietarii embaticari sau arendații acestor Pământuri, după cum a fost decis în urma raportului LeP. Grosman.-

Propunerea se Prinește.-

Pregedintele spune că biroul comisiunii va pune rezoluțiile despre Păduri, embaticuri și arende îndelungate la capitolele respective, iar la ședința de mâine va prezenta rezoluții asupra Prețurii Pădurilor și asupra Pământurilor ce aparțin Persoanelor juridice.-

LeP. Buciușcan, roagă biroul să intervină pe lângă biroul Sfatului Jărei, pentru ca deputații să li se dea diurna pe luna Noiembrie.-

Comisia aprobă propunerea LeP. Buciușcan.-

Sedința se ridică la ciasurile 9 seara.-

PRESIDIINTELE COMISII *(H) (Cihon)*

SECRETAR *(H) Săstare*

PROCES - VERBAL

Al sedinței comisiei agrare din 18 Noembrie 1918.-

Sedința se deschide la ciazurile 6 $\frac{1}{2}$ seara, sub Președinția L-1 Crihan, vice-Președintele comisiei agrare.-

Președintele, aduce la cunoștința comisiei, că s'a primit dela L-1 Artamasov, normele de Preșuirea Pădurelor de către Banca țărănească.- Din raportul L-lui Artamasov, reese că Păduțele cunpărate de banca țărănească, erau Preșuite prin capitalizarea venitului curat al lor.- Acest venit ~~este~~ este socotit pentru Păduțele basarabene dela 6% în sus.- Comisia agrară hotărând că capitalizarea Preșului de arendă pentru Pământul cultivabil se face din 6%, a fi cu cale ca și capitalizarea venitului curat depe Păduri să se facă tot din 6%.- Le această Părere mai sunt și L-nii Salmano-vici, actualul Șef al serviciului silvic din Basarabia, și Fili-Pescu, delegatul tehnic de pe lângă Directoratul de agricultură.- Ținând seamă de Părerile acestor specialiști, comisia trebuie să hotărască Preșuirea Pădurelor prin capitalizarea venitului curat de 6%.- Fiind așa nu vom mai face un capitol separat despre Preșuirea Pădurelor, ci numai adăogăm la capitolul despre Preșuirea Pământului cultivabil cele Privitoare la Preșuirea Pădurelor.-

Biroul a elaborat rezoluțiile Privitoare de care le va Propune în citirea a 3-a.-

Se decide: Preșul pădurelor se stabilește prin capitalizarea venitului lor curat, venitul curat depe Păduri ede 6%.-

Președintele, spune că de carece se exPropriază Pământurile haznalii, udelurilor, mănăstirelor și în deobște ale tuturor persoanelor juridice, dar tot odată fiindcă din venitul acestor moșii sunt întreținute o seamă de instituții culturale, de bine-face re, etc., este nevoe să se arate PIBtr'un articol special, că statul înlocuește pe Proprietarii acestor Pământuri și îngrijește de instituțiile menționate.-

In scopul acesta biroul comisiei a elaborat următoarea rezoluție:

311

"In ceea ce privește Proprietățile ce aparțin udelurilor, naz-
nalei, mănăstirelor locale și din străinătate, bisericelor și în
de obște tuturor persoanelor morale, Publice și Private, din mo-
mentul trecerii lor în fondul de pământ, statul înlăcuște de pro-
prietar.- Din banii adunați dela răscumărarea acestor Proprie-
tăți, se va alcătui un fond special din al cărui venit se vor în-
treține acele din așezămintele de binefacere din țară, care au
fost întreținute până în momentul exproprierei, din venitul Pro-
prietăților respective, precum și instituțiile cu caracter agri-
col și mai cu seamă școlile agricole inferioare, indicate la ane-
xa (art. . .).-

Rezoluția se primește.-

Se face citirea a 3-a a Proiectului de lege, după ce se numero-
tează toate articolele proiectului în număr de 74.-

Se primește toate articolele dela 1 până la 74 inclusiv.-

Art. 48, Potrivit cu hotărârea luată în privința Prețului Pă-
durelor se modifică, în felul următor:

Art.48. Prețul se va stabili prin capitalizare.-

a/ Pentru Pământurile cultivabile, a Prețului normal de arendă.-

b/ Pentru Păduri, a venitului curat.-

Art. 49, 50, 51 și 52 se primesc fără discuție.-

Art. 53, 54 și 55 se primesc în următoarea redacție:

Art.53: Capitalizarea Prețului normal de arendă și a venitului
curat de pe Păduri, se va face din 6.-

Art.54. Socoteala se va face în lei.-

Art.55. Statul ia asupra lui răscumărarea Pădurelor și pla-
ta a 25% din costul pământului cultivabil.- Restul de 75% se ac-
cade în seama muncitorilor înproprietății și se va plăti prin

"Casa noastră în obligațiuni de 4 1/2%, garantate de stat.-

Art.56-74 se primesc fără discuție.-

Intreg proiectul de lege a reformei agrare, se primește cu una-
nimitate de 17 voturi ale următorilor deputați:

Crihan, Bivol, Stavriu, Năstase, Ignatiuc, Tudose, Osceanu, Bu-
digtesanu, Cocârliă, Harbuz, Nichitiuc, Ciorăscu, Epure, Budnicenco,
Ioncu, Brinici și Galbțchi.-

PRESIDENTUL COMISIEI

(21) Crihan

SECRETAR

(21) Arstale

BAL.-

PROCES - VERBAL

Al ședinței Comisiei Agrare a Sfatului Țării
din 5 Iunie 1918.

Ședința se deschide la orele 5 seara sub președinția D-lui V.V. Giganco.

Programul zilei: Citirea procesului verbal al ședinței 20.

Declarație relativ la adresa motivată a «Uniunii proprietarilor țărăneni».

Primirea în citirea a 2-a a hotărârilor fundamentale a raportului despre lichidarea mării proprietăți.

Raport în linii generale despre pământurile mănăstirești, a statului, bisericesti, orășenești și publice.

Chestia tipăririi materialului și lucrărilor Comisiei agrare.

Se citește și se aprobă procesul verbal al ședinței 203 scris în românește.

D-l Cossoviei, în numele unei părți a specialiștilor, face o declarație excepțională:

Comisia agrară a terminat dezbaterile uneia din cele mai importante părți a muncii sale, relativ la formarea unui fond de pământ, prin apropierea a pământurilor de proprietate particulară spre împărțirea lor populației agricole muncitorești. Hotărârile fundamentale, acceptate de către Comisie, nici într'un caz nu pot fi împărțite din păcate, și noi considerăm de datorie noastră de a reflecta acum încă o dată în modul cel mai categoric în contra lor, atât în întregime, cât și împărțite. După cum reiese din protocoale, noi, specialiștii din ședință în ședință, de la hotărâre la hotărâre, am insiatat cu deosebită consecvență asupra naturii complicate a chestiei și asupra importanței speciale în viața țării, de o parte iar de altă parte asupra sărăciei și depline a acestei vieți și slăbiciunea organismului statului. Este relevat ca întâia condiție a introducerii reformei agrare cu suc-

cos, relația strică crutătoare ce trebuie urmata față de întreprinderile culturale agrare de tot soiul; s'a relevat necesitatea introducerii reformei agrare în mod treptat și consecutiv. Comisia a pornit pe altă cale. Ea lichidează sau împarte (imparte) de odată în întregime gospodăria marei proprietăți, neoprindeuse nici față de gospodăria condusă de model și intensiv, neoprindeuse nici la împărțirea gospodăriilor de sfeclă de zahăr, de semințe și chiar de reproducători.

Considerăm de datoria noastră a declara în fața Comisiei, că reforma, după părerea noastră, să nu fie introdusă pe aceste baze, de care ce s'ar întea numai sdruncinarea țării, s'ar amenința cu scădere și mai departe producția și s'ar duce țara la decadentă.

Subscriși: 1) V.S.Kossovici, 2) N.K.Moghilianschi, 3) F.F.Pojoga, 4) L.E.Liținschi, 5) K.E.Sarov, 6) B.O.Topor, 7) K.A.Tufescu, 8) K.A.Celebidachi.

Dep. Buzdugan. În vederea, că experții sunt chemați să-și exprime numai o părere obiectivă, nu să susțină partide interesate în chestia de față (proprietarii) protestă contra acestei declarații și afirmă că nu avem nevoie de astfel de experți, cari voesc să ne conducă de câpăstru, ei pot să plece de aici, iar declarația, ce au făcut-o nu are loc în protocol. Aceasta e o provocare.

Președintele. protestez contra declarației lui Buzdugan. Nimic ofensator, nici sprijin pentru unul sau alt partid, cu atât mai puțin urmă de provocare în declarația B-ilor experți, nu este.

Dep. Tudose, vreau să știu, dacă va fi anarhie, vor eși specialiști în fața țăranilor?

Dep. Koșec. Rog să se judece acțiunea Dep. Buzdugan și să se fixeze în protocol, (Zgomot)

Președintele. Rog să vă liniștiți; nu pot să conduc ședința în astfel de împrejurări. Dacă nu dați posibilitatea oratorilor să-și exprime părerile, voi fi nevoit să mă cobor pe pe catedra prezidențială și să părăsesc ședința. Protestez contra procedurii în felul acesta a deputaților.

Dep. Buciușcan. Nu voi atinge declarația experților, mă refer numai la acțiunea Dep. Buzdugan. În calitate de reprezentant al fraei țărânești, sperând că sunt de acord cu mine și colegii din

fracție - declar, că nu împărtășim părerea dep. Buzdugan și privind cu totul altfel la părerea experților.

D-l A. Celibidache, Dep. Buzdugan a aruncat în fața experților o învinuire serioasă. Comisia trebuie să se exprime, susține pe Dep. Buzdugan sau nu. În caz afirmativ, noi ne îndepărtăm îndată.

D-l V.S. Kossovici, noi vă dăm tot sprijinul posibil, dorim însă, ca munea noastră să fie respectată și să nu fim tratați cu învinuiri și bânueli nebazate.

Dep. Crigan, Comisia lucrează de peste 2 luni și în timpul acesta s'au cunoscut destul de hotărât părerea experților și ale deputaților. Și e clar, că nici aceștia nici cei-alții, nu se înțeleg unul cu altul. Experții cred, că hotărârile fundamentale ale proiectului de lege, propus de către prezidiu, apărut din partea lor, va fi primit în întregime. Însă comisia a primit acest proiect astfel, precum a aflat ea de bine. Cea mai vie discuție a fost provocată în privința gospodăriilor de cultură; experții susțineau că ele trebuiesc susținute în întregime, noi n'am fost de acord cu ei. Însă la urma urmelor nici noi n'am afirmat, că gospodăriile de semințe și aitele n'ar reprezenta o valoare economică-socială; am privit însă chestia din alt punct de vedere. Căci, având experți părerea lor, putem să ne-o avem și noi pe a noastră. Noi am afirmat relativ la gospodăriile de specie de zahăr, că nu trebuiesc susținute, dar noi ne-am condus de practică, care a constatat în România și alte țări, că specia a fost cultivată și ori și când poate fi cultivată de către țărani; despre gospodăriile de semințe și reproducători nici când n'am afirmat, că ele nu ar fi necesare. Am susținut numai, că ele vor aduce folos real țărânilor numai atunci, când se vor afla sub supravegherea statului, care le va pune spre lucrare la dispoziția specialiștilor. Am dovedit atunci cu exemplul D-lui Kossovici, că agriculturile, puse sub îngrijirea specialiștilor, au fost conduse cu mult mai bine și au adus folos mai mare populației, decât cele particulare. Astfel, noi am susținut că aceste gospodării au să treacă la dispoziția fondului, n'am afirmat încă că ele vor fi împărțite. Asemenea relativ la gospodăriile de model. Noi am recunoscut și recunoaștem pe deplin, că ele au o importanță mare, însă noi presupunem organizarea lor altfel decât experții. Noi afirmăm, că în fiecare plasă se poate aranja o gospodărie de experiență sub supravegherea specialiștilor și astfel de gospodării în extensiunea lor aproximative

fracție - declar, că nu împărtășim părerea dep. Buzdugan și privind cu totul altfel la părerea experților.

D-l A. Celibidache, Dep. Buzdugan a aruncat în fața experților o învinuire serioasă. Comisia trebuie să se exprime, susține pe Dep. Buzdugan sau nu. În caz afirmativ, noi ne îndepărtăm îndată.

D-l V.S. Kossovici, noi vă dăm tot sprijinul posibil, dorim însă, ca munca noastră să fie respectată și să nu fim tratați cu învinuiri și bănueli nebazate.

Dep. Crigan, Comisia lucrează de peste 2 luni și în timpul acestor s'au cunoscut acestul de hotărât părerea experților și ale deputaților. Și e clar, că nici aceștia nici cei-alții, nu se înțeleg unul cu altul. Experții cred, că hotărârile fundamentale ale proiectului de lege, propus de către prezidiu, apărut din partea lor, va fi primit în întregime. Însă comisia a primit acest proiect astfel, precum a aflat ea de bine. Cea mai vie discuție a fost provocată în privința gospodăriilor de culturi; experții susțineau că ele trebuiesc susținute în întregime, noi n'am fost de acord cu ei. Însă la urma urmelor nici noi n'am afirmat, că gospodăriile de semințe și altele n'ar reprezenta o valoare economică-socială; am privit însă chestia din alt punct de vedere. Căci, având experți părerea lor, putem să ne-o avem și noi pe a noastră. Noi am afirmat relativ la gospodăriile de specie de zahăr, că nu trebuiesc susținute, dar noi ne-am condus de practică, care a constatat în România și alte țări, că specia a fost cultivată și ori și când poate fi cultivată de către țărani; despre gospodăriile de semințe și reproducători nici când n'am afirmat, că ele nu ar fi necesare. Am susținut numai, că ele vor aduce folos real țărânilor numai atunci, când se vor afla sub supravegherea statului, care le va pune spre lucrare la dispoziția specialiștilor. Am dovedit atunci cu exemplul D-lui Kossovici, că agriculturile, puse sub îngrijirea specialiștilor, au fost conduse cu mult mai bine și au adus folos mai mare populației, decât cele particulare. Astfel, noi am susținut că aceste gospodării au să treacă la dispoziția fondului, n'am afirmat încă că ele vor fi împărțite. Asemena relativ la gospodăriile de model. Noi am recunoscut și recunoaștem pe deplin, că ele au o importanță mare, însă noi presupunem organizarea lor alfel de cât experții. Noi afirmăm, că în fiecare plasă se poate aranja o gospodărie de experiență sub supravegherea specialiștilor și astfel de gospodării în extensiunea lor aproximativ

celor țărănești, aduc un folos neasemănător mai mare, de cât cele enorme în extindere și de proprietatea particulară. În consecință, judecând cu toată severitatea, noi n'am procedat în contra D-v. noi am decis numai chestia din punct de vedere, neputând primi hotărârea în sensul, precum s'a propas, de oasece sub punctele acelea ar fi trecut un teritor enorm de pământ mai bun, care ar fi rămas în mâinile proprietarilor. E natural, că în aceasta noi n'am putut fi de acord.

Mai departe au demonstrat experții, că dacă aceste gospodării vor fi luate, va scade producția țarei. Deja atunci am adus dovezi destul de convingătoare, că experții nu sunt în drept nici aici. Presupunem, că proprietarul dispune de 2000 desetine de pământ. El nici când nu va cultiva toată această moșie, - circa 4000 desetine se cultivează, restul rămâne pustiu. În cazul însă, dacă trece în mâinile multor agricultori, nu începe încălțarea, că tot acest teritoriu în întregime va fi lucrat. De aici, se înțelege producția pământului poate numai să se ridice, în nici un caz nu să scadă. Iar dacă am chiar presupune, că acest pământ ar da în mâinile țărănilor un venit mai mic, nici atunci statul nu ar rămânea în pierdere, de oarece de prezent venitele, ce rămân în buzunarele proprietarilor, nu se cheltuiesc în țara noastră, ci în străinătate. Țărănimea nu va proceda astfel, prin urmare va înmulți venitul țarei sale nu străine.

Nu înțeleg, la ce atâta discuție. D-v. D-ilor experți, sprijiniți-ne, și noi vă vom mulțumi sincer pentru sfaturile, ce ne dați arătați-ne însă calea dreaptă pe care să egim la liman. Ne-ați sfătuit, noi nu v'am priceput, am procedat altfel și ce să facem? Trebuie să vă împăcați cu situația - pentru hotărârea noastră, noi răspundem. Ați spus câte odată mai mult de cât se aștepta ca dela experți. D-v. Aveți să ne dați informații, ne puteți sfătui într'una sau altă direcție, când însă ați întreprins un pas politic, care ne-ar putea împiedica în munca noastră, nu e de mirat, că unii deputați s'au lăsat răpiți de temperament și au spus inventual și ceva de prisos. Nu e nevoie de ceartă, dar specialiștii trebuiesc rugați, să nu întreprindă pași politici, cari ne-ar putea aduna nouă. Greșala D-v. D-ilor experți, a fost că ați apărut un proiect nesistemizat și nepotrivit în prejuraților locale. Când D-v. ați afirmat că trebuiesc lăsate toate pământurile întregi, noi am contrazis, că trebuiesc luate toate pământurile în fondul statului și din ele să se excludă gospodăriile de

agricultură conform nevoilor țării.

Presedintele. Conflictul de astăzi are două părți: 1) Declarația experților, pe care sunt în drept să o face și nu e depusă deliberat, ci se trece direct în procesul verbal; 2) Cu ocazia declarației D-lor experți s'a întâmplat o pășire incorectă din partea dep. Buzdugat, care trebuie judecată, de aceea declar o întrerupere cu scopul să aducem hotărâre privitoare la acțiunea dep. Buzdugan.

D-l Gelibidache, în partea din urmă a vorbirii sale, dep. Crigan a atins drepturile experților în comisie. Din vorbele sale reese că experții sunt oarecare carte de informații, care are să răspundă, de ce se este întrebată. Prezidiul Comisiunii agrare a privit altfel chestia, când ne-a invitat pe noi; ne-a propus să facem rapoarte și ne-a invitat la consfătuiri. Rog să ne clarificați; dacă presupuneți că noi să fim o carte de informații cred că aproape nimeni dintre noi nu va mai veni încă în Comisie.

Presedintele, explică că experții sunt chemați cu drept de vot consultativ.

Se declară întrerupere la orele 6 și 55 minute seara.

Ședința se redeschide la orele 7 și 10 minute.

Dep. Buciușcan, în numele fracțiunii țărănești declară că, dep. Buzdugan trebuie să-și ceară scuze pentru cuvintele spuse la adresa experților; "provocație" și de astfel de experți nu avem nevoie.

Dep. Osoian, în numele membrilor blocului moldovenesc declară că deputații blocului, fiind responsabili pentru proiectul de lege în fața poporului, a Sfatului Țării și a Guvernului Central, consideră că o astfel de declarație a experților, care nu sunt responsabili în nici o direcție pentru hotărârile comisiei, corespunzătoare direct intereselor proprietarilor, nu poate fi introdusă în protocol. Declarația experților poate avea loc numai la finele tuturor lucrărilor comisiei în chestia agrară.

Dep. Minciună, Dep. Osoian a uitat să anunțe o hotărâre a fracțiunii țărănești, ca declarația experților să fie în întregime emisă din protocol. Ea e cu totul de prisos și nepotrivită, de carece toate părerile precedente ale experților au figurat un protocol.

În numele minorităților vorbește Dep. Grossman, D-lor Deputați, Comisia agrară are devize generale, conducătoare, dar în fiecare grup în fiecare fracție sunt alferite curențe, uneori diametral opuse. Gru

pe poporată în deciderea chestiei agrare își are motivele ei hotărâ-
te, alte grupuri contrare; țărani voese să ia mai mult, proprietari,
și dea cât se poate mai puțin. Este însă a treia grupă - nepărtini-
toare și neinteresată în sensul strivit al cuvântului - aceștia sunt
experții. Ei urmăresc numai un scop, binele comun și-și depun toată
munca, știința și energia spre deslegarea unei chestiuni atât de com-
plicată, cum este cea agrară. Aceste persoane pot să aibă o specială
capacitate de autor; ei voese să rămâie urme scrise despre părerea lor
spre a se ști, că ei au prevăzut urmările rele ale reformei făcute în
în felul, cum ați decis-o voi. Acesta este dreptul lor, aceasta nu
li se poate refuza, și noi reprezentanții minorităților facem urmă-
toarea declarație și rugăm a menționa în protocol. Subsemnații membri
ai Comisiei agrare consideră de datorie lor a declara, că împărtă-
șesc pe deplin părerea experților, exprimată în declarația specială
prezentată astăzi.

Îscăliți: Dep. Grossman, Landan, Kozco, Almendinger.

S'a decis unanim de a renunța la orice desbatere în vederea că re-
prezentanții tuturor partidelor s'au exprimat.

Dep. Buzdugan, declară că cuvântul "provocație" nu s'a referit la
experți, iar cuvintele "se pot duce" în cazul dacă experții insistă
asupra declarației lor în întregime nu le pot revoca.

Dep. Krivoruev, Beși nu sunt de acord cu experții, consideră că
fiecare își poate exprima părerea liber și aceasta trebuie între-
dusă în protocol. Părerea experților, în calitatea părerei unei grup
pe separate, trebuie relevată în protocol.

Președintele, după explicația Dep. Buzdugan, crede că incidentul
poate fi considerat încheiat. Toate declarațiile vor avea loc în
protocol.

Dep. Erhan, pentru o conlucrare liniștită pe viitor, propun ca
experții să-și formuleze mai clar declarațiile. Ei afirmă în declara-
rație, că nici în întregime, nici în parte nu sunt de acord cu hotărâ-
rile aduse de Comisie. În cazul acesta urmează, că experții pot
să plece, noi însă dorim ca ei să lucreze și mai departe cu noi im-
preună. Forma prezentă în care e făcută declarația experților, poar-
tă timbrul criticii asupra activității comisiei, ceea ce nu trebuie
să aibă loc. De aceea propun experților să-și expună principiile
mai clar, nu să critice munca noastră.

D-l Kossovici, nu cuprinde declarația noastră nici un fel de critică relativ la hotărârile comisiei. Noi am rezumat numai toate părerile noastre aici, expuse din parte-ne în comisie până acum. Noi relevăm, că greșala principală în hotărârea luată noi constatăm în nimicirea gospodăriilor de cultură. Aceste gospodării nu vor fi menținute, ceea ce se va reflecta în mod păgubitor asupra vieții țării. Acesta este punctul nostru de vedere. Se poate să fie greșit, a fost însă datoria noastră de a-l exprima. Din nou repetăm, că aici nu e urmă de critică, ci noi ne reunim părerile expuse până acum.

D-l Stepanov, Declarația fiind în numele experților, eu, în calitate de expert declar, că nu mă atașez păreri experților.

Dep. Erhan, eu ași considera că, declarația experților e făcută la locul ei, dacă experții s'ar fi exprimat părerea relativ la cele 6 puncte redactate din nou ale proiectului de lege. Dacă s'ar trage concluzia din declarația aceasta ar reeși, că noi suntem pe calea ruinei și anarhiei.

D-l. Kossovici, nu a ruinei și a anarhiei, ci a aecăderii și regresului.

Dep. Crigan, Chestia proprietății mari încă nu e terminată. Când vom încheia ea principiile, atunci vom vorbi despre gospodăriile de cultură și nu puteți să știți înainte care va fi hotărârea noastră. Dacă vă dați seamă de hotărârile noastre, atunci nu puteți să afirmați că am nimicit gospodăriile de cultură. Când vom fi terminat munca noastră, numai atunci veți avea dreptul să spuneți, nimicim gospodăriile de cultură sau nu. De prezent nu se pot face astfel de declarații nici introduce în procesul verbal.

Președintele, Eu personal nu pot accepta ca orice declarație să nu fie introdusă în procesul verbal.

D-l Kossovici, Chestia primirii principiilor fundamentale ale proiectului de lege e fixată în programul zilei în punctul al treilea. De aceea ne putem retrage temporar declarația până când punctele vor fi revizuite în citirea a doua. Noi considerăm că hotărârile fundamentale sunt enunțate, dacă totuși în contra așteptării, gospodăriile de cultură vor fi susținute, vom întâmpina o astrei de hotărâre și ne vom te-voca cu bucurie declarația de astăzi.

Președintele, vreau să nu se comunice de către experți: cu ce argumentează în contra fărâmițării gospodăriilor de cultură.

D-l Gelibidache, Noi totdeauna am afirmat, că statul poate exprima gospodăriile de cultură, nu trebuie însă să le înlăturească și trebuie să le ia atunci, când i se oferă posibilitatea și putința pentru scopul acesta.

Dep. Buciușcan, De carece declarația experților de prezent nu e făcută la timp propun să fie lăsată în secretariat până la a 2-a citire iar dacă în citirea a doua principiile fundamentale nu vor fi schimbate, atunci să fie atașată protocolului.

Se declară întrerupere la orele 7 și 45 minute.

Președintele, având în vedere că o parte din experți și-a exprimat părerea hotărâtă, iar cealaltă parte - D-nii Margoci, Stepanov și Ivanovski nu sunt de acord cu această părere, cred că adunarea trebuie să admită ca protocolul are să cuprindă atât una cât și cealaltă declarație.

În timpul consfătuirii experților, dați-mi voie să trec la punctul următor al programului și să vă citesc următoarea adresă a "Uniunii Centrale a proprietarilor din Basarabia" scrisă pe numele președintelui Comisiei Agrare de pe lângă Sfatul Țării:

Membrii și candidații lor aleși de către Uniunea Centrală a proprietarilor de pământ din Basarabia în Comisiunea agrară de pe lângă Sfatul Țării, în totalitatea lor renunță de a participa la Comisie, convingându-se încă odată, că majoritatea membrilor din această Comisie aleși în Sfatul Țării și un reprezentant al Guvernului român, Filipescu, continuă să urmeze o direcție revoluționară bolșevică, abandonând total politica sănătoasă, ce urmărește binele comun al statului.

Tot odată credem necesar ca a vă încunoștiința, că Uniunea proprietarilor și-a ales Comisiunea sa agrară, cu scopul de a rezolva, în mod logic și sănătos principiile reformei agrare; această Comisie la timpul său va prezenta direct proiectul eliberat Președintelui Parlamentului Român.

Se alătură aici scrisoarea motivată, în copie rusească și românească, relativ la refuzul participării în comisie. Președintele. Director executiv. Secretar.

Președintele, Sunt nevoit a reflecta la aceasta, că reforma agrară poate fi rezolvată numai de către Sfatul Țării. Aceasta este prerogativa noastră conform înțelegerii încheiate cu Guvernul român în 27 Martie. Înconjurând Sfatul Țării, nici un proiect de lege relativ

la reforma agrară, nu poate fi aprobată.

Dep. Ergon, constată necesitatea de a se înțelege în chestia deciziei proprietarilor de pământ cu Consiliul Directorilor referitor la neadmisibilitatea de a prezenta direct înconjurând Sfatul Țării, proiecte de reforme agrare în Parlamentul Român.

Președintele a citit scrisorii explicative a Reuniunii proprietarilor de pământ (vezi anexa)

El, în calitate de președinte, trebuie să observe câte-va încorectități în scrisoarea explicativă. Aici se spune că Dep. Tudose amenință pe proprietari cu o noapte Vartolomei. Este neadevărat. Dep. Tudose a arătat că aranjarea chestiei agrare trebuie să meargă pe calea împăcării relațiilor dintre proprietari și țărani, și nu pe drumul prăpăstios, care ar putea conduce spre excese, în felul nopții de Vartolomei. Relativ la obiecția dep. Mincună "puțin" pe când A.B. Simina documenta, că declarația Sfatului Țării a dus la devastarea a 95% din toate moștile și la asasinarea a 10 proprietari, D-l Mincună a clarificat, că el a obiectat "slab" nu "puțin" iar aceasta s'a referit nu la numărul proprietarilor omorâți, precum e prezintă scrisoarea, ci a fost spus în sensul, că declarațiile reprezentantului Uniunii proprietarilor de pământ sunt "puține" "slab" argumentate. Cuvântarea D-lui Filipescu este asemenea încorectă și încorect redată; cred însă că D-l Filipescu, ca reprezentant al guvernului va reacționa personal.

Adresa și scrisoarea motivată a reuniunii Proprietarilor de Pământ vor fi transpuse Consiliului Directorilor iar persoanele atinse în ele pot să tragă la răspundere Uniunea pe calea legală.

Locul prezidențial îl ocupă vicepreședintele Dep. Erhan.

D-l Ceibidache, declară în numele experților: În vederea posibilității de a fi schimbate principiile fundamentale ale proiectului de lege la citirea a 2-a noi temporar ne luăm declarația dela ordinea zilei și o lăsăm la secretariat, până când va fi terminată citirea a doua.

Dep. Crigan, propune a întreprinde citirea a doua numai după ce va fi terminat proiectul de lege în întregime sau va fi stabilită o urmă de susținere.

Secretar Dep. Năstase, în calitate de secretar, nu-mi pot închipui ca cele întâmplate în comisie să nu fie redată prin protocol. În scopul conducerii reglementare a protocoalelor e neapărat necesar să cu-

prindă totul.

Profesorul Murgoci, spune, că dacă colegii lui experți își revoacă declarația, atunci el nu ea reflecta. De oarece experții retrag declarația numai temporar și condiționat D-l Murgoci își expune părerea personală în chestia de pe tapet.

Aici constatăm două laturi:

1) Rolul nostru de specialiști-sfătuitori. Lucrările Comisiei agrare sunt astfel regulate în cât ori și când putem pretinde, că părerile noastre să fie introduse în protocol chiar și în cazul dacă nu vor fi acceptate de către Comisia agrară. Noi putem face declarații separate după plac, nu aflăm însă potrivit de a critica hotărârile Comisiei de oarece rolul nostru este a da informațiuni și sfaturi; responsabilitatea hotărârilor și în general a reformei agrare, cade asupra noastră, membrii comisiei. Dacă e adevărat că colegii mei critica principiile stabilite, prin aceasta ei au trecut granița îndatoririlor lor; eu nu mă pot ataga lor și nu susțin declarația lor care, de altfel nici nu mi-a fost prezentată pentru subscriere.

2) Declarația se referă la chestia hotărâte până în prezent în ~~și~~ principiu; în privința aceasta nu numai nu mă atășez D-lor experți, ci merg pe față în contra lor. Principiile primite de către B-v. eu le consider acceptabile pentru ori și cine care dorește realizarea reformei agrare. În cât privește punctele raportului neacceptate de B-v. la deliberarea cărora foarte des eu am fost de părere contrară colegilor mei, presupun că nimeni nu că poate reproșa nimic: argumente "pro" și "contra" se văd în protocoale.

De altă parte cred că principiile, ce le-ați acceptat, nu zdruncinează marea proprietate, de oarece încă nu e stabilită o normă, care-i rămâne proprietarului afară de grădini, vii și altele. Pe lângă aceasta dacă la stabilirea amănunțită a tuturor punctelor se va lua în considerare proiectul meu, veți constata; că pentru organizarea instituțiilor economice și gospodărești, eu prevăd lăsarea pământului în măsura pe care comisia de expropriere o va accepta ca strict necesară pentru instituțiunea relativă.

Mai departe nu sunt de acord cu colegii mei nici în privința, că continuând munca în direcția întreprinsă, B-v. ați provoca periclitarea bogățiilor țării și a reformei agrare. Dacă s'ar atribui importanța acestor fel de declarații nehotărâte, pe lângă principiile destul

de largi, pe care le-ai primit, aceasta ar însemna, că noi nu vom putea realiza nici când, nici un fel de reformă agrară. În deosebi mă surprinde, că reprezentanții socialiștilor-revoluționari, cum este D-l Moghileanschi, afirmă că prin primirea acestor principii și în deosebi neacceptând punctul relativ la sfecla de zahăr, pe care o pot cultiva cu succes și țărani, s'ar zdruncina aproape, s'ar aduce la nimicirea până starea țării.

D-l Gelibidache, Profesorul Murgoci a calificat declarația noastră drept protest. Aceasta este o declarație nu un protest.

Președintele, În interesul conducerii reglementare a protocoalelor vor fi introduse toate declarațiile făcute și se va menționa, că expediții revocă declarația lor până la terminarea citirii a doua. Dep. Crigan a propus, că înainte de a întreprinde citirea a doua, să se stabilească norma relativă la neinstruinarea. Aflați necesar să decideți îndată asupra acestei propuneri?

Dep. Tigăno, S'a elaborat un program de zi hotărât, în conformitate cu care se intenționa a vă face cunoscute principiile fundamentale ale proiectului de lege, redactate prin comisia juridică.

Mai departe se intenționa să se păsească la formarea fondului statului mai întâiu apoi la norme. Ordinea stabilită a fost următoare:

- 1) Chestia lichidării proprietății mari.
- 2) Despre formarea fondului de pământ și încorporarea în el a tuturor pământurilor: mănăstirești, bisericesti și altele.
- 3) Despre normele ce urmează a se lăsa proprietarilor.
- 4) Despre normele de improprietărire.

V-ași ruga să nu incurcați acea tă ordine. De aceea propun să fie în punctul următor chestia pământului mănăstiresc, crăgenesc etc. Trebuie deocamdată să ne ținem de a stabili norme, de care chestia este cu mult mai complicată decât își închipușese mulți. Va trebui de pildă să stabilim criterii drept care pot servi normele de alimentație și norma de muncă și așa mai departe. Chestia reclamă raport minutilor. Trebușe înconjurată metodele prea primitive. Dacă D-v, veți decide prin mijloace atât de primitive, se pot provoca greșeli enorme. De aceea propun să se mai aștepte puținel cu chestia normelor.

Dep. Crigan, Dacă D-l Tigăno este de acord ca a doua citire să fie la urmă; nimic n'an de reflectat. Afirm însă că nu trebuie să întârziem

prea mult, ci să decidem mai repede și productiv. Noi revizuiam un proiect elaborat în Petrograd, mergem pe urmele lui, dar n'am produs apă aproape nimic noi înșine. Acest proiect este compus pentru Rusia, nu pentru Basarabia, afară de aceea mai sunt alte proiecte mai potrivite cu condițiile noastre. Cred, că de oarece noi eu sufletul și sentimentele noastre suntem mai aproape de România există deja câteva proiecte compuse de persoane cari cunosc nevoile și țara noastră, ar trebui să luăm pe unul dintre aceștia de baza muncii noastre. Atunci noi mergem pe drumul drept, fără a mai avea discuție și proteste din partea experților, cari cunosc bine Rusia, însă prea puțin Basarabia. Astfel există de pildă, proiectul Garoflid, care se potrivește cu condițiile noastre și sunt convins, ar fi primit fără discuție. Încă o dată propun să ne apucăm de proiecte românești și nu de ori-ce altele.

Dep. Țiganco. Începem să ne temem de toate; la început ne-am temut de anăgire, apoi de socializare iar de acum ne temem de influența străină. Prevăd că în privința chestiei dela orăneza zilei relativ la pământurile mănăstirești și altele; nu dispun de nici un raport nici rusesc în general nici românesc, ci este numai unul curat local-Basarabean. Eu am cercetat bărbăți, care cunosc bine Basarabia și sunt competenți în chestia aceasta și i-am rugat să-mi răspundă la următoarele întrebări:

1) În ce întindere se află în Basarabia și unde (amănunțit) pământuri mănăstirești, bisericești, ale statului și publice.

2) Despre dreptul de proprietate și felul de folosință,

3) Posibilitatea principală de a fi instrăinate pe seama fondului statului și toate acelea părți de cultură, cari trebuiesc conservate. Toate întrebările acestea se referă exclusiv la Basarabia nu la Asia sau România, cum spune dep. Crihan și această chestie atîngătoare în întregime Basarabia, eu propun să fie pusă la ordinea zilei.

Se decide încheierea discuției.

Locul prezidențial îl ocupă Dep. Țiganco.

Se deliberează chestia privitoare tipărirea materialului și lucrărilor Comisiei agrare.

Dep. Minciună. În ședința trecută nimeni n'a obiecționat în contra propunerii mele referitoare la necesitatea tipării unui organ propriu, în care să apară tot materialul Comisiunii agrare, precum și rapoartele speciale și părerile asupra chestiei agrare. S'a propus

numai ca toate acestea să se editeze drept adaus la gazeta "Sfatul Țării". Eu cred însă că aceasta nu ne-ar costa mai puțin, decât editarea unui organ propriu, de carece materialul se dă oricum gratuit iar pentru hârtie și tipografie e de plătit în ori-ce caz. De aceea propun a se edita organul propriu, în forma unui jurnal sau revistă săptămânală, în care să apară materialul comisiei și articole speciale în limba rusească și românească.

Dep. Grossman, propune tipărirea materialului în broșuri speciale numindu-le "Lucrările Comisiei Agrare a sfatului Țării", Să fie însă editate aceste lucrări nu în forma unei reviste săptămânale periodice, ci în măsură pe cât vor fi terminate lucrările vre-unui resort.

Dep. Minciuță, insistă asupra propunerii de a se edita un jurnal periodic, de carece e nevoie ca raporturile să fie tipărite la timpul său și imprăștiate atât la noi cât și dincolo de Prut, unde nu se ști nimic precis despre mersul lucrărilor noastre și de aceea se oferă teren larg provocăției.

D-1 Stepanov, propune să fie recunoscută în principiu necesitatea editării materialului comisiei, iar felul editării, fiind curat tehnic, să fie încredințată spre elaborare prezidiului. Materialul se tipărește în măsură ce se adună și se pune în vânzare.

Se pun la vot două propuneri:

- 1) A se edita materialul în formă de jurnal săptămânal periodic.
- 2) În formă de colecție în măsura terminării vre-unui capitol al lucrărilor.

Cu majoritate de 13 voturi în contra la 5 se decide editarea în formă de colecție.

Președintele, publică o declarație extraordinară a Dep. Tudose.

Rog să nu fiu refuzat de a face declarație în chestia observării scaderii plății de arendă în gazeta "Svobodnaia Măslia" No. 344 dela 5 Iulie dela 43 r.75 cop. la 31 r.25 cop.

D-1 Topor declară că aceasta nu e o declarație oficială și circule iar însă nu există relativ la arendă.

Ședința se inchide la orele 9 și 30 minute seara.

PREȘEDINTELE COMISIEI

(M) Drihan

H de
gicole
to de către

SECRETAR

(M) Minciuță

al Comitetului Agrar și Statului Târcii din
5. Iunie 1918.

Sedința se deschide la orele 5, seara sub pre-

ședința, ~~Președinte~~ d-lui T. V. Tăzârco.

- Programul zilei: §1. Citirea ^{procesului verbal al} ~~protocoului~~ (sedinței 20.
§2. Declarație ~~privind~~ ^{privind} programul relativ la
adresa motivată a „Uniunii Proprie-
tarilor de Pământeni”
§3. Amintirea în cetera a doua a hotărâ-
rilor fundamentale a raportului despre
lichidarea mării proprietăți ~~de pământ~~
§4. Raport în linii generale despre pă-
mânturile:
a) mănăstirești
b) statului
c) bisericesti
d) orășenești și publice.
§5. Chestia tipăririi materialului și
lucrurilor comisiunii agrare.

§1. Se citește și ^{se} aproba ^{procesul verbal al} ~~protocoulul~~ (sedinței = 200) scris în ro-
mânește.

Al. Kossowici, în numele unei părți a specialiștilor, face
o declarație excepțională:

Comisia Agrară a terminat deslătoreala în uncea din cele
mai importante părți a muncii sale, relativ la formarea unui
fond de pământ, prin ~~capătarea~~ ^{capătarea} ~~fi~~ ^{fi} a pământurilor de
proprietate particulară pre împărțirea lor populației agricole
~~și~~ muncitorilor. Hotărârile fundamentale, acceptate de către

Comisiei, și nici un caz nu pot fi împărțite din pădure, și noi considerăm de datoriu neamului de a reflecta acum încă odată în modul cel mai categoric în contra hotărâții în întregime, cât și în parte. Supracum reieșă din protocoale, și, specialități, din sedință în sedință, dela hotărâre la hotărâre, au înțeles cu deosebire consecvență asupra naturii complicate a chestiei / asupra importanței / speciale în viața țării, de o parte, iar de altă parte asupra zdroncinării depline a acestei vieti și stabilirii și organizării statului. S-a relevat, ca întâia condiție a introducerii reformei agrare cu succes, relația strictă între țărănii și trebuștele în viața față de întreprinderile culturale agrare de tot soiul; s'a relevat necesitatea introducerii reformei în mod treptat și consecutiv. Comisia a pornit pe altă cale. Ea lichidează (în parte) de odată în întregime gospodăria marei proprietăți, neopriindu-se nici față de gospodăria condusă în contul ei, cu inventar propriu, ba chiar condusă de model și intensiv, neopriindu-se nici la împărțirea gospodăriilor de sfeclă de zahăr, de semințe și chiar de reproducători.

Considerăm de datoriu noastră a declara în fața Comisiei, că reforma, după părerea noastră, să nu fie introdusă pe aceste baze de carece și ar înțeti numai zdroncinarea țării, și ar amenința cu scădere și mai departe producția și și ar duce țara la decadentă."

Subscriși: 1. T. S. Kossowici, 2. N. K. Moghilianachi, 3. F. F. Popoga, 4. L. E. Litinski, 5. K. E. Lurov, 6. S. O. Topor, 7. K. A. Tufescu, 8. D. J. Celebidaki.

Rep. Puzdugan - "În vetera, că experții sânt chemați să și exprime numai o părere obiectivă, nu să sustină partide și să și interese în chestia de față (proprietarii), protestez ~~și~~ ~~contra~~ ~~ra~~ ~~acestei~~ ~~fel~~ ~~de~~ ~~declarații~~ și afirm, că nu avem nevoie de astfel de experți, cari voiesc să ne conducă, de căpăș pătoreș, ei pot să plece de aici, iar declarația, ce au făcut, nu are loc în protocol. Aceasta e - o provocatie."

Președintele - "Protestez ~~și~~ ~~contra~~ ~~declarației~~ lui Puzdugan. Simic ofensător, nici sprijin pentru unul sau alt partid, cu atât mai puțin unu de provocatie în declarația

doi experți, nu este.

Dep. Pădure - "Nu știu, dacă va fi anarhie, vor ieși specialiști în faza timpurilor?"

Dep. Rău - "Roș să se fidece acțiunea dep. Burdugan și să se facă în protocol." (Zgomot)

Președintele - "Roș să vă liniștiți; nu pot să conduc ședința într-un astfel de impreguiari. Dacă nu dați posibilitatea oratorilor să-și exprime părerile, voi fi nevoit să mă cobor de pe catedra prezidențială și să părăsesc ședința. Protestez ~~și~~ contra procedurii în felul acesta a deputaților."

Dep. Puciuscan - "Nu voi atinge declarația experților, mă referes numai la acțiunea dep. Burdugan. În calitate de reprezentant al fracțiunii țărănești, - sperând că sunt de acord cu mine și colegii din fracție - declar, că nu împărtășim părerea dep. Burdugan și privim cu totul altfel la părerea experților."

A. Celebidaki - "Dep. Burdugan a aruncat în fața experților o învinuire serioasă. Comisia trebuie să se exprime, susține pe dep. Burdugan sau nu. În caz afirmativ, noi ne îndepărțăm îndată."

V. I. Kosovici - "Noi ~~nu~~ ^{nu} dăm tot sprijinul posibil, dorim, însă, ca puinca noastră să fie respectată și să nu fim tratați, cu învinuiri și bânelări nebazate."

Dep. Crigan - "Comisia lucrăcapă de peste 2 luni și în timpul acesta nu cunoscuseră decît de hotărât părerile experților și deputaților. Și e clar, că nici acestea, nici celelalte, nu se înțeleg unul pe altul. Experții cred, că hotărârile fundamentale ale proiectului de lege, propus de către prezidiu, aparut din partea lor, va fi primit în întregime. Însă Comisia a primit acest proiect astfel, precum a aflat ea de bine. Cea mai vie discuție a fost provocată în privința gospodăriilor de cultură: experții susțineau, că ele trebuie susținute în întregime, noi n'am fost de acord cu ei. Însă ^{la} forma următoare noi n'am afirmat, că gospodăriile de semințe și altele n'ar rezista un oglov economic social, am privit însă chestia din alt punct de vedere. Căci, având experții părerea lor, putem să ne-o avem și noi pe a noastră. Noi am afirmat relativ la go-

gospodăriile de specie de zahar, că nu trebuiau sustinute, dar noi ne-am condus de practică, care a constat în România și alte țări, că specia a fost cultivată și specia poate fi cultivată de către țărani. Despre gospodăriile de semințe și reproducători, nu am afirmat, că ele nu ar fi necesare. Am spus numai, că ele vor aduce folos real țărănimii numai atunci, când se vor afla sub supravegherea statului, care le va pune spre lucru la dispoziția specialiștilor. Am dovedit atunci cu exemplul d-lui Rosovici, că agriculturile, puse sub îngrijirea specialiștilor, au fost conduse cu mult mai bine și au adus folos mai mare populației, decât cele particulare. Astfel, noi am susținut, că aceste gospodării au să treacă la dispoziția fondului, n'am afirmat însă, că ele vor fi împărțite. Asemenea relativ la gospodăriile de model. Noi am recunoscut și recunoaștem pe deplin, că ele au o importanță mare, însă noi presupunem organizarea lor în alt fel, decât experții. Noi afirmăm, că în fiecare plată se poate organiza o gospodărie de ^{experiență} sub supravegherea specialiștilor, și astfel de gospodării, în extensiunea lor aproximativă celor țărănești, aduc un folos neasemănător mai mare, decât cele enorme în extindere și de proprietate particulară. În consecință, judecând cu toată sinceritatea, noi n'am procedat în contra D-voastră, noi am decis numai chestia din punctul nostru de vedere, neputând primi hotărârea în sensul, precum s'a spus, deoarece sub punctele acelea ar fi trecut un teritor enorm de pământ mai bun, care ar fi ramas în mâinile proprietarilor. E natural, că în aceasta noi n'am putut fi de acord.

Nai departe au demonstrat experții, că dacă aceste gospodării vor fi luate, va scade producția țării. Deja atunci am adus dovezi destul de convingătoare, că experții nu sânt în drept nici aici. Presupunem, că proprietarul dispune de 1000 deținute de pământ. El nicicând nu va cultiva toată această moșie, - ci ca 1000 deținute se cultivează, restul rămâne pustiu. În cazul însă, dacă trece în mâinile multor agricultori, nu încap în două săptămâni, că tot acest teritor, în întregime, va fi lucrat. De aici, se înțelege, producția pământului poate numai să se ridice, în nici un caz nu să

scadă. Dar dacă am chiar ³presumpțiune, că acest pământ ar da
în mâinile țărănilor nu veni mai nic, nici atunci statul
nu ar renunța să piardă, deoarece de prezent venitele, ce
veniu în buzunarele proprietarilor, nu se cheltuesc lin
și în țara noastră, ci în străinătate. Țărănimca
nu va proceda astfel, prin urmare va înmulți venitul țării
sile, nu străine.

Nu înțeleg, la ce atâta discuție. Dvoastră, d. experți,
sprijiniți-ne, și noi în vom mulțămii sincer pentru sfa-
turile, ce ne dați, arătându-ne însă călea dreaptă, pe care să
ajung la liman. Ne-ați sfătuit, noi nu v'am priceput,
am procedat altfel și - ce să faci? Trebuie să vă împăcați
cu situația, - pentru hotărârea noastră, noi răspundem.

Ați spus câte date mai mult, decât se aștepta, ca dela experți.
Dvoastră așteți să ne dați informații, ne puteți sfătui într-
sua altă direcție, când însă ați întreprins un pas politic,
care ne-ar putea împiedeca în munca noastră, nu e de
mirat, că unii deputați sau lăsat răpiti de temperament
și au spus, eventual, și ceva de prisos. Nu e nevoie de
ceartă, dar specialiștii trebuie negați, și nu întreprindă
fapte politice, cari ne-ar putea dăunara nouă.

D-voastră, d-lor experți, a fost, că ați apărut un proiect ne-
sistemizat și nepotrivit împrejurarilor locale. Când dvo-
stra ați afirmat, că trebuie lăstate toate pământurile întregi,
noi am contrazis, că trebuie luate toate pământurile în fon-
dul statului și din ele să se excludă gospodăriile de acultură, cu
form. necesare țării.

Precedințele - Conflictul de astăzi are două părți:

1. Declarația experților, pe care sînt în drept a o face, și mire
supusă deliberării, ci se trece direct în procesul-verbal
2. Cu ocazia declarației dlor experți, sa întâmplat o pășire in-
corectă din partea dep. Puzdagan, care trebuie judecată. De aceea
declaram o întrerupere, cu scopul, să aducem hotărâre privitoare la
acțiunea dep. Puzdagan.

De Celebidaki - În partea din urmă a vorbirii sale, dep.

Orașan a citit drepturile expertilor în comisie. Din vorbele sale reiese, că expertii sânt oarecum carte de informare, care are să răspundă, deproce este întrebată. Președintele Comisiunii Agrare a primit astfel chestia, când nu s-a învitat pe noi: ne-a propus să facem rapoarte și noi - învitat la confătuiri. Rog să ne clarificați; dacă presupuneți, că noi nu suntem o carte de informație, cred, că aproape nimeni dintre noi nu va mai rămâne în Comisie.

Președintele explică, că expertii sânt chemați cu drept de vot consultativ.

Se declară întrerupere la orele 6 și 5, 55 și 10 min. seara.

Sedința se redeclină la orele 7 și 10 min.

Dep. Bucușcan - în numele fracțiunii țărănești declară, că dep. Gurdugan trebuie să-și ceară scuze pentru cuvintele spuse la adresa expertilor: „provocare” și „de astfel de experti nu avem nevoie”.

Dep. Osican - în numele membrilor blocului moldovenesc declară, că deputații blocului, fiind responsabili pentru proiectul de lege în fața poporului, a Statului Țării și a Guvernului Central, consideră, că o astfel de declarație a expertilor, cari nu sânt responsabili în nici o direcție pentru hotărârile comisiei, corespunzătoare direct intereselor proprietarilor, nu poate fi introdusă în protocol. Declarația expertilor poate avea loc numai la finele tuturor lucrărilor comisiei în chestia agrară.

Dep. Minciuță - Dep. Osican a uitat să arunce o hotărâre a fracțiunii țărănești, ca declarația expertilor să fie în întregime omisă din protocol. Ea e cu totul de prisosă și nepotrivită, de oarece toate fiărările precedente ale expertilor au figurat în protocol.

În numele minorității prăpote dep. Gromman - Mr. deputați. Comisia Agrară are devise generale, conducătoare, dar în fiecare grup, în fiecare fracție sânt diferite curente, uneori diametral opuse. Grupa propusă în decidența chestiei agrare în are motivele ei hotărâte, alte grupuri - contrare, țărani vechi să ia mai mult, proprietarii să dea cât se poate de puțin. Este însă a treia grupă, - nepărținătoare și neinteresată în sensul strict al cuvântului - aceștia sânt expertii. Ei umărăsc numai un scop, - binele comun, și-și depun toată munca, știința și energia spre deslegarea unei chestiuni atât de complicate, cum este cea agrară. Aceste persoane pot să aibă o specială venitate de autor: ei vor să rămână unele scrisse despre fiărarea lor, spre a se ști, că ei au prevăzut umărările rele ale reformei făcute în februar,

cum ați decis-o voi. Această este dreptul lor, această nu li se poate refuza, și noi, reprezentanții minorității, facem revocarea declarației, și rugăm a o menționa în protocol. Subsemnatii membri ai Comisiei Agrare consideră de datorie lor a declara, că în pârtașec pe deplin pârerea expertilor, exprimată în declarația specială prezentată astăzi

Scăliți: Dep. Grossman, Landau, Kozco, Almendinger, —

La deciz. unanim, de a reveni la orice dezbateri, în vederea, că reprezentanții tuturor partidelor s'au exprimat.

Dep. Puzdugan — Declar, că cuvântul „provocat” nu s'a referit la experti, iar cuvintele „se pot duce” în capul, dacă expertii inițiază asupra declarației lor în întregime, nu le pot revoca.

Dep. Kirovucov — Deci nu sânt de acord cu expertii, consider, că fiecare își poate exprima pârerea liber, și această trebuiește introdusă în protocol. Pârerea expertilor, în calitatea pârerii unei grupe separate, trebuiește relevată în protocol.

Președintele — După explicația dep. Puzdugan, cred că incidentul poate fi considerat încheiat. Poate declarațiile vor avea loc în protocol.

Dep. Lohan — Pentru o conlucrare limitată pe viitor, propun ca expertii să-și formuleze mai clar declarațiile. Li afirmă în declarație, că nici în întregime, nici în parte, nu sânt de acord cu hotărârile aduse de comisie. În capul acesta urmează, că expertii pot să plece, noi însă dorim să lucrăm mai departe cu noi împreună. Forma prezentă, în care e făcută declarația expertilor, poartă timbrul criticii asupra activității comisiei, ceea ce nu trebuie să cităm la loc. De aceea propun expertilor să-și expună principiile mai clar, nu să critice munca noastră.

Dep. Koissovici — Nu cuprinde declarația noastră nici un fel de critică, relativă la hotărârile comisiei. Noi am resumat numai toate pârerea noastră aici, expuse din parte-ne în comisie până acum. Noi relevăm, că greșala principală în hotărârea luată noi o constatăm în mimicierea gospodăriilor de cultură. Acetia gospodării nu vor fi menținute, ceea ce se va reflecta în mod păgubitor asupra vieții țării. Acesta este punctul nostru de vedere. Se poate să fie greșit, a fost însă datorie noastră de a-l exprima. Din nou repetăm, că aici nu e vorba de critică, ci noi ne reunim numai pârerea, expuse până acum.

Dep. Stepanov — Declarația fiindă făcută în numele expertilor, eu, în calitate de expert declar, că nu mă atasez pârerii expertilor.

Dep. Lohan — Lu ați considera că, declarația expertilor e făcută la locul ei, dacă expertii și-ar fi exprimat pârerea relativă la cele 6 puncte redactate din nou ale proiectului de lege. Dacă s'ar trage concluzia din declarația aceasta,

no revoci, că noi sântem pe calea unirii și a unității.

Al. Răușorici - „Nu a unirii și a unității, ci a decăderii și negării.”
Dep. Crigan - „Chestia proprietății n-are încă să fie terminată. Când vom în-
 cheia cu principiile, atunci vom vorbi despre gospodăriile de cultură și nu putem să
 stăm înaintea, care va fi hotărârea noastră. Dacă să dăm seama de hotărârile noastre,
 atunci putem să afirmăm, că am năvălit gospodăriile de cultură. Când vom fi ter-
 minat, năvălirea noastră, numai atunci veți avea dreptul să spunem, năvălirea-
 noastră, nici introduce în proiectul verbal.”

Președintele - „Eu personal nu pot accepta, ca orice declarație să nu fie în-
 dusă în proiectul verbal.”

Al. Răușorici - „Chestia primirii principiilor fundamentale ale proiectului de le-
 ge e ficită în programul zilei pe la punctul al treilea. De aceea ne putem
 retrage temporar declarația, până când punctele vor fi rezolvate în cetirea a
 doua. Noi considerăm, că hotărârile fundamentale sânt enunțate, dacă totuși,
 în contra așteptării, gospodăriile de cultură vor fi sustinute, vom întâmpina
 o astfel de hotărâre și ne vom revoca cu bucurie declarația de astăzi.”

Președintele - „Vreau să mi se comunice de către experți: cu ce argumente sânt în
 contra favorizării gospodăriilor de cultură.”

Al. Celedădăki - „Noi totdeauna am afirmat, că statul poate expansi gospodă-
 riile de cultură, nu trebuie însă să le înlocuiească și trebuie să le ajute atunci,
 când i se oferă posibilitatea și putința pentru scopul acesta.”

Dep. Bucușcan - „Deoarece declarația experților de prezent nu e făcută la timp,
 propun să fie lăsată în secretariat până la a 2-a cetire. Far dacă în cetirea a doua
 principiile fundamentale nu vor fi schimbate, atunci să fie atașată protocolului.”

Se declară întrerupere la orele 7 și 45 min.

§ 2. Președintele - „Având în vedere, că opoziția din experții și a exprimat
 părere hotărâre, iar cealaltă parte - d-ii Margoci, Ștepanov și Ivanovski nu
 sânt de acord cu această părere, cred, că adunarea trebuie să admită, că proto-
 colul are să cuprindă atât una, cât și cealaltă declarație.”

În timpul confirmației experților, datu-ni vre să trec la punctul următor
 al programului și să vă ceteresc următoarea adresă a „Uniunii Centrale a
Proprietarilor din Băștină” scrisă pe numele președintelui Comisiei Agrare
de pe lângă Statul Tării:

" Membri și candidații lor, aleși de către Reuniunea Centrală a Proprietarilor de Pământ din Basarabia în Comisiunea Agrară de lângă Sfatul Țării, în totalitatea lor renunță de a participa la Comisie, convingându-se încă odată, ca majoritatea membrilor din această comisie, aleși în Sfatul Țării și un reprezentant al Guvernului Român, Filipescu, continuă să urmeze o direcție revoluționară bolșevistă, abandonând total politica sănătoasă, ce urmărește binele comun al statului.

" Totdeauna credem necesar de a vă încunoștința, ca ~~Reuniunea~~ Reuniunea Proprietarilor de Pământ și-a ales comisiunea sa agrară, cu scopul de a rezolva, în mod logic și sănătos, principiile reformei agrare; ^{va prezintă} iminent, această comisie la timpul său proiectul elaborat din partea ei având să-l prezinte ~~prezidiului~~ ^{prezidiului} Parlamentului Român.

" Se atașază aici scrisoare motivată, în copie rusească și românească, relativ la refuzul participării în comisie. Președinte. Director executiv. Secretar."

Președintele: " Sânt nevoit a reflecta la aceasta, că reforma agrară poate fi rezolvată numai de către Sfatul Țării. Aceasta este prerogativa noastră conform înțelegerii încheiate cu Guvernul Român în 27. Martie. Înconjurând Sfatul Țării, niciun proiect de lege relativ la reforma agrară, nu poate fi aprobat."

Dep. Eohan - constată necesitatea de a se înțelege, în chestia declarației proprietarilor de pământ, cu Consiliul Directorilor, referitor la neadmisibilitatea de a prezenta direct, înconjurând Sfatul Țării, proiecte de reforme agrare în Parlamentul Român.

Președintele dă citire scrisorii explicative a Reuniunii Proprietarilor de Pământ (vezi anexa).

" Eu, în calitate de președinte, trebuie să observ câteva incorectități în scrisoarea explicativă. Aici se spune, că dep. Tudose amenință pe Proprietari cu o noaptea Partolomei. Lito neadevărat. Dep. Tudose a arătat, că aranjarea chestiei agrare în ~~se~~ trebuie să meargă pe calea împăcinerii relațiilor dintre proprietari și țărani, și nu ~~în~~ pe drumul pripășitor, care ar putea conduce spre eccece, în febul nopții de Partolomei. Relativ la obiecția dep. An-

ciună, puțin", pe când A. P. Linadino documenta, că declarația Statului Tărei a dus la devastarea a 95% din toate moștile și la asasinarea a 10 proprietari, dl. Minciu a clasificat, că el a obiectat "slab", nu, puțin", iar aceasta s'a referit nu la numărul proprietarilor omorâți, precum o presupune scrierarea, ci a fost spus în sensul, că declarațiile reprezentantului Reuniunii Proprietarilor de Pământ sânt "puțin", "slab" argumentate. Curăntarea dlui Filipescu este asemenea explicată, și a fost în corect redată, suși departe, cred însă, că dl Filipescu, ca reprezentantul Surocnului, va reaga personal.

"Adresa și scrierarea motivată a Reuniunii Proprietarilor de Pământ vor fi transmise Consiliului Directorilor, iar persoanele, aținse în ele, pot să tragă la răspundere Reuniunea pe calea legală."

Locul prezidențial îl ocupă vicepreședintele, dep. Erhan.

Dl. Celebidaki - declară în numele experților: "În vederea posibilității de a fi schimbate principiile fundamentale ale proiectului de lege la citirea a 1^a, noi temporar ne luăm declarația dela ordinea zilei și o lășăm la secretariat, până când va fi terminată citirea a 2^a."

Dep. Crigan propune a întreprinde citirea a doua numai după ce va fi terminat proiectul de lege în întregime sau va fi stabilită norma de sustinere.

Secret. dep. Văstase - "În calitate de secretar, nu-mi pot închipui, ca cele întâmplate în comisie să nu fie redată prin protocol. În scopul conducerii reglementare a protocoalelor e neapărat necesar să cuprindă totul."

Profesorul Murgoci spune, că dacă colegii lui experți își revoacă declarația, atunci el nu va reflecta. Deoarece însă experții retrag declarația numai temporar, și condiționat, dl Murgoci își expune părerea personală în chestia de pe tapet.

"Aici constat două laturi:

1. Rolul nostru de specialiști-sfătuitori. Lucrările Comisiei Agrare sânt astfel regulate, încât oriicând noi putem pretinde, ca părerile noastre să fie introduse în protocol, chiar și în cazul,

dacă nu vor fi acceptate de către Comisia Agrară. Noi putem face declarații separate după plac, nu aflăm însă potrivit de a critica hotărârile Comisiei, de oarece rolul nostru este a da informații și sfaturi; responsabilitatea hotărârilor și în general a reformei agrare, cade asupra noastră, membri comisiei. Dacă e adevărat, că colegii mei critică principiile stabilite, prin aceasta ei au trecut granița îndatoririlor lor; eu nu mă pot atasa lor și nu susțin declarația lor, care, de altfel, nici nu mi-a fost prezentată pentru subscriere.

2. Declarația se referă la chestia hotărâte până de prezent în principiu; în privința acesteia nu numai nu mă atasez dlor experți, ci merg pe față în contra lor. Principiile primite de către D-voastră, eu le consider acceptabile pentru ori și cine, care dorește realizarea reformei agrare. Tăcând priveste punctele raportului neacceptate de către D-voastră, la deliberarea cărora foarte des eu am fost de părere contrară colegilor mei, presupun, că nimeni nu va putea reproșa nimic: argumente „pro” și „contra” se văd în protocoale.

De altă parte cred, că principiile, ce le-ați acceptat, nu zdrușcă cineare marea proprietate, deoarece încă nu e stabilită o normă, care-i rămâne proprietarului, afară de grădini, vii și attele. Pe lângă aceasta, dacă la stabilirea amănunțită a tuturor punctelor se va lua în considerare proiectul meu, veți constata, că pentru organizarea institutiilor economice și gospodărești, eu preved lașarea pământului în măsură, pe care comisia de ^{expozitie} ~~studiu~~ o va accepta ca strict necesară pentru instituirea relativă.

Mai departe nu sânt de acord cu colegii mei nici în privința, că continuând munca în direcția întreprinsă, D-voastră ați provoca periclitarea bogățiilor țării și a reformei agrare. Dacă s'ar atribui importanță astfel de declarații nehotărâte, pe lângă principiile destul de largi, pe cari le-ați primit, aceasta ar însemna, că noi nu vom putea realiza nici când, nici un fel de reformă agrară. În deosebire mă surprinde, că reprezentanții socialistilor revoluționari, cum este dl. Moghilianschi, afirmă, că prin primirea acestor principii și în deosebire neacceptând punctul relativ la specla de zahăr, pe care o pot cultiva cu succes țărani, s'ar zdrușca aproape

s'ar aduce la nimicire, bunăstarea țării.

Al. Celedidaki - „Profesorul Murgoci a calificat declarația noastră drept protest. Aceasta este o declarație, nu un protest.”

Președintele - „În interesul conducerii reflecționare a proiectelor vor fi introduse toate declarațiile făcute și se va menționa, că experții revoacă declarația lor până la terminarea citirii a doua. Dep. Crigan a propus, ca înainte de a întreprinde citirea a 2^a, să se stabilească norma relativă la nemustrăinare. Iftat, necesar să decideti îndată asupra acestei propuneri?”

Dep. Tăganco - „S'a elaborat un program de zi hotărât, în conformitate cu care se intenționa a vă face cunoscute principiile fundamentale ale proiectului de lege, redactate prin comisia juridică.

„Mai departe se intenționa să se pășască la formarea fondului Statului mai întâi, apoi la norme. Ordinea stabilită a fost următoarea:

1. Chestia liquidării proprietății mari.
2. Despre formarea fondului ^{de pământ} Statului și încorporarea în el a terenurilor pământurilor: mănăstirești, bisericesti și alt.
3. Despre normele ~~nemustrăinării~~ și ce urmează a se lesa proprietăților.
4. Despre normele ~~impărțirii~~ de împărțitoare

„V-ați ruga, să nu încurcați această ordine. De aceea propun să fie punctul următor chestia pământurilor mănăstirești, orașenești, etc. Trebuie recomandată să ne ținem de a stabili norme, deoarece chestia este cu mult mai ^{complicată}, decât în închipușo multe. Va trebui de pildă să stabilim criterii ^{drept care pot servi} pentru ^{de muncă} normele ^{de muncă} alimentare și publice, normele ^{de muncă} și aș. m. d. Chestia reclamă raport minutilor. Trebuie încununurate metodele ~~precauționare~~ primitive. Dacă D-voastră veți decide prin mijloace atât de primitive, se pot provoca greșeli enorme. De aceea propun să se mai aștepte puțin și să se revină la chestia normelor.”

Dep. Crigan - „Dacă dl Tăganco este de acord, ca a doua citire să fie la normă, nimic n'am de reflectat. Afirm însă, că nu trebuie să întârziem prea mult, ci să decidem mai repede și productiv. Noi revizuirem un proiect elaborat în Petrograd, mergem pe unele lui, dar n'am produs aproape nimic noi însuși. Acest proiect este compus pentru Rusia, nu pentru Basarabia, afară de aceea mai

sunt alte proiecte, mai potrivite cu ^{conditiile} ~~relatiile~~ noastre. Cred, ca, deoarece noi ~~am~~ ^{cu} suferit ~~si~~ ^{si} sentimentele noastre sântem mai aproape de România, decât de Rusia, si deoarece în România exista deja câteva proiecte, compuse de persoane, cari cunosc nevoile si tara noastră, ar trebui să luăm pe unul din tre acestea de baza muncii noastre. Atunci noi mergem pe drumul drept, fără a mai avea discutii si proteste din partea expertilor, cari cunosc bine Rusia, însă poca putina Basarabia. Astfel exista, de pilda, proiectul Saroffid, care se ~~potriveste~~ ^{cu conditiile} ~~relatiilor~~ (noastre, si) sunt convins, ar fi primit fără discutii. Încă odata propun să ne apucăm de proiecte românești si nu de orice altele...

Dep. Tăganco - „Începem să ne temem de toate: la început ne-am temut de ^{anagore} ~~grandomania~~, apoi de socializare, iar de ^{acuma} ~~prezent~~ ne temem de ~~avere~~ influință străină. Previn, că în privința chestiei dela ordinea zilei relativ la pământurile mănăstirești si altele, nu dispun de nici un raport, nici ⁱⁿ ~~un~~ ^{general} ~~general~~, nici românesc, ci este numai unul, curat local, Basarabean. Eu am cercetat bărbati, cari cunosc bine Basarabia si sânt competenți în chestia aceasta, si i-am rugat, să-mi răspundă la următoarele întrebări:

1. În ce ^{intindere} ~~cantitate~~ se află în Basarabia si unde (amănunțit) pământuri mănăstirești, bisericesti, ale statului si publice;
2. Despre dreptul de proprietate si felul de folosință;
3. Posibilitate principială de a fi instrăinate pe seama Fondului Statului si toate acelea părți de cultură, cari trebuesc conservate. Toate întrebările acestea se referă exclusiv la Basarabia, nu la Asia sau România, cum spune ~~doz.~~ ^{doz.} Criban si această chestie, atîngătoare în întregime Basarabia, eu propun să fie pusă la ordinea zilei.

Se decide încheierea discutiei.
 Locul preidential îl ocupă dep. Tăganco.
 Se deliberează chestia privitoare la pămînturile si lucrărilor Căminiei Agricole.

dep. Tudor:

„Rog să nu fui refuzat de a face declarație în chestia
observării scaderii ^{pl. fi.} tarifului de arândă în gazeta „Svobodnaia
Măști” № 344 dela 5. Iulie dela 43 r. 75 cop. la 31 r. 25 cop.”

Al. Popov declară că aceasta nu e o declarație oficială
și circular încă nu există relativ la arândă

Sedința se încheie la orele 9 și 30 min. seara.

Președinte

Deputați:

Secretar:

P R O C E S - V E R B A L

Al ședinței 38-a a Comisiunii agrare dela 14 August 1918.-

Ședința se deschide la ora 6 seara, sub președinția D-lui Bucușcan.-

Mănduiala zilei : Continuarea discuțiilor asupra lotului de împărțire.-

Președintele Comisiei, D-l Tigance, face următoarea declarație:

D-lor membri ai comisiei, întâia adunare a comisiei agrare mi-a arătat o mare încredere, înfrăinându-mă cu un lucru peste seamă de greu și cu răspundere, anume cu conducerea alcătuirii legii agrare în interesul necroadelor Basarabiei noastre, obligându-mă de președinte al comisiei și de aproape conducător al ei.-

Chestia pământului, care în istoria întregii omeniri nici până acum nu este deslegată cu desăvârșire la vre-un popor, s'a înfățișat înaintea noastră în toată mărimea ei.- Oea dintâi nevoie care s'a ivit înaintea noastră a fost alcătuirea unui plan general al lucrului, sistematizarea lui, facerea raporturilor asupra chestiilor mari și chemarea unor specialiști ca colaboratori la lucrul nostru de obște, persoane pentru noi foarte prețioase pentru practica și cunoștințele lor în diferite specialități.-

Ori ce pas făcut de mine în această direcție a fost susținut mult de această comisie.- De comisie în mod sistematic a fost lămurite și deslegate cele mai mari chestii a prefacerii fundamentale a vieții sociale și economice din țara noastră.-

În atmosfera încordărilor peste măsură a minții și nervilor și ciocnirile nefârșite a intereselor de clasă diametral opuse unele altora, scopul nostru a fost împlăcit pe cât a fost cu putință a diferitelor interese ale țării noastre, iar răzunața noastră

PROCEED - VERBAL

Al ședinței 38-a a Comisiunii agrare dela 14 August 1918.-

Ședința se deschide la ora 6 seara, sub președinția D-lui Bucușcan.-

Mănduiala zilei : Continuarea discuțiunilor asupra lotului de împărțire.-

Președintele Comisiei, D-l Tigano, face următoarea declarație:

D-lor membri ai comisiei, întâia adunare a comisiei agrare mi-a arătat o mare încredere, însărcinându-mă cu un lucru peste seamă de greu și cu răspundere, anume cu conducerea alcătuirii legii agrare în interesul noroadelor Basarabiei noastre, obligându-mă de președinte al comisiei și de aproape conducător al ei.-

chestia pământului, care în istoria întregii omeniri nici până acum nu este deslegată cu desăvârșire la vre-un popor, s'a înfățișat înaintea noastră în toată mărimea ei.- Cea dintâi nevoie care s'a ivit înaintea noastră a fost alcătuirea unui plan general al lucrului, sistematizarea lui, facerea raporturilor asupra chestiilor mari și chemarea unor specialiști ca colaboratori la lucrul nostru de obște, persoane pentru noi foarte prețioase pentru practica și cunoștințele lor în diferite specialități.-

Ori ce pas făcut de mine în această direcție a fost susținut mult de această comisie.- De comisie în mod sistematic a fost lămurite și deslegate cele mai mari chestii a prefacerii fundamentale a vieții sociale și economice din țara noastră.-

În atmosfera încordărilor peste măsură a minții și nervilor și ciocnirile nesfârșite a intereselor de clasă diametral opuse unele altora, scopul nostru a fost îndeplinit pe cât a fost cu pu-

tră a fost, dorința sinceră că luând hotărârile noastre să ne bazăm pe interesele de obște ale statului intrupând totodată în aceste hotărâri și ideile dreptății sociale.-

Trecând primele etape ale lucrului său și respingând bărbătește toate loviturile care i se aduceau pe grupările din afară, care infățișau într'eu tot interesele unei anumite clase, comisiei agrare la sfârșitul lucrului ei, i se aduc grele lovituri, din însuși mijlocul ei introducând prin aceasta în lucrul ei elementul străin al politicianizmului și al unei purtări neîngăduite din partea unei părți din adunarea noastră, care se exprimă cu cuvinte aspre, ocări și amenințări la adresa celeilalte părți a Comisiei.-

Constantând cu mare părere de rău această atmosferă peste măsură de grea, care domnește în lucrul comisiei în timpul din urmă și perzând încrederea ei în asemenea condiții vom putea pregăti proiectul de lege de așa mare însemnătate urmând poruncii sin-cere a cugetului meu, depun înaintea adunării sarcina de conducător și președinte al Comisiei, ne mai putând lua asupra mea răspunderea de modul cum vor urma lucrurile.-

Dep. Buciușcan, propune să se aleagă un alt președinte.-

Dep. Crihan, arătând că în mijlocul comisiei se află fostul Ministru și Director de finanțe, om cu experiență și cunoștințe de tot felul ca bun român, -D-l Ioncu- propune ca să fie ales ca președinte al Comisiei agrare.-

Membrii din fracțiunea țărănească propune din nou candidatura D-lui Tiganco; deasemenea se propune candidatura D-lui Erhan.-

La întrebarea Președintelui, dacă D-l Tiganco mai vrea să candideze, după ce și-a dat demisia, D-sa răspunde că primește, dar va pune adunării mai multe condițiuni.-

Unându-se la vot toate aceste trei candidaturi se votează: pentru Tiganco, 14 Voturi; pentru Ioncu, 9 voturi și pentru Erhan, un vot.-

Dep. Grosman, spune că votarea să fie scoțită ca definitivă, și

P R O C E S - V E R B A L

Al ședinței 38-a a Comisiunii agrare dela 14 August 1918.-

Sedința se deschide la ora o seara, sub președinția D-lui Bucușcan.-

Mănduiala zilei : Continuarea discuțiilor asupra lotului de împărțire.-

Președintele Comisiei, D-l Tigancu, face următoarea declarație:

D-lor membri ai comisiei, întâia adunare a comisiei agrare mi-a arătat o mare încredere, însărcinându-mă cu un lucru peste seamă de greu și cu răspundere, anume cu conducerea alcătuirii legii agrare în interesul noroadelor Basarabiei noastre, obligându-mă de președinte al comisiei și de aproape conducător al ei.-

Chestia pământului, care în istoria întregii omeniri nici până acum nu este deslegată cu desăvârșire la vre-un popor, s'a înfățișat înaintea noastră în toată mărimea ei.- Oea dintâi nevoe care s'a ivit înaintea noastră a fost alcătuirea unui plan general al lucrului, sistematizarea lui, facerea raporturilor asupra chestiilor mari și chemarea unor specialiști ca colaboratori la lucrul nostru de obște, persoane pentru noi foarte prețioase pentru practica și cunoștințele lor în diferite specialități.-

Ori ce pas făcut de mine în această direcție a fost susținut mult de această comisie.- De comisie în mod sistematic a fost lămurite și deslegate cele mai mari chestii a prefacerii fundamentale a vieții sociale și economice din țara noastră.-

În atmosfera încordărilor peste măsură a minții și nervilor și ciocnirile nesfârșite a intereselor de clasă diametral opuse unele altora, scopul nostru a fost împlinit pe cât a fost cu putință a diferitelor interese ale țării noastre, iar năzuința noastră

tră a fost, dorința sinceră că luând hotărârile noastre să ne bazăm pe interesele de obște ale statului intrupând totodată în aceste hotărâri și ideile dreptății sociale.-

Trecând primele etape ale lucrului său și respingând bărbătește toate loviturile care i se aduceau pe grupările din afară, care înfățișau într'eu tot interesele unei anumite clase, comisiei agrare la sfârșitul lucrului ei, i se aduc grele lovituri, din însuși mijlocul ei introducând prin aceasta în lucrul ei elementul străin al politicianismului și al unei purtări neingăduite din partea unei părți din adunarea noastră, care se exprimă cu cuvinte aspre, ocări și amenințări la adresa celeilalte părți a Comisiei.-

Constantând cu mare părere de rău această atmosferă peste măsură de grea, care domnește în lucrul comisiei în timpul din urmă și perzând încrederea ei în asemenea condiții vom putea pregăti proiectul de lege de așa mare însemnătate urmând poruncii sincere a cugetului meu, depun înaintea adunării sarcina de conducător și președinte al Comisiei, ne mai putând lua asupra mea răspunderea de modul cum vor urma lucrurile.-

Dep. Buciușcan, propune să se aleagă un alt președinte.-

Dep. Crihan, arătând că în mijlocul comisiei se află fostul Ministru și Director de finanțe, om cu experiență și cunoscut de toți ca bun român,-D-l Ioncu- propune ca să fie ales ca președinte al Comisiei agrare.-

Membrii din fracțiunea țărănească propune din nou candidatura D-lui Tiganco; deasemenea se propune candidatura D-lui Erhan.-

La întrebarea Președintelui, dacă D-l Tiganco mai vrea să candideze, după ce și-a dat demisia, D-sa răspunde că primește, dar va pune adunării mai multe condițiuni.-

Punându-se la vot toate aceste trei candidaturi se votează: pentru Tiganco, 14 Voturi; pentru Ioncu, 9 voturi și pentru Erhan, un vot.-

Dep. Grosman, spune că votarea să fie socotită ca definitivă, &

Art. 4.- Asupra acestor hotărâri ale comisiei se poate apela la tribunal în termen de o lună de zile, după ce hotărârea va fi adusă la cunoștința persoanelor interesate.-

Art. 5.- Hotărârea tribunalului este definitivă.-

Art. 6.- După stabilirea existenței ambaticului sau a arendei conform art. 3, proprietarul ambaticilor sau arendatorului, va înainta "Comisiei pentru lichidarea ambaticurilor și arendelor cu termen îndelungat", o cerere în care își va exprima dorința de a răscumpăra fie în rate, fie dintr'o dată, pământul ce posedă.-

Observație: Pentru prezentarea acestor cereri se stabilește un termen de un an, după care ele nu se vor mai admite.-

Art. 7.- Pe baza acestei cereri, comisia va stabili, după o schemă financiară elaborată în acest scop, prețul de răscumpărare și-l va comunica părților interesate.-

Art. 8.- Dacă cererea este făcută și unei una din persoanele interesate și nici altcuiva în numele lor, nu va prăta o nemulțumire față de aceasta, atunci comisia îi va elibera celui care a făcut cererea, după ce acesta va ~~prezenta~~ prezenta chitanța de încasare a prețului de răscumpărare, un certificat de ambatic sau de arendă cu termen îndelungat.-

Art. 9.- În caz de nemulțumire, persoana interesată, are dreptul de a apela conform art. 4.-

Art. 10.- Pentru transformarea certificatului de răscumpărare într'un act de proprietate, el va fi înaintat notarului inferior spre a fi trecut la "Registrul notarial de imobile" și apoi notarului superior spre a fi întărit și inserat în "Registrul actelor de proprietate", căpătând astfel valoarea unui act de proprietate.-

Art. 11.- Dacă răscumpărarea se face în rate, atunci ambaticul sau arendașul, după ce vor prezenta o dovadă despre plata regulată a arendei și a inopozitelor, va căpăta un certificat provizoriu de ambatic sau arendă, în care se va menționa termenul de răscumpărare.-

Art. 12.- Proprietarul ambaticilor sau arendașul, după ce va

P R O C E S - V E R B A L

Al ședinței 38-a a Comisiunii agrare dela 14 August 1918.-

Sedința se deschide la ora 6 seara, sub președinția D-lui Bucușean.-

Rînduiala zilei : Continuarea discuțiilor asupra lotului de împărțire.-

Președintele Comisiei, D-l Tigance, face următoarea declarație:

D-lor membri ai comisiei, înțeleg adunare a comisiei agrare măcar să vă arătat o mare încredere, însărcinându-mă cu un lucru peste seamă de greu și cu răspundere, anume cu conducerea alestării legii agrare în interesul noboadelor Basrabiei noastre, obligându-mă de președinte al comisiei și de aproape conducător al ei.-

Chestia pământului, care în istoria întregii omeniri nici până acum nu este deslegată cu desăvârșire în vre-un popor, s'a înfățișat înaintea noastră în toată mărimea ei.- Cea dintâi nevoie care s'a ivit înaintea noastră a fost alestarea unui plan general al lucrului, sistematizarea lui, facerea raporturilor asupra chestiilor mari și chemarea unor specialiști ca colaboratori la lucrul nostru de obște, persoane pentru noi foarte prețioase pentru practica și cunoștințele lor în diferite specialități.-

Ori ce pas făcut de mine în această direcție a fost susținut mult de această comisie.- De comisie în mod sistematic a fost lămurite și deslegate cele mai mari chestii a prefecării fundamentale a vieții sociale și economice din țara noastră.-

În atmosfera încordărilor peste măsură a minții și nervilor și ciocnirile nesfârșite a intereselor de clasă diametral opuse unele altora, scopul nostru a fost împăcarea pe cât a fost cu putință a diferitelor interese ale țării noastre, iar năzuința noastră

tră a fost, dorința sinceră că luând hotărârile noastre să ne bazăm pe interesele de obște ale statului intrupând totodată în aceste hotărâri și ideale dreptății sociale.-

Trecând primele etape ale lucrului său și respingând bărbătește toate loviturile care i se aduceau pe grupările din afară, care înfățișau într'un tot interesele unei anumite clase, comisiei agrare la sfârșitul lucrului ei, i se aduc grele lovituri, din însuși mijlocul ei introducând prin aceasta în lucrul ei elementul străin al politicianismului și al unei purtări neingăduite din partea unei părți din adunarea noastră, care se exprimă cu cuvinte aspre, ocări și amenințări la adresa celeilalte părți a Comisiei.-

Constantând cu mare părere de rău această atmosferă peste măsură de grea, care domnește în lucrul comisiei în timpul din urmă și perzând încrederea ei în asemenea condiții vom putea pregăti proiectul de lege de așa mare însemnătate urmând poruncii sincere a cugetului meu, depun înaintea adunării sarcina de conducător și președinte al Comisiei, ne mai putând lua asupra mea răspunderea de modul cum vor urma lucrurile.-

Dep. Buciușcan, propune să se aleagă un alt președinte.-

Dep. Erhan, arătând că în mijlocul comisiei se află fostul Ministru și Director de finanțe, om cu experiență și cunoaștere de toți ca bun român, -D-l Ioncu- propune ca să fie ales ca președinte al Comisiei agrare.-

Membrii din fracțiunea țărănească propune din nou candidatura D-lui Tigance; deasemenea se propune candidatura D-lui Erhan.-

La întrebarea președintelui, dacă D-l Tigance mai vrea să candideze, după ce și-a dat demisia, D-sa răspunde că primește, dar va pune adunării mai multe condițiuni.-

Punându-se la vot toate aceste trei candidaturi se votează: pentru Tigance, 14 Voturi; pentru Ioncu, 9 voturi și pentru Erhan, un vot.-

Dep. Grosman, spune că votarea să fie socotită ca definitivă, &

plăti toate retele, va căpăta un certificat conform art.8.-

Art.13.- Cu permisiunea "comisiunii pentru lichidarea ambati-
curilor și arendelor cu termen îndelungat", certificatele pot
fi cedate altor persoanelor.-

Art.14.- Proprietarul ambaticar sau arendașul, în caz dacă
au dreptul de a fi înproprietăriți din fondul de pământ al ste-
tului, vor căpăta pământ numai după cereșterea arătată în art.3.

Art.15.- Pământurile ambaticare se vor socoti în loturi de
înproprietărire.-

Art.16.- Arendele cu termen îndelungat, se vor socoti în lo-
turi de înproprietărire numai în cazurile când arendașii vor
înainta despre ele cereri, conform art.6 și vor obține certifi-
cate conform art.8.-

*** După ce arendașul va căpăta lotul de înproprietărire, ce-
rerea conform art.6 nu se mai admite și certificatul de la art.8
nu se mai eliberează.-

Art.17.- Proprietățile ambaticare sunt socotite în norma
de pământ ce nu se expropriază, numai în caz când ele nu cad
sub prevederile art. (vii, livezi, pipiniere).--

Art.18.- Arendele cu termen îndelungat, ce cad sub prevederile
literei b, din art.1, se scot în norma de pământ ce urmează să
fi lăsată proprietarului.-

Art.19.- Până la rascumpărarea definitivă, raporturile între
ambaticari și arendași și proprietarii pământului, rămân cele
de mai înainte cu deosebire numai că plata ambaticoului și aren-
dei se face conform hotărârii făcute pe baza art.3.-

PROCES - VERBAL

Al ședinței a Comisiei Agrare data 23 Septembrie 1918.-

Ședința se deschide seara la ora 5 seara, sub preșidenția D-lui Crihan, vice-președintele Comisiei Agrare.-

Randăiala zilei: continuarea discuțiilor asupra raportului D-lui Filipescu despre așezământul de aducere la îndeplinirea legii agrare, numit "Casa noastră".-

Președintele, citește punctul 1 din raport.-

Dep. Stăvriev, e de părere că ar fi mai nimerit să se numească acel așezământ "Casa noastră de pământ", decât "Casa noastră".-

Dep. Nichitiuc și Bucinșcan, propune ca în loc de "Casa noastră" acest așezământ să fie numit "Comitetul central agricol".-

Dep. Găină, propune să se numească "Casa noastră".-

Dep. Osăetru, e de părere că mai bine s'ar numi "Casa fondului pământesc".-

Dep. Minciună, arată că nu are nici o importanță titulatura, pe care o va purta noul așezământ.- Găsește că cea mai nimerită denumire este cea din proiect "Casa noastră", având un caracter de familiaritate, care ar corespunde scopului ei, de a fi ori-când la îndemână țăranului.-

Dep. Brânci, găsește că nu e potrivită denumirea așezământului "Casa noastră", de care ce ar va trebui să emită obligații, care se vor putea vinde și negocia pe piețele străine.- Trebuie dat un nume, care ar putea cuprinde toată însemnătatea acestui așezământ.-

Dep. Răuco, propune ca așezământul care va duce la îndeplinirea legii agrare, să fie numit "Comitetul Basarabean, pentru aducerea de pământ populației muncitoare", și să îl doile chiar cuvin-

343-00
tul "săteni" să fie înlocuit cu cuvântul "muncitori agricoli, de
ocarece eu să primesc pământ numelui sătenii, dar și să orășe-
nii muncitori de pământ precum și alții.-

Dep. Harbuz, propune ca "Casa noastră" să fie numită "Casa ob-
tească de pământ a regiunii Biserabiei".-

Comisia respinge toate propunerile făcute în privința schim-
bării numelui "Casei noastre" și înlocuind cuvântul săteni cu cu-
vântul muncitori agricoli, votează cu unanimitate de voturi,
punctul I-ii, în următoarea redacție a proiectului raportului:

"Pentru buna conducere a exproprierei, pentru organizarea agri-
culturii, pentru trecerea la muncitori agricoli a pământului din
fondul rural și în genere pentru aplicarea reformei agrare se în-
ființează o instituție specială de stat, sub numele "Casa noastră

Președintele, citește punctul al II-lea din proiect:

Dep. Năstase, e de părere că ultimele cuvinte ale punctului 2,
și anume: "lucrând conform principiilor și legii reformei agrare
făcute de Sfatul țării"; sunt de prisos, fiind-că se înțelege că
această instituție va trebui să lucreze conform legilor de refor-
mă agrară care o crează.-

D-l Filipescu.- Dacă Sfatul țării, face o singură lege pentru
expropriere, pentru lotizare și pentru instituție care lo adminis-
trează, atunci părerea D-lui Năstase, e întemeiată.- Dar dacă se
fac legi separate pentru fiecare din aceste operațiuni, atunci
trebuie menținut alineatul dela finele punctului 2.-

Dep. Retea, găsește de prisos punctul 2, de oarece "Casa noas-
tră", ca organ al statului nu poate să fie altfel, decât persoană
morală, ca și statul din care ar face parte.-

D-l Filipescu.- "Casa noastră" nu e o instituție propriu zisă
de stat, ci o instituție particulară, care lucrează independent
de Ministere și are numai raporturi de serviciu cu celelalte ins-
tituțiuni.-

Dep. Bucinșcan, se asociază la părerea D-lui Retea, susținând
că punctul 2, repetă cele cuprinse în punctul întâi, unde s'aspu-
ne că "Casa noastră" este o instituție specială de stat, deci este
implicit persoană morală.-

Domnul Filipescu, susține că nu e fondată opinia celor care cred că punctul 2, repetă cele cuprinse în punctul 1 din proiect. În punctul 2, s'ar vrea să lămurească caracterul "Casei noastre". - Am arătat că e persoană juridică, așa că poate să trăiască juridicasta singură. - S'ar zis că e autonomă ca să se știe că ea nu va depinde nici de centru și nici de directorate. -

Dep. Tudose, e de părere că chestia e lămurită și că s'ar putea păși la votare. -

Dep. Galitchi, e de aceeași părere. -

Dep. Stăvriev, găsește că punctul 2 e bine alestit, dând o largă autonomie "Casei noastre" și făcând-o să aibă personalitate juridică. -

D-l. Georgescu-Vrancea, arată că din economia întregului proiect rezultă că "Casa noastră", nu face parte din vre-un Minister sau Directorat, că să beneficieze de personalitate juridică în acestor cazuri, că este un organism mai neutru decât ori ce instituție sau amestec al statului. - Cu toate că trebuie să aibă personalitate juridică, ea să poată fi înțelesă valabil, ea să poată sta în justiție, sau în raporturi cu alte organe ale statului. - În România personalitatea juridică se dobândește prin votul parlamentului. -

Prin urmare va trebui special votată de Sfatul țării, personalitatea juridică a "Casei noastre", mai ales legea grădinarilor să fie definitivă, după ce va trece prin Sfatul țării. -

Se pune la vot punctul 1 al doilea din proiect, în următoarea redacție: El va fi persoană juridică și se va bucura de o largă autonomie, lucrând conform principiilor și legii reformei grădinarilor făcute de Sfatul țării, care se primește cu majoritatea de voturi obținându-se trei. -

Președintele, citește punctul 3 din raport:

Dep. Cocorlă, întreabă din care compozet al Sfatului țării, se vor face legile, care să intre în consiliul de administrație al "Casei noastre" ? -

Președintele Crăin, din reticulul Sfatului țării, care va vota legea grădinarilor. -

Dep. Budisteanu, întreabă cine se vor trimite ca reprezentanți

344

agriculturii și a finanțelor în consiliul de administrație,

al "Casei noastre" ? -

D-l Filipescu, Directoratele respective din Basarabia - Dep. Bucinșean, arste că ar fi bine să prevadă numai cât timp vor sta reprezentanții Sfatului țării și ai zemstvelor în consiliul de administrație al Casei noastre, de oarecoplecare legii agrare, poate să dureze 10-15 ani. - Să se specifice numai câți proprietari pot fi trimiși din partea zemstvelor și ar fi bine să nu fie decât un singur reprezentant. - Alegerea la zemstve, să se facă cu vot universal și cine intrungește mai multe voturi. - Mai bine ar fi să nu se trimită reprezentanți din zemstve ci numai din Sfatul țării. -

D-l Filipescu. - Nu putem prevedea în lege toate amănunturile de aplicare a dispozițiilor ei. - Acestea se va putea face printr-un regulament în care să se prevadă timpul cât să funcționeze reprezentanții Sfatului țării și ai zemstvelor în consiliul de administrație al Casei noastre. - Apoi acolo ar să se facă vorbire cum ar să fie și ei, cu ce număr de voturi, etc. -

D-p. Stavriov, nu cred că numărul persoanelor care compun consiliul de administrație e prea redus, așa că nu vor fi de ajuns unii din membri fiind delegați în diferite comisii, alții schimbându-se sau lipsind; așa că s'ar putea crește numărul lor la 15, sau chiar la 27. - În acest din urmă caz, ar trebui ca 20 să fie trimiși de Sfatul țării. -

D-p. Brinici, propune ca consiliul Casei noastre, să fie compus din 27 de membri, de oarecaceast consiliu, va trebui să aibă mai multe sub-comisii. -

D-p. Năstase. - Sunt contra măsurilor de a se mări numărul membrilor consiliului de administrație al Casei noastre, ceea ce ar îngreuna și face să se târăgânce lucrările. - Susțin să se mențină numărul din proiect cu schimbarea să fie numai din Sfatul țării nu și din zemstve. -

D-l Filipescu. - Nu mă opun ca să se mărească consiliul Casei noastre la 11 sau la 15 membri, numai să știți că eu cât numărul

345

membrilor va fi mai mare cu atât se va forma cu greu o majoritate, prin faptul că și quorumul membrilor, care trebuie să fie prescruși să mărească. - Să știți cu toții că în consiliile cu mulți membri, fie care se bazează pe venirea celuiilalt la ședință și lipsaște. - Si nici nu vă închipuiți câtă pagubă va aduce amănărilor consiliului, care nu v. putea lucra nefiind în număr. - Tin însă cu zărnstvele să-și aibă și ele reprezentanți în consiliu, în diferent cați, între care să fie și un mare proprietar, ca să fie și el ascultat când se vor desbata chestiuni, în care sunt în joc interesele clasei lor. -

Dep. Rătes, spune că ori ce țezământ nu e bine să fie compus din prea mulți membri, căci atunci fiecare caută să mute lucrul din spatole lui pe spatole altuia. - Adunările lor se prafec adeseori indiscuții nesfârșite și trebură nu sporăște. - Sunt de părere că Sfatul țării trebuie să fie reprezentat măcar prin 5 membri, iar nu prin 2. - Zărnstvele, greu vor putea fi reprezentate deosebit, și crede că în această privință comisiile trebuie să se mărginească la reprezentanții Sfatului țării, care sunt totodată și reprezentanții poporului. -

Dep. Minciuță, spune că de oarece "Casa noastră", are să fie un org n central, membrii consiliului n'au să se poată înprăști în comisiile mici prin țară, spre a aduce la îndeplinire însuși legea agrară. - Pentru acest lucru se cer specialiști: ingineri, juristi, etc., ceea ce ar fi greu să-i găsești într-o deputație a Sfatului țării, și pentru această n'ar ajunge nici chiar toți deputații Sfatului țării. - Rămân deci ca însuși consiliul casei noastre să se îngrijosească de toți acești specialiști. - De aceea D. se socotește suficient numărul de 9 membri, înrăt de reporter, doar numai că cei 4 membri propuși să se lăngă de zărnstvele de voloste ar fi mai nimerit să se lăngă tot din Sfatul țării, fie când la un loc cu cei 2 membri propuși de reporter 6 membri din Sfatul țării. -

Dep. G. Iitchi, susține părerea D. p. Minciuță, dar totuși propune ca numărul membrilor în consiliul casei noastre să fie de 11

345-00

Procedintele, aduce pilda din trecutul propriet al vintei Di-
rectoratului Basarabia si alteorgano, cand din cauza membrilor
proa multi, lucrul se face foarte greu si adesea se intrebuint
cite-va sedinte numai pentru discutii, pana ce se hotara ceva.

Mai ales era greu sa se aduna quorumul. - Sustine parerea ca
numarul membrilor casei noastre sa fie redus, dar putea sa fie 24
chiar 7, dar D-sa se invocata si cu 9, insa nu mai multi. - Zomst
viele de voloste sa nu aleaga direct, ci numai Sfatul tarii, Di-
rectoratele de finante si agricultura, tsaia atunci n'ar trebui
tara sa face 2 legi si in Sfatul tarii si la Casa noastra. -

Dop. Stavriav, din sustine parerea sa ca trebuie cat mai multi
membri si democrati in consiliul casei noastre, din care nu se
gasese in guvernul central si nu vor trimite directoratele. - Pro-
pune ca daca numarul membrilor nu va fi de 27, apoi macar de 15. -

Dop. Osai nu, propuna ca 3 membri sa se aleaga de la Sfatul ta-
rei, 3 de la tinuturi si 3 membri sa-i dea directoratele si guver-
nul central. - Cei doi tinuturi vor fi si pentru calatoriile prin
tinuturi, fiecare in raioul lui. -

D-l Murgoci: Consiliul de administratie e un birou, care va da
directia casei noastre. - Am pus 2 din Sfatul tarii si 4 aleși de
zemstvi, caei in Sfatul tarii propu nu se gasese proprietari. -
Cel puțin sa fie un reprezentant al lor printre cei aleși, mai
ales cand se vor convinge ca reforma grana va fi infaptuita, sa
ca de ca n'au venit la discutia ei, cel puțin sa fie de fata la
punerea ei in aplicare. -

Am pus 2 din Sfatul tarii, ca daca cumva la noi alegari s'ar
intimpla sa se schimba caracterul democratic al Sfatului tarii,
sa nu poata atunci avea preponderanta la casa noastra. - M'asi
uni cu parerea D-lui Osai nu, ca sa fie 1 si 3, caia unul de 3
judet, si tot asa sa fie si din Sfatul tarii, iar reprezentantul
marilor proprietari sa fie delegat de uniunea ma-
rilor proprietari. - Marimea numarului consiliului nu e buna, caei
trebuind sa fie bine platiți, vor grav mult budgetul statului. -

Dop. Caraiman, propuna ca sa se aleaga in consiliul casei nous

4
trei membri, între care unul din fiecare ținut.

Comisi. hotărăște: ca numărul membrilor în consiliul nostru să fie de 11, dintre care 8 de la Sfatul țării, unul de la Directoratul de agricultură, unul de la Directoratul de finanțe, și unul de la Guvernul central.

Apoi se votează cu majoritatea voturilor, unul contra și 2 abțineri. următoarele două puncte:

"El se va conduce de un consiliu de administrație, compus din 11 membri dintre care: unul va fi numit de Directoratul de agricultură, unul de Directoratul de finanțe, unul de Guvernul central și 8 de Sfatul țării."

"C.s. noastră" va pregăti și conduce lucrările de exproprieră și va lua în primire de la Stat, tot fondul rural expropriat, pentru reformă agrară. - El va studia și se va ocupa de toate lucrările pentru sistematizarea fondului rural (comasare, lotizare, colonizare, îmbunătățiri, etc.) și organizarea provizorie a agriculturilor până la împărțirea pământului și inproprietărea muncitorilor agricoli."

Se votează cu majoritatea voturilor și punctul 5 din proiect:

"Prin "C.s. noastră" se va face d. spăgubirea proprietăților mari, pentru care statul va putea emite obligații garantate de stat. Tot la ea se vor duce unitățile și dobânzile de la răsucupărul loturilor țărănești."

La alineatul 8 s-ar putea face pauză.

După pauză președintele citește punctul al 6-lea din raport, care se primește cu majoritatea de voturi și 3 abțineri:

"C.s. noastră" va organiza direcția de lucru și comisiile de exproprieră, cât să se găsească conviniți pentru buna aplicare a reformei agrare cu cele 3 părți principale: exproprieră, organizarea provizorie și inproprietărea. - El va avea și o comisie centrală de exproprieră și prețuire, care va judeca în ultimă instanță nemulțumirile ivite din lucrările comisiunilor județene."

Președintele, citește punctul al 7-lea.

Dep. Buciușan, cere lămuriri asupra exproprierii.

346
D-l Murgoci, repetă lămuririle pe care le dăduse supra discu-
trării, în ședința trecută.-

Se primește punctul al 7-lea, cu majoritatea voturilor și 3
bătăneri, în următoarea redacție:

"Casa noastră" va studia prin mijloacele sale și conduce lu-
crările de cadastrare a proprietății rurale pentru stabilirea
drepturilor de proprietate a tuturor agricultorilor, sistematiz-
area proprietăților (comasari, parcelare, etc.) și înlesnirea de-
săvârșirii unor sisteme de agricultură potrivite diferitelor re-
giuni ale țării".-

Președintele citește punctul al 8-lea.-

D-p. Budisteanu, întreabă în ce chip vor putea fi obligate so-
cietățile și toate instituțiile cu caracter rural, ca să lucreze
cu casa noastră".-

D-l Murgoci, se vor face lucrări mai mari de acest fel, ca expo-
nerea în raia proprietăți și nimic nu va împiedica ca cele cuprin-
se în acest punct să se realizeze, mai ales că se va cere col-
laborarea celorlalte instituții cu caracter rural, ca casa noastră".-

Punctul 8, se primește cu majoritatea de voturi și 2 bătăneri,
în următoarea redacție:

"Pentru organizarea și ajutorul agricultorilor se vor alătura
pe lângă "Casa noastră", toate instituțiile cu caracter rural,
păstrându-și fiecare direcțiile și conducerea lor part".-

Ședința s-a ridicat la orașurile 9 și 30 m. seara.-

P. PRESEDINTELE COMISIUNEI

(25) Ciuhăneanu

SECRETAR

(25) Anghel

~~547~~

P R O C E S V E R B A L

Al Sedinței 35-a a Comisiei agrare dela
7 August 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui Figaneo.

Mănduiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra lotului de in-
proprietărire.

În urma întrebării făcută Directoratului de Agricultură în privința zvonurilor răspândite, că Sfatul Directorilor a lăsat libere vânzările de pământ, D-l Cateli, Directorul de Agricultură face următoarea declarație:

De către Guvernul provizoriu al Rusiei fuseseră vremelnice oprite actele de vânzarea pământului, și numai în cazuri excepționale, aceste vânzări se permiteau eu aprobarea Ministerului de Agricultură. Vânzarea pământului era oprită spre a se împiedica: fătănitirea lui, ridicarea prețurilor, și vânzările fictive. În afară de aceste cazuri actele de vânzare erau îngăduite. În instrucțiunile date de Sfatul Țării, se arată că vânzările de pământ se aprobă de către Directoratul de Agricultură. La darea aprobărilor sunt conduse de următoarele principii: ca în mâinile cumpărătorului să nu se ingrămădească pământ mai mult de cât e norma Băncii țărănești, adică până la 25 desetine. Dacă cumpărătorul mai are pământ nu poate să mai cumpere decât numai până la 25 de desetine.

De când e Director de Agricultură, a autorizat vânzarea de către 33 proprietari a 996 de desetine la un număr de 150 de oameni. Președintele, Astfel de acte ar fi trebuit să treacă prin Comitetul General de pământ, care lipsește în Basarabia.

D-l Cateli, Ele trec prin Direcția pământului.

Dep. Rateo, Întreabă cui trebuie să plătească țărani arenda pământului pe anul acesta?

D-l Cateli, În principiu acești bani se strâng de Stat prin funcționarii săi și se centralizează ^{le} casierile provinciale, de unde își ia Statul, Zemstvoele și proprietarii partea ei le se cuvine.

347-00
Chestiunea aceasta deci e de resortul Directoratului de Finanțe.
Dep. Creangă, Aud că sa dat ordin ca proprietarii să'si strângă
gă arenda datorită din 1917.

D-l Gateli, Lucrurile nu stau așa. Proprietarii își strâng a-
renda numai după ce s'au judecat cu cei ce ii datoresc arenda.

După alte răspunsuri ale D-lui Director la întrebările puse
de deputați, comisiunea trace la ordine a zilei.

Dep. Stepanov, Bazându-se pe mai mulți scriitori ruși (Cerni-
gev, Garășin etc) precum și pe unii francezi (Lafargue) e con-
tra proprietății individuale cu toate că obiceiurile și obștia
stăpânirii pământului în țară au caracterul individual, propunând
că pământul să fie dat plugarilor indevălmășie.

Dep. Huzdugan, Toți oratorii, care au vorbit până acum, ne-au
adus o mulțime de teorii după autorii ruși, referitoare la arenda-
rea pământului de către țărani în obștie. Toate aceste teorii, a-
duse după scriitori fie ei ruși, fie ei francezi, nu se potrivesc
de loc cu starea de lucruri din Basarabia. Noi suntem reali, nu
teoreticieni. Poate că ideile, care le-a adus D-l Stepanov să se
aplice în altă parte, la noi însă nu. Noi vrem și cu noi țărani
moldoveni, noi vom să se dea pământ în mod individual la toți.
Fie-care țaran să primească o bucată de pământ, care să fie al lui
de veci. Să știe fie-care pe ce e stăpân, căci numai ast-fel va
lucra cu sârguință și va putea să producă, căci știe că este nu-
mai al lui.

Dep. Luney, Sustinăpăreră dep. Stepanov, recunoscând, că sis-
temul stăpânirii pământului indevălmășie e cel mai bun. Chiar Co-
misiunea agrară are să lese imagurile în stăpânirea obștească.
Atunci de ce n'ar face încă un pas ca să desființeze cu totul pro-
prietatea individuală. E adevărat că nu ține mult la introducerea
de invălmășie, chiar acum, căci e convins, că va săsi în curând
în mod firesc. Astăzi chiar dacă s'ar împărți pământul ca proprie-
tate individuală, acest drept de proprietate are să fie atât de
știrbit că ar fi numai cu numele.

Dep. Buciușcan, Spune că țaranul basarabean s'a schimbat multe
din credințele sale în vremea revoluției, și după ce a scăpat de
jugul țarist și s'a convins că numai atunci va fi fericit fie-care
în parte, când toți în general vor fi fericiți. Pământ trebuie să
se dea tuturor celor ce il muncesc, însă dacă va fi dat în

stăpânire veșnică fie-cărui: atunci au să capete pământ și cei care nu 'l muncesc, iar mai târziu în mâinele unora are să se îngrămădească pământ de la cei nevoeși și iarăși unii vor rămânea fără pământ, pe când alții vor avea mai mult de cât trebuie. Cei fără pământ vor fi siliți din nou să muncească la cei bogați.

Dacă pământul se va da în proprietate, plugarii vor trebui să-l plătească, pe când, dacă acest pământ l'ar lua de la Stat în arendă; atunci $\frac{5}{6}$ din plata răscumpărării lui ar cădea pe cealaltă populație.

Dep. Orihan. Toți au vorbit de obștie, însă nimeni n'a explicat ce însemnează aceasta. Eu D-lor, vă voi explica pe scurt. Satul C. are o moșie de câte-va mii de desetine care se impart la cele 200 capi de familie (de pildă) care sunt în acea comună. Pe acest pământ lucrează toți camenii la un loc după cum s'a făcut împărțirea. După un termen oare-care, când se crede că populația s'a mărit, imparte din nou pământul la copii de familie; și tot așa mai departe. Deci, omul nu stăpânește pământul de cât numai un timp anumit, după care trebuie să ia un altul. Deci, nefiind al lui pe veci, nu poate să planteze pe el nici arbori ca să facă livăzi și nici vii. Pentru aceasta D-lor, nu e de recomandat obștia. Ait-fel lucrează țărâmul, pământul lui și altfel îl lucrează pe acela care îl ține numai câți-va ani.

- Se zice că trebuie să ne îndreptăm spre industrie. Da, dar mai întâi trebuie să ridicăm pe țaran la nivelul cultural al celui din Germania sau Franța și numai atunci vom isbui să scăpăm de robirea aceasta economică la care suntem supuși față de Germania, și alte țări, cari sunt țări cu totul industriale. În Rusia s'a lucrat mult pe țărâmul acesta, însă nici odată nu s'a pus în practică. Au fost prea mulți idiologi, aveau idei frumoase și mari, însă numai teoretic și nici odată n'au venit în atingere cu țărânii ca să poată vedea dacă se pot sau nu aplica ideile lor; iar ideile lor au rămas fără ca să aducă rezultate bune.

La noi în Basarabia, răzeșii au stăpânit pământul așa cum l'au primit și ceilalți la fel. Și ei erau mândri de a se considera proprietari pe pământul lor. În Rusia, doar în prejurul Moscovei se găsesse obșteni, pentru faptul că acolo nu se găsesse

348.08
nici vii, nici livezi, restul îl posed individual.

Se zice că dacă țărani ar avea pământ în mod individual, mulți din ei l'ar perde, din cauză că se găsesse oameni, care sunt cam leneși. Însă proprietatea individuală face ca lupta pentru existență să fie mai aprigă, iar munca pământului să fie făcută în mod mai rațional, mai ales când lotul de pământ este nou, pentru că trebuie să-i faci ca să crească producția.

Nici țărani nu vor să ia pământul în obștine. Probă că sunt multe sate, unde țărani lucrează pentru obștine, iar parte individual. Acei care-l lucrează individual, nici odată n'au cerut ca să se înființeze și pentru ei o obștină.

Deci, D-lor, sunt pentru părerea de a se da pământ individual la țărani, care numai așa se va lucra cu tragere de inimă, știind însă că acea bucată de pământ este a lui pe veci, și atunci va face pe ea și livezi și vii etc.

Dep. Găină, Țărani nu știu și nici nu vor să știe de obștină. El vrea să i se dea o bucată de pământ pe care vrea să fie stăpân și trebuie deci bă le-o dăm.

Dep. Tudose, arată modalitățile cum ar trebui să se dea pământul la țărani, să se dea o sumă anumită de desetine la un sat cu atâtea capi de familie, iar ei să le împartă singuri, avându-se în vedere acei care mai au deja pământ. Să se aibă de asemenea în vedere acei care lucrează cu tragere de inimă pământul, căruia îi se va da mai mult ca acela care-l lucrează rău.

D-l Prof. Murgoci, ținând seamă de tradiția și de sentimentele agricultorilor din ținuturile Românești, pământul, care se va da la țărani, să se dea în proprietate individuală.

Să ne gândim bună oară la răzășii în devălmășie și vom vedea că și acolo fie-care răzăș își cunoaște și ține socoteală de dreptul lui de proprietate asupra pământului. Deci pământurile trebuie să se împartă țăranilor, cari să fie de veci proprietatea lor.

Numai în mijlocul Rusiei, mai este obiceiul de a trăi așa în comunism, cum se zice în rusește mir, însă aceasta se potrivește numai la popoarele slave, nu însă la noi.

Toarte bine zice D-l Crihan. Lăsați lumea să se desvolte în luptă, că și națiile. Din această luptă pentru proprietate, va eși selecția oamenilor destoinici. Lăsați drumul liber gospodă-

riile ca să lucreze cum vor; un neam se socotește prin oamenii lui mai de seamă. În viitor puterea agricolă a unei țări nu se va socoti după numărul gospodăriilor cu pământ mult ci se va consta din numărul gospodăriilor mai răsărite și bine înghebate. Noi nu vrem un popor de săraci ci un neam de gospodari mărunți și mari. Ținând însă seama ca operația împărțirii pământului, și în general aplicarea reformei agrare, va dura câți-va ani, poate 5-10 ani și încă noi trebuie să intrăm pe calea reformei agrare, iar pe de altă parte pentru a lua măsuri pentru îmbunătățirea agriculturii și utilizarea gospodăriilor și inventarului ce se va lua dela boeri, trebuie să organizăm pentru acești 5-10 ani, pe micii agricultori. Cea mai bună organizare s'a văzut la noi ca este constituirea țăranilor în obști, asociații și cooperative.

Știu că obștile noastre nu sunt în sensul celor rusești, și să nu se facă confuzie cu acestea (D-l Murgoci explică înshebearea obștilor la noi și bunele rezultate ce au dat).

Afară de aceasta, trebuie să facem pe pământul care se va împărți la țărani care-care împunătățiri (drumuri, secare de bălți loc pentru biserică, școală, ferme model, etc). Aceste îmbunătățiri pentru utilitate publică trebuie făcute înainte de a se împărți pământul, lucru care durează poate și 10 ani. Ce ne facem până atunci? Trebuie să ținem pământul în Fondul de arendă și să se reguleze exploatarea lui până la totala lui împărțire. Se observăm însă ca să nu stricăm bogăția țării în unele privinți.

Să lăsăm unele din moșii care ai pe ele care-care așezăminte industriale de agricultură, creșteri sistematice de vite de rasă etc. Susțin deci ca pământul să se dea de veci țăranilor, iar până atunci să fie constituiți în obști ca la noi.

Dep. Minciună. Mă bucur, fiind și eu răzes, ca aceștia sunt o bază pentru țara noastră.

P-l Stepanov, apără obștina însă nu admite păreza P-lui Buciușean.

P-l Galitzchi și Stepanov, ne aduc ideile unor oameni mari din Rusia care n'au știut, cred, nimic de Basarabia. Trebuie deci să căutăm o formă ușoară, care să o înțeleagă toți, și de aceea să căntăm ca să nu muncim de geabă și să perdem și noi, cum au perdut socialiștii din Rusia.

349-00
Dep. Măndrescu. La 27 Martie când s'a făcut unirea a rămas ca

Sfatul Țării să rezolve chestia agrară așa cum o vrea țărani.

Așa cum spune D-l Stepanov și alții, nu se poate aplica ideile lor la noi. Fie-care țaran n'ar putea să planteze livezi și vii pe pământ, când ar fi constituiți în obștine, știind că ceea ce fac, nu le rămâne lor. Deci propun ca să dea fie-cărui pământ de veci, pentru că fie-care țaran vrea să trăească cum îi place lui.

Dep. Bivol. Nici un țaran nu cred că vrea să se înființeze obștine. Trebuie deci să votăm ca pământul să meargă de veci în mâna țărănilor.

Se face pauză.

După pauză deputatul Coșeo propune să se primească rezoluția sa în care se zice, că, pământul expropriat trece în fondul de pământ al provinciei iar de aici se împarte la obștine autonome care-l va distribui locuitorilor după cum sunt obiceiurile locului.

Dep. Răteu. Propune o rezoluție care se împarte în două părți: În partea întâi se zice: în principiu se va da pământ populației muncitoare de pământ în plină proprietate.

Această propunere se votează cu 16 voturi pentru și 4 abțineri.

Partea a doua a rezoluției D-lui Răteu urmează:

"Fie-care obștină sătească însă are dreptul să stabilească și să aplice în practică forme de stăpânire a pământului care le va găsi mai potrivite. Această parte a propunerii Comisia o respinge cu 14 voturi contra și 5 abțineri.

Seara la ceasurile 9 și 30 minute ședința se închide.

PREȘEDINTELE COMISIEI
(S) Duhan
SECRETAR
(S) Istrateanu

PROCES VERBAL

Al sedinței 35-a a Comisiei agrare dela
7 August 1918.

Sedința se deschide seara la 5 ceasuri sub președinția D-lui
Tiganeșco.

Mănduiala zilei: Continuarea discuțiilor asupra lotului de im-
proprietărire.

În urma întrebării făcută Directoratului de Agricultură în pri-
vința avonurilor răspândite, că Sfatul Directorilor a lăsat libere
vânzările de pământ, D-l Cateli, Directorul de Agricultură face
următoarea declarație:

De către Guvernul provizoriu al Rusiei fuseseră vremelnice opri-
te actele de vânzarea pământului, și numai în cazuri excepționale,
aceste vânzări se permiteau cu aprobarea Ministerului de Agricul-
tură. Vânzarea pământului era oprită spre a se împiedica: fărâmi-
țirea lui, ridicarea prețurilor, și vânzările fictive. În afară de
aceste cazuri actele de vânzare erau îngăduite. În instrucțiunile
date de Sfatul Țării, se arată că vânzările de pământ se aprobă de
către Directoratul de Agricultură. La darea aprobărilor sunt con-
duse de următoarele principii: ea în mâinile cumpărătorului să nu
se îngrămezească pământ mai mult de cât e norma Băncii țărănești,
adică până la 25 desetine. Dacă cumpărătorul mai are pământ nu poa-
te să mai cumpere decât numai până la 25 de desetine.

De când e Director de Agricultură, a autorizat vânzarea de că-
tre 33 proprietari a 996 de desetine la un număr de 150 de oameni.

Președintele, Astfel de acte ar fi trebuit să treacă prin Comi-
tetul General de pământ, care lipsește în Basarabia.

D-l Cateli, Ele trec prin Direcția pământului.

Dep. Ratoș, Întrebă cui trebuie să plătească țărani arenda pământului pe anul acesta?

D-l Cateli, În principiu acești bani se strâng de Stat prin func-
ționarii săi și se centralizează ^{la} casierile provinciale, de unde
își ia Statul, Zemstvele și proprietarii partea ei de se cuvine.

350-00
Chestiunea aceasta deci e de resortul Directoratului de Finante.
Dep. Creangă, Are că sa dat ordin ca proprietarii să'și strângă arenda datorită din 1917.

D-l Cateli, Lucrurile nu stau așa. Proprietarii își strâng arenda numai după ce s'au judecat cu cei ce îi datoresc arenda.

După alte răspunsuri ale D-lui Director la întrebările puse de deputați, comisiunea trece la ordinea zilei.

Dep. Stepanov, Bazându-se pe mai mulți scriitori ruși (Cernisev, Carâșin etc) precum și pe unii francezi (Lafargue) e contra proprietății individuale cu toate că obiceiurile și obștia stăpânirii pământului în țară au caracterul individual, propunând că pământul să fie dat plugarilor indevalnășie.

Dep. Suzăgan, Toți oratorii, care au vorbit până acum, ne-au adus o mulțime de teorii după autorii ruși, referitoare la arenda-rea pământului de către țărani în obștie. Toate aceste teorii, aduse după scriitori fie ei ruși, fie ei francezi, nu se potrivesc de loc cu starea de lucruri în Basarabia. Noi suntem reali, nu teoreticieni. Poate că ideile, care le-a adus D-l Stepanov să se aplice în altă parte, la noi însă nu. Noi vrem și cu noi țărani moldoveni, noi vom să se dea pământ în mod individual la toți. Fie-care țaran să primească o bucată de pământ, care să fie al lui de veci. Să știe fie-care pe ce e stăpân, căci numai ast-fel va lucra cu sârguință și va putea să producă, căci știe că este numai al lui.

Dep. Lunev, Susține părerea dep. Stepanov, recunoscând, că sistemul stăpânirii pământului indevalnășie e cel mai bun. Chiar Comisiunea agrară are să lese înșurările în stăpânirea obștească. Atunci de ce n'ar face încă un pas, ca să desființeze cu totul proprietatea individuală. E adevărat că nu ține mult la introducerea de indevalnășie, chiar acum, căci e convins, că va sosi în curând în mod firesc. Astăzi chiar dacă s'ar împărți pământul ca proprietate individuală, acest drept de proprietate are să fie atât de știrbit că ar fi numai cu numele.

Dep. Buciușcan, Spune că țaranul basarabean s'a schimbat multe din credințele sale în vremea revoluției, și după ce a scăpat de jugul țarist și s'a convins că numai atunci va fi fericit fie-care în parte, când toți în general vor fi fericiți. Pământ trebuie să se dea tuturor celor ce îl muncesc, încă dacă va fi dat în

stăpânire veșnică, fie-cărui; atunci au să capete pământ și cei care nu l' muncesc, iar mai târziu în mâinele unora are să se îngâmbească pământ de la cei nevoeși și iarăși unii vor rămânea fără pământ, pe când alții vor avea mai mult de cât trebuie. Cei fără pământ vor fi siliți din nou să muncească la cei bogați.

Dacă pământul se va da în proprietate, plugarii vor trebui să-l plătească, pe când, dacă acest pământ l'ar lua de la Stat în arendă; atunci 5/8 din plata răscumpărării lui ar cădea pe cealaltă populație.

Dep. Grihan, Toți au vorbit de obștie, însă nimeni n'a explicat ce înseamnă aceasta. Eu v-lor, vă voi explica pe scurt. Satul C. are o moșie de câte-va mii de desetine care se impart la cele 200 caple de familie (de pildă) care sunt în acea comună. Pe acest pământ lucrează toți oamenii la un loc după cum s'a făcut împărțirea. După un termen care-care, când se crede că populația s'a mărit, imparte din nou pământul la copii de familie; și tot așa mai departe. Deci, omul nu stăpânește pământul de cât numai un timp anumit, după care trebuie să se dea un altul. Deci, nefiind al lui pe vezi, nu poate să planteze pe el nici arbori ca să facă livăzi și nici vii. Pentru aceasta v-lor, nu e de recomandat obștia. Așt-fel lucrează țaranul, pământul lui și alt-fel îl lucrează pe acela care îl ține numai câți-va ani.

Se zice că trebuie să ne îndreptăm spre industrie. Ba, dar mai întâi trebuie să ridicăm pe țaran la nivelul cultural al celui din Germania sau Franța și numai atunci vom isbuti să scăpăm de robirea aceasta economică la care suntem supuși față de Germania, și alte țări, cari sunt țări cu totul industriale. În Rusia s'a lucrat mult pe țărâmul acesta, însă nici odată nu s'a pus în practică. Au fost prea mulți ideologi, aveau idei frumoase și mari, însă numai teoretic și nici odată n'au venit în atingere cu țaranii ca să poată vedea dacă se pot sau nu aplica ideile lor; iar ideile lor au rămas fără ca să aducă rezultate bune.

La noi în Basarabia, răzeșii au stăpânit pământul așa cum l'au primit și ceilalți la fel. Și ei erau mînări de a se considera proprietari pe pământul lor. În Rusia, doar în prejurul Moscovei se găsesc obșteni, pentru faptul că acolo nu se găsese

251-00
nici vii, nici livezi, restul îl posedă individual.

Se zice că dacă țărani ar avea pământ în mod individual, mulți din ei l'ar perde, din cauză că se găsesse oameni, care sunt cam leneși. Însă proprietatea individuală face ca lupta pentru existență să fie mai aprigă, iar munca pământului să fie făcută în mod mai rațional, mai ales când lotul de pământ este nou, pentru a-i face ca să crească producția.

Nici țărani nu vor să ia pământul în obștine. Probă că sunt multe sate, unde țărani lucrează pentru obștine, iar parte individual. Acel care-l lucrează individual, nici odată n'au cerut ca să se înființeze și pentru ei o obștină.

Deci, B-lor, sunt pentru părerea de a se da pământ individual la țărani, care numai așa se va lucra cu tragere de inimă, știind că acea bucată de pământ este a lui pe veci, și atunci va face pe ea și livezi și vii etc.

Rep. Găină, țărani nu știu și nici nu vor să știe de obștină. El vrea să i se dea o bucată de pământ pe care vrea să fie stăpân și trebuie deci să le-o dăm.

Rep. Tudose, arată modalitățile cum ar trebui să se dea pământul la țărani, să se dea o sumă anumită de desetine la un sat cu atâtea capi de familie, iar ei să le împartă singuri, avându-se în vedere acei care mai au deja pământ. Să se aibă de asemenea în vedere acei care lucrează cu tragere de inimă pământul, căruia îi se va da mai mult ca acela care-l lucrează rău.

B-1 Prof. Murgoci, ținând seamă de tradiția și de sentimentele agriculturilor din ținuturile Românești, pământul, care se va da la țărani, să se dea în proprietate individuală.

Să ne gândim bunăoară la răzăși în devălmășie și vom vedea că și acolo fie-care răzăș își cunoaște și ține socoteală de dreptul lui de proprietate asupra pământului. Deci pământurile trebuie să se împartă țărănilor, cari să fie de veci proprietatea lor.

Numai în mijlocul Rusiei, mai este obiceiul de a trăi așa în comunism, cum se zice în rusește mir, însă aceasta se potrivește numai la popoarele slave, nu însă la noi.

Foarte bine zice B-1 Crihan. Lăsați lumea să se desvolte în luptă, ca și națiile. Din această luptă pentru proprietate, va eși selecția oamenilor destoinici. Lăsați drumul liber gospodă-

riile ca să lucreze cum vor; un neam se socotește prin oamenii lui mai de seamă. În viitor puterea agricolă a unei țări nu se va socoti după numărul gospodăriilor cu pământ mult ci se va consta din numărul gospodăriilor mai răsărite și bine înghebate. Noi nu vrem un popor de săraci ci un neam de gospodari mărunți și mari. Ținând însă seamă că operația împărțirii pământului, și în general aplicarea reformei agrare, va dura câți-va ani, poate 5-10 ani și încă noi trebuie să intrăm pe calea reformei agrare, iar pe de altă parte pentru a lua măsuri pentru îmbunătățirea agriculturii și utilizarea gospodăriilor și inventarului ce se va lua de la boeri, trebuie să organizăm pentru acești 5-10 ani, pe micii agricultori. Cea mai bună organizare s'a văzut la noi ca este constituirea țăranilor în obști, asociații și cooperative.

Știu că obștile noastre nu sunt în sensul celor rusești, și să nu se facă confuzie cu acestea (D-l Murgoci explică înghebairea obștilor la noi și bunele rezultate ce au dat).

Afară de aceasta, trebuie să facem pe pământul care se va împărți la țărani care-care îmbunătățiri (drumuri, secare de bălți loc pentru biserică, școală, ferme model, etc). Aceste îmbunătățiri pentru utilitate publică trebuie făcute înainte de a se împărți pământul, lucru care durează poate și 10 ani. Ce ne facem până atunci? Trebuie să ținem pământul în Fondul de arendă și să se reguleze exploatarea lui până la totală lui împărțire. Se observăm însă ca să nu stricăm bogăția țării în unele privinți.

Să lăsăm unele din noșii care ai pe ele care-care așezăminte industriale de agricultură, creșteri sistematice de vite de rasă etc. Susțin deci ca pământul să se dea de veci țăranilor, iar până atunci să fie constituiți în obște ca la noi.

Dep. Minciună, Mă bucur, fiind și eu răzeș, ca aceștia sunt o bază pentru țara noastră.

D-l Stepanov, apără obștina însă nu admite părerea D-lui Bucușcan.

D-l Galitzchi și Stepanov, ne aduc ideile unor oameni mari din Rusia care n'au știut, cred, nimic de Basarabia. Trebuie deci să căutăm o formă ușoară, care să o înțeleagă toți, și de aceea să căutăm ca să nu muncim de geabă și să pierdem și noi, cum au pierdut socialistii din Rusia.

359-00
Dep. Mândrescu, La 27 Martie când s'a făcut unirea a rămas ca

Sfatul Țării să rezolve chestia agrară așa cum o vrea țărani.
Așa cum spune D-l Stepanov și alții, nu se poate aplica ideile lor la noi. Fie-care țăran n'ar putea să planteze livezi și vii pe pământ, când ar fi constituiți în obștine, știind că ceea ce fac, nu le rămâne lor. Deci propun ca să dea fie-cărui pământ de veci, pentru că fie-care țăran vrea să trăiască cum îi place lui.

Dep. Bivol, Nici un țăran nu cred că vrea să se înființeze obștine. Trebuie deci să votăm ca pământul să neargă de veci în mâna țărănilor.

Se face pauză.

După pauză deputatul Coșco propune să se primească rezoluția sa în care se zice, că, pământul expropriat trece în fondul de pământ al provinciei iar de aici se împarte la obștinele autonome care-l va distribui locuitorilor după cum sunt obiceiurile locului.

Dep. Răteu, Propune o rezoluție care se împarte în două părți: În partea întâi se zice: în principiu se va da pământ populației muncitoare de pământ în plină proprietate.

Această propunere se votează cu 16 voturi pentru și 4 abțineri.

Partea a doua a rezoluției D-lui Răteu urmează:

Fie-care obștină sătească însă are dreptul să stabilească și să aplice în practică forme de stăpânire a pământului care le va găsi mai potrivite. Această parte a propunerii Comisia o respinge cu 14 voturi contra și 5 abțineri.

Seara la ceasurile 9 și 30 minute ședința se închide.

P. PREȘEDINTELE COMISIEI

(H) Cuișan

SECRETAR

(H) Inocent

P R O C E S - V E R B A L . -

al ședinței a XLV-a a comisiei agrare din 19 iunie 1918.-

Sedința se deschide la ora 5 p.m., sub prezidenția Domnului Tigancu, Președintele comisiei agrare.-

Se citește procesul verbal al ședinței precedente, care se aprobă.-

Se continuă discuția la raportul D-lui Cosovici, pentru lichidarea mării proprietăți.-

D-l Președinte, citește articolul al 11-lea din concluziile principale a lichidării mării proprietăți.-

După cererea mai multor deputați, D-l Cosovici, dă lămuriri asupra cuvântului rusesc "trudolomcosti", ceea ce înseamnă: locul împreună cu munca ce poate înghiți acest loc".-

Se dă cuvântul D-lui profesor Murgoci.-

D-l Murgoci, în numele D-lui Filipescu, reprezentantul Ministerului de agricultură, cere ca concluziile debaterilor, rezoluțiile ședințelor, principiile și textele de proiecte de legi care se supun la vot să fie redactate în românește; iar toate cuvântările și debaterile din ședință, pot fi în ori ce limbă.-

Domnia-sa susține această cerere din mai multe puncte de vedere:

a/ Pentru a putea lua cunoștință la timp și urmări cu folos debaterile asupra principiilor și articolelor diferite ale reformei agrare; din cauza netraducerii debaterilor din ședință în românește, asupra lichidării mării proprietăți, D-sa, n'a putut lua cuvântul și expruna vederile sale la timp.-

b/ Principiile, reformele agrare și legea ce se va alcătui de comisia agrară, să fie prezentată guvernului și parlamentului român, și va face parte împreună cu legea de reformă agrară din România, din codurile românești.- E bine dar, ca redacțiunea originală să fie în românește pentru ca să nu mai fie atunci nevoie de traduc, amintind proverbul italian "traduttore, traditore"; și

c/ reforma agrară privește pe țărani basarabeni, care în mare

majoritate sunt români și a făcută de Deputații Sfaturii Țării, care, de asemenea în mare majoritate sunt moldoveni sau înțeleg moldoveneghe.- Domnul Murgoci, revine la discuția generală asupra concluziilor principale a lichidării marelui proprietăți, despre care nu luase cunoștință în total, de cât astăzi, după ce le-a putut traduce în românește cu concursul mai multor colegi.- De abia astăzi, D-sa a văzut că are de aface cu niște principii prea generale, care nu pot servi ca bază de discuții și redactarea articolelor cu caracter precis pe care trebuie să le aibă încheierile debaterilor comisiei agrare.- Dacă sunt cuvinte, care nici în rusește n'au înțeles lămurit, atunci cum se prezintă aceste redacțiuni în traducere românească.- Pe de altă parte i se pare că unele articole și principii restrâng sau dărâmă pe altele, cum este cazul cu articolul 2, c, etc.- Probabil că aceste texte sunt luate din anumite programe rusești, unde de când cu revoluția, s'o fi discutat principiile reformei agrare, dar nu s'a ajuns la redactarea desăvârșită măcar a unui anti-proiect de reformă agrară și de aceea lucrurile sunt generale și neprecise.- Cu tot altfel se prezintă materialul ce ne stă la dispoziție din România, unde de 10 ani se discută serios reforma agrară și anul trecut s'a început legiferarea ei, introducându-se în constituția țării principiile unei serioase reforme democratice, pe baza exproprierii și unde avem acum 3-4 proiecte amănunțite asupra legilor speciale ce reclamă reforma agrară.-

D-l Murgoci arată în câte-va cuvinte, principiile din constituție, relativ la exproprieră:

- a/ moșiiilor statului, instituțiilor de mână moartă, etc.;
- b/ ale supușilor străini;
- c/ ale absenteiștilor; și
- d/ a marilor proprietari în genere.-

Cum prin noua redacțiune a articolului întâi, admis de comisia agrară în ședința trecută, s'a rezolvat și chestiunea absenteiștilor, care neapărat își dau arenda pământul ce se poate expropria în întregime și fără discuție în afară de cele ale statului, mănăstărilor etc., asupra cărora va fi vorba mai târziu, numai a

supușilor străini, D-l Murgoci propune ca înainte de a se trece la discuția altor puncte a lichidării mării proprietăți, să is-
 prăvim cu acest punct și în consecință propune următorul text
 pentru proiectul de lege " se expropiază în întregime și în tot
 cuprinsul lor proprietățile rurale ale supușilor străini, fie că
 sunt cetățeni a unui stat străin prin origină, fie că nu vor să
 rămâne sau să devină cetățeni români, fie că s'au înstrăinat prin
 căsătorie sau prin alt mod.-

Mai departe, D-l Murgoci, ocupându-se în special de punctul
 al 11-lea al concluziilor principale acum în dezbateră, arată că
 aceasta este o restricție vagă a exproprierii, admisă în articolul
 întâi.- Cum s'ar putea să stabilim productivitatea unei moșii
 când D-l Moghileanschi, spune că statistica este dendețioasă și
 trebuie să-l credem, căci doar D-sa este directorul statisticii
 din Basarabia.- A începe o anchetă nouă, e lucru imposibil, deși
 e greu de admis că marii proprietari, ar putea avea o producție
 dublă de a țăranilor, totuși, dacă s'ar întâmpla, ca tocmai acolo
 să fie nevoie de pământ, vom lăsa noi țărani să sufere mai departe
 de lipsa de pământ, pe motivul că proprietarul dă producție du-
 blă și să nu i se ia pământul?- Față de lipsa de precizie și
 neputința de a pune în practică acest punct, D-sa este de părere
 ca să se scoată acest punct cu totul.-

Deputatul Minciună, propune ca și procesele verbale să se scrie
 serie tot în românește, fiind-că atunci când va fi cercetată le-
 gea agrară în așezământul cel mai înalt al țării, cercetătorul
 va trebui să vadă chiar din el, motivele pentru care s'a luat o
 hotărâre sau alta.- Pe de altă parte, limba statului e cea româ-
 nească și de aceea actele de o așa de mare importanță în parla-
 ment nu pot să fie scrise în rusește.-

Mai mulți deputați protestează contra D-l Minciună, arătând
 că ubii experți și membri ai comisiei nu știu românește, iar lim-
 ba românească literară, n'o știe aproape nimenea.- De aceea e ne-
 voe ca procesele verbale să se scrie în limba rusească.-

Deputatul Galitșchi, propune ca procesele verbale să se scrie
 în limba românească și cea rusească.-

Votându-se cele trei propuneri, comisia hotărăște ca procesele verbale să se facă în amândouă limbile: românească și rusească.-

Deputatul Grosman, La punctul 2 se zice că criteriul hotărâtor pentru păstrarea moșiilor proprietărești, este roada pe care o dau acestea de două ori mai mult ca aceea de pe pământurile țărănești.- Aceasta este cu neputință, pentru că moșiile boierești nu pot da nici o dată o așa roadă.- Atunci să se zică de dreptul că, seexpropiază toate pământurile, de cât să se pue niște cereri, care nu se pot îndeplini, -sau să se micșoreze cererea.-

Deputatul Buciuscan.- Când se hotărăște o chestie atât de mare ca chestia agrară, noi nu putem fi conduși de interesele noastre personale sau ale unei clase, ci trebuie să avem în vedere numai interesele statului.- La articolul 2 se zice: Dacă moși proprietarului nu dă o roadă de două ori și mai bine ca pământul țărănesc, atunci moșia se expropiază.- Prin aceasta noi putem zice "dacă D-ta moșierule, nu poți face ca moșia D-le să producă de două ori mai mult ca a țăranilor, atunci dă moșia țăranilor, care au nevoie de el.- D-l Grosman, spune apoi că nu este nici o moșie care ar da roadă de două ori mai mult ca a țăranilor, însă cunosc cazuri când moșiile boierești dădeau o roadă de 3-4 ori mai mult ca a țăranilor și chiar pământurile unor țărani, de 2-3 ori mai mult ca a celorlalți măglași ai lui.- În ținutul Achermanului, un țăran nevoias a luat 30 puduri de pâine de pe o disetină de pământ pe când megleșul lui mai cu stare, care avea pământ de ajuns pluguri, vite și altele a luat 100 puduri pe o distință.- Dacă moșierul n'are un produs de pe moșia lui măcar atât de mare, apoi el aduce pagubă statului.- De aceea, cred că criteriul din sus arătată notă să fie menținut.-

Reprezentantul Directoratului de agricultură, se unește cu ce le spusé mai înainte, că ~~sa moșia~~ pot fi moși, care pot da o roadă mai mult de cât îndoit ca a țăranilor, dar se îndoiește dacă această roadă se poate socoti drept.-

Deputatul Cosovici.- Moșiile proprietărești dau adesea o roadă de două ori și mai bine ca pământurile țărănești, aceasta însă se schimbă în anii de secetă, când roada poate fi și mai jos

ca de mijloc, influențată fiind întotdeauna de Natură.- Cât privește de socoteala roadei, aceasta este foarte greu dar nu peste putință.- Ea se poate stabili prin martori, prin mijloacele economice socotind munca și locul etc.- Eu cred că acest lucru trebuie suprîmat.-

Deputatul Pojoga.- Deputatul Grosman, nu poate crede că moșii propriietărești dau o roadă de 2 ori mai mult ca a țăranilor, însă statistica ne arată că pământurile țăranesti dau de mijloc o roadă de 30-50 puduri pe disetină, pe când cele propriietărești produc 80-100 puduri pe disetină, adică de 2 ori mai mult.-

Produsul pământurilor țăranesti nu trece nici odată de 100 puduri pe disetină pe când ale celor propriietărești trec adesea de 200 puduri pe disetină.- De aceea nu trebuie să ne oprim mult asupra acestei chestii, criteriul arătat este posibil și potrivit pentru toată Basarabia.-

Deputatul Moghileanschi.- N'avem nici un motiv ca să găsim păstrăm moșii mari, nu avem nici un fel de gospodărie culturală afară de rari excepții.- În rândul trecut am spus că exproprieră pământurilor agricole, n'ar atinge cu nimic inflorirea statului.- Trebuie, ca lăsând pământ mai sus de normă, să avem în vedere organizarea întregii vieți economice, iar nu numai a gospodăriilor agricole, care trebuie să treacă la țărani.-

Deputatul Bivol.- Eu nu mă unesc cu aceea că pământurile boieresti dau o roadă de 2 ori mai mult ca a țăranilor.- Și dacă chiar după datele statistice reese că produsul moșierilor e în doi, aceasta se datorește faptului că datele care se adunau nu erau cele adevărate, din cauzele următoare:

a/ Moșierii arătau ceea ce le convenea lor, și pe dânsul nimic nu-l împedea să arate o roadă de 10 ori mai mare ca a țăranilor; pe când

b/ țăranul credea că dacă va arăta o roadă mai mare apoi i se va înmulți și dăjdiile și de aceea nu arăta roada adevărată.-

Domnul Pojoga, care e aici de față, a fost la mine în anul 1914, ca să precizeze roada și să nu-i fie cu supărare, n'a putut să caute datele adevărate.- De aceea nu putem să ne încredem

prea mult statisticeii, țăranul poate să aibă acelaș produs de 200 puduri pe disetină ca și moșierul.-

La punctul al 2-lea se vede că parcă ar vrea să se lase moșiile proprietarului.- N'avem pentru ce să vorbim atât de mult pentru aceasta, pentru că de aceea ne-am adunat aici, ca să dăm nevoiașilor pământ, de acolo unde se găsește mult.-

Deputatul Crivorucov, spune că în această chestie trebuie să avem în vedere nu numai interesele statului ci și dreptatea socială.-

Deputatul Minciună, propune să se scoată cu totul punctul al doilea din raport, căci primirea lui ar însemna rămânerea tuturor moșiilor în mâinele proprietarilor.-

Deputatul Alexandri.- Tărănimea cere pământ și noi trebuie să ținem seamă de nevoile ei.- Dacă țăranul nu are pământ, ~~atunci~~ nici cât iar trebui să trăiască el, apoi poate să dea moșia proprietărească un produs de 22 ori mai mare ca a țăranilor, fără a aduce vre-un folos.- Pentru aceasta trebuie luat acest pământ și dat țăranilor ca să nu moară de foame.- Despre îmbunătățirea gospodăriilor sătești se va putea vorbi mai târziu, când se va da pământ țăranilor.-

Deputatul Buciuscan.- Eu văd că nu toți au înțeles punctul care-l discutăm.- La acest punct nu se urmărește de loc scopul de a se lăsa o parte din pământ proprietarilor, cum i se pare Deputatului Bivol, el este în strânsă legătură cu cel dintâi și cu cele ce urmează după dânsul.-

La punctul 1-ii, se zice: că se expropiază toate moșiile, ca-se dădeau în arendă;

La punctul al 11-lea, se zice: din moșiile care nu se arandau vor rămâne numai cele ce au un produs dublu.- Mai departe se zice că vom lăsa moșierul din pământurile lui.- Vedeți dar că nu urmărim scopul de a lăsa pământul proprietarului și mie mi se pare că punctul care-l discutăm deși prefăcut într-un câțva, totuși trebuie să fie lăsat.-

Deputatul Galitșeni, e de acord cu deputatul Buciușcan și spune că, de pildădacă moșierul are 1000 de disetine, din care 500 le

că în arendă și numai 500 disetine le lucrează singur, apoi cele cele 500 disetine, dela început, vor fi luate după cum se prevede la punctul 1-1u, iar din cele 500 disetine rămase, i se va lăsa acel pământ care are un produs îndoit.- Să zicem că din acest pământ se va găsi 203 disetine, căreilor rodi îndoit, dar nici acesta nu va rămâne tot, fiindcă se zice mai departe, cât se va lăsa moșierului din aceste 200 disetine.-

Cât despre aceea că moșiiile boierești dădeau o roadă mai mare ca pământurile țărănești, se datorește faptului, că:

- a/ țăranului i se dădea întotdeauna pământul cel mai rău;
- b/ țăranul având o disetină sau două de pământ nu putea să se țină numai de acesta, căci nu avea cu ce trăi și căuta câștig în altă parte.-

Dar dacă se va da pământ țăranului îndeajuns el își va pune toate puterile lui și vă rog să credeți că gospodăria lui va fi ca și aceea a proprietarului.-

Deputatul Stefanov,- spune că afară de nevoile statului și a dreptății sociale, trebuie să avem în vedere și nevoile economice

Noi facem reforma agrară nu pentru că suntem oameni buni, ci pentru spre folosul omenirii întregi.- La discutarea chestiunilor acestor reforme agrare, trebuie să ținem socoteală de unele nevoi economice care sunt mai presus de dorințele noastre.- Trebuie să ținem socoteală că prin aplicarea acestor reforme agrare, produsul muncii omenegti să se înmulțească nici de cum să scadă.-

Se observă carecare contradicții; de pildă în titlul raportului se vorbește despre proprietățile mari de pământ, iar mai jos despre moșiiile private.- Aceasta se explică prin faptul că până acum n'a fost destul de lămurit, ce înseamnă o proprietate mare.-

Din tot conținutul raportului se vede că aici se urmărește dreptatea socială, însă oratorii au dovedit că trebuie să avem ca punct de plecare necesitățile economice.-

Deputatul Ciocescu, spune că moșiiile proprietărești dădeau un produs mai mare ca cele ale țăranilor grație uneltelor agricole pe care le aveau, pe când țăranul adesea ori lucra pământul nu-

mai cu sapa.-

Domnul Murgoci, reluând cuvântul constată în urma discuțiilor de până acum, că nu se poate face deosebire între proprietari pe baza produselor și chiar dacă ar fi proprietari cu producția dublă, care poate să aibă multe cauze (calitatea pământului, felul și timpul muncii tot prin țărani), e un motiv mai mult a da acolo pământ la țărani pentru a produce și mai mult.- Pe de altă parte să fim cu dreptate să luăm aceiași măsură pentru toți proprietarii ce-și lucrează singuri pământul, prin statornicirea unei norme de proprietate ce se va lăsa la toți deopotrivă sau proporțional cu moșia.- Cu astfel de principii și articole nelămurite îngreună și procedura exproprierii dând motiv la toți proprietariisă se anine de unul sau altul din aceste articole.- D-sa este de părere ce trebuie socotit folosul proprietății mijlocii și apoi să trecem la articolul 3 prin care să fixăm minimum și maximum proprietăților mijlocii.-

Deputatul Buciuscan, întreabă pe specialiști într'u cât ar suferi interesele statului dacă se va împărți pământ la țărani.-

~~Deputatul~~ Domnul Topor, spune că dacă o moșie mare se va împărți în bucăți, ea negreșit va aduce mai puțin câștig, de cât fiind întreagă, pentru că ~~pentru~~ ca să lucrezi o moșie întreagă se cer mai puține unelte, vite, etc., de cât atunci când aceste unelte le-ai împărți la mai mulți stăpâni.- Inșă atunci n'am mai da pământ la țărani.-

Deputatul Cosovici, spune că este drept că moșiile proprietarilor produc mai mult ca cele ale țăranilor, dar dacă le-am lăsa aceste moșii așa cum au fost. Ană acum, țăranii n'ar mai avea nici o scăpare.-

Deputatul Iancu, arată că în cazul când s'ar da pământ la țărani produsul ar scădea cu ~~un~~ ~~la~~ ~~la~~ pentru vre-o 10-15 ani și s'ar ~~expozita~~ în acești ani mai puțină pâne am face o mare dreptate socială.- Pe de altă parte produsul țării ar crește repede în ș urma unor măsuri luate pentru îmbunătățirea gospodăriilor sătești și chiar a muncii obligatoare dacă va fi nevoie.-

tele de gospodărie ale proprietarilor, chiar pentru a fi date plugarilor el ar putea-o face, însă aceasta n'are nici o legătură cu reforma agrară și nu poate fi scrisă în lege.-

Deputatul Cosovici, arată că membrii comisiei în discuțiile lor aleargă înainte vroid să cuprindă tot deodată și de aceia stăm pe loc.- Toate trebuie să le hotărâm la rând.- E contra exproprierei inventarului, fiind un apărător al culturai raționale în gospodăria mari; însă cum comitetul agricol superior a dată dela retrograd a decia exproprierea uneltelor după anumite reguli este de părere ca să se expropieze aceste unelte dela proprietari, care în urma exproprierei moșiiilor le-ar rămânea de prisos și tot odată sunt necesare țărănilor.-, deși prin aceasta suferă dreptul de proprietate.-

Deputatul Grosman, spune că din punct de vedere juridic exproprierea se poate face numai pentru nevoile statului, iar când se expropriază un cetățean pentru ca să se împartă avutul lor la ceilalți, atunci dreptul lui suferă.- însă dacă s'a ajuns chiar în mai multe țări la convingerea că pământul poate fi expropriat pentru a se da celor ce 'l muncesc apoi exproprierea averei migătoare nici o teorie din câte cunosc n'o precede.-

Deputatul Galitșchi, propune ca în loc de cuvintele " Statului trebuie să i se dea voe să expropieze" să se înlocuiască cu " are voe", iar dacă ocârmuirea locală nu-i va trebui să expropieze accest inventar atunci îl va expropia statul.-

D-l Tiganco, spune că principiul de exproprierea inventarului adevărat este al socialistilor extremi; dar trecutul a dovedit că dacă țărăni la 1861 au fost sloboziți în Rusia numai cu pământ și fără vite și unelte de lucru s'a făcut o gregeală foarte mare.-

Plugarii n'au putut folosi cum trebuie pământul primit.- Să nu se întâmple aceasta și acum.- Statul când a intrat în război a rechiziționat tot ce ia trebuit; mâine când va veni o foame, va trebui să rechiziționeze și pâinea.- Dacă proprietarul va rămânea fără moșie, atunci la ce iar trebui inventarul, iar statul îi va plăti.-

Deputatul Buzdugan, susține exproprierea inventarului dar nu-

mai în anumite cazuri.-

Deputatul Crivorucov, moșia la un loc cu inventarul are o valoare mai mare, acum când ar rămâne fără inventar valoarea ei scade.- De acela trebuie să se exproprieze și inventarul proprietăresc însă fără vite.-

Deputatul Iancu e contra exproprierii inventarului, găsind că aceasta este un capital curat ca și cum sunt vile,-fabricile și altele care nu se expropiază.- re de altă parte exproprieria inventarului n'are nici un scop căci este vorba ca să se plătească, apoi n'ar fi mai bine ca să se cumpere aceste unelte de pe piața Americii sau a Germaniei și a altor țări fără nici o nemulțumire.- Mai bine se va da bani țăranului și el își va cumpăra; iar dacă moșierii r mână cu inventarul pot să facă cu el ce vrea.-

Deputatul Tigano, dacă nu ar fi fost război și s'ar găsi toate din belgug pe piețele europene, nici vorbă n'ar putea să fie de exproprieria inventarului, dar acum toate piețele sunt de garte și poate să se facă o mare speculație.-

Deputatul Iancu, statul întotdeauna poate să rechiziționeze inventarul dacă va găsi că este nevoie de aceasta, dar să introducem exproprieria uneltelor de muncă în lege a reformei agrare.-

Deputatul Stepanov, spune că inventarul este o parte a proprietății de pământ; însă când s'ar expropria tot pământul numai atunci ar veni vorba și de exproprieria inventarului.-

Comisia primește punctul al 11-lea în următoarea redacție:

"Statul are dreptul să exproprieze în puterea unei legi anumite inventarul mort care se va da populației muncitoare sau va trece în seama statului sau a ocârmuirii locale.-

Dacă aceste organe nu vor să se folosească de aceste drepturi, proprietarul poate să facă cu această avere alui ce va vrea.

După aceasta comisia trece la discutarea chestiei despre editarea unui organ special al comisiei agrare, unde trebuie să se ti gărească tot ce privește reforma agrară.-

Deputatul Minciună, luând cuvântul, atrage luarea aminte a adunării că mai bine de o lună de când comisia agrară lucrează

asupra deslegării uneia din cele mai mari probleme, dar ea s'a închis între cei 4 pereți și lumea nu știe nimic de dansa, mai ales n'au nici oveste dela noi frații de peste frut, care așteaptă mult dela noi.-

De acela D-l Minciună, propune să se scoată un organ al comisiei agrare în limba română și rusă, unde s'ar putea tipări tot ce privește comisia agrară și chiar și părerele celor care ar vrea să scrie câtă ceva în această chestie.-

Deputatul Iancu, propune ca să se ia înțelegere în privința asta cu una din gazetele care apar în localitate, pe motivul că s'ar mai putea reduce cu aceasta din cheltueli.-

Deputatul Stepanov, susține propunerea D-l Minciună adăugând numai ca această să fie scoasă în chip de anale.-

Timpul fiind înaintat, comisia hotărăște ca să se amâne discuția aceasta în ședința viitoare.-

Ședința se ridică.-

P. P R E S E D I N T E L E C O M I S I E I

(33) *Orban*

S E C R E T A R

(34) *Minciună*

Noi n'avenem să punem pe țaran să muncească pe pământul altuia ci pe al lui propriu.-

Deputatul Bivol, spune că proprietarii mari cheltuia banii lor prin Londra sau Paris, așa că țara n'avea nici un folos de produsul măștilor lor, chiar de ar fi fost și mai mari.- Țăranii, însă toți banii lor și-i cheltuiesc în țară aducând prin aceasta și folos statului.- În punctul al 2-lea proprietarii s'ar sili în ori ce chip să-și scape moșiile lor de expropriere, chiar și înmulțind produsul.- Oratorul propune ca tot pământul să se dea la țărani.-

Deputatul Alexandri aduce la cunoștința adunării reforma agrară din Noua-Zelandă.-

Deputatul Tudose, propune ca să se scoată articolele 2 și 3 și în locul lor să se introducă punctul propus de D-l Murgoci, despre absenteiști și hotărârea maximului de pământ care poate fi lăsat proprietarilor.-

Regedintele, spune că nu poate pune la vot această propunere, pentru că trebuie să lucrăm după un plan hotărât, iar dacă am sări așa dela un articol la altul, atunci lucrul nostru ar avea un caracter întâmplător.-

Deputatul Căsoviici, spune că noi vrem prea multe lucruri de odată și de aceea e greu să le răspunzi la toți de odată, însă chestia principală este dacă mai lășăm sau nu vre-o proprietate mare.- Răspunzând D-lui Stefanov, arată că proprietatea mare se numește aceea care se lucrează cu mâini streine, iar stăpânul conduce; Deputatului Moghileanschi, îi arată că sunt puține moșii boeresti bine lucrate;- Mai departe ~~și~~ spune că nu trebuie să dăm pământ la țărani, pentru că ei așa vor, după cum a spus Deputatul Alexandri.- Dacă om pleca dela acest punct de vedere, apoi trebuie să dăm tot pământul la țărani.- Inșă nici mulțimea nu poate să facă tot ce vrea, de pildă: nu pot masele poporului să dea ploaie sau să se facă vreme frumoasă.- Sunt lucruri peste putințele omului.- Eu cred că nici pământul proprietăresc nu poate să treacă în întregime la țărani, căci aceasta ar sărăci

țara.-

Deputatul Iancu, spune că dacă va trece pământul la țărani produsul pământului și exportul va scădea pentru ~~ca~~ 10-15 ani.-

Dar care aceasta e puțin?- E de ajuns ca numai 5 ani să fie scăzut acest export, pentru ca Basarabia să rămână în urma celorlalte țări.- a mai spus D-sa despre munca obligatorie, dar amintivă vremile lui Aracceev în Rusia și colonizările lui forțate.- Ce s'a ales din aceste colonizări?.- Nu cu aceste măsuri veți înmulți produsul.- Eu sunt de părere că toate pământurile de odată nu pot fi expropriate.- Dar acum trebuie să zidim ceva și mă asociez la părerea D-lui Stepanov, care zice că această chestie este mai întâi economică.- Este chiar și primejdios să expropriezi de odată toate proprietățile și nu cred că s'ar putea.- D-sa mai arată că raportul lui prevedea trecerea pământului în total la țărani însă mai târziu.-

Se face pauză la cîșul 8 și 30 minute, pentru 10 minute.-

După pauză prezidează D-l Buciușcan.-

Deputatul Tigancu, luând cuvîntul, propune ca să se înlocuiască cele trei puncte cu următorul punct, definitiv redactat.-

Pământurile agricole-proprietate particulară (privată), care vor trece de normele arătate în următoarele articole ale acestei legi, se expropriează în fondul statului, ca să se dea populației muncitoare din Basarabia.-

Fiind chestia foarte importantă, discuțiile asupra acestei rezoluții se amână pentru ședința viitoare.-

Sedința se ridică la cîșul 9 seara, amânându-se cea viitoare pentru ziua de 21 Iunie 1918.-

P R E S E D I N T E L E C O M I S I E I

(W) Curhan

S E C R E T A R

(W) Mironescu

PROCEES-VENNAL

Al ședinței 30-a a Comisiei Agrare dela 20 Iulie 1918.-

Ședința se deschide la orele 5 seara, sub președinția D-lui Tigancu, președintele comisiei agrare.-

Mănduiala zilei; urmarea discuțiilor asupra normei de pământ ce va rămânea proprietarilor și asupra lotului care se va împărți.-

Dep. Grosman.- Noi am ajuns la o chestie grea; la chestia vitală a problemei agrare.- La lucrările noastre se cere multă lărbăție, multă îndrăzneală ca să mergem cu hotărâre înainte neținând seamă de nici o împrejurare.- În chestia ce urmează să se hotărască, experții și minoritatea au fost de o părere, majoritatea de alta.- Unii chiar bănuiau că experții sunt influențați de marii proprietari.- Vă îngelați Domnilor, căci nimănui nu iar ajunge vistierii, ca să mă cumpere peună unul dintre noi.- Însă majoritatea a stat pe calea dreaptă a împrejurărilor economice și politice.-

Mai departe D-sa spune că după socoteala făcută din fondul statului se va cuveni câte 3000 3 și desetine de pământ de fiecare suflet, dacă se va socoti tot pământul care nu e bun de agricultură, apoi acel țărănesc, al coloniștilor nemți, velle și altele.

Propune să se tipărească și să se răspândească cât mai mult în norod datele statistice în limba românească și cea rusească, ca țărănimea să afle adevărul de carece ea crede că va primi foarte mult pământ, așa că va rămânea desamăgită și nemulțumită, și când primind puțin nu va ști din ce pricină.-

Analizând cuvântarea D-lui Alexandri și acelor, care au vor-

№ 367

vit contrar părerii sale, vorbitorul spune că dacă proprietarii ca Pomer și alții amintiți de D-l Alexanuri, din 3000 desitine lucrează numai 1000 desitine, atunci ar fi bine să se exproprieze numai acea o mie de desitine, pe care ei n'o lucrează și să se dea la țărani, iar mia pe care o lucrează proprietarul, să i se lase lui, căci numai așa s'ar înmulți producțiunea țării, deoarece pe de o parte țărani vor lucra mia de desitine, care nu se lucra, iar pe de alta proprietarul lucrând cealaltă mie de desitine va produce încăit mai mult ca țărani.-

D-l Cosovici, afirmă că dinpctrivă, ascultătorii au o atitudine conservatoare și nu vor să deslege radical chestia agrară.-

Repetă că lotul de pământ care va putea fi dat țăranilor în părțile de miază-noapte va fi un lot al foamei.- De aceea, crede că ar trebui păstrate gospodăriile marel proprietăți, care au o producție însemnată și se lucrează în mod rațional, căci prin aceasta s'ar mări producțiunea țării.- însă nu trebuie păstrată nici o gospodărie mare până nu va fi cu deamănuntul cercetată, dacă merită aceasta.- Chiar dacă unii proprietari, precum este Pomer și alții, își lucrează astăzi din 3000 desitini o mie, și când ei lua mia pe care și n'o lucrează, ei ar începe atunci să lucreze numai 500 desitine și așa mai departe.-

Prin urmare trebuie cercetată fiecare gospodărie din punct de vedere al inventariului, al așezămintelor gospodărești și altele.

D-se crede că tocmai minoritatea deslege chestia radical, căci ea vrea să se ia tot pământul dela proprietarii care nu fac o gospodărie rațională, păstrându-se însă întreaga gospodărie de cultură rațională.-

Dep. Crihan.- Am ascultat cuvântările și ale D-lui Moghileanschi și ale D-lui Cosovici și n'am scos nimica, cu toate că vroiam să aud ceva lămurit, ca dela niște specialiști.- Dâștii ne-au vorbit de regimul agrar din Europa, din America, ne-au făcut comparații, ne-au arătat că noi stăm prost, etc., atunci când trebuia să ne spue lămurit: ce să luăm și ce să dăm.-

Este stabilit că țărănul Basarabian are nevoie de pământ și că pământ este de ajuns, dacă au venit atâția coloniști în Basarabia.- De asemenea nu s'a dovedit dacă mica proprietate produce mai puțin ca cea mare, nici nu e fondată de loc alarma D-lui C. sovici, că vom peri de foame, dacă vom desființa marea proprietate.- Cred că în părțilea pământului, n'are să se facă nici pe sate și nici pe voloste.-.- Vom duce populațiunea din ținutul ca Chiginiul unde pământul e puțin, în ținutul Achermanul de pildă, făcând colonizări.-

Astăzi urmează să hotărâm cât are să fie lăsat marel proprietăți: o sută, 50 sau 30 desitine ?.-

Sunt de părere să nu luăm totul marel proprietăți ci să-i lăsam ceva.- În adevăr, țăranii au acum 2.000.000 desitine, care repartizate pe 400.000 gospodării, fac câte 5 desitine de gospodărie, ceea ce nu ajunge, fiecare familie având câte 5-6 suflete.

Trebue deci să înmulțim numărul desitinelor.- După socotelele D-lui Moghileanschi, rezultă că mai putem lua dela marea proprietate 1.000.000 desitine, care împreună cu cele 2 milioane, ar mări lotul de pământ la 7-8 desitine de fiecare gospodărie, ceea ce ar fi de ajuns.-

S'ar putea zice ca să luăm tot, cum susțin revoluționarii ruși, trebue însă să nu uităm că agricultura noastră nu se face în condițiuni bune ca în alte țări, cu toate că recolta noastră face față nevoilor țării.-

De aceea se simte nevoia unei proprietăți mijlocii, care să facă o cultură mai științifică și să-l deprindă și pe țărăn cu cultura intensivă și mecanică și atunci vom avea un spor de recoltă, care se va putea exporta.- Și la urma urmei, proprietățile acele mijlocii, tot în mâinele țărănimii vor ajunge.-

Așa că scara mecanică propusă de D-l Murgociu o găsesco bună și cred că am putea-o discuta și pune în aplicare.- Numai să nu ne pierdem în discuții zădărnice.-

D-l Rojoga, spune că nu trebue să ne grăbim cu luarea unei

hotărâri asupra lotului care se va da muncitorilor de pământ.-
Până aici lucrul a fost ușor, fiind vorba numai de exproprierea moșiiilor marilor proprietari, a celor mănăstirești, etc.,-

Problema la care am ajuns astăzi este mult mai grea și cere multă analiză și multă gândire.- Nu trebuie să privim chestiunea ca mulți dintre D-vs, care vin cu deslegări bazate pe faptul că au văzut pământ mult în țară.- Fondul de pământ e mărginit, fiecare locuitor acum chiar, nu va primi mai mult de 2 desetine, și în timpul acestei populația crește.- Adaosul ei e de 1.81 anual, așa că în părțind pământul astăzi, peste vre-o câți-va ani ne vom trezi iarși în față cu chestia agrară.- Majoritatea însă nu s'a preocupat de această posibilitate lăsând deslegarea întregii chestii agrare în grija viitorului.- Prin împărțirea pământului la țărani nu se desleagă această chestie.- În cel mai apropiat viitor trebuie să se desvolte o industrie.- Gospodăria sătească de la noi nu poate să mai ție mult timp concurenței țărilor înaintate din apus.- Pământul dacă se găsește în mâini bune, hrănește și pe cel care-l lucrează și pe alții; dacă însă este lucrat rău, aduce foamete.- O desetină semănată cu orez în China, hrănește 10 oameni; în Europa, de pe o desetină se hrănesc 8 suflete.- Prăcosul populației din satele noastre n'are unde să se scurgă, de oarece n'avem o industrie, n'avem fabrici, nici uzine și aceasta îngreuiază și mai mult starea noastră.- Anul acesta, pe când unele gospodării mari ale zemstvei, precum e gospodăria de pe moșia Saharna, din ținutul Ohiginșului, a produs câte 100 puduri, iar în ținutul Orcheiului chiar și câte 100 puduri pe desetină, pe când produsul gospodăriilor țărănești, a fost 5 sau poate a ajuns cel mult la 50 puduri pe desetină.-

Din pricina aceasta multe ținuturi au rămas în anul acesta fără semăntă de semănat.- De aceea sunt pentru păstrarea în întregime a moșiiilor mari, pe care se practică o cultură rațională.- Nu pricep pe ce temei ar putea fi lăsată fiecărui proprietar o normă de pământ în chip mecanic, așa cum propune D-l Pro-

fesor Murgociu.- De asemenea nu știu după care sistem s'ar putea proceda, ca să se dea câte un lot de pământ tuturor celor, care-l muncesc, de carece pământul, existent n'ar ajunge.-

Mai departe vorbitorul mai arată că D-l Alexandri, a aruncat numai învinuiri asupra experților, fără ca să deslege prin aceasta chestia agrară și încheie că e primejdios să arunci formele în mulțimea norodului așa cum s'a văzut în zilele revoluției.- Bolșevicii au trecut de la marii proprietari la proprietarii mici și la inteligență, iar Troțki și Lenin au declarat război burgezimeii sătești.-

Dep. Crihan, spune că a dovedit că gospodăriile mici sunt mult mai de nădejde decât gospodăriile mari și că au un viitor mare.- În viața gospodăriei sătești negreșit se va dezvolta cooperatiunea, care a avut multă isbândă în Rusia și va avea și în Basarabia, cu toate că până acum avea un caracter speculativ.- Neajunsul acesta va dispărea și odată cu prefacerea clădirii vieții obștești se va schimba și caracterul cooperatiunii.- De aceea D-sa este pentru proprietatea individuală mică.-

Dep. Buzaugan.- Astăzi am ajuns la punctul culminant în discuția reformei agrare, când trebuie să hotărâm, cât pământ se va lua la fondul agrar și cât vom da țăranilor.-

Specialiștii susțin, ca să se lese fiecărei marii proprietăți individual, o întindere, luându-se ca normă, modul cum o cultivă fiecare, constatându-se de către o comisiune specială modul cultivei.-

Acest sistem nu convine țăranimei, căci desigur după aprecierea acelei comisiuni, mai mult de jumătate din moșii vor rămâne marilor proprietari.-

Singurul sistem aplicabil este cel mecanic, fiecare proprietar rămânând cu o porțiune după o normă mecanică.- Cu acest sistem rămâne țăranilor, mai mult pământ ca proprietarilor, iar acestora le va rămâne o porțiune suficientă de pământ, ca să fa-

că pe ea o cultură intensivă.-

S'a vorbit de moșii care s'ar putea da să fie lucrate de obștile satelor, așa după cum spunea D-l Filipescu, că are să se facă în România.- Eu nu cred să prindă acest sistem de cultură, căci țăranul nostru este de firea lui individualist, el vrea să-și aibă bucățica lui de pământ și nu muncește cu tragare de inimă când este în obște.-

Nu e drept că pământurile țărănilor produc mai puțin ca ale marilor proprietari; cunosc numeroase cazuri, unde lucrurile se petrec căăă tocmai contrariu.-

Sunt convins că dacă s'ar aduce agronomi la sate, dacă li s'ar da țărănilor mașini agricole, gospodăriile țărănești ar întrece pe cele boerști.-

D-l Moghileanschi, spune că dacă după sistemul mecanic va rămânea proprietarilor vre-o 31.000 desetine, apoi cam tot aceeașă întindere va rămânea și după sistemul care-l propun experții, adică se lasă moștile unde se face gospodărie de o cultură rațională în toată întinderea lor, iar celălalt pământ să se expropieze în întregime.- Însă sistemul experților are preferință, că lasă numai gospodăriile bune și nici una rea, pe când după sistemul mecanic, trebuind să se lase tuturor proprietarilor o întindere hotărâtă de pământ, mulți vor primi pământ deși nu fac gospodărie rațională.- Apoi, din tot pământul proprietăresc numai 21.000 d desetine, proprietarii îl luorau ei însăși, deci numai aceste gospodării vor trebui cercetate din punct de vedere al culturii raționale.-

La clasurile 7 și 20 minute, se face pauză.-

După pauză președintele aduce la cunoștința adunării că zemstva gubernială a trimis în dar Comisiunii agrare, 28 de cartograme și Comisia învârnicește pe D-l Tigance să-i aducă zemstvele guberniale, mulțumiri.-

Dep. Erhan, aduce la cunoștința adunării, că în ofatul Directorilor se discută noua instrucție a Directorului de agricultură

pentru arendarea pământului în anul viitor și crezând că aceea-
ta nu intră în competența Sfatului Directorilor, propune ca Co-
misia agrară să-și aleagă reprezentanții ei, care să-i trimeată
în Sfatul Directorilor, pentru a lua parte la facerea acestei in-
strucții.-

Dep. Buzdugan, propune ca comisia să ceară să i se trimeată
ei acele instrucții pentru a le revede și ale schimba.-

Dep. Ioncu, spune că instrucția trebuie să se revadă întâi
de Sfatul Directorilor și apoi să se trimeată Comisiei.-

Președintele Tigano, spune că dacă Sfatul Directorilor, e de
acord cu noi ca să revadă din nou instrucțiile și în urmă apro-
bându-le să ni le trimeată nouă, numai atunci vom interveni ca
să ni se trimeată și nouă acele instrucții.-

D-l Cosovici, spune că Directoratul de agricultură a trebuit
să aducă instrucția arendării pământului mai întâi în Comisie și
apoi la Sfatul Directorilor.-

Comisia alege pe D-nii Tigano și Buzdugan, ca să aducă la
cunoștința Sfatului Directorilor că Comisia agrară dorește, ca
ori ce măsură luată în privința pământului, înainte de a fi dis-
cutată de Sfatul Directorilor să fie trimisă spre discutare ei.-

Locul președintelui îl ocupă D-l Erhan.-

În continuarea discuțiilor asupra normei de pământ, care tre-
buie lăsată marilor proprietari, D-l Cosovici, propune să se
hotărăască principiul după care se va fixa această normă: cel me-
canic sau cel economic, adică al experților.-

Reprezentantul tovărășiei de consum din Acherman, D-l Bejan,
face raport din partea acestei tovărășii arătând că menirea să
tovărășiiilor de consum înceabște e nu numai aceea de a cumpăra
și a vinde marfă, ci au probleme cu mult mai mari, îndelatin-
du-se chiar cu producțiunea acestor mărfuri.- În scopul acesta
tovărășia de consum din Acherman arendază un petec de pământ în
apropierea acestui oraș pe care face grădinarie, aducând prin
aceasta mult folos ~~populației~~ populației.- În anul trecut întinde-

rea acestei grădini a fost cu mult mai mare ca anul acesta, când s'a redus până la 35 desetine.- Pământul a fost arendat mai întâi dela proprietari, până a nu se da instrucția sfatului țării din 20 Februarie 1918, iar după aceasta tovarășia a rugat zemstva din Acherman, să-l lase ei acest pământ și zemstva i l'a lăsat.-

Tovărășia și-a cumpărat inventar și are chiar un motor și prin munca ei a ajuns la aceea, că anul trecut produsele în orașul Acherman se vindea mult mai ieftine de cât prin sate.- De aceea D-sa roagă Comisia agrară ca să lase numitei tovarășii de consum din Acherman, acea grădină având în vedere îndeobște nevoia de pământ a tovarășiei.-

Dep. Grosman, întreabă dacă tovarășia nu poate să cumpere acest pământ dela orașul Acherman ?

D-l Bejan.- Orașul n'are pământ de grădinărie.- Din mai multe întrebări și discuții ale deputaților precum și din răspunsurile D-lui Bejan, rezultă că membrii tovarășiei de consum din Acherman nu lucrează ei însuși pământul dar trag foloase.- Grădina se lucrează ca de obicei cu munca nămită.- Inseă dacă membrii cooperativi pleacă, partea lor rămâne mai departe în cooperatiei.-

Membrii tovarășiilor tot odată sunt și membrii a unei obștii sătești sau orășenești și deci aceste obștii ar putea să le dea lor pământ.-

Comisia hotărăște: că atunci când se va deslega chestia lotului, care se va da muncitorilor de pământ să se ia în considerare declarația făcută.-

Din pricină că vremea întârzie și comisia nu poate isprăvi mai repede cu lucrul, se pune din nou întrebarea, dacă n'ar trebui ca Comisia agrară să țină gedință mai des.-

Dep. Tudose, propune să se țină gedințe mai des.-

Dep. Ialitchi, propune să se țină gedințe mai des sau să se ia alte măsuri pentru a isprăvi cu proiectul reformei agrare cât mai curând, căci dacă acest proiect nu va fi gata până se va con-

475
574

voca constituanta atunci truda e zădarnică.-

Dep. Crihan, propune că afară de trei zile de ședințe plene pe săptămână, membrii comisiei să se mai adune încă de trei ori pentru consfătuiri, căci atunci lucrul va merge mai cu spor.-

Dep. Grosman, arată că Guvernul local n'a propus comisiei nici un proiect de reformă agrară și de aceea am întârziat, însă trei zile de ședințe pe săptămână sunt de ajuns.-

Secretarul Năstase, arată că intervalul de o zi între o ședință și alta este necesar pentru scrierea proceselor verbale, facerea rapoartelor și alte lucrări, iar pentru lucrul comisiei trei ședințe pe săptămână, fiecare de câte 4-5 oăasuri, sunt destul.-

Dep. Buciușcan, susține propunerea D-lui Crihan.-

Președintele declară că hotărârea în privința ședințelor rămâne cea veche, iar deputații sunt datorți a se mai aduna și deosebit pentru a se înțelega asupra feluritelor chestiuni.-

La orele 9 seara, ședința se ridică.-

P
PREȘEDINTELE COMISIEI

(73) Crihan

SECRETAR

(83) Minciună

Prezentul șar de procese-verbale
ale Comisiei Agricole din Statul Paris
contine trei sute șaptezeci și cinci de foi,
pentru care se certifică de noi

P. Președintele Crileanu

Secretar M. Mineanu